

T.C.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAFKAS DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ ANABİLİM DALI

GÜRCÜ DİLİ VE EDEBİYATI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

სახელთა აფიქსური სიტყვაწარმოება ქართულ სალიტერატურო ენაში

GÜRCÜ EDEBİ DİLİNDE İSİMDEN İSİM YAPAN YAPIM EKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlkiz ŞENEL

Temmuz 2019

Düzce

T.C.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAFKAS DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ ANABİLİM DALI

GÜRCÜ DİLİ VE EDEBİYATI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

სახელთა აფიქსური სიტყვაწარმოება ქართულ სალიტერატურო ენაში

GÜRCÜ EDEBİ DİLİNDE İSİMDEN İSİM YAPAN YAPIM EKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlkiz ŞENEL

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. MAKA SALIA BEŞİROĞLU

Temmuz 2019

Düzce

სამაგისტრო ნაშრომის მიღებისა და თანხმობის შესახებ

სოციალურ მეცნიერებათა ინსტიტუტის ხელმძღვანელობას,

ხმათა უმრავლესობით ჟიურიმ მიიღო გადაწყვეტილება, რომ ეს ნაშრომი ქართული ენისა და ლიტერატურის მიმართულეზაზე წარდგენილ იქნეს სამაგისტრო ნაშრომად.

თავმჯდომარე (ხელმოწერა)

აკად. წოდება, სახელი გვარი

წევრი (ხელმოწერა)

აკად. წოდება, სახელი გვარი

წევრი (ხელმოწერა)

აკად. წოდება, სახელი გვარი

თანხმობა

ვადასტურებ, რომ ზემოთ აღნიშნული ხელმოწერები ეკუთვნით აღნიშნულ ლექტორებს.

..../..../2019

ინსტიტუტის დირექტორი

ასოც. პროფ. ალი ერთუღრულ

წინასიტყვაობა

სიტყვაწარმოება ენის ლექსიკური მარაგის შევსების, გამდიდრების ერთ-ერთი ძირითადი წყაროა. სიტყვაწარმოება არაერთხელ ყოფილა ენათმეცნიერთა კვლევის საგანი. თითქმის არ არსებობს მკვლევარი, რომელიც სიტყვაწარმოების ამა თუ იმ საკითხს არ შეხებოდეს. ამ საკითხით დაინტერესებული იყვნენ ძველი გრამატიკოსები და სიტყვაწარმოების შესწავლას დღემდე არ დაუკარგავს აქტუალობა.

სამეცნიერო ლიტერატურაში სიტყვაწარმოების სხვადასხვა განმარტება არსებობს: „სიტყვაწარმოება არის სიტყვების წარმოქმნა არსებული ენობრივი მასალის საფუძველზე და მისი დახმარებით“ (Fleischer ... 1995, 5). ამ შემთხვევაში იგი განიხილება, როგორც რომელიმე სამეცნიერო დისციპლინის – ლექსიკოლოგიის ან გრამატიკის (მორფოლოგიის, სინტაქსის) შემადგენელი ნაწილი, რომელიც „შეისწავლის სიტყვების აგების ტექნიკას“ (ტუსკია, 2004, 3). ქართველ ლინგვისტთა ერთი ნაწილი, ა. შანიძე, ლ. კვაჭაძე სიტყვაწარმოებას ძირითადად მორფოლოგიაში აერთიანებენ, თუმცა, მათი მეორე ნაწილი, არნ. ჩიქობავა, ვ. თოფურია, თ. ზურაბიშვილი, რ. გაბეჩავა და სხვ. მას ლექსიკოლოგიის შემადგენლობაში მოიაზრებენ. ამ მოსაზრებებს მომხრეები უცხოელ ლინგვისტთა შორისაც ჰყავს. სიტყვაწარმოებას გრამატიკის შემადგენელ ნაწილად თვლიან ჰ. პაული, ბ. ნაუმანი, ო. ბეჰაგელი, ი. ერბენი, კ. ბრინკმანი, ხოლო მას ლექსიკოლოგიას მიაკუთვნებენ ვ. შმიდტი, ვ. მოჩი და სხვა ლექსიკოლოგები. არსებობს, შემდეგი მოსაზრებაც, სიტყვაწარმოება იკვლევს „ახალი სიტყვების წარმოებას, წესებს, რომელთა მეშვეობითაც ეს სიტყვები იწარმოებიან და აღწერს განსაზღვრულ ნიმუშებსა და მოდელებს. ამგვარად, ეს სფერო სხვა დისციპლინებს შორის დგას, ერთი მხრივ, სინტაქსსა და, მეორე მხრივ, მორფოლოგიას შორის და რადგან სიტყვაწარმოებითი პროცესები ზეგავლენას ახდენენ ასევე სიტყვის

მნიშვნელობაზე, იგი ლექსიკოლოგიასთანაც არის დაკავშირებული“ (Kühn, 1994, 2).“

აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით დასტურდება შემდეგი მოსაზრება, „სიტყვაწარმოებას ბევრი საერთო აქვს სინტაქსთან. მაგრამ, მეორე მხრივ, სიტყვაწარმოებითი პროცესების შედეგად მიღებული სიტყვა ამა თუ იმ მეტყველების ნაწილს მიეკუთვნება და კერძოდ, რომელს – განისაზღვრება წარმოებული სიტყვის უშუალო შემადგენლების მიხედვით. ამდენად, სიტყვაწარმოება მორფოლოგიის შემადგენელ ნაწილადაც შეგვიძლია განვიხილოთ. ხოლო, თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ სიტყვაწარმოების პროდუქტი ლექსიკალიზაციის პროცესის შედეგად ენის ლექსიკაში მკვიდრდება, ნაწარმოები ახალი სიტყვა ლექსიკოლოგიის კვლევის ობიექტიც ხდება“ (<http://www.spekali.tsu.ge>). უცხოელ ლინგვისტთა შორის თანდათანობით იზრდება იმ მოსაზრების მომხრეთა რიცხვი, რომლის მიხედვითაც სიტყვაწარმოება განხილულ უნდა იქნას, როგორც დამოუკიდებელი სამეცნიერო დისციპლინა, რომელსაც აქვს კვლევის საკუთარი სფერო და ობიექტი. აღნიშნული მოსაზრება კი განაპირობებს სიტყვაწარმოების მეორე, უფრო ფართო გაგებას, რომლის თანახმად, იგი შედის არა სინტაქსის ან ლექსიკოლოგიის სფეროში, არამედ წარმოადგენს „დამოუკიდებელ, შედარებით ავტონომიურ ენობრივ დონეს“ (Dokulil, 1968, 14). მიუხედავად სიტყვაწარმოების სისტემური ხასიათისა, რის გამოც მას სინტაქსის კვლევის ობიექტად მიიჩნევენ, „სიტყვაწარმოებით კონსტრუქციებს ახასიათებთ თვისებები, რომელთა აღწერა სინტაქსს არ ძალუძს. ესენია ისტორიულობა, იდიომატიზაცია და ლექსიკურობა“ (Schippan, 2002, 108). გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ „სიტყვაწარმოება ემყარება მორფოლოგიურ, სინტაქსურ და სემანტიკურ წესებს და სიტყვაწარმოების შედეგი საჭიროებს კვლევის სპეციფიკურ მეთოდებს“ (Schippan, 2002, 108).

ყოველ ენას სიტყვაწარმოების თავისი შესაძლებლობები - ხერხები და მეთოდები აქვს. ბუნებრივია, მნიშვნელოვანია ქართული სალიტერატურო ენის შესაძლებლობანი სიტყვაწარმოების თვალსაზრისით.

ქართველური სიტყვის სტრუქტურა რთულია. სიტყვა იშლება ფუძედ და მორფემებად. აგებულება ქართველური სიტყვისა აგლუტინაციურია. მორფემის ადგილი სიტყვაში ყოველთვის განსაზღვრულია. ერთ ფუძეს საწარმოებლად ერთი ან მეტი აფიქსი მოუდის, ზოგჯერ კი -- წყვილ-წყვილადაც და ცალ-ცალკეც (ლონტი, 1964, 24).

წინამდებარე ნაშრომის კვლევის ობიექტიც სიტყვაწარმოებაა. აქვე დავაზუსტებთ რომ ჩვენ დეტალურად განვიხილავთ აფიქსურ სახელთა აფიქსური წარმოების შემთხვევებს და არ ვეხებით ზმნებს. ვრცლად ვსაუბრობთ სიტყვის აგებულებაზე. მაწარმოებელ ელემენტებზე - აფიქსებზე. აფიქსები გარჩეულია ადგილისა და ფუნქციის მიხედვით. მრავალფეროვან სურათს იძლევა წარმოქმნილი სახელები, რომელთა დაყოფა ხდება ფორმისა და შინაარსის მიხედვით. წარმოქმნილი სახელები შინაარსის მიხედვით სხვადასხვა ჯგუფში ერთიანდებიან.

საკითხთან დაკავშირებით დამუშავებულია სამეცნიერო ლიტერატურის დიდი ნაწილი. ნაშრომში მსჯელობისას, ამათუ იმ საკითხის განხილვისას ძირითადად ვეყრდნობით დიდი ქართველი გრამატიკოსების აკაკი შანიძის („ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, 1953) და ლეო კვაჭაძის (ქართული ენა, 1969) ფუნდამენტურ ნაშრომებს. რა თქმა უნდა, გამოყენებული და დამოწმებულია სხვა მეცნიერ-მკვლევართა ცალკეული სტატიები თუ მონოგრაფიები. დამუშავებულია სიტყვაწარმოებასთან დაკავშირებული უცხოური ლიტერატურაც.

საანალიზო საკითხები დალაგებულია თანმიმდევრულად. მასალის ნიმუშად მოგვყავს გამოქვეყნებული სიტყვა-ფორმები. ზოგ შემთხვევაში,

სალიტერატურო ქართული ენის პარალელურად მოყვანილია მეგრულ-ლაზური მასალაც. დავამუშავეთ „ქართულ-თურქული ლექსიკონი“, ამოვიწერეთ საკვლევ თემასთან დაკავშირებული ფორმები. აღნიშნული მასალა დანართის სახით არის წარმოდგენილი ნაშრომის ბოლოში.

წარმოდგენილი ნაშრომი საინტერესოა ენათმეცნიერული თვალსაზრისით. მეტად მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ნაშრომის გარკვეული ნაწილი თარგმნილია თურქულ ენაზე. ამდენად ნაშრომი დიდ დახმარებას გაუწევს ქართული ენისა და ლიტერატურის სპეციალობის თურქულენოვან სტუდენტებს, ასევე გამოადგება ქართველური ენათმეცნიერული საკითხებით დაინტერესებულ მკვლევართა და სხვა პირებს.

რეზიუმე

სახელთა აფიქსური სიტყვაწარმოება ქართულ სალიტერატურო ენაში

GÜRCÜ EDEBİ DİLİNDE İSİMDEN İSİM YAPAN YAPIM EKLERİ

სამაგისტრო ნაშრომში სახელწოდებით “სახელთა აფიქსური სიტყვაწარმოება ქართულ სალიტერატურო ენაში“, ქართული ენის განვითარების ისტორიული საფეხურების გათვალისწინებით, განხილულია ქართულში სახელიდან სახელის მაწარმოებელი აფიქსები. სიტყვის აგებულება; ნაწარმოები სახელები ფორმისა და შინაარსის მიხედვით. ნაშრომში აღწერილია თუ რა სახის სტრუქტურული და სემანტიკური ცვლილებები შეიძლება მოხდეს ამა თუ იმ აფიქსის სიტყვაზე დართვისას.

ნაშრომი ორი თავისაგან შედგება. პირველ თავში განხილულია ნაშრომის წერის მეთოდოლოგია.

ნაშრომის მეორე თავი წარმოადგენს თემის მთავარ ნაწილს, სადაც განხილულია ქართულ ენაში არსებული სახელიდან სახელის მაწარმოებელი აფიქსები. აღნიშნული აფიქსები დახარისხებულია ფუნქციების მიხედვით და მოცემულია დეტალური ინფორმაცია მათ შესახებ. განხილული აფიქსების ფუნქციების კარგად გასაანალიზებლად მაგალითების სახით დართულია სიტყვები, რომლებიც ქართულ-თურქული ლექსიკონიდან არის ამოღებული.

დანართის სახით დამატებულია აფიქსების ნუსხა, სადაც აღრიცხული არის თითოეული აფიქსი და დართული აქვს მაგალითები სიტყვების სახით, რომლებიც ამოღებულ იქნა ქართულ-თურქული ლექსიკონიდან.

საკვანძო სიტყვები: ქართული ენა, სახელი, აფიქსი, პრეფიქსი,
სუფიქსი

აბსტრაქტი

The Suffixes That Make Nouns From Nouns in the Georgian Literary Language

SUMMARY

The study consists of two parts. In the first part, the thesis writing steps that determine the method of the study are mentioned.

The second part, which constitutes the basis of the study, consists of the classification of the suffixes used in the Georgian literary language and a detailed examination of the suffixes from the name in this classification. The use of the annexes subjected to this review was supported by the words taken from “Georgian-Turkish Dictionary”.

In the annex, each annex that constitutes the name noun suffixes category is listed separately and the usage area is given with the sample words taken from “Georgian-Turkish Dictionary”

KEY WORDS: Georgian language, name, suffix, prefix, suffix, pre-suffix

ŞENEL, İlkiz

Master’s Degree, Department of Georgian Language and Literature

Thesis Advisor: Doç. Dr. Maka SALIA BEŞİROĞLU

July-2019, 290 pages

შინაარსი

წინასიტყვაობა	i
რეზიუმე.....	v
აბსტრაქტი	vii
შინაარსი.....	viii
შემოკლებანი	x
პირველი ნაწილი.....	1
1.1. შესავალი	1
1.1.1. პრობლემა.....	6
1.1.2. კვლევის მიზანი.....	7
1.1.3. კვლევის მნიშვნელობა	7
1.1.4. კვლევის შედეგები	7
1.1.5. კვლევის მეთოდიკა.....	8
1.2. ლიტერატურა.....	8
1.3. კვლევის მეთოდები	8
1.3.1. მონაცემთა შეგროვების მეთოდები.....	8
1.3.2. მონაცემთა შეგროვება.....	9
1.3.3. მონაცემთა ანალიზი	9
მეორე ნაწილი	10
2.1. სიტყვაწარმოება ქართულ სალიტერატურო ენაში.	10
2.2. სიტყვა როგორც მორფოლოგიური კატეგორია	10
2.2.1. სიტყვის შედგენილობა: ძირი, ფუძე, აფიქსები	11
2.2.2. აფიქსები ფუნქციის მიხედვით.....	13
2.2.3. აფიქსები ადგილის მიხედვით	17
2.3. სახელთა წარმოქმნა - ძირეული და წარმოქმნილი სახელები	18
2.4. წარმოქმნილი სახელები ფორმის მიხედვით	19
2.5. წარმოქმნილ სახელთა ჯგუფები შინაარსის მიხედვით	21
2.5.1. ქონა-ყოლის სახელები.....	22
2.5.2. უქონლობის სახელები	26

2.5.3. კნინობით-ალერსობითი სახელები	31
2.5.4. წარმომავლობის სახელები	34
2.5.5. აბსტრაქტული სახელები	38
2.5.6. დანიშნულების სახელები.....	41
2.5.7. ხელობის ანუ პროფესიის სახელები.....	43
2.5.8. წინა ვითარების სახელები	43
2.5.9. მცენარეთა კრებულის სახელები.....	45
2.5.10. გეოგრაფიული სახელები.....	45
2.5.11. უცხო აფიქსიანი სახელები	50
2.6. რიცხვით სახელთა წარმოება	51
2.6.1. რიგობითი და წილობითი სახელები.....	51
2.7. ზედსართავ სახელთა ხარისხის წარმოება	52
2.8. წარმოქმნა ნაცვალსახელებისაგან	57
2.9. საწყისისა და მიმღობის წარმოქმნა	58
2.10. ზმნიზედის (ზმნისართის) წარმოქმნა.....	59
2.11. წარმოქმნა რთული სახელებისაგან.....	60
2.12. წარმოქმნა მსაზღვრელ-საზღვრულისაგან	61
2.13. ბრუნვის ფორმები და თანდებულები წარმომქმნელი აფიქსების ფუნქციით	61
დასკვნა.....	64
გამოყენებული ლიტერატურა	68
დანართი -	128

შემოკლებანი

და ა. შ. - და ასე შემდეგ

ე. ი. - ესე იგი

იხ. - იხილე

ლაზ. - ლაზური

მეგრ.- მეგრული

შდრ. - შეადარე

ქართ.-ქართული

ნათ. ბრუნვის- ნათესაობითი

გეოგრ.სახელი- გეოგრაფიული

სალიტ. - სალიტერატურო

მისტ. - მისტანანი

პირველი ნაწილი

1.1. შესავალი

სიტყვაწარმოება არის ახალი სიტყვის შექმნა. ენათმეცნიერება სიტყვაწარმოების სხვადასხვა საშუალებებს იცნობს, ესენია: აფიქსური სიტყვაწარმოება და კომპოზიცია ანუ ფუძეთა შეერთება - კომპოზიტების წარმოქმნა. ქართული ენა სიტყვაწარმოების დიდი უნარით გამოირჩევა. მისთვის არაა უცხო კომპოზიტური წარმოება, თუმცა მიჩნეულია რომ ქართველური სიტყვაწარმოქმნა უპირატესად პრეფიქსულ-სუფიქსურია. საკითხის საფუძვლიანად შესასწავლად აუცილებელი პირობაა სიტყვის სწორად დაშლა - ძირის, ფუძისა და აფიქსების გამოყოფა. აფიქსთა ადგილისა და ფუნქციის შესწავლა. დაკვირვება ფონეტიკურ მოვლენებზე.

როგორც აღვნიშნეთ სიტყვაწარმოების შედეგად ვიღებთ ახალ სიტყვას. მამასადამე სიტყვაწარმოება ამდიდრებს ენის ლექსიკურ მარაგს. ენათმეცნიერების დარგს, რომელიც ლექსიკას იკვლევს, ლექსიკოლოგია ეწოდება (ბერძნ. ლῆξιკოს "სიტყვისა" და ლოგოს "მოდღვრება"). ლექსიკას სხვადასხვა კუთხით სწავლობს, აგრეთვე: სემასიოლოგია (სიტყვათა და გამოთქმათა მნიშვნელობას), ეტიმოლოგია (სიტყვათა წარმომავლობას, თავდაპირველ მნიშვნელობას), ონომასიოლოგია (სიტყვას, როგორც სახელს), ლექსიკოგრაფია (ლექსიკონის შედგენის თეორიის საკითხებს). ვლექსიკა ენის ყველაზე ცვალებადი ნაწილია (http://www.putkaradze.ge/qartuli_enis_istoria)

სიტყვაწარმოებას ზოგი ენათმეცნიერი ლექსიკოლოგიის შემადგენელ ნაწილად მიიჩნევს (არნ. ჩიქობავა, ვ. თოფურია, თ. ზურაბიშვილი, რ. გაბეჩავა). სამეცნიერო ლიტერატურაში ამ მხრივ აზრთა სხვადასხვაობა არსებობს. ლექსიკოლოგიის ფუნდამენტური ნაშრომის - „ლექსიკოლოგიის შესავალი“ - ავტორი ბ. ფოჩხუა, სიტყვაწარმოებას არ მოიაზრებს

ლექსიკოლოგიის ფარგლებში. ის განიხილავს რამდენიმე არგუმენტს, რომლებიც, როგორც წესი, იმის დასადასტურებლად მოჰყავთ, რომ სიტყვაწარმოება ლექსიკოლოგიის ნაწილია და დასკვნის სახით აყალიბებს შემდეგ მოსაზრებას: „ერთი მხრივ, ის გარემოება, რომ სიტყვათა სემანტიკური ჯგუფები და სტრუქტურული (სიტყვაწარმოებითი) ჯგუფები ერთმანეთს არ ემთხვევა და, მეორე მხრივ, ის, რომ სიტყვაწარმოებითი შესაძლებლობანი და ნაწარმოებ სიტყვათა რაოდენობა ერთმანეთს არ ემთხვევა, – გვაპარაულებინებს, რომ მოძღვრება სიტყვაწარმოების შესახებ ვერ იქნება ლექსიკოლოგიის ნაწილი“ (ფოჩხუა, 1974, 14).

მეცნიერთა ნაწილი გრამატიკის (მორფოლოგიის (ა. შანიძე, ლ. კვაჭაძე) ან სინტაქსის (მ. ტუსკია)); არსებობს კიდევ ერთი მოსაზრება რომლის მიხედვით, „სიტყვაწარმოების კვლევის სფერო საკმაოდ ფართოა და ის საკითხები, რომელთა შესწავლითაც ის არის დაკავებული, სცდება როგორც ლექსიკოლოგიის, ისე გრამატიკის ფარგლებს. სწორედ ამიტომ მიგვაჩნია მიზანშეწონილად მისი, როგორც დამოუკიდებელი ლინგვისტური დისციპლინის, განხილვა.“ სიტყვაწარმოებაზე, როგორც დამოუკიდებელ ენათმეცნიერულ დისციპლინაზე, მსჯელობისას მნიშვნელოვანია იმ საკითხების ჩამოთვლა, რომელთა გადაჭრაც სიტყვაწარმოების ამოცანებში შედის:

„ის აღწერს სიტყვაწარმოებითი საშუალებების ინვენტარს, ახდენს მათ კლასიფიკაციას და ალაგებს მათ რანგისა (მნიშვნელობისა) და პროდუქტიულობის მიხედვით;

ის აღწერს წესებსა და მოდელებს, რომელთა მიხედვითაც ახალი სიტყვაწარმოებითი კონსტრუქციები შეიძლება წარმოიქმნან და აფიქსირებს პირობებს, რომლებშიდაც ისინი მართლაც წარმოიქმნებიან ან ვერა;

ის გვაწვდის სემანტიკურ მოდელებს სიტყვაწარმოებითი კონსტრუქციების ინტერპრეტაციისათვის...“ (ქ. ნიკოლაძე <http://www.spekali.tsu.ge>).

როგორც აღვნიშნეთ, ქართულში პროდუქტიულობის მიხედვით პირველ ადგილს აფიქსაცია იკავებს: წარმოქმნის სხვადასხვა სახეა ცნობილი: აფიქსაცია, კომპოზიცია, რედუქლიკაცია, შინაგანი ფლექსია და სხვ. ამათგან ... ყველაზე გაბატონებულია აფიქსაცია და კომპოზიცია (თოფურია, 1979, 103). აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ ქართულ ენაში პრეფიქსაციასა და სუფიქსაციასთან ერთად ძალზე არის განვითარებული სიტყვის წარმოება ერთდროულად პრეფიქსისა და სუფიქსის მეშვეობით ანუ კომბინატორული დერივაცია. „ამით ქართველური ენები განსხვავდება ზოგი სხვა სისტემის ენათაგან, სადაც სიტყვაწარმოება ხდება ძირითადად სუფიქსის მეშვეობით“ (თოფურია, 1979, 103).

პირველი ცნობა სართის (ანუ ართრონის) შესახებ მოცემული აქვს სულხან-საბა ორბელიანს; „ ართრონი არიან ასოები, რომელიმე წინა მოეზავებიან სიტყუათა და რომელიმე უკანა და გვარიან ყოფენ და დაატკობენ“ (ორბელიანი, 1949). ავტორი აღნიშნავს, რომ ბერძნულლათინური ენებისაგან განსხვავებით, ქართულს აქვს თავსართებიცა და ბოლოსართებიც; „... ქართულთა ართრონი თავთავნი არიან ესენი; ა, აი, აი, აე, ან, აუ, აღ, გა, გან, გე, გი, და, დაღ, ე, ვი, ი, ია, მ, მე, მი, ნ, ნა, სა, უ, შე, წ, წა, . ბოლოს ართრონი ესენია; ა, აო, გან, და, დე, დი, დო, ე, თ, თ, ია, გ, ნ, ნა, ნე; ნეო, ნო, თ, ს, ლა, შა, ში, ცა, წე“ (ორბელიანი, 1949).

ამ ნაშრომში შედის ყოველგვარი სართი; ზმნისწინი, თანდებული, ნაწილაკი, ბრუნვის ნიშანი, ზოგჯერ კი ფუძისელი ელემენტისა და ბრუნვის ან პირის ნიშნის შეერთებით მიღებული ფორმა. ამის მიუხედავად, ავტორს

სწორად აქვს კვალიფიცირებული სახელთა წარმომქმნელი ზოგი პრეფიქსის ფუნქცია.

სახის (ანუ სიტყვათწარმოების) განსაზღვრა და ილუსტრირება ანტონ პირველთან თითქმის უნაკლოდაა გაკეთებული; სახელს სახის თვალსაზრისით ორი ჯგუფი აქვს -- პირველ სახე და სხმით-გარდასვლითი. „პირველ სახე არს, რომელი თვისსა დანიშნულებასა შინა მდგომარეობს უცვალეზლად, ხოლო სხმით-გარდასვლითი არს, მომელი ჰსცვალეზს მარცვალთა მიერ თვისსა დანიშნულებასა შინა უცვალეზლად მდგონარესა სახელისა და სხვისა რაიმესა სახისა მიმართითა დანიშნულებათა წარმოდგენის, მაგ. არსი, გვან, პირი და „, სხვანი რომელ არიან თვისსა დანიშნულებასა შინა უცვალეზლად მდგონარენი (ანტონ პირველი, 1885, 130).

არნ. ჩიქობავა აღნიშნავს „,ანტონის გრამატიკა არსებითიდ პირველი გრამატიკაა ქართული ენისა, მასთან ყველაზე ერცელი პრაქტიკულ (წინამეცნიერულ) გრამატიკათა შორის, რაც კი დღემდე დაწერილა“ (ჩიქობავა, 1965, 90).

სართის (ანუ ართრონის) შესახებ ცნობას გვაწვდის გაიოზ რექტორი.

ქართულ ენაზე დაწერილი პირველი გრამატიკის ავტორი ზურაბ შანშოვანია (შანშოვანი, 1881). „მოკლე დრამატიკა ქართული ენისა“ სიტყვაწარმოების საკითხებსაც ეხება.

საინტერესო მოსაზრებანი გვხვდება ზოგიერთი აფიქსის გენეზისისა და ფუნქციის შესახებ ნ.მარის ნაშრომში (მარი, 1925) :

ა) ემფატიკური ა მომდინარეობს ჰა ნაწილისაგან, რომელიც დაერთვის საზოგადო სახელს და აწარმოებს საკუთარ სახელს: კაცი - კაცი - ა, ბიჭი-ბიჭა... ეგევე აფიქსი კნინობითის მაწარმოებელიცაა: ტარია: <

ტარიელი, ხოლო მისი ფონეტიკური ვარიანტია ამავე ფუნქციის -ი-კა: ივან-ი-კა (მარი, 1925, 22).

ბ) -ივ გაქვავებული ბრუნვის ნიშანია ვითარების: ძლ-ივ, ღმრთ-ივ..., რომელიც შინაარსით ფარდია ნათესაობითი ბრუნვისა.

გ) მიერ თანდებულის -ერ ელემენტს ნ.მარი *ჰერ/იერ-ს უკავშირებს; მი-ერ, მაგი-ერ, ხოლო თუ-ინ-იერ ფორმაში გამოვლენილ ინ-ს ნათესაობითი ბრუნვის ნიშნად სახავს (მარი, 1925, 22).

სიტყვაწარმოების საშუალებებზე მსჯელობს ალ. ღლონტი თავის ნაშრომში (ღლონტი, 1964). მისი აზრით სიტყვაწარმოების ერთადერთი საშუალება დერივაციაა. დერივატებად გამოყენებულია, როგორც საგანგებო დანიშნულების აფიქსები, ისე თანდებულები და ბრუნვათა (ნათესაობითის, მოქმედებითის, ვითარებითის) ნიშნები.

წარმოქმნა სამი სახისაა. პრეფიქსული, სუფიქსური და პრეფიქსულ-სუფიქსური. თანდებულები და ბრუნვათა ნიშნები ,სუფიქსები დერივაციის ფუნქციას ასრულებენ (ღლონტი, 1964, 87).

სახელთა წარმოქმნის საკითხები სრული და მეცნიერული სახითაა განხილული ა. შანიძის „ ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლებში“ (შანიძე, 1973), რომელშიც ავტორი ვრცლად ეხება წარმოქმნილ სახელთა სემანტიკურ ჯგუფებს და მათ შესაბამის აფიქსებს, არკვევს აფიქსთა გენეზისს და ფუნქციებს. აქვეა გახილული ის თანდებულები, ზმნისართები და ნაწილაკები, რომლებიც სახელთა წარმოსაქმნელად გვევლინებიან რიგ შემთხვევებში (შანიძე, 1973, 108-149).

სიტყვაწარმოების კონკრეტულ საკითხებს ეხება ვ. თოფურია გამოკვლევათა სერიაში „ქართველურ ენათა სიტყვაწარმოებიდან“ (თოფურია, 1979, 63-103).

თ.უთურგაიძე თავის ნაშრომში „ქართული ენის ფონემატური სტრუქტურა“ (უთურგაიძე, 1976) მსჯელობს -ნარ, -ოსან, -ოვან, -იერ აფიქსებზე. CCid Cid კომპლექსები შეიძლება მივიღოთ მორფემათა საზღვარზე. ისინი წარმოიქმნება მორფემათა არანჟირების ლექსიკურ-გრამატიკული წესების მოთხოვნით; მაგ.: ეკლ-ნარ, წიფლ-ნარ, ეკალ-ს-ში, ეკალ-ს-თან, ეკალ-ს-ზე და სხვა.

ძველ ქართველ გრამატიკოსთა შეხედულებანი სიტყვაწარმოების საკითხებზე ორ ძირითად პერიოდად იყოფა; I. ანტონ კათალიკოსიდან პლატონ იოსელიანამდე და II. დავით ჩუბინაშვილიდან ილ. სიხარულიძის გრამატიკის ჩათვლით (კობალაძე, 1956).

სიტყვაწარმოების საკითხებს ქართველურ ენა-დიალექტებში ეხება თავის სადისერტაციო ნაშრომში ა. შონია (შონია, 2006).

მამასადაძე, ძველი გრამატიკოსებიდან დღემდე, სიტყვაწარმოების შესახებ მრავალი საინტერესო ნაშრომი არსებობს. დროთა განმავლობაში იზრდება, იცვლება ენის ლექსიკა და ენის შესაძლებლობები. სიტყვაწარმოების შესწავლა დღესაც ენათმეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ამოცანაა.

1.1.1. პრობლემა

წარმოდგენილმა ნაშრომმა უნდა უპასუხოს შემდეგ კითხვებს: რომელი აფიქსები წარმოქმნიან ქართულ სალიტერატურო ენაში სახელიდან სახელს? რა სახით გამოიყენებოდა ეს აფიქსები ძველ ქართულ ენაში და როგორ ხდება დღეს მათი გამოყენება? პრობლემის აქტუალობაც წარმოჩენილია დასმულ კითხვებში. ნაშრომის პრობლემატიკა ეხება ქართულ ენაში არსებულ სახელიდან სახელის მაწარმოებელ აფიქსებს, მათი განვითარების ისტორიასა და თითოეული მათგანის ფუნქციას ენაში.

1.1.2. კვლევის მიზანი

ჩვენი კვლევის მიზანია, განვიხილოთ სიტყვაწარმოების ტიპები, კერძოდ სახელთა აფიქსური წარმოების შემთხვევები სალიტერატურო ქართულ ენაში. შეძლებისდაგვარად წარმოვადგინოთ მიღებულ ფორმათა მორფონოლოგიური ანალიზი. რა ცვლილებას განიცდის ძირი, ფუძე თუ მორფემა ახალი სიტყვის მიღებისას. საანალიზო მასალის თეორიულ ნაწილს ახლდეს პრაქტიკული მასალა, რომ მსჯელობა ნათელი და ადვილად გასაგები იყოს თურქულენოვანი სტუდენტებისთვის. ამ მიზნითვე, ნაშრომის დიდი ნაწილი ვთარგმნოთ თურქულ ენაზე.

1.1.3. კვლევის მნიშვნელობა

ნაშრომი მნიშვნელოვანია ენათმეცნიერული თვალსაზრისით. მასში წარმოდგენილია საკითხის შესწავლის ისტორია. სამეცნიერო ლიტერატურაზე დაყრდნობით განხილულია აფიქსური სიტყვაწარმოების - სახელთა წარმოქმნის - შესაძლებლობები სალიტერატურო ქართულში. ხშირ შემთხვევაში პარალელები გავლებულია მეგრულ-ლაზურთან. ნაშრომში გარკვეული ადგილი ეთმობა საკითხის შესწავლის ისტორიას. მნიშვნელოვანია, რომ თემის დიდი ნაწილი თარგმნილია თურქულ ენაზე.

ვფიქრობთ, ნაშრომი დიდ დახმარებას გაუწევს ქართული ენისა და ლიტერატურის მიმართულების სტუდენტებსა და ქართული ენის გრამატიკით დაინტერესებულ ყველა პირს.

1.1.4. კვლევის შედეგები

კვლევის ძირითადი შედეგი მდგომარეობს შემდეგში: ნაშრომში თავმოყრილია ქართველ და უცხოელ ენათმეცნიერთა შეხედულებანი სიტყვაწარმოების შესახებ. განხილულია სიტყვაწარმოების შესესაძლებლობანი ქართულ სალიტერატურო ენაში. წარმოქმნილ

სახელთა წარმოება და ტიპები სალიტერატურო ქართულში. წარმოქმნილი სახელები დაჯგუფებულია შინაარსის მიხედვით: ქონების, უქონლობის, წარმომავლობის, აბსტრაქტული, დანისნულების, წინა ვითარების, გეოგრაფიული, ხარისხის, კნინობითი, ხელობის (პროფესიის) სახელები, მცენარეთა კრებულის აღმნიშვნელი სახელები. განხილულია თემასთან დაკავშირებული სხვა მნიშვნელოვანი საკითხები. ნაშრომის ძირითადი ნაწილი თარგმნილია თურქულ ენაზე; ნაშრომს დანართის სახით, ერთვის ამა თუ იმ აფიქსით ნაწარმოები სიტყვები; მასალა ამოღებულია ქართულ-თურქული ლექსიკონიდან.

1.1.5. კვლევის მეთოდიკა

ნაშრომში გამოყენებულია ენის სინქრონიული აღწერის მეთოდი, თუმცა გარკვეულ სტრუქტურებზე მსჯელობისას მოხმობილია ისტორიულ-შედარებითი კვლევის ესა თუ ის ხერხი.

1.2. ლიტერატურა

ამ კვლევაში, მაგალითები გამოყენებულია „ქართულ-თურქული ლექსიკონი“დან (კვანტალიანი, 2010).

1.3. კვლევის მეთოდები

1.3.1. მონაცემთა შეგროვების მეთოდები

მოპოვებული მონაცემები, საკვლევი თემის ძირითადი საკითხის გათვალისწინებით, მიზანმიმართულად იქნა დახარისხებული. შეგროვებული მონაცემების გამოყენებით დეტალურად იქნა დახასიათებული ქართულ ენაში არსებული აფიქსები და მოხდა მათი დაჯგუფება დანიშნულებების მიხედვით.

1.3.2. მონაცემთა შეგროვება

ამ ნაშრომში, მოცემული მასალების შესაკრებად, გამოვიყენეთ ქართული ენის გრამატიკის წიგნები და ქართულ-თურქული ლექსიკონი. აღნიშნული გრამატიკის წიგნებიდან დავამუშავეთ, სიტყვაწარმოებასთან დაკავშირებული საკითხები; მოვიძიეთ თემასთან დაკავშირებული სამეცნიერო სტატიები.

1.3.3. მონაცემთა ანალიზი

მოპოვებული მონაცემები, საკვლევი თემის ძირითადი საკითხის გათვალისწინებით, მიზანმიმართულად იქნა დახარისხებული. შეგროვებული მონაცემების გამოყენებით დეტალურად დავახასიათეთ ქართულ ენაში არსებული აფიქსები და დავაჯგუფეთ ისინი ფუნქციისა და დანიშნულებების მიხედვით. ასევე დავაჯგუფებულა მიღებული აფიქსური წარმოების სახელები შინაარსის მიხედვით.

მეორე ნაწილი

2.1. სიტყვაწარმოება ქართულ სალიტერატურო ენაში.

ენათმეცნიერთა ერთი ნაწილი სიტყვაწარმოებას მორფოლოგიის საგნად მიიჩნევს, ზოგი კიდევ ლექსიკოლოგიის ნაწილად. არის ასეთი მოსაზრებაც, რომ სიტყვაწარმოება არ ეკუთვნის არც ერთ დარგს, არამედ ის ცალკე მიმართულებას წარმოადგენს. ერთი რამ უდავოა: სიტყვაწარმოება ენის ლექსიკის მარაგის გამდიდრების უშრეტი წყაროა. ცნობილი ფაქტია, რომ ნებისმიერ ენაში ნაწარმოები სიტყვები ბევრად აღემატება ძირეულ სიტყვებს. იგივე შეიძლება ითქვას ქართულ სალიტერატურო ენის ლექსიკის ფონდზეც. სიტყვაწარმოება მეტად მრავალფეროვნებით ხასიათდება სალიტერატურო ქართულში. საკვლევი თემა მეტად მნიშვნელოვანი და საინტერესოა.

2.2. სიტყვა როგორც მორფოლოგიური კატეგორია

საკვლევი თემის დეტალური გაანალიზების მიზნით უპირველესად გვინდა შევხვით სიტყვას, როგორც მორფოლოგიურ კატეგორიას. ზოგადად მიმოვიხილოთ ფორმაცვალებადი და ფორმაუცვლელი სიტყვები, გავცნოთ სიტყვისშემადგენელ ნაწილებს (ძირი, ფუძე, მორფემა), სიტყვის აგებულებას.

მორფოლოგიურად სიტყვები ქართულში ორგვარია **ფორმაცვალებადი და ფორმაუცვლელი** (შანიძე, 1953; კვაჭაძე, 1969; ჩიქობავა, 1952; ნებიერიძე, 2003) ფორმაცვალებადია სიტყვა, რომელიც მეტყველებაში სხვადასხვა სახით, ე.ი. ფორმით, იხმარება. მაგალითად : კაცი, კაცმა, კაცს, კაცით... ვწერ, სწერ, წერს ... ფორმაუცვლელია სიტყვა, რომელიც მეტყველებაში ყოველთვის ერთი სახით გვხვდება, ე.ი. არ იცვლის თავის გარეგნობას. ასეთი სიტყვებია: ხვალ, გუშინ, შარშან, იქ, მაგრამ, რომ, ხოლმე, თურმე და მისთ... ფორმაცვალებადი სიტყვებია

სახელები (არსებითი სახელი, ზედსართავი სახელი, რიცხვითი სახელი, ნაცვალსახელი) და ზმნები, ხოლო ფორმაუცვლელია ზმნიზედა, მხლებელი (თანდებული, კავშირი, ნაწილაკი) და შორისდებული.

ფორმაცვალებადი სიტყვა ქართულში ბევრია, ფორმაუცვლელი - ცოტა.

სახელები ფორმას იცვლიან ბრუნვათა მიხედვით, ხოლო ზმნები პირთა მიხედვით ამა თუ იმ მწკრივში. ბრუნვათა მიხედვით სიტყვის ცვალებას ბრუნება ჰქვია, ხოლო პირების მიხედვით ცვალებას - უღლება. მაშასადამე, ფორმაცვალებადი სიტყვები თავის მხრივ ორგვარი ყოფილა: ბრუნებადი (სახელები) და უღლებადი (ზმნები) (კვაჭაძე, 1969, 96-97).

2.2.1. სიტყვის შედგენილობა: ძირი, ფუძე, აფიქსები

ფორმაუცვლელი სიტყვა მთლიანია, ე. ი. არ იყოფა ნაწილებად. ასეთი სიტყვებია, მაგალითად, გუმინ, ხვალ, ზეგ, შარშან და მისთ. ფორმაცვალებადი სიტყვა მორფოლოგიური ანალიზის შედეგად იშლება.

შემადგენელ ნაწილებად. მასში განიყოფა მნიშვნელობის მატარებელი ნაწილი სიტყვისა და მაწარმოებელი ელემენტები. ავიღოთ სიტყვები კაცი და კაცური. კაცი საგანს აღნიშნავს, კაცური - თვისებას. ამ სიტყვებში მნიშვნელობის მატარებელი ნაწილებია კაც- და კაცურ-, ხოლო იმათ გრამატიკულ ფორმას აძლევს.

სიტყვის იმ ნაწილს, რომელიც ატარებს მოცემული სიტყვის მნიშვნელობას, ფუძე ჰქვია. მაშასადამე, კაც- და კაცურ- ფუძეებია, ი კი

საგნობრივ მნიშვნელობას მოკლებულია და ფუძეს უპირისპირდება.

ქართულში ბევრი სიტყვა ნაწარმოებია სხვა სიტყვებისაგან. სხვა-

დასხვა ლექსიკური მნიშვნელობის მქონე რამდენიმე სიტყვას ხშირად ერთი საერთო საყრდენი ნაწილი მოეპოვება, რომლისაგანაც ისინი არიან ნაწარმოები. მაგ., **კაც** არის საერთო ნაწილი ისეთი სიტყვებისათვის, როგორცაა: **კაც-ი კაც-ური, კაც-ობა, კაც-ობრიობა, კაც-ობრივი, კაც-უნა, უ-კაც-ური, უ-კაც-რიელი, სა-კაც-ობრიო, ნა-კაც-არი, უ-კაც-ობა, სა-კაც-ე, კაც-ობს, კაც-დება...** ერთი საერთო ნაწილისაგან ნაწარმოებ სიტყვებს, მონა-

თესავე სიტყვები ჰქვია. მაშასადამე, დასახელებული სიტყვები ერთმანეთის მონათესავე სიტყვებია. მონათესავე სიტყვები ერთმანეთს უპირისპირდებიან განმასხვავებელი ელემენტებით. ამიტომ ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან არა მარტი მნიშვნელობით, არამედ შედგენილობითაც. **კაც** დასახელებული მონათესავე სიტყვების უმარტივესი საერთო ნაწილია, იგი მეტად აღარ დაიშლება. **სიტყვის დაუშლელ ნაწილს ძირი ეწოდება** (ძირს სხვანაირად მარტივ ფუძესაც ეძახიან). ძირი ატარებს მონათესავე სიტყვების ძირითად

მნიშვნელობას, იგი საგნობრივი მნიშვნელობის მატარებელი ნაწილია სიტყვისა (შანიძე, 1953; კვაჭაძე, 1969).

ძირს თუ ფუძეს დაერთვის ისეთი ელემენტები, რომლებიც საგნობრივ მნიშვნელობას მოკლებული არიან, მაგრამ გარკვეულ ლექსიკურსა თუ გრამატიკულ მნიშვნელობას გადმოგვცემენ. მაგ., **ცხენოსან-ი. ცხენ-** ძირია, **-ოსან** და **-ი** კი დართული ელემენტებია. **-ოსან** ძირს დაერთვის და ახალი მნიშვნელობის სიტყვას აწარმოებს, ხოლო **-ი** ფუძეს დაერთვის და მას გარკვეულ გრამატიკულ ფორმას აძლევს. **-ოსან** და **ი** ცალკე საგნობრივ

მნიშვნელობას მოკლებული არიან.

ძირსა თუ ფუძეზე დართულ ელემენტს მორფემას ანუ ფორმანტს უწოდებენ.

ყოველგვარ მორფემას აფიქსი ჰქვია. აფიქსის შესატყვისი ქართული ტერმინია სართი.

ძირი ფუძეც: კაც-ი, კაც-მა, ძირი აქ სამი ბგერით არის გადმოცემული და აფიქსის დაურთველადაც მიუთითებს გარკვეულ საგანზე.

2.2.2. აფიქსები ფუნქციის მიხედვით

ფუნქციის ანუ დანიშნულების მიხედვით აფიქსები ძირითადად ორ ჯგუფად ოყოფა: ერთნი სიტყვას გრამატიკულ ფორმას უცვლიან, მეორენი - ლექსიკურ მნიშვნელობას. გარდა ამისა, მოიპოვება გარდამავალ საფეხურზე მდგომი აფიქსებიც, რომელნიც სიტყვას გრამატიკულ ფორმასაც უცვლიან და რამდენადმე ლექსიკურ მნიშვნელობასაც. ავიღოთ, მაგალითად, სიტყვა კაცი. ამ სიტყვის გრამატიკული ფორმებია; კაც-ი, კაც-მა, კაც-ს, კაც-ით... ცვალება აქ ერთი სიტყვის ფარგლებში ხდება. კაც ფუძეა (ამავე დროს ძირიც), ხოლო -ი, -მა, -ს, -ის, -ით აფიქსებია. ეს ფორმები ერთსა და იმავე საგანზე მიუთითებენ, ე. ი. მათ აერთიანებს ერთი და იგივე ლექსიკური მნიშვნელობა. ეს მნიშვნელობა აქ ფუძით არის გადმოცემული. აფიქსები (-ი, -მა, -ს, -ის, -ით...) მას გრამატიკულ ფორმას აძლევენ. ასე, მაგალითად, კაც-ი სახელობითი ბრუნვის ფორმაა, კაც-მა - მოთხრობითისა, კაც-ს - მიცემითისა, კაც-ის -- ნათესაობითისა... (შანიძე, 1953; კვაჭაძე).

სიტყვის ასეთ ცვილებას მიმოხრა ჰქვია, ხოლო აფიქსებს -- მიმოსახრელი ანუ ფორმასაწარმოებელი აფიქსები. საენათმეცნიერო ლიტერატურაში ასეთ აფიქსებს ფლექსიასაც ეძახიან.

მიმოსახრელი აფიქსების მნიშვნელობა დიდია. უამათოდ სიტყვები ერთმანეთს ვერ დაუკავშირდება, ფუძეებით აღნიშნულ საგნებს შორის

მიმართება გაურკვეველი იქნება, წინადადება არ აიგება, აზრის გარკვეულად გადმოცემა შეუძლებელი გახდება. მაგალითისათვის ავიღოთ სიტყვები; ბავშვ, ამხანაგ, ნახ. აქ სამი ფუძეა/ პირველი ორი საგნებს აღნიშნავს, მესამე -- მოქმედებას. რა მიმართებაა ფუძეებით აღნიშნულ საგნებს შორის, აქ არ ჩანს. მიმოსახრელი აფიქსების დართვით შეიძლება რამდენიმე სხვადასხვა აზრის გადმომხენი წინადადება აიგოს, მაგალითად: 1. ბავშვ-მა ამხანაგ-ი ნახა; 2. ბავშვ-ი ამხანაგ-მა ნახა; 3. ბავშვ-ის ამხანაგ-მა ნახა... პირველ წინადადებაში მნახველია ბავშვი,

ნახული -- ამხანაგი, მეორეში, პირიქით, მნახველი ამხანაგია, ნახული -- ბავშვი, მესამეში მნახველია ამხანაგი, ნახული რაღაც სხვა რამ (და არა ბავშვი), ხოლო ბავშვი აზუსტებს ამხანაგის ვინაობას.

მიმოსახრელი აფიქსები სიტყვათა შეკავშირების გრამატიკულ საშუალებას წარმოადგენენ. მათი მეშვეობით მყარდება გარკვეული მიმართება სიტყვებით აღნიშნულ საგნებს შორის. ამიტომ მათ დამოკიდებულების აღმნიშვნელ აფიქსებსაც უწოდებენ.

სიტყვის გრამატიკული ფორმა ზოგჯერ ფუძითაც გადმოიცემა, სიტყვაში მიმოსახრელი აფიქსი არ გამოიყოფა. ასეთი ფორმებია, მაგალითად: დედა, ძმა, ხე, კლდე, ორმო, ოქრო, რუ, ყრუ და მრავალი სხვ. ესენი ფუძეებია. მათ ამჟამად ბრუნვის ნიშანი არ დაერთვის, მაგრამ ყველა სახელობით ბრუნვაში ივარაუდება. სხვა ბრუნვებში ისინი სათანადო აფიქსებს დაირთავენ:

დედა-მ, დედა-ს, დედ-ის, დედ-ით...

ხე-მ, ხე-ს, ხ-ის, ხ-ით... რაც მთავარია, თანხმოვანზე დაბოლოებული სახელები ანალოგიურ შემთხვევაში ბრუნვის ნიშანს (-ი-ს) დაირთავენ : ბავშვ-ი, ქალ-ი, წიგნ-ი, სახლ-ი, ამხანაგ-ი. ნიშნის მქონე ფორმათა საერთო სისტემაში მიმოსახრელი აფიქსის უქონელი ფუძე გრამატიკული ფორმის

როლს ასრულებს. გარდა მიმოხრისა, სიტყვის ცვალება სხვაგვარადაც შეიძლება. ავიღოთ მონათესავე სიტყვები: სვანი, სვანეთი, სვანური. გრამატიკულად ეს სიტყვები ერთმანეთისაგან არ განსხვავდება. ყველა სახელობითი ბრუნვის ფორმაა. მნიშვნელობით კი ეს სამი სიტყვა სხვადასხვაა. სიტყვის ლექსიკური მნიშვნელობა, როგორც ვიცით, ფუძით გადმოიცემა. ფუძეებია: სვან-, სვანურ-, სვანეთ-. პირველი სიტყვის ფუძე (სვან -) მონათესავე სიტყვათა ძირიცაა. მისგან არიან ნაწარმოები ფუძეები : სვანურ-, სვანეთ- მაწარმოებელი აფიქსებია -ურ და -ეთ (სვანურ-, სვანეთ). ეს აფიქსები ცალკე არაფერს აღნიშნავენ, მაგრამ, როცა ფუძეს (სვან-) დაერთვიან, მას მნიშვნელობას უცვლიან, განსხვავებული მნიშვნელობის სიტყვებს აწარმოებენ. მაშასადამე, -ურ და -ეთ მნიშვნელობის მცვლელი აფიქსები ყოფილა.

სიტყვის ასეთ ცვალებას წარმოქმნა ანუ დერივაცია ჰქვია. იმ სიტყვას რომლის, ფუძისაგანაც განსხვავებული მნიშვნელობის სიტყვა იწარმოება, ძირეული სიტყვა ჰქვია, ხოლო ძირეულისაგან ნაწარმოებ განსხვავებული მნიშვნელობის სიტყვას წარმოქმნილი ანუ დერივაციული. მნიშვნელობის მცვლელ აფიქსებს წარმოქმნელს ანუ სადერივაციოს უწოდებენ. ჩვენს მაგალითებში ძირეულია სვან-, წარმოქმნილი (დერივაციული) სვანეთ- და სვანურ- . -ეთ და -ურ წარმოქმნელი (სადერივაციო) აფიქსებია.

მიმოხრა და წარმოქმნა სხვადასხვა სახეა სიტყვათა ცვალებისა. მიმოხრის გზით მიღებულ ფორმებს აერთიანებს ერთი და იგივე ლექსიკური მნიშვნელობა - მიმოხრა ერთი სიტყვის ფარგლებში ხდება, წარმოქმნის დროს ერთი ფუძისაგან განსხვავებული მნიშვნელობის ფუძე

იწარმოება. იგი სცილდება ერთი სიტყვის ფარგლებს. მიმოსახრელი აფიქსები ფუძეს დაერთვიან, წარმოქმნენ კი ფუძეში შედიან.

მიმოხრასა და წარმოქმნას შორის გარდაუვალი ზღვარი არ არსებობს. ზოგიერთ აფიქსს, ორი ფუნქცია აქვს; მიმოსახრელიც არის და წარმოსაქმნელიც. ასეთია, მაგალითად, მრავლობითი რიცხვის ნიშნები **ებ**, **ნ**. მაგ., კაც-ი > კაცებ-ი, კაცნ-ი -- ყველა სახელობითშია. ბრუნვის ნიშანია **ნ**. იგი აქ მხოლოდ მიმოსახრელი აფიქსია. კაცი მხოლობითის ფორმაა, კაცები და კაცნი -- მრავლობითისა. **-ებ** და **-ნ** რიცხვის გრამატიკული კატეგორიის გამოხატვის მორფოლოგიურ საშუალებას წარმოადგენენ. ამასთანავე, მრავლობითის ფორმები იმავე საგანზე მიუთითებენ, რაზედაც მხოლობითის ფორმა კაცი. მაგრამ ეს აფიქსები (**-ებ**, **-ნ**) აწარმოებენ ახალ ფუძეებს (კაცებ-, კაცნ-), ძირეულ სიტყვას ნაწილობრივ უცვლიან მნიშვნელობას (კაც- ერთზე მიუთითებს, კაცებ- და კაცნ- მრავალზე). მაშასადამე,

-ებ და **-ნ** სიტყვას გრამატიკულ ფორმასაც აძლევენ და ნაწილობრივ მას მნიშვნელობასაც უცვლიან. ამგვარად , **-ებ** და **-ნ** აფიქსებს საშუალო ადგილი უჭირავთ საკუთრივ მიმოსახრელსა და წარმოსაქმნელ აფიქსებს შორის. ისინი გარდამავალი ტიპის აფიქსებია.

სხვადასხვა აფიქსს, ჩვეულებრივ, ფუნქციაც სხვადასხვა აქვს. ასე, მაგალითად, **-ნ**, **-მა**, **-ს**, **-ის**, **ით...** სხვადასხვა ბრუნვის ნიშანია, **-ელ** ადამიანთა სადაურობის აღმნიშვნელ სახელებს აწარმოებს (კახ-ელ-ი, ფშავ-ელ-ი), **-ეთ** -- გეოგრაფიულ სახელებს (კახ-ეთ-ი, სვან-ეთ-ი...) და სხვ... დასახელებული აფიქსები ბგერითად განსხვავებული არიან ერთმანეთისაგან. მათ ფუნქციაც სხვადასხვა აქვთ.

ბგერითად განსხვავებული აფიქსები ზოგჯერ ერთი და იმავე ფუნქციისაა. მაგ, კაც-ებ-ი და კაც-ნ-ი, ხატავ-ს და დახატ-ა, ხატავ-ენ და დახატ-ეს... **-ებ** და **-ნ**, **-ს**, და **-ა**, **-ენ**, და **-ეს** ერთი და იმავე ფუნქციის აფიქსებია, თუმცა ბგერითად ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავებული არიან. გვაქვს პირიქითაც; ბგერითად ერთნაირი აფიქსი სხვადასხვა ტიპის

სიტყვასთან სხვადასხვა ფუნქციისაა.მაგ., -ს სახელებში : კაც-ს, დედა-ს, ამხანაგ-ს მიცემითი ბრუნვის ნიშანია, მაგრამ იგივე ს ზმნებში: წერ-ს, ხატავ-ს, ჩან-ს... მესამე სუბიექტური პირის ნიშანია მხ.რიცხვში. -ებ სახელებში მრავლობითობას აღნიშნავს (კაც-ებ-ი, სახლ-ებ-ი, წიგნ-ებ-ი...), ზმნებში იგივე ებ თემის ნიშანია (აკეთ-ებ-ს, აშენ-ებ-ს...); -ა ზმნებში (გაკეთ-ა,დაწერ-ა,ააშენ-ა) მესამე სუბიექტური პირის ნიშანია მხ.რიცხვში მაგრამ ეგევე -ა ზოგჯერ საწყისს აწარმოებს (ხატვ-ა,კეთებ-ა,ხვნ-აკერვ-ა...), ან კიდევ ძირეული სიტყვებისაგან განსხვავებული მნიშვნელობის სახელებს (ქერ-ა,ცხენ-ა,დედოფალ-ა).

ამა თუ იმ აფიქსს ქართულში ერთდროულად ერთი ან ერთზე მეტი ფუნქცია აქვს.მაგ., -ებ სახელებში აღნიშნავს მრავლობითს: კაც-ი- კაც-ებ-ი. ებ-ს აქ ერთი ფუნქცია აქვს. ზოგიერთი აფიქსი ორფუნქციანია. მაგ., : მწერალ-თა კავშირი . -თა აწარმოებს მრავლობითსაც და ნათესაობით ბრუნვასაც. მას აქ ორი ფუნქცია აქვს.ქართული იმ ენათა მორფოლოგიურ ტიპს ეკუთვნის, სადაც აფიქსები ერთფუნქციანია. ივარაუდება, რომ აფიქსთა ორფუნქციანობა ქართულში მეორეული მოვლენაა. ისტორიულად: ორფუნქციანი აფიქსები წინათ ერთფუნქციანი უნდა ყოფილიყვნენ.

2.2.3. აფიქსები ადგილის მიხედვით

ადგილის მიხედვით აფიქსი შეიძლება იყოს: პრეფიქსი, სუფიქსი და ინფიქსი (შანიძე, 1953; კვაჭაძე, 1969).

პრეფიქსი ეწოდება ისეთ აფიქსს, რომელის ძირეული სიტყვის ფუძეს წინ უძღვის. პრეფიქსის შესატყვისი ქართული ტერმინია თავსართი (წინასართი). მაგ., სა-ყურე, მე-ბაღე, უ-შვილო... სა-, მე-, უ- პრეფიქსებია ანუ თავსართები. პრეფიქსების (თავსართების) საშუალებით წარმოებას პრეფიქსული (თავსართიანი) წარმოება ჰქვია.

სუფიქსი ჰქვია ისეთ აფიქსს, რომელიც ძირეული სიტყვის ფუძეს მოსდევს. სუფიქსს ქართულად ბოლოსართი ჰქვია. მაგ.: კაც-ობა, მებაღ-ე, უქუდ-ო... -ობა, -ე,-ო სუფიქსებია ანუ ბოლოსართები. სუფიქსების საშუალებით წარმოებას სუფიქსური (ბოლოსართიანი) წარმოება ჰქვია.

ძირეულის ფუძისაგან ახალ ფუძეს ხშირად ორ-ორი აფიქსი აწარმოებს : პრეფიქსი და სუფიქსი. მაგ., მე-ბაღ-ე, უ-ქუდ-ო, სა-ქათმ-ე, მე-თა-ურ-ი ... ასეთი წარმოება პრეფიქსულ-სუფიქსურია.

ინფიქსი ეწოდება ისეთ აფიქსს, რომელიც შიგ ჩაერთვის ძირეული სიტყვის ფუძეს. ინფიქსს ქართულად ჩასართი ჰქვია , ინფიქსის საშუალებით წარმოებას - ინფიქსური წარმოება.

ნამდვილი ინფიქსური წარმოება ქართულში არა გვაქვს, ოღონდ არის შემთხვევა, როდესაც ფონეტიკური ფაქტორის წყალობით აფიქსისეული თანხმომავნი ვ ძირში გადავა და ინფიქსად იქცევა: კლ-ავ-ს > კლ-ავ-ა > კლ-ვ-ა > კვლ-ა; ხნ-ავ-ს > ხნ-ავ-ა > ხნ-ვ-ა > ხვნ-ა; ხრ-ავ-ს > ხრ-ავ-ა, > ხრ-ვ-ა > ხვრ-ა. როგორც ვხედავთ, -ავ სუფიქსის ხმოვნის ამოვარდნის შემდეგ ნარნარა ლ ნ რ თანხმომავნების მომდევნო -ვ ძირშია გადასული, ე.ი. სუფიქსია გაინფიქსებული (კვაჭაძე, 1969, 97-103).

2.3. სახელთა წარმოქმნა - ძირეული და წარმოქმნილი სახელები

საანალიზო თემის ნათლად წარმოდგენის მიზნით, შევხებით სიტყვათა ორ დიდ ჯგუფს როგორცაა ძირეული და წარმოქმნილი სიტყვები. ენაში არსებული სახელი, რომლის ფუძისაგანც სხვა სახელია ნაწარმოები, არის ძირეული, ხოლო მისგან სხვა შინაარსით გაკეთებული სახელი - წარმოქმნილი. წარმოქმნილ სახელი სხვა სახელია: მას სხვა შინაარსი აქვს , ვიდრე იმ სახელს, რომლის ფუძისაგანაც ის არის ნაწარმოები. ავიღოთ მაგალითი: ძირეული სახელად ვიგულოთ „მგელი,,

და წარმოქმნათ მისგან ახალი სახელები: მგლ-ებ-ი, მგლ-ობა, მგლ-ური, მგლ-იან-ი, უ-მგლ-ო, სა-მგლ-ე.

2.4. წარმოქმნილი სახელები ფორმის მიხედვით

წარმოქმნილი სახელები შეიძლება დავყოთ ორ დიდ ჯგუფად; ესაა წარმოქმნილი სახელები ფორმის მიხედვით და წარმოქმნილი სახელები შინაარსის მიხედვით.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ (იხ. ზემოთ 2.1.4), ფორმის მიხედვით წარმოქმნილი სახელები ქვეჯგუფად იყოფა: ერთი მხრით გვაქვს სახელები, რომელთაც მაწარმოებლად სუფიქსები მოუდის: ხანჯლ-იან-ი, ხანჯლ-ური, ხანჯლ-ობა; მეორე მხრით კი ისეთები, რომელთაც ორ-ორი მაწარმოებელი აქვს, ერთი თავში, მეორე ბოლოში (პრეფიქს-სუფიქსი): სა-ხანჯლ-ე, უ-ხანჯლ-ო, მე-ხანჯლ-ე.

ინფიქსური წარმოების სახელები ქართულში არ მოგვეპოვება. არ მოგვეპოვება არც მარტო პრეფიქსით ნაწარმოები სახელები, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ისეთ გამონაკლისებს, როგორცაა: უ-რიცხვ-ი და არა-თი ნაწარმოები სახელები :არაფერი, არა-თითი, არა-იშვიათი, არა-ლეგალური და სხვ.

მამასადამე, წარმოქმნილ სახელს გარკვეული ნიშნები მოეპოვება ფორმობლივი ხასიათისა:

ა-) მას აქვს ფუძე, რომელიც მეტია ძირეულისაზე და განსხვავდება მისგან მნიშვნელობით. ფუძეთა შედარება გამოჰყოფს წარმოქმნილის მაწარმოებელს.

ბ-) წარმოქმნილი სახელი იმეორებს ძირეულის ფორმა-ცვალებას ბრუნვათა მიხედვით. ეს გამეორება მას უნდა გასდევდეს, თუ ყველა ბრუნვაში არა, ბრუნვათა უმეტესობაში მაინც.

მაშასადამე, საკუთარი ფუძის მაწარმოებლის ქონება და ბრუნვის ფორმათა გამეორება - აი ფორმოზოლოგი ნიშნები დერივაციული სახელისა ; მაგალითი ;

ძირეული

წ ა რ მ ო ქ მ ნ ი ლ ი

სახ. მგელ-ი	მგლ-ებ-ი	მგლ-იან-ი	მგლ-ობა	სა-მგლ-ე
მოთ. მგელ-მა	მგლ-ებ-მა	მგლ-იან-მა	მგლ-ობა-მ	სა-მგლ-ე-მ
მიც. მგელ-ს	მგლ-ებ-ს	მგლ-იან-ს	მგლ-ობა-ს	სა-მგლ-ე-ს
ნათ. მგელ-ის	მგლ-ებ-ის	მგლ-იან-ის	მგლ-ობ-ის	სა-მგლ-ის
მოქმ. მგელ-ით	მგლ-ებ-ით	მგლ-იან-ით	მგლ-ობ-ით	სა-მგლ-ით
ვით. მგელ-ად	მგლ-ებ-ად	მგლ-იან-ად	მგლ-ობა-დ	სა-მგლ-ე-დ
წოდ. მგელ-ო	მგლ-ებ-ო	მგლ-იან-ო	მგლ-ობა-ვ	სა-მგლ-ე-ვ

შედარება ძირეულსა და წარმოქმნილებს შორის გვარწმუნებს, რომ თვითეულ წარმოქმნილს თავ-თავის მაწარმოებელი აქვს. მოყვანილ მაგალითში. ეს მაწარმოებელია: ებ, იან, ობა, სა-ე. მაგრამ მაწარმოებლები სხვაც ბევრია.

განსხვავება ძირეულსა და წარმოქმნილს შორის. გრამატიკული ერთობა ძირეულსა და წარმოქმნილს შორის გარკვეულ ფარგლებშია ჩაყენებული :მსგავსებას ისინი იმ მხრივ გვიჩვენებენ, რომ ერთნაირი ფორმაცვალება მოუდით,- ორნივე იბრუნვიან. ეს კი ნიშნავს , რომ მათ წინადადებაში , სხვა სიტყვებთან შეწყობისას, ფუნქციაც შეიძლება ერთნაირი ჰქონდეთ.

მიუხედავად ასეთი მსგავსებისა, უნდა აღნიშნოს ერთი მნიშვნელოვანი განსხვავებაც:წარმოქმნილი სახელები უმეტესად სხვა

მეტყველების ნაწილს. განეკუთვნებიან, ვიდრე მათ-მათი ძირეულები :უფრო ხშირად არსებითისაგან ზედსართავია ნაწარმოები და ზედსართავისაგან-- არსებითი;წეს-ი:წეს-იერ-ი, უ-წეს-ო (უ-წეს-ურ-ი);მგელი: მგლ-იან-ი, უ-მგლ-ო, მგლ-ურ-ი, სა-მგლ-ე; გული:გულ-იან-ი, გულ-ოვან-ი,უ-გულ-ო, სა-გულ-ე ;ტყე :ტყ-იან-ი, უ-ტყე-ო, სა-ტყე-ო და სხვ .;ყვითელი :სი-ყვითლ-ე; შავი :სი-შავ-ე და სხვ.

გვაქვს , რა თქმა უნდა, არსებითისაგან არსებითიც (წიგნ-ი:წიგნ-აკ-ი; ბუჩქ-ი > ბუჩქ-ნარ-ი; მგელ-ი > მგლ-ები; მხეც-ი > მხეც-ობა და მისთ., ან კიდევ ზედსართავისაგან: ყვითელ-ი > უ-ყვითლ-ეს-ი, მო-ყვითალ-ო და მისთ. და რიცხვითისაგან: ხუთ-ი > მე-ხუთ-ე, მაგრამ წარმოქმნილ სახელთა უმეტესობა, მეტყველების ნაწილთა თვალსაზრისით, განსხვავებულია თავ-თავისი ძირეულისაგან.

ჩვეულებრივი მოვლენაა, რომ არსებითისაგან ზედსართავი წარმოვქმნათ და ამისგან კიდევ-ახალი არსებითი: ძალ-ი > ძლ-იერ-ი > ძლიერ-ება, ხავს-ი > ხავს-იან-ი > ხავსიან -ობა, გულ-ი > გულ-ად-ი > გულად-ობა და მისთ.

2.5. წარმოქმნილ სახელთა ჯგუფები შინაარსის მიხედვით

წარმოქმნილი სახელები შეიძლება დავაჯგუფოთ მათი შინაარსის ანუ მნიშვნელობის გათვალისწინებით. შინაარსის მიხედვით წარმოქმნილ სახელებში შემდეგი ჯგუფები გამოიყოფა: კნინობითი, ქონებისა, უქონლობისა, წარმომავლობისა, აბსტრაქტული, დანიშნულებისა, წინა ვითარებისა, ხელობისა, რიგობითი, წილობითი, გეოგრაფიული, ხარისხისა და სხვ. გავეცნოთ მათ უფრო დაწვრილებით:

2.5.1. ქონა-ყოლის სახელები

როგორც სახელიდანაც ჩანს, მიღებული სახელი აღნიშნავს რაღაცის ქონას ან ყოლას. ამ ჯგუფში რამდენიმე მაწარმოებელი გვაქვს. ყველა მათგანი ბოლოსართია. ესენია; -იან, -იერ, -ოსან, -ოვან, -ედ, -ა.

ა) -იან: ამჟამად - იან-ი აღნიშნავს ყოლა-ქონებას; ბად-იან-ი, მთ-იან-ი, სოკო-იან-ი, ღრუ-იან-ი, ხორც-იან-ი, ცხენ-იან-ი, ცოლ-იან-ი, ცხვრ-იან-ი, საქონლ-იან-ი, წვერ-იან-ი და სხვ.

ჩვენ მიერ მოძიებული მასალა ასეთია:

გაზი - გაზიანი:

ნიკოს გაზიანი წყლები ძალიან უყვარს.

გესლი - გესლ-იან-ი

გესლიანი ლაპარაკი ყველას გულს სტკენს.

დიპლომი - დიპლომ-იან-ი:

ანას შეყვარებული დიპლომიანი ბიჭია.

ეჭვი - ეჭვ-იან-ი:

ეჭვიანი ადამიანები ადრე ბერდებიან.

ეკალი - ეკლ-იან-ი

ვარდი ეკლიანი ყვავილია, მაგრამ მაინც ყველას მოსწონს.

-იან სუფიქსი მოუდის როგორც ხმოვანფუძიან ისე თანხმოვანფუძიან სახელებს. -ა და -ე ხმოვანფუძიანი სახელებს -იან სუფიქსის დართვისას ფუძისეული ხმოვანი ეკვეცებათ. მაგ. გზა > გზ-იან-ი, ტყე > ტყ-იან-ი...

როგორც ვიცით, -ო და -უ ფუძემდამთავრებული სახელები სალიტერატურო ქართულში ბრუნებისას უკვეცელია, აღნიშნული ხმოვნები არც -იან სუფიქსის დართვისას არ იკარგებიან. თანხმოვანუძიენებზე დართვისას ფუძეკუმშვადი სახელები ჩვეულებრივ, იკუმშებიან: **კედელი > კედლ-იან-ი, ატამი > ატმ-იან-ი...** იგივე შეიძლება ითქვას კუმშვად-კვეცად სახელებზეც - **პეპელა > პეპლ-იან-ი, ტომარა > ტომრ-იან-ი...**

ბ) **-იერ // -იელ:** გან-იერ-ი, გონ-იერ-ი, ზეც-იერ-ი, ზომ-იერ-ი, კანონ-იერ-ი, მაღლ-იერ-ი, მანკ-იერ-ი, მიწ-იერ-ი, ნიჭ-იერ-ი, სინდის-იერ-ი, ღონ-იერ-ი, ძლ-იერ-ი, წეს-იერ-ი, ხნ-იერ-ი, (გულის)-ხმ-იერ-ი, ხორც-იელ-ი და სხვ.:

ბედი - ბედნ-იერ-ი:

ნინო წელა სტუდენტი გახდა და ის ძალიან ბედნიერია.

გონი - გონ-იერ-ი:

პატარა ნიკუშა გონიერი ბიჭია.

ძალა - ძლ-იერ-ი:

ლომი ყველაზე ძლიერი ცხოველია და ა. შ.

„-იერ“-ი მოიპოვება აგრეთვე ზმნათა ფუძეებისაგან ნაწარმოებ სიტყვებში; მშ-იერ-ი, შვენ-იერ-ი (ჰ-შვენ-ის; შემდეგ მ-ს დართვით; მ-შვენ-იერ-ი), ლმობ-იერ-ი, ხნობ-იერ-ი, ყნოს-იერ-ი, ცბ-იერ-ი, *მე-ხს-იერ-ი (აქედან; მეხსსიერება), მე-ცნ-იერ-ი, წად-იერ-ი (აქედან; წადიერება), კადნ-იერ-ი (ი-კადრ-ა; *კადრ-იერ-ი -- კადნ-იერ-ი).

„იერ“ სუფიქსს დღეს აღარ შესწევს ძალა, რომ ახალ-ახალი ფუძეებისაგან აწარმოოს სახელები. მისი ადგილი ან მხრივ იან-მა დაიჭირა.

აღნიშნულ შემთხვევაშიც კუმშვა-კვეცის მიხედვით იგივე მდგომარეობა გვაქვს: კვეცადი ფუძეები -იერ სუფიქსის დართვისას იკვეცებიან, კუმშვადები - იკუმშებიან. რაც შეეხება -იერ > -იელ პროცესს საქმე გვაქვს დისიმილაციასთან; თუ სახელის ფუძეში გვაქვს -რ ხმოვანი - იერ აფიქსის დართვისას აფიქსისეული რ გადადის ლ-ში: ხორცი > ხორც-იელ-ი...

გ) -ოსან აღნიშნავს რისამე მატარებელს ან მქონებელს; მანდილ-ოსანი (ვინც მანდილს ატარებს, -- ეპითეტია დედაკაცისა), ქუდ-ოსანი (იპითეტია მამაკაცისა), ჩოხ-ოსანი, ცხენ-ოსანი, მშვილდ-ოსანი, ვეფხის-ტყა(ვ)-ოსანი, ფრთ-ოსანი, ჯვარ-ოსანი და მასთ.

ფრიადი - ფრიად-ოსანი:

ნათია ფრიადოსანი გოგოა.

ჩანთა - ჩანთ-ოსანი:

კენგურუ ჩანთოსანი ცხოველია.

დ) -ოვან: დამოწმებულია რამდენსამე სახელში; გურ-ოვანი, სახელ-ოვანი, კლდ-ოვანი, ფერ-ოვანი (ერთ-ფერ-ოვანი) და სხვა. გვხდება აგრეთვე სოფლის სახელებში; ვაშლ-ოვანი, ლელ-ოვანი, თელ-ოვანი, გორ-ოვანი, ლამ-ოვანი.

ჩვენ მიერ მოძიებულ მასალაში გვაქვს:

ასაკი - ასაკ-ოვანი:

ჩვენი უბნის ექიმი ასაკოვანი კაცია.

სახელი - სახელ-ოვანი:

ომში სახელოვანი ვაჟკაცები მიდიან.

ე) -ედ: უჯრ-ედ-ი, კარ-ედ-ი, სამკუთხ-ედ-ი...

მათემატიკის გაკვეთილებს უჯრედიან რვეულებში ვწერთ.

საკუთხედი არის ისეთი საგანი რომელსაც სამი კუთხე აქვს...

ვ) -ა: ეს მაწარმოებელი ქონების წარმოდგენას გვაძლევს გარკვეული ტიპის სახელში; წითელ-პერანგ-ა, შავ-ტარ-ა დანა, სქელ-კისერ-ა, „ცალ-თვალ-ა“, ორფეხ-ა, ცხრა-ფეხ-ა, ას-ფურცელ-ა, თორმეტ-გოჯ-ა ნაწლავი და სხვ. როგორც მაგალითებიდან ჩანს, ასეთი წარმოების სახელებს ჩვეულებრივ მსაზღვრელი ახლავს წინ (რიცხვითისა ან ზედსართავი სახელის სახით):

ულვაში - ულვაშა:

ულვაშა იგივე ულვაშებიანს ნიშნავს.

ცალი თვალი - ცალთვალა

ჩემს ქუჩაში ერთი ცალთვალა კატა დადის.

ეგვე მაწარმოებელი გამოყენებულია მსგავსების აღსანიშნავად. მსგავსება შეიძლება იყოს ფერისა, მოყვანილობისა ან სხვა რამე ნიშნის მიზეზით; ქერ-ა (ქერის ფერი), სვილ-ა (სვილის ფერი; სვილი -- ჭვავი), შვიანდ-ა (შვინდის ფერი), ღვინ-ა (ღვინის ფერი; აქედან კნინობითი; ღვინ -- ხარის სახელია), წითელ-ა (ავადმყოფობაა), მაყვალ-ა (ქალის სახელია) და სხვ.

ქონების სახელთა მაწარმოებელი სუფიქსთაგან -იან,-იერ,-ოვან, -ა ძირათადად მიმართებით ზედსართავ სახელებს წარმოქმნის (შვილიანი ქალი, ძლიერი ქარი, მხცოვანი მეცნიერი, ლურჯთვალა ია...), -ოსან, -ედ მაწარმოებლები - არსებითს (მანდილოსანი შემობრძანდა, ავაგოთ სამკუთხედი ...) თუმცა შესაძლოა, კონტექსტის გათვალისწინებით

(კონტექსტი ეწოდება ტექსტის შინაარსობრივად დასრულებულ ნაწყვეტს, რომელიც საშუალებას იძლევა განისაზღვროს მასში შემავალი ცალკეული სიტყვის ან ფრაზის მნიშვნელობა), მათ სხვა მეტყველების ნაწილის მნიშვნელობაც ჰქონდეთ. შდრ:ლურჯთვალა იას ვხედავ (ლურჯთვალა ზედსართავი სახელია) და : ლურჯთვალამ მომხიბლა (ლურჯთვალა არსებითი სახელია).

-იან, -იერ, -ოსან, -ოვან სუფქსური წარმოების ქონების სახელები გვაქვს მეგრულ ლაზურშიც. მაგ.: ხორც-იან-ი „ხორციანი“, ხან-იერ-ი „ხნიერი“... (შონია, 2006).

2.5.2. უქონლობის სახელები

უქონლობის გადმოსაცემად სალიტერატურო ქართულში გამოიყენება უ-ო და უ-ურ პრეფიქს-სუფიქსები:

ა) უ -- -ურ (რაე-ნარევ ფუძეებთან დისიმილაციით -უ -- -ულ): გვხვდება რამდენსამე სახელში; უ-ბედ-ურ-ი, უ-მად-ურ-ი, უ-გუნ-ურ-ი (ხმოვანთა ასიმილაციით; უ-გუნ-ურ-ი, ფუძისეული ხმოვნის ამოღებით: უ-გნ-ურ-ი), უ-მად-ურ-ი (მადლ-იერ-ი), უ-გემ-ურ-ი, უ-დღე-ურ-ი, უ-ძუძ-ურ-ი, უ-ძლ-ურ-ი და მისთ;

ბ) უ - -ო: ჩვეულებრივი მაწარმოებელია უქონლობის სახელებისა არსებითთაგან: უ-გულ-ო, უ-კბილ-ო, უ-ხელ-ო, უ-ფეხ-ო, უ-ჭკუ-ო, უ-ცოლ-ო, უ-შვილ-ო, უ-წყლ-ო და ა. შ.

უ-ო, უ-ურ კონფიქსების შესახებ ა.შანიძე აღნიშნავს :„ ესენი ერთნია წარმოშობით, მაგრამ მათი გამოყენება ქართული სალიტერატურო ენის ხაზით განსხვავებულია ქრონოგიურად: უფრო ძველია უ-ურ, მაგრამ ამ წარმოების მაგალითებიდან მხოლოდ ნაშთია მოღწეული . სამაგიეროდ

დღესაც მკვიდრია უ-ო, რომელიც ამჟამად ერთადერთი მაწარმოებელია უქონლობის სახელებისა ახალ სიტყვათა ფუძეებისაგან, (შანიძე, 1980, 126).

მ.ტუსკიას აზრით, უ-ო კონფიქსიანი მოდელი ძველთაგანვე უფრო მოქმედი და გავრცელებული იყო, უ-ურ კი ვერ აწარმოებდა უქონლობის აღმნიშვნელ ყველა სახელს (ტუსკია, 1993, 130).

უ-ურ დაერთვის მეტწილად არსებით სახელთა ფუძეებს, იშვიათად-ზედსართავეებს. თვით წარმოქმნილი სახელები კი, ორიოდე გამონაკლისის გარდა, ზედსართავეებია : უ-ბედ-ურ-ი, უ-წიგნ-ურ-ი, უ-წმინდ-ურ-ი უ-დღე-ურ-ი, უ-საქმ-ურ-ი, უ-გემ-ურ-ი...

წარმოშობით ზედსართავია, მაგრამ არსებითად არის ქვეული უ-ქმ-ურ-ი, უ-ფსკრ-ურ-ი (შანიძე, 1980, 126).

საკუთრივ უქონლობის შინაარსი დაკავშირებული უ- პრეფიქსთან, რომელიც გამყრელიძისა და გ. მაჭავარიანის აზრით, მომდინარეობს ვე (-ეე) უარყოფითი ნაწილაკისაგან. ამ ნაწილაკის ვარიანტი უარყოფის უ-პრეფიქსის სახით დასტურდება ყველა ქართველურ ენაში : ქართ. უ-ჭმ-ელ-ი, მეგრ. უ-ჭკომ-ურ-ი, ჭან. უ-გებ-ე, სვან. უ-მჩ-ა (გამყრელიძე, მაჭავარიანი, 1994, 323). ი.ყიფშიძის აზრით, უ-იგივე წარმოშობის ფორმანტია, რაც უფრობითი ხარისხის ფორმებში (ყიფშიძე, 1994, 536). უქონლობის სახელებში წარმოდგენილი -ო,-ურ სუფიქსები ისტორიულად სახელის ფუძის მაწარმოებელი ფორმანტებია (ბ.ჯორბენაძე, 1984, გვ.138-139).

საგნის უქონლობის გადმოსაცემად აღნიშნული პრეფიქს-სუფიქსები მეგრულ-ლაზურში შესწავლილი აქვს ა. შონიას (შონია, 2006).

უარყოფითობის წარმოებასთან დაკავშირებით საყურადღებოა ნინო ჭუმბურიძის ნაშრომი - „უქონლობის სახელები ქართულში“ (ჭუმბურიძე, 1995, 21- 26). „უ-ურ კონფიქსის დართვა იწვევს ფუძისეული

ხმოვნის ამოვარდნას: უ-ძლ-ურ-ი, უ-ფსკრ-ულ-ი. ზოგჯერ რედუცირებული და არარედუცირებული ფორმები ერთმანეთის პარალელურად გვაქვს ენაში : უჟმური // უჟამური, უგნური // უგუნური უ-ურ კონფიქსის დართვისას იკვეცება ბოლოკიდური ხმოვანი: უ-დაბ-ურ-ი, უ-წმინდ-ურ-ი, უ-საქმ-ურ-ი, უ-სახ-ურ-ი, უ-ამ-ურ-ი, უ-სუს-ურ-ი, უ-გემ-ურ-ი. უ-ძუძ-ურ-ში ძნელი სათქმელია, ბოლო უ ფუძისეულია თუ სუფიქსისეული, მაგრამ სხვა ბოლოხმოვანი სახელთა ანალოგიით აქავ ფუძისეული უ ივარაუდება მოკვეცილად.

უნდა აღინიშნოს, რომ როცა უ-ურ ერთმარცვლიან ფუძეებს დაერთვის ბოლოკიდური ე შენარჩუნებულია: უ-დღე-ურ-ი, უ-ზნე-ურ-ი.

უ-ურ-ის დართვისას იკარგება ბოლოკიდური ლ თანხმოვანი: მადლ-ი > უ-მად-ურ-ი, ხამლი > უ-ხამ-ურ-ი, კეთილ-ი > უ-კეთ-ურ-ი: იკარგება აგრეთვე ბოლოკიდური ვ, როცა მას წინ ხმოვანი უძღვის : უ-თავ-ურ-ი.. უ-თა-ურ-ი.

უ-ო კონფიქსი, როგორც უკვე აღნიშნეთ, გაცილებით უფრო ფაროდ არის გავრცელებული , ვიდრე უ-ურ. ის უქონლობის სახელებს აწარმოებს არსებითი სახელებისაგან (უ-იმედ-ო, უ-იარად-ო, უ-ბინა-ო, უ-რქ-ო, უ-ეკლ-ო, უ-მზე-ო...), ზედსართავისაგან (უ-ლამაზ-ო, უ-ბოროტ-ო, უ-მხნე-ო...), კუთვნილებითი ნაცვალსახელებისაგან (უ-ჩემ-ო, უ-შენ-ო, უ-იმის-ო...) და უდეტრებისაგანაც კი (უ-თუ-ო, უ-ებრ-ო...).

უ-ო-თი უქონლობის სახელები იწარმოება ენაში ახალშემოსული , უცხო წარმომავლობის ფუძეებისაგანაც : უ-კონტაქტ-ო, უ-პრეტენზი-ო, უ-პასტერიზავი-ო...

ფუძედ შესაძლოა გამოყენებული იქნეს თხზული სახელიც (უ-თვისტომ-ო, უ-დედმამ-ო, უ-ხელფეხ-ო ...) და სინტაგმაც (უ-ამსიძღერ-ო, ულამაზქალ-ო, უ-დედისალერს-ო...) (ჯორბენაძე, 1984, 139). ამგვარი

ორშემადგენლიანი უარყოფითი ფორმის ვითარებით ბრუნვაში დასმით იწარმოება უარყოფითი ზმნისართები : უმიწაწყლოდ, უშვილძიროდ, უთავშესფაროდ, უამვარსკვლავოდ... როგორც მ. სუხიშვილი აღნიშნავს , ამგვარი წარმოება სალიტერატურო ქართულისათვის უჩვეულო და მოულოდნელი არ ჩანს. ის გვხვდება „ვეფხისტყაოსანში,, „რუსუდანიასში,, საშუალო საუკუნეების იურიდიული დოკუმენტები ენაში... (სუხიშვილი,1984,179).

უ-ო კონფიქსის დართვა იწვევს ფუძის რედუქციას როგორც ერთმარცვლიან, ისე ორ-სამმარცვლიან ფუძეებში: უ-კვლ-ო, უ-მტრ-ო, (უ-მეტრ-ო), უ-მტვრ-ო (უ-მტვერ-ო), უ-ღვთ-ო (უ-ღმრთ-ო, უ-ღმერთ-ო), უ-წვნი-ო, უ-ბეჭდ-ო, უ-მეგობრ-ო...

შედარებით იშვიათად გვხვდება ო ხმოვნის რედუქციაც : უ-მაწვნი-ო, უ-ფოთლ-ო, უ-საპნი-ო...

-უ ხმოვნის რედუქციის იშვიათი შემთხვევაა უ-პატივცემლ-ო (// უ-პატივცემულ-ო).

ხმოვანფუძიან სახელები უ-ო კონფიქსის დართვისას უმეტესწილად კარგავენ ფუძის ბოლოკიდურ ხმოვანს : უ-ძმ-ო, უ-ხმ-ო, უ-მად-ო, უ-დედმამ-ო, უ-ენერგი-ო, უ-კიდ-ო, უ-საქმ-ო, უ-საფრთხ-ო, უ- მემკვიდრ-ო ...

გამონაკლისის სახით, ზოგ ფუძეში ა შენარჩუნებულია: უ-სუფთა-ო, უ-ბინა-ო ; დაცულია ფუძის ბოლოკიდური ე ხმოვანიც , ოღონდ მხოლოდ ერთმარცვლიან ფუძეებში:

უ-მზე-ო, უ-ზნე-ო, უ-ტყე-ო, უ-დღე-ო ...

თავისებური ვითარება გვაქვს ო-ბოლოხმოვნიანი სახელებთან. მათგან ნაწარმოები ზოგი უქონლობის სახელი ბოლოში მხოლოდ ერთ ო-ს გვიჩვენებს: უ-შნო (ჯორბენაძე, 1984, 139; მდრ. : ა.შანიძე, 1980, 127) , უ-ღვინო,

უ-სამშობლო, უ-თავბოლო. თუ არ ჩათვლით, რომ აქ ფუძისეული ო არის მოკვეცილი, მაშინ ეს სახელები ოდენპრეფიქსული წარმოების იშვიათ ნიმუშებს უნდა მივაკუთვნოთ (მდრ.: უ-რიცხვ-ი,უ-მსგავს-ი...)

ზემოხსენებულთა გვერდით გვხვდება ისეთი ფორმებიც, სადაც ბოლოში ორივე ო დაცულია- ფუძისეულიც და სუფიქსისეულიც: **უ-დრო-ო, უ-ალო-ო, უ-ბოლო-ო, უ-პალტო-ო...** ერთმანეთის პარალელურად გვაქვს: უ-სასო და უ-სასო-ო. ეს ორი ო ცოცხალ მეტყველებაში ხშირად ვ თანხმობით არის გამიჯნული (უდროვო,უპალტოვო...),მაგრამ ასეთი ფორმები დღეს არალიტერატურულად მიიჩნევა. მაშინ კი, როცა უ-ო ერთვის ვ-ზე დაბოლოებულ სახელებს, ო-ს წინ ფუძისეული ვ-ს დაცვა სავალდებულად ითვლება: **უ-თავ-ო, უ-დავ-ო, უ-ექვ-ო...** თუმცა გვხვდება გამონაკლისებრივ: **უ-პატი-ი, უ-მოძრა-ო ...**

უ-ო და უ-ურ წარმოება გვხვდება ერთი და იმავე ფუძეებთან: **უ-ბედ-ო // უ-ბედ-ურ-ი, უ-დღე-ო // უ-დღე-ურ-ი, უ-ზნე-ო // უ-ზნე-ურ-ი, უ-ფერ-ო // უ-ფერ-ულ-ი,უ-გონ-ო// უ-გნ-ურ-ი ...** როგორც სამეცნიერო ლიტერატურაშია აღნიშნული, ასეთი პარალელური წარმოება მნიშვნელობის მიხედვით განსხვავების ტენდენციას ქმნის (შანიძე, 1980, 127; თოფურია, 1979, 77-78 ; ჯორბენაძე, 1984, 139; ტუსკია, 1993, 131).

უ-ო კონფიქსით ნაწარმოები ზოგი უქონლობის სახელის ფუძე დადებითი მნიშვნელობით, ამ კონფიქსის გარეშე, დღეს ჩვეულებრივ აღარ იხმარება ,მაგრამ გვხვდება ძველ ქართულში ან დიალექტებსა თუ სხვა ქართველურ ენებში. ზოგჯერ ეს ფუძე სხვა ენიდან არის ნასესხები. ერთი სიტყვით, მათი ეტიმოლოგიის დადგენა შესაძლებელია.

ძველი ქართულიდან ცნობილი სოციალური ტერმინია უაზნო, რომელიც ჯერ კიდევ „ შუშანიკის წამებაში„ გვხვდება :

„მსგავსადვე მისვე სახისა ... აზნაურნი და უაზნონი სოფლისა ქართლისანი მოვიდეს“.

ნასესხები სიტყვებისაგან არის წარმოქმნილ აგრეთვე უქონლობის სახელი უბელო, რომელიც ნიშნავს შეუკაზმავ, უუნაგირო ცხენს ან ჯორს.

მხოლოდ უ-პრეფიქსით არის ნაწარმოები უ-ხეშ-ი, რომელიც, ნ. ჭუმბურიძის აზრით, უკუთქმით მიმღობაა ზმნისა მოხეშვა. ზმნა სალიტერატურო ენისათვის უცნობია, გვხვდება მხოლოდ დიალექტებში, ისიც იშვიათად და რამდენადმე განსხვავებული მნიშვნელობებით, რომელთაგანაც ამოსავალი მნიშვნელობა უნდა იყოს „მოთელვა“, „მოდრეკა“ (ჭუმბურიძე, 1995, გვ. 21-25).

საყურადღებოა ის ფაქტი რომ ერთი და იგივე მნიშვნელობა შეიძლება ვაწარმოოთ სხვადასხვა აფიქსით. მაგ., კული : **კულა** „კულის არ მქონე ან „მოკლე კულის მქონე, შდრ.: **უკულო** - კულის არ მქონე. ამ შემთხვევაში -ა სუფიქსი იმხრავს არის საინტერესო რომ ზოგ შემთხვევაში ის ქონების აღმნიშვნელადაც გვაქვს შდრ. ქერა... (იხ. ზემოთ „ქონა-ყოლის სახელები“).

2.5.3. კნინობით-ალერსობითი სახელები

კნინობითია წარმოქმნილი სახელი, რომელიც ძირეულ საგანს უფრო შემცირებულად წარმოგვიდგენს. მაგ.: **გორი** > **გორ-აკ-ი**, **ცხენი** > **ცხენ-უკ-ა...**

კნინობითი ფორმა შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ერთი მხრით ალერსის გამოსახატვად (ალერსობითი სახელი) და მეორე მხრით დამცირების მიზნით (დამცირებითი სახელი).

კნინობითი ფორმების წარმოება სალიტერატურო ქართულში მაინცადამაინც გავრცელებული არ არის, მიუხედავად იმისა, რომ რამდენიმე მაწარმოებელი გვაქვს: **კნინობით-მოფერებითი** სიტყვები

ძირითადად დაირთავენ: -ა, -აკ, -იკ-(ო), -უკ, -ან, -უნ, -ინ, -უნ, -უკ, -ატ, -იტ, -უტ, -ოტ, -ალ, -ილ, -ელ, -ულ, -უჭ, -უჩ სუფიქსებს (წიგნ-აკ-ი,კაც-უნ-ა,ბიჭ-იკ-ო...).

კნინობით სუფიქსთა გამოყენება განსაკუთრებით ხშირია მათი ქართული ენის დიალექტებში (გეგუჩაძე, 1999, 81-88).

ა) -ა : ეს მაწარმოებელი შედარებით ძალიან გავრცელებულია მთის კილოებში (მაგ.,ფშაურში, მოხეურში), სალიტ. ენაში კი იშვიათად გვხვდება : კაც-ა (პატარა კაცი),ცხენ-ა (პატარა ცხენი),დედოფალ-ა (პატარა დედოფალი, სათამაშო), ქალ-ა, ვაჟ-ა, რუ-ა (პატარა რუ) და სხვ.

ეგვე კნინობითის ა გვაქვს ადამიანთა საკუთირ სახელებში; ბეჟან-ა, დივით-ა, სიმონ-ა, ლუარსაბ-ა, დარეჯან-ა, საბედ-ა (ელისაბედ-ა), იმედ-ა და მისთ.. იგივე ა არის ასეთ სახელებში; პეტრი-ა, პავლი-ა, გიგუ-ა, ვასუ-ა, ნინუ-ა, თიკუ-ა, და სხვ. (მოსალიდნელი იყო; პეტრე-ა, პავლე-ა, გიგო-ა, ვასო-ა, ნინო-ა, თიკო-ა...). ასეთივე წარმოებისაა საზოგადო საზელი ძალუა-ც (*ძალო-ა; მიდებულია წოდებითი ფორმისაგან, რომელიც სახელობითად ქცეულა; [რ]ძალო- ა).

როგორც მოყვანილი მაგალითებიდან ჩანს, კნინობითის ა ერთვის ფუძის, თუ ის თავდება თანხმოვნით ან ო უ ხმოვნებით; მაგრამ, თუ ფუძე თავდება ა-თი, მაშინ მაწარმოებელია ია; და-ია. აქ ფუძისეული ა შენახულია (ფუძის სიმოკლის გამო), მაგრამ ჩვეულებრივ შეკვეცილია; ძამ-ია (ძველი *ძაგან), ბიძ-ია (შემოკლებით; ძია).

კნინობითის ა მიღებულია აკ ისაგან, რომელიც ამჟამად წიგნ-აკში და გორ-აკში შემონახული.

სამეცნიერო და ტექნიკური ლიტერატურის ენა ცდილობს გაავრცელის აკ-ის ხმარება; ბაგირ-აკ-ი, ლილვ-აკ-ი, მილ-აკ-ი, ხაზ-აკ-ი და მასთ.

-უკ: მამ-უკ-ა, ძამ-უკ-ა, ნან-უკ-ა, გლახ-უკ-ა... ეს მაწარმოებელი დიალექტურად იხმარება (უმეტესად რაჭაში); ჩვეულებრივ მას კიდევ ერთვის ა (უკ-ა); ცხენ-უკ-ა, ხბო-უკ-ა, მარტო-კ-ა (--*მარტო-უკ-ა), თით-უკ-ებ-ი და სხვ.. ეგევე მაწარმოებელი გვაქვს საკუთარ სახელებში; ან-უკ-ა, გლახ-უკ-ა.

-იკ: უფრო ხშირად ო-ც დაერთვის; დედ-იკ-ო, მამ-იკ-ო, ძამ-იკ-ო, და-იკ-ო... იკ-ო. ეს ო თავდაპირველად წოდებითის ნიშანი უნდა ყოფილიყო, მაგრამ შემდეგ იგი ფუძეს შეზრდია. ამჟამად იკო უფრო ადამიანთა სახელებში გვხვდება; სოლ-იკო, დათ-იკო, ვას-იკო, გოგლ-იკო, თამრ-იკო (თალ-იკო), მა-იკო და სხვ.; იშვიათად აგრეთვე საზოგადო სახელებშიც; მამ-იკო, დედ-იკო, და-იკო, ბიჭ-იკო (იხმარება მიმართვისას; კაცის საკუთარი სახელიც არის), სულ-იკო (ალერსობითია, იხმარება მიმართვისას).

-ილ: ეს მაწარმოებელი მარტოოდენ ორი სახელისაგან აწარმოებს კნინობითის ფორმებს, რომელთაც ალერსობითის მნიშვნელობა აქვს, თანაც დართული აქვს ო (ილ-ო); მამ-ილო, დედ-ილო. შეიძლება ამათ მთელი მარცვალი მოეკვეცოს ბოლოში და მივიღოთ; მამი, დედი.

-უნ-ა: ეს რთული მაწარმოებელი რამდენსამე სახელში გვხვდება; კაცუნა ბიჭ-უნა, გოგო-ნა (--*გოგო-ვნა--*გოგო-უნა), კოლო-ნა (--კოლო-ვნა--კოლო-უნ-ა), დათ-უნა (*დათვ-უნა), ჩიტ-უნ-ა, თაგ-უნა (თაგვ-უნა), კატ-უნა, (კატუნია), ციც-უნა (ციცუნია), ვაც-უნა, წალდ-უნა. კაცის სახელები; პაპ-უნა, გლახ-უნა, *გი(ვ)-უნა (აქედან გვარი გიუნაშვილი).

კნინობითის ფორმები არსებითად დაკარგა სალიტერატურო ქართულმა; ისეთი სახელები, როგორცაა; თავი, ხელი, ფეხი, თვალი,

კბილი, სახლი, კარი, ეზო, ხე, ბალი და მრავალი სხვა, კნინობითის ფორმებს ვერ აწარმოებენ. ამიტომ იძულებული ვერთ ხოლმე, რომ სათანადო აზრი აღწერილობით გამოვთქვათ; პატარა თავი, პაწაწა თითები, პატარა ეზო და მასთ.

კნინობით-ალერსობითი სახელები არსებითებია.

კნინობით-ალერსობითი სახელების სალიტერატურო ქართულის მსგავსი წარმოება გვაქვს მეგრულსა და ლაზურში (შონია, 2006).

2.5.4. წარმომავლობის სახელები

ერთი წყება სუფიქსებისა აღნიშნავს წარმომავლობას: -ელ, -ურ, -იურ, -დელ, -ეულ.

-ელ მაჩვენებელია სადაურობისა ადამიანთათვის: გორ-ელ-ი, ონ-ელ-ი, ქალაქ-ელ-ი, სოფლ-ელ-ი, მოსკოვ-ელ-ი, ამერიკ-ელ-ი და მისთ.

წინადადებაში „იმერლმა, უთხრა კახელს, წარმოქმნილი სახელები არსებითებია, მაგრამ -ელ მაწარმოებლიანი სახელი შეიძლება ზედსართავი სახელის ფუნქციითაც იქნეს გამოყენებული : იმერელმა აზნაურმა უთხრა კახელ თავადს,“

დღევანდელი -ელ სუფიქსის ნაცვლად წარმომავლობის სახელებს ძველ ქართულში მ-ელ კონფიქსი ჰქონდათ (გავიხსენოთ ძველი ქართულის „მეგვიპტელი,“ რაც, „ეგვიპტელს,“ ნიშნავს). ეს ძველქართული მაწარმოებელია შემორჩენილი სიტყვებში მ-აჩაბ-ელ-ი (აჩაბ-ეთ-ი სოფელია შიდა ქართლში), მ-ეგრ-ელ-ი (შდრ. ეგრ-ის-ი) და სხვა.

იმ სახელებს, რომელთაც ის და ეთ სუფიქსი აქვთ, ძველად ჩამოკვეცებოდა ეს სუფიქსები და ისე დაერთოდა ელ ,რასაც რამდენადმე ეხლაც აქვს ადგილი:წავკ-ის-ი და შინდ-ის-ი სოფლებია თბილისის ახლოს

(კოჯრის გზის მარჯვნივ და მარცხნივ);იქაური მცხოვრებელი ამბობენ,რომ ისინი არიან წავკ-ელ-ები და შინდ-ელ-ები (არა:წავკისელები და შინდისელები).ამგვარადვე უბრნ-ის-ისაგან (სოფელია ქართლში) დღესაც უბრნ-ელ-ს ამბობენ.ხოლო არად-ეთ-ისა და დუშ-ეთ-ისაგან ადგილობრივ არად-ელ-ი და დუშ-ელ-ი ითქმის. კახ-ეთ-ისა და იმერ-ეთ-ისაგან საყოველთაოდ ცნობილია :კახ-ელ-ი, იმერ-ელ-ი.

მაგრამ ამჟამად მრავალ შემთხვევაში აღარ ხერხდება ის და ეთ სუფიქსების მოკვეცა და -ელ-ის დართვა; ძველად თუ ამბობდნენ: ტფილ-ელ-ი,ქუთათ-ელ-ი,მანგლ-ელ-ი, ბოლნ-ელ-ი, ტბ-ელ-ი და სხვ., ეხლა სამაგიეროდ ვამბობთ:თბილის-ელ-ი, მანგლის-ელ-ი,ბოლნის-ელ-ი,ტბეთ-ელ-ი და მისთ.

-ელ სუფიქსი ამჟამად მიმდევრობასაც აღნიშნავს :ლენინ-ელ-ი, სტახანოვ-ელ-ი, ფეხბურთ-ელ-ი.

-ურ სუფიქსი ელ სუფიქსის ბადალია; -ურ : ქართლ-ურ-ი, კახ-ურ-ი, იაპონ-ურ-ი, ინგლის-ურ-ი... მაგრამ, თუ ძირეულ სიტყვაში რ თანხმოვანი აღმოჩნდება. -ურ სუფიქსისეულის რ თანხმოვანი შეიცვლება ლ თანხმოვნით და სუფიქსი -ულ -ის სახეს მიიღებს : იმერ-ულ-ი, ამერ-იკ-ულ-ი (ამ მოვლენას განმსგავსება ანუ დისიმილაცია ეწოდება). რაც შეეხება სიტყვას ქართლ-ურ-ი, მასშიც არსებობამ შესაძლებელი გახადა -ურ სუფიქსის თავდაპირველი სახით შენარჩუნება.

-ურ სუფიქსიანი სახელები ძირითადად ზედსართავებია.

-ურ აღნიშნავს არაადამიანთა სადაურობას: ონ-ურ-ი, ქალაქ-ურ-ი, სოფლ-ურ-ი, მოსკ(ვ)-ურ-ი; გორ-ულ-ი, ამერიკ-ულ-ი და მისთ.

-ურ-ის დართვისას (ისე როგორც ელ-ის დართვისას) გეოგრაფიული სახელს,რომელსაც ბოლოში ეთ და ის აქვს , შეიძლება ეს ეთ და ის

ჩამოშორდეს ძველი წარმოების თანახმად :დუმ-ეთ-ი : დუმ-ურ-ი მსხალი ;კუმ-ის-ი : კუმ-ურ-ი ლედვი; უბრნ-ის-ი: უბრნ-ულ-ი ვაშლი და მისთ.

-ურ (ულ) ზოგჯერ ადამიანთა სადაურობასაც აღნიშნავს ზოგ-ზოგ კილოში (კახურში,ფშაურში): „სანათაი ვარ მე, შვილო, აფხუმოური ქალია,, (ვაჟა, <ბახტრიონი>.აფხუმო სოფელია ფშავში). ეს ურ საყოველთაოდ გატარებულია ზმნიზედებისაგან ნაწარმოებ სახელებში:სად-ურ-ი,აქა-ურ-ი,მანდა-ურ-ი,იქა-ურ-ი, რომლებიც ადამიანზედაც ითქმის და არა-ადამიანზედაც. მსგავსადვე გაურჩევლად ითქმის:გურ-ულ-ი (გური-ულ-ისაგან: „გურული ქალი,, „გურული სიმღერა), რადგანაც ადამიანთათვის წესებრივად ნაწარმოები „გური-ელ-ი,, მარტოოდენ გურიის ყოფილ მფლობელთა საგვარეულოს მიეკუთვნა. ასევე გაურჩეველია ქუთათ-ურ-ი-ც („ქუთათ-ელ-ი,, ქუთაისის მიტროპოლიტთა ტიტულად იქცა).

აღნიშნული ურ (ულ) სუფიქსი გვარების მაწარმოებლადაც არის გამოყენებული: ბექა-ურ-ი, ცაბა-ურ-ი, წიკლა-ურ-ი,გოგოლა-ურ-ი,გოგოჭ-ურ-ი,ლომა-ურ-ი, გომელა-ურ-ი და მისთ. ; ჭინჭარა-ულ-ი, თურმანა-ულ-ი,ქერა-ულ-ი და მისთ.

წარმომავლობის სუფიქსი ურ (ულ) გეოგრაფიულ სახელთაგან სადაურობას გვიჩვენებს, მაგრამ იგივე სუფიქსი სხვა სახელთაგან აღნიშნავს თვისებას სათანადო საგანთან მიმართებით: კაც-ურ-ი,ქალ-ურ-ი,ბავშვ-ურ-ი,მგლ-ურ-ი,მხეც-ურ-ი და სხვ.; ვაჭრ-ულ-ი,მხატვრ-ულ-ი,დორ-ულ-ი და სხვ.

წარმომავლობის სახელს წარმოქმნის სხვა სუფიქსებიც, როგორცაა-იურ,-იულ,-დელ. მაგალითად : (დისიმილაციით -იულ) მზე- მზ-იურ-ი, წელ-ი - წლ-იურ-ი, ცა - ც-იურ-ი, წრე - წრ-იულ-ი ... (მიაქციეთ ყურადღება იმ გარემოებას , რომ, თუ სახელი ბრუნებისას კუმშვადია ან კვეცადია , ასევე

იკუმშება ან იკვეცება იგი ხმოვნით დაწყებული ნებისმიერი მაწარმოებელი სუფიქსის დართვის დროსაც : წელ-იურ-ი, მზე-იურ-ი, წრე-იულ-ი ... ამიტომ გვქონდა ამერიკა-ულ-იც, ასევე იქნება სხვა ანალოგიურ შემთხვევაშიც ;

-იურ სუფიქსში ორი მაწარმოებელია გაერთიანებული: ივ+ურ (აქედან:იურ.). პრიველი (ივ) მაწარმოებელია ძველი ბრუნვისა , მეორე კი იგივეა, რაც ზემოც განხილული ურ. შემონახულია რამდენსამე სიტყვაში :წლი-ურ-ი, ქვეყნ-იურ-ი, მზ-იურ-ი, ც-იურ-ი და მისთ. (ამათ ნაცვლად: *წლ-ივ-ურ-ი, *ქვეყნ-ივ-ურ-ი, *მზ-ივ-ურ-ი, *ც-ივ-ურ-ი).

ამ წარმოებაშია გაერთიანებული უცხო წარმოშობის ივ-ზე დართული ქართ. ურ (დისიმილაციით: ულ) , რაც ერთად იმავე შედეგს გვაძლევს(ივ-ურ-იურ): აქტ-იურ-ი (*აქტ-ივ-ურ-ი), პას-ი-ურ-ი (*პას-ივ-ურ-ი), პოზიტ-იურ-ი (*პოზიტ-ივ-ურ-ი), იმპერატ-იულ-ი (*ომპერატ-ივ-ულ-ი) და მისთ.

-ეულ: დედის-ეულ-ი, მამის-ეულ-ი, წინაპრის-ეულ-ი... ძირეული სახელი აღნიშნულ მაგალითებში ნათესაობით ბრუნვაში დგას. აღნიშნავს წარმომავლობას პირთაგან და ნათ. ბრუნვის ფორმას ერთვის: პატარძლის-ეულ-ი, ერისთვის-ეულ-ი, ჩემ-ეულ-ი („მაგა ცხენსა ჩემეულსა“ („ვეფხისტყაოსანი“) , შენ-ეულ-ი, (მასვე ცხენსა შენეულსა („ვეფხისტყაოსანი“).

-ეულ-ი იფართოებს მოქმედების არეს და აღნიშნავს გვარსაც, რომელიც სხვადასხვა სახეობის საგნებს აერთიანებს: ხილ-ეულ-ი, თევზ-ეულ-ი, ბოსტნ-ეულ-ი, პურ-ეულ-ი, შალ-ეულ-ი, ბეწვ-ეულ-ი, ვერცხლ-ეულ-ი (ვერცხლის ნივთები), ოქრო-ულ-ი (*ოქრო-ეულ-ი), ტკბილ-ეული და სხვ.. მაგ., ხილეულია:ვაშლი, მსხალი, ატამი, ყურძენი და სხვ.; თევზეულია: ორაგული, ზუთხი, ლოქო, ხრამული, გელაქნური, ფიჩხული და სხვ.

ამჟამად ჩვეულებრივია, რომ გვარის აღნიშვნელ სახელს კიდევ კოლექტიობის გამომხატველი **-ობა** დაერთოს: **თევზ-ეულ-ობა, ვერცხლ-ეულ-ობა, ტკბილ-ეულ-ობა** და სხვ.

-ეულ სუფიქსით არის ნაწარმოები რიგი სახელებისა: **ერთ-ეულ-ი, ათ-ეულ-ი, ას-ეულ-ი, ათას-ეულ-ი, გუთნ-ეულ-ი, (გუთანში შებმული ხარები და ყველაფერი, რაც ახლავს), აგრეთვე: ღირს-ეულ-ი, შორ-ეულ-ი** და სხვ.

-დელ: წარმოშობით ეს სუფიქსი რთულია: **დ-ელ**, რომლის პირველი ნაწილი მიღებულია **დღ-ისაგან (დღ-ელ-ი)**. იხმარება დროის აღმნიშვნელ სიტყვებთან: **გუშინ-დელ-ი, შარშან-დელ-ი, წელან-დელ-ი, უწინ-დელ-ი**. ამ სიტყვების ანალოგიით **ნ** ჩნდება სხვა ფუძეებთანაც და მიღებულია **ნ-დელ-ი: ხვალ-ი-ნ-დელ-ი, დღე-ი-ნ-დელ-ი (ითქმის დღე-ვ-ა-ნ-დელ-იც)**.

წარმომავლობის **-ურ // -ულ, -არ // -ალ, -იან, -ეულ** სუფიქსები სალიტერატურო ქართულსა და მეგრულ-ლაზურში საერთოა (შონია, 2006).

2.5.5. აბსტრაქტული სახელები

აბსტრაქტულ სახელებს ქართულში აწარმოებენ **სი---ე, -ობა, -ება** აფიქსები. იშვიათად გვაქვს **სი-ო**. „აბსტრაქტულ სახელთა წარმოქმნის მხრივ საგრძნობი სხაობა შეიმჩნევა ძველსა და ახალ ქართულს შორის; ა) ახალ ქართულში **-ობა** სუფიქსის ნაცვლად **-ება** იხმარება; ბ) ძველ ქართულში პრეფიქსულ სუფიქსური წარმოება ახალში ხშირად შეცვლილია ოდენპრეფიქსული წარმოებით -- **სიმხნ(ე) - მხნე-ობა** (მარტიროსოვი, 1958, 125).

სი---ე ჩვეულებრივ აბსტრაქტულ სახელებს აწარმოებს ზედსართავი სახელებისაგან; შავი -- სიშავე, წითელი -- სიწითლე...

-ობა: თავი -- თაობა (< თავ-ობა), ამხანაგი -- ამხანაგობა...

ა) **ობა** : განყენებულ ცნებათა სახელებს აწარმოებს არსებით სახელთაგან და მოქმედებითი გვარის მიმღეობათაგან: **ძმ-ობა, მეგობრ-ობა, მეზობლ-ობა, მტრ-ობა, ვაჟკაც-ობა, მონ-ობა, ბავშვ-ობა** და სხვ. **მშენებლ-ობა, დამაჯერებელ-ობა** და სხვ.

„ობა,, სუფიქსით ნაწარმოებმა სახელმა შეიძლება კონკრეტული მნიშვნელობაც მოიპოვოს: ამ შემთხვევაში ის იქნება კრებითი (კოლექტიური) სახელი: მაგ., „სტუდენტობას,, ორგვარი მნიშვნელობა აქვს: აბსტრაქტული („ამ ვაჟს სტუდენტობა ძალიან მოუხდა,,) და კონკრეტული („დღეს სტუდენტობა უნივერსიტეტის ეზოში შეგროვდა,,). მსგავსი მაგალითებია: ქართველობა, მეზობლობა.

-ობათია ნაწარმოები ზმნიზედური გამოთქმები წონა-ზომისა და სხვა სახელთაგან : **გირვანქობით, ფუთობით, მეტრობით, ასობით, ათასობით, პროცენტობით, თვეობით, წლობით** და მისთ... „დღეს გირვანქობით აღარავინ ყიდის რამეს“.

დამოუკიდებლად **-ობ** სუფიქსი რამდენსამე სიტყვაში იხმარება; ესენია: **მალ-ობ-ი, (მ)დაბლ-ობ-ი, ფერდ-ობ-ი, გვერდ-ობ-ი, ბექ-ობ-ი**. ამავე წესით ახლად გაკეთებულია: **ფართ-ობ-ი**.

-ობა სუფიქსი აწარმოებს აბსტრაქტულ სახელებს; ა) მოქმედებითი და ვნებითი გვარის მიმღეობებისაგან; დამჯერებ-ობა, მჭრელ-ობა; ბ) არსებითი სახელებისაგან; ჭაბუკობა, ოფიცრ-ობა; გ) რიცხვითი სახელისაგან; **მე-ობა, რა-ობა; დ) ნაწილაკისაგან; არა-ობა; ვ) უცხო წარმოების სახელებისაგან; პოპულარ-ობა, აქტივობა** (ტუსკია, 2004, 80).

-ება (ებ-ა). ობა- საგან განსხვავებით **ება** განყენებულ სახელებს **-იერ-** ზე გათავებულ ზედსართავთაგან აწარმოებს: **ბედნიერ-ება, გონიერ-ება, ზომიერ-ება, კადნიერ-ება, ლმობიერ-ება** და სხვ... ზმნური წარმოშობისაა, მაგრამ დღეს სახელია : **ცხოვრ-ება; ზმნური ფორმა აქვს**

ფუძედ არს-ება-ს. ზმნის ფორმა ზედსართავად არის გამოყენებული და ამისაგან შემდეგ აბსტრაქტული სახელია ნაწარმოები: **ღირს > ღირს-ი > ღირს-ება**.

ვნებითი გვარის მიმღობა საზოგადოდ **-ობა**-ს მიიღებს (ჭრილობა, გატეხილ-ობა, დაწერილ-ობა, დადმულ-ობა, დაძაბულ-ობა, ზრდილ-ობა და სხვ.), მაგრამ ძველი ქართულიდან მომდინარე ფორმებში **ება** -ც გვხვდება: განკარგულება, განხეთქილ-ება, ხელ-შეკრულ-ება, გამოსახულ-ება, შთაბეჭდილ-ება და სხვ.

სი-ე. ეს მაწარმოებელი იგივეა რაც **ობა** . მაგრამ მათ შორის ის განსხვავებაა, რომ **ობა** სახელებს აწარმოებს ისეთ სახელთა ფუძეებისაგან, რომლებიც საგანს აღნიშნავენ, ხოლო **სი-ე** აწარმოებს ისეთებისაგან, რომლებიც საგანთა თვისებას ან ნიშანს გამომხატავენ. ითქმის **კაც-ობა** (და არა:სიკაცე), რადგანაც „კაცი,, საგანია: სამაგიეროდ ითქმის **სი-თეთრ-ე** (და არა:თეთრობა), რადგანაც „თეთრი,, საგნის ნიშანია. სხვანაირად რომ ვთქვათ, **ობა** აწარმოებს ახალ სახელებს არსებითთაგან (ხელ-ობა), **სი-ე** კი- ზედსართავთაგან: **სი-წითლ-ე**, **სი-ლურჯ-ე**, **სი-მალლ-ე**, **სი-ძნელ-ე** და მისთ.

-ელ-ზე და **-ილ-ზე** გათავებულ რამდენსამე ზედსართავს, აბსტრაქტულ სახელთა წარმოებისას, ჩამოეკვეცება ძველი სუფიქსები **ელ** და **ილ** : **გრძ-ელ-ი > სი-გრძ-ე**, **სქ-ელ-ი > სი-სქ-ე**, **ცხ-ელ-ი > სი-ცხ-ე**, **ფიცხ-ელ-ი > სი-ფიცხ-ე**, **ბრტყ-ელ-ი > სი-ბრტყ-ე**, **ვრც-ელ-ი > სი-ვრც-ე**, **კეთ-ილ-ი > სი-კეთ-ე**. ასეთივეა აგრეთვე „თხ-ელ-ის,, პირვანდელი ფორმისაგან ნაწარმოები **სი-თხ-ე**, რომელსაც კონკრეტული მნიშვნელობა აქვს მიღებული.

რამდენსამე სიტყვაში **სი-ე** -ს ნაცვლად გვაქვს **სი-ო** : **თხ-ილ-ი:სი-თხ-ო**, **მსხვ-ილ-ი :სი-(მ)სხ-ო**, (***სი-მსხვ-ო**), **ტკბ-ილ-ი: სი-ტკბ-ო**, **ლბილი:სი-ლბ-ო** („სილბო ჰქონდა ქსოვილისა და სიმტკიცე ნაჭედისა,, ვეფხტყაოსანი“).

აბსტრაქტულ სახელთა უძველეს საწარმოებელ აფიქსად პრეფიქსსუფიქსია მიჩნეული. ოდენსუფიქსიანი წარმოება უფრო გვიანდელია.

-ობა სუფიქსი დასტურდება მეგრულშიც: კოჩობა „კაცობა“... აღნიშნული სუფიქსი მეგრულში საკულტო ტერმინთა საწარმოებლადაც გამოიყენება: ბარბარობა „წმიდა ბარბარეს ხსენების დღე“, აიობა „რელიგიური დღესასწაული“ (შდრ. სალიტერატურო ქართული - ბზობა (რელიგიური დღესასწაული), მიქამგარიობა „წმიდა მიქაელისა და გაბრიელის ხსენების დღე“ (შონია, 2005, 104, 106).

2.5.6. დანიშნულების სახელები

დანიშნულების ან განკუთვნილების გამომხატველი სიტყვები ძირითადად სა- პრეფიქსით არის წარმოდგენილი. ამ პრეფიქსთან ერთად მათ, ჩვეულებრივ, სუფიქსიც ახლავს : -ო, -ე, -ურ ... ეს სიტყვები ხშირად ვითარებითი ადიექტივის როლში გამოდის და სინტაქსურ წყვილში მსაზღვრელის ფუნქციას ასრულებს. ასეთი მსაზღვრელი გვიჩვენებს, თუ ნივთი ვისთვის ან რისთვისა განკუთვნილი, რა დანიშნულებისაა : სათაური, საყურე, საბავშვო... დანიშნულების გამოხატვა სა - თავსართთან არის დაკავშირებული უპირატესად, ხოლო სუფიქსის მონაცვლეობა დანიშნულების გამოხატვაზე გავლენას არ ახდენს : საგანძე/საგანძური.ზოგჯერ სა-ე და სა-ო კონფიქსები ერთსა და იმავე ფუძესთან განსხვავებული მნიშვნელობის სიტყვებს ქმნიან. მაგ., სააბრეშუმო - საგანგებოდ მოწყობილი ადგილი, სადაც აბრეშუმის ქია ჰყავთ, და სააბრეშუმე - აბრეშუმის ძაფის ან ქსოვილისათვის განკუთვნილი. აღსანიშნავია ისიც, რომ სა-ო და სა-ე აფიქსებით წარმოქმნილ სახელთა ერთ წყებას ჩამოშორებია თავდაპირველად მასთან მდგომი საზღვრული წევრი და სუბსტანციის ფუნქცია აქვთ შეძენილი : სასტუმრო დარბაზი ,სასადილო

ოთახი... ამჟამად ასეთ სიტყვებს დაკარგული აქვს ადიექტივის გაგება და სუბსტანტივის მნიშვნელობით იხმარება: სასტუმრო, სასადილო...

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ ამ ჯგუფის სახელთა წარმოებისას პრეფიქსი ყველგან ერთია, განსხვავებას ქმნის სუფიქსი.

ა) სა - ე: სა-ქათ-მე, სა-ღორ-ე, სა-ყურ-ე, სა-ფულ-ე... საანალიზო აფიქსი გამოხატავს დანიშნულებას, განკუთვნებას: სა-ქათმ-ე, სა-ღორ-ე, სა-ცხვრ-ე, სა-ყურ-ე, სა-თვალ-ე, სა-ფულ-ე, სა-ძუ-ე, სა-ყი-ნულ-ე, სა-კარ-ე და სხვა. მრავალ სახელს ამ შემთხვევაში ზედსართაობა დაკარგული აქვს საზღვრულის ჩავარდნის გამო და არსებითად ქცეულან (საღორე-ღორისთვის განკუთვნილი ადგილი; საყურე - ყურისთვის დანიშნული სამკაული და მისთ). ზედსართაული გაგებაც შეიძლება შენახულ იქნეს: სა-ურმ-ე (გზა), სა-ქალმ-ე (ტყავი), სა-ველ-ე (სამუშაო), სა-ჩოხ-ე (შალი), სა-პერანგ-ე (მასალა) და სხვ.

ბ) სა-ო: სა-ოჯახ-ო, სა-სკოლ-ო, სა-ყელ-ო, სა-სტუმრ-ო... სა-ო იგივეა მნიშვნელობით, რაც სა-ე, ოღონდ ამას მეტი სასიცოცხლო ძალა აქვს: ახალ-ახალი სიტყვებისაგან ეს აწარმოებს სახელებს, რომლებიც უმეტესად ზედსართავებია : სა-ექიმ-ო, სა-ჯარ-ო, სა-ქვეყნ-ო, სა-პატარძლ-ო, სა-უნივერსიტეტ-ო და სხვ, ბევრ ასეთ სახელს არსებითი მნიშვნელობა აქვს მოპოვებული: სა-სადილ-ო, სა-მზარეულ-ო, სა-სამართლ-ო, სა-ხელოსნ-ო და სხვ.

გ) სა-ურ, რაიან ფუძეებთან დისიმილაციით - სა-ულ: სა-ხელ-ურ-ი, სა-განძ-ურ-ი, სა-ფეხ-ურ-ი, სა-ბარგ-ულ-ი... დადასტურებულია რამდენსამე ძველი წარმოების სახელში: ესენია: სა-თა(ვ)-ურ-ი, სა-თით-ურ-ი, სა-ფეხ-ურ-ი, სა-მკერდ-ულ-ი, სა-ბეჭ-ურ-ი, სა-განძ-ურ-ი, სა-ცეცხლ-ურ-ი და სხვ.

აღნიშნული მაწარმოებლებით არსებითი სახელების წარმოქმნაც ხდება. მაგალითად: სასიმიინდე (რა?), საფეხური (რა?), საბარგული (რა?)...

და ზედსართავებისაც - სასტუმრო (როგორი?) ოთახი, სამგზავრო (როგორი?) მატარებელი და ა. შ.

2.5.7. ხელობის ანუ პროფესიის სახელები

ხელობის ანუ პროფესიის გამოსახატავად გვაქვს ორი წყვილი აფიქსი: მე-ე და მე-ურ // -ულ.

ა) მე-ე: მე-თევზ-ე, მე-ურმ-ე, მე-ფანდურ-ე, მე-დუქნ-ე, მე-ბად-ე, მე-მწვანელ-ე, მე-ქოთნ-ე, მე-ლორ-ე, მე-ჩექმ-ე, მე-ნავ-ე, მე-ტივ-ე, მე-ეტლ-ე, მე-ისრ-ე, მე-კარ-ე, მე-ნახშირ-ე, მე-საათ-ე, მე-ველ-ე, მე-ტყევე-ე და სხვ.

ბ) მე - ურ, რაე-ნარევ ფუძეებთან - მე -- ულ: ეს მაწარმოებელი მხოლოდ რამდენსამე სახელში გვხვდება: მე-ბად-ურ-ი, მე-ზღვა-ურ-ი, მე-ბარგულ-ი... ამგვარადვეა ნაწარმოები: მე-სვე-ურ-ი (სვე ჰქვია ერთჯერად გატანილ სამუშაოს მკაში, თიბაში, თოხნაში), მე-თა(ვ)-ურ-ი და სხვ.

აღნიშნული ნაწარმოები სახელები უმთავრესად არსებითებია.

2.5.8. წინა ვითარების სახელები

ქართულ ენას საშუალება აქვს, საგანი დაასახელოს იმის მიხედვით, თუ რას წარმოადგენდა ის წინათ ან როგორი ვითარება ახასიათებს მას წინანდელთან შედარებით. საამისოდ მას მოეპოვება წყვილ-წყვილი მაწარმოებლები: ნა-არ და ნა-ევ, რომლებიც ერთია ფუნქციით, მაგრამ ერთ ფუძესთან შეიძლება ერთი წარმოება იყოს დამკვიდრებული, მეორესთან კი-მეორე: ქმარ სიტყვისაგან ნა-ქმარ-ევ-ი ითქმის და არა - ნა-ქმარ-ალ-ი, მაგრამ ცოლი > ნა-ცოლ-არ-ი; ხმალი > ნა-ხმლ-ევ-ი, მაგრამ ტყვია > ნა-ტყვი-არ-ი.

ზოგჯერ ერთი და იგივე ფუძე თანაბრად იგუებს ორივე სახის წარმოებას, რომლებიც ერთმანეთისგან მხოლოდ სუფიქსით განსხვავდებიან.

ნა-არ, რაე-ნარევ ფუძეებთან დისიმილაციით - **ნა-ალ** : ნა-მასწავლებლ-არ-ი, ნა-ცოლ-არ-ი, ნა-ხუც-არ-ი, ნა-შეგვირდ-ალ-ი და სხვ. ნა-ქალაქ-არ-ი, ნა-სახლ-არ-ი, ნა-ფეტვ-არ-ი, ნა-საკირ-ალ-ი (ადგილია გურიაში), ნა-ტერფ-ალ-ი (სადაც ტერფი დგმულა), ნა-ტყვი-არ-ი, (სადაც ტყვია მოხვედრილა), ნა-საყდრ-ალ-ი, ნა-პურ-ალ-ი, ნა-ქერ-ალ-ი (ნაქერალა მთაა კახეთ-თუშეთის გზაზე და რაჭა-იმერეთის ქედზე), ნა-რიონ-ალ-ი (ძველი კალაპოტია რიონისა სადგ. საჯავახოსა და ნიგოთს შუა) და მისთ.; ნა-ციმბირ-ალ-ი (ციმბირს ნაყოფი).

ნა-ევ: ნა-ყმ-ევ-ი, ნა-რძლ-ევ-ი, ნა-მამამთილ-ევ-ი; ნა-დარბაზ-ევ-ი, ნა-ბაკ-ევ-ი, ნა-ვენახ-ევ-ი, ნა-მარნ-ევ-ი, (ნამა(რ)ნ-ევ-ი სოფელია ლეჩხუმში), ნა-ქულბაქ-ევ-ი (სოფელი იყო; ქულბაქი- დუქანი) და სხვა. ამგვარადვეა ნაწარმოები, მაგრამ პირვანდელი მნიშვნელობა დაკარგული აქვთ და ახალი აქვთ მიღებული ამათ : ნა-ბარათ-ევ-ი (ბარათის ნაგლეჯი), ნა-მთ-ევ-ი (მთაზე ნაყოფი).

ნა-ევ აფიქსებით ნაწარმოები დროის აღმნიშვნელი სიტყვები უმთავრესად ზმნიზედურად არის გამოყენებული: ნა-შუადამ-ევ-ს, ნა-სადილ-ევ-ს, ნა-ვახშმ-ევ-ს, ნა-ახალწლ-ევ-ს და მისთ.

როგორც ზემოთ არის აღნიშნული, ერთისა და იმავე სახელის ფუძისაგან **ნა-არ-ითაც** შეგვიძლია წარმოვიქნათ ახალი სახელი და **ნა-ევ-ითაც**: ნა-ვენახ-არ-ი და ნა-ვენახ-ევ-ი, ნა-ქალაქ-არ-ი და ნა-ქალაქ-ევ-ი, ნა-გომ-არ-ი და ნა-გომ-ევ-ი (სოფლის სახელებია: ერთი გურიაში, მეორე - ქართლში), ნა-მონასტრ-ალ-ი და ნა-მონასტრ-ევ-ი, ნა-ზამთრ-ალ-ი და ნა-ზამთრ-ევ-ი, ნა-ბოსლ-არ-ი და ნა-ბოსლ-ევ-ი და სხვ.

ნამყოფობის, წინა ვითარების ჩვენება ქართული სიტყვაწარმოქმნის ერთ-ერთ სპეციფიკურ თავისებურებადაა ჩათვლილი, რასაც ყურადღება პირველად აკაკი შანიძემ მიაქცია (შანიძე, 1956).

2.5.9. მცენარეთა კრებულის სახელები

ქართულში მოიპოვება სუფიქსი **ნარ > ნალ**, რომელიც დაერთვის მცენარის სახელის ფუძეს და აღნიშნავს ადგილს, სადაც ბლომად მოიპოვება ფუძით დასახელებული მცენარე: ნაძვ-ნარ-ი, ფიჭვ-ნარ-ი, წაბ(ლ)-ნარ-ი, წიფ(ლ)-ნარ-ი, იფნ-(ნ)არ-ი, კოპიტ-ნარ-ი (კოპიტი -- იფანი), ვერხვ-ნალ-ი, მურყნ-(ნ)ალ-ი (მურყანი -- თხმელა), არყ-ნალ-ი და სხვ.. ამგვარადვეა ნაწარმოები; ბუჩქნარ-ი, ყვავილ-ნარ-ი, ხეხილ-ნარ-ი. ამ ტიპის სახელებს კრებით სახელებს ეძახიან, რადგანაც მიღებული სიტყვა აღნიშნავს ერთგვარ საგანთა კრებულს.

ორიოდე შემთხვევაში ასეთი წარმოება შეიძლება ისეთი სახელებისაგან, როგორცაა; თიხა, ქვიშა, კირი (თიხნარი, ქვიშნარი, კირნალი).

2.5.10. გეოგრაფიული სახელები

გეოგრაფიული სახელები ქართულში სხვადასხვა ტიპისა და სხვადასხვა წარმოშობისაა. ყველა მათი გათვალისწინება შეუძლებელია.

საზოგადოდ, გეოგრაფიულ სახელებში შეიძლება ყოველგვარი მაწარმოებელი იქნეს გამოყენებული. ზედმიწევნილობა რომ დავიცვათ, უნდა ვთქვათ: ყოველგვარი წარმოების საზოგადო სახელი შეიძლება მიეკუთვნოს რომელსამე დასახლებულ პუნქტს ან ფიზიკურ-გეოგრაფიულ ობიექტს და იქცეს საკუთრად.

საკუთრივ გეოგრაფიულ სახელთა საწარმოებლად მოიპოვება სუფიქსი **-ეთ**, რომლის ვარიანტია **ით**. ეს **ეთ** შეიძლება გაძლიერებულ იქნეს

დანიშნულების პრეფიქსით (სა -- ეთ); ენათმეცნიერები შენიშნავენ ასევე -
ოვან მაწარმოებელსაც (გვანცელაძე, 2016, 14-15). სა-ეთ, სა-ო, -ეთ, -ურ, -ნ, -
ებ მაწარმოებლებს გამოყოფს გურამ ბედოშვილი (ბედოშვილი, 2007, 23).

-ეთ. ეს სუფიქსი ჩვეულებრივი და ყველაზე გავრცელებული სახეა
გეოგრაფიულ სახელთა საკუთარი მაწარმოებლისა. ის უშუალოდ
დაერთვის საზოგადო სახელთა ფუძეს: ტბ-ეთ-ი, ორბ-ეთ-ი, ქორ-ეთ-ი, ბი-
ეთ-ი, ნიგოზ-ეთ-ი, თელ-ეთ-ი, კლდე-ეთ-ი და მისთ; კვალ-ით-ი ძიმ-ით-ი
და სხვ.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ტომობრივი და ეთნიკური სახელები,
რომლებსაც იმავე ეთ-ის საშუალებით გეოგრ. სახელები კეთდება:
ხევსურ-ეთ-ი, თუშ-ეთ-ი, მთიულ-ეთ-ი, სვან-ეთ-ი, ოს-ეთ-ი, სომხეთ-ი,
რუს-ეთ-ი, სპარს-ეთ-ი, არაბ-ეთ-ი და სხვ.

ამავე სუფიქსს ვხედავთ ქვეყნის მხარეთა სახელებში: აღმოსავლ-ეთ-
ი, დასავლ-ეთ-ი, ჩრდილო-ეთ-ი, სამხრ-ეთ-ი.

სა -- ეთ: გვხვდება სახელებში : სა-სირ-ეთ-ი (სირი -- ჩიტი), სა-ქაშ-ეთ-
ი, (სასირეთი და საქაშეთი სოფლებია ქართლში), სა-ბერძნ-ეთ-ი, სა-თათრ-
ეთ-ი, სა-ფრანგ-ეთ-ი.

ამგვარადვეა გაკეთებული სა-რკინ-ეთ-ი ("იმერელმა რკინა მო?ელა
და: ღმერთო, სარკინეთი ამოგდეო,, , ანდაზა, გაგონილი მთიულებს შორის)
და სა-მგლ-ეთ-ი ("თხამ მგლის სიკვდილი გაიგო, დაიკვირნა, გაიქცა. --
თხაო, რას გაგხარებია? განა სამგლეთი დაიქცა,,? ხალხური).

როგორც ყოველგვარ სიტყვას, გეოგრაფიულ სახელსაც შეუძლია
ცვლილება განიცადოს დროთა განმავლობაში და ზოგჯერ მეტად
დაშორდეს პირვანდელ სახეს : ამის მაგალითებია: თბილისი (ძველად:
ტფილისი), ქუთაისი, (ძველად :ქუთაისი), ცხინვალი (ძველად:

კრცხილოვანი, ქრცხინვალი), ჟინვალი (ძველად: ჟინოვანი), ერთაწმინდა (ძველად: ევსტათე წმინდა) და სხვ.

-ოვან სუფიქსიანი ოიკონიმებსა და ამ მოდელისაგან მომდინარე ზოგი გეოგრაფიული სახელის ეტიმოლოგიაზე საინტერესოდ მსჯელობს გ. გვანცელაძე:

„საქართველოს სხვადასხვა მუნიციპალიტეტში წარმოდგენილია მრავალი გამჭვირვალე ეტიმოლოგიის მქონე ოიკონიმი, რომლებიც ნაწარმოებია საყრდენ ფუძეზე მქონებლობის აღმნიშვნელი **ოვან** სუფიქსის დართვით. ამ ტოპონიმიკურ მოდელს განეკუთვნება ისეთი სოფლის სახელები. როგორებიცაა; **ბალ-ოვან-ი** (გორის მუნიც.) **ბაყილ-ოვან-ი** (ახმეტის მუნიც.), **გორ-ოვან-ი** (მცხეთის მუნიც.), **ვაშლ-ოვან-ი** (ახალგორის, ბორჯომის, თეთრიწყაროს, ლაგოდეხის, ხულოს მუნიც.), **ზედა ჭალ-ოვან-ი** და **ქვედა ჭალოვან-ი** (ჭიათურის მუნიც.), **თელ-ოვან-ი** (თბილისის შემოგარენში), **თხილ-ოვან-ი** (დუშეთის მუნიც.), **კეხ-ოვან-ი** (ადიგენის მუნიც.), **ლამ-ოვან-ი** (დუშეთის მუნიც.), **ლელ-ოვან-ი** (ადიგენისა და თიანეთის მუნიც.), **სხლ-ოვან-ი** (თიანეთის მუნიც.), **ტყემლ-ოვან-ი** (ქარელის მუნიც.), **ფიჩხ-ოვან-ი** (სხმეტის მუნიც.), **ღოლ-ოვან-ი** (თეთრიწყაროს მუნიც.), **ძირ-ოვან-ი** (ტყიბულის მუნიც.), **წერ-ოვან-ი** (მცხეთის მუნიც.), **ჭალ-ოვან-ი** (საჩხერის მუნიც.).

ამ გეოგრაფიულ სახელებში კუმშვადი საყრდენი ფუძე შეკუმშულია, ხოლო კვეცადი - შეკვეცილი, რაც ხმოვნით დაწყებული სუფიქსის ზემოქმედების შედეგია. გამონაკლისია მხოლოდ **ბალოვანი**, სადაც ფუძე არ არის შეკუმშული (შდრ.:**ბალ-ი** - **ბლ-ის**, **ბლ-ით**, **ბლ-ად**, **ბლ-ებ-ი...**). აღსანიშნავია ისიც. რომ დასახელებული ოიკონიმები აშკარად ძველი ტოპონიმია.

ყურადღებას იპყრობს ის ფაქტიც, რომ ამ გეოგრაფიულ სახელთა საყრდენი ფუძეები გამოხატავენ კონკრეტულ ადგილას გარკვეულ საგანთა თავყრილობას; მცენარეებისა (ბალი, ბაყილო//ბაყლა, თელა, თხილი, ლელი, მსხალი, ტყემალი, ღოღო, ძირა), ჭალებისა, გორებისა, კეხისებრი სიმაღლეებისა, ლამისა, ფიჩხისა, წეროებისა.

ასევე ხშირია ისეთი ოიკონიმებიც, რომლებიც ან მეორეული აფიქსაციით, ანდა ფონეტიკურ პროცესთა ზემოქმედებით, ან კიდევ ორივე მიზეზით არიან წარმოქმნილნი დასახელებული ტიპას გეოგრაფიული სახელებისაგან;

1. მეორეული აფიქსაცია; თხილვან-ა (ხულოს მუნიც.) < "თხილ-ოვან-ა < თხილ-ოვან-ი; ტყემლ-ოვან-ა (ჭითურის მუნიც.), შდრ. ტყემლ-ოვან-ი (ქარელის მუნიც.); წაბლ-ოვან-ა (ხაშურის მუნიც.) < წაბლ-ოვან-ი; წიფლ-ოვან-ა (ქარელის მუნიც.), შდრ. წიფლ-ოვან-ი;

2. ფონეტიკური პროცესები; ვერხვანი (ვანის მუნიც.) < ვერხვ-ოვან-ი ზედა ბზ-ვან-ი, ქვედა ბზ-ვან-ი (ვანის მუნიც.) < "ბზ-ოვან-ი; ცხინვალი < ქრცხინ-ვალ-ი < ქრცხილ-ვან-ი < ქრცხილ-ოვან-ი; ლელვან-ი (ხარაგაულის მუნიც.) < *ბზ-ოვან-ი; ცხინვალი < ქრცხინ-ვალ-ი < ქრცხილ-ვან-ი < ქრცხილ-ოვან-ი; ლელ-ვან-ი (ხარაგაულის მუნიც.) < *ლელვ-ოვან-ი; ტყელვანი (ვანის მუნიც.), შდრ. ტყემლ-ოვან-ი (ქარელის მუნიც.); ქვემო ცხილონ-ი (ახალგორის მუნიც.), შდრ. რცხილ-ოვან-ი;

3. კომპლექსური წარმოება; ზემო ქლივანი (ცხინვალის მუნიც.) < "ქლიავ-ოვან-ა; თხინა (ოჩამჩირის მუნიც.), შდრ. თხინალა (გორის მუნიც.) // პატარა თხინალა (ხაშურის მუნიც.), აგრეთვე თხინვალა (ხულოს მუნიც.) და თხინ-ვალ-ი (სოფლები თბილისის შემოგარენში, თეთრიწყაროსა და ოზურგეთის მუნიც.) < თხილ-ოვან-ი; ნამახვანი // ნამოხვანი < *ნა-მახ-ოვან-

ი (წყალტუბოს მუნიცი.), შდრ. მახა „ ხორბლის ენდემური ჯიში“ (გვანცელაძე, 2016, გვ. 14-15).

„ქართული სა---ო კონფიქსიანი ოიკონიმების ზოგი საწარმოქმნო თავისებურების შესახებ“ მსჯელობს გურამ ბედოშვილი. მისი აზრით, ა) თუ ოიკონიმი -**შვილ-** სართიანი გვარისაგან არის გაფორმებული, მასში ეს გვაროვნული სართი ჩავარდნილია:

გურამიშვილი - სა-გურამ-ო

კონიაშვილი - სა-კობიან-ო

შაბურიშვილი - სა-შაბურ-ო (სა-გურამიშვილ-ო, სა-კობიაშვილ-ო, სა-შაბურიშვილ-ო)

ბ) იმ შემთხვევაში, თუ გვარი პირის სადაურობა წარმომავლობის -**ელ-** სუფიქსით არის წარმოქმნილი, მაშინ ოიკონიმში (ასევე კუთხის, ხეობის საკუთარ სახელში) მხოლოდ თანხმოვანი (ლ) შემოგვრჩება:

კორინთ-ელ-ი -- სა-კორინთ-ლ-ო

მაჩაბ-ელ-ი --- სა-მაჩაბ-ლ-ო (და არა საკორინთელო, სამაჩაბელო...)

გ) წარმოების ამ წესს მიჰყვება -**ძე** სართიანი გვარებისაგან წარმოქმნილი დასავლური ოიკონიმებიც:

იმადაძე - სა-იმედ -ო; ჯავახაძე II ჯავახიძე -- სა-ჯავახ-ო (და არ საიმედაძეო, საჯავახაძეო საჯავახიძეო) .

დ) ოიკონიმთა წარმოების ეს თავისებურება შეინიშნება დასავლურქართულ (ზანური) **სა- -- -ო** კონფიქსის შემცველ ერთეულებშიც, რამდენადაც აქაურ ოიკონიმიაში **სა- -- -ო** საწარმოქმნო მოდელი თავისი

ბუნებით ახალია და აღმოსავლურქართულიდან არის შესული. იგი ადგილობრივი ლე- -- -ე კონფიქსის გვერდით თანაფუნქციონირებს:

ბულისკერია II ბულისკირია - სა-ბულისკერი-ო II სა-ბულისკირი-ო ; გვარამიწა - სა-გვარამი-ო; კილასონია - სა-კილასონი-ო; მესხია - სა- მესხი-ო; ნაჭყებია - სა-ნაჭყები-ო; ტყებუჩავა - სა-ტყებუჩავ-ო; წულეისკირი - სა-წულეისკირი-ო...

როგორც ვხედავთ, სა- -- -ო კონფიქსის დართვა მეგრულ -ია,-ვა ფინალიდან გვარებში მხოლოდ ა ხმოვნის კვეცას იწვევს, ფუძე უცვლელად რჩება: სა- მესხი- ო, სა-გვარამი-ო, სა-ტყებუჩავ-ო... : სა- მესხი- ო, სა-გვარამია-ო ფორმათა ნაცვლად (ბედოშვილი, 2007, გვ. 23-24)

2.5.11. უცხო აფიქსიანი სახელები

ქართულში მოიპოვება უცხო წარმოშობის აფიქსები, რომელთაც რამდენადმე მაწარმოებლის ძალა აქვთ ქართულშიც. სალიტერატურო ქართულში დამკვიდრებული უცხო აფიქსებია: **-დან, -ხანა, -დარ, -ისტ, -იზმ, ანტი-**.

-დან: ჩაი-დან-ი, ყავა-დან-ი,. მისი ქართული ეკვივალენტებია სა-ე და სა-ო მაწარმოებლები (ეკვივალენტი ლათინური სიტყვაა და ქართულად „ტოლფასს,, „თანაბარი ღირებულების მქონეს,, ნიშნავს).

-ხანა : ჩაი-ხანა,ყავა-ხანა,ლუდ-ხანა (ხანა სპარსულად „სახლს,, ნიშნავს).

-დარ : დახლ-ი-დარ-ი, ხაზინა-დარ-ი, იჯარა-დარ-ი. (დარ სპარსულად „მქონებელს,, ნიშნავს). მისი ქართული შესატყვისია მე-ე : მე-დახლ-ე (ვისაც დახლი აბარია), მე-ხაზინ-ე,მე-იჯარ-ე (იჯარით რისამე ამღები).

წარმოდგენილ აფიქსთაგან სპარსულიდანაა შეთვისებული **-დან** სუფიქსი (ჩაი-დან-ი, ყავა-დან-ი), აგრეთვე **-ხანა** (აგურ-ხანა, ქარ-ხანა), **-დარ** (დახლი-დარ-ი, ხაზინა-დარ-ი). დასახელებული აღმოსავლური წარმოშობის აფიქსები არა პროდუქტიული აფიქსებია (მიქიაშვილი, 1996, 50).

-იზმ - ბერძნულია წარმოშობით, აწარმოებს აბსტრაქტულ სახელებს, რომელთაგანაც ზოგი აღნიშნავს რომელსამე პირთან დაკავშირებულ მოძღვრებას. ზოგ შემთხვევაში **-იზმ**-ი ქართ. **-ობა**-ს უდრის; დარვინ-იზმ-ი, მარქსიზმ-ი, ლიბერალ-იზმ-ი (ლიბერალური დამოკიდებულება, ლიბერალობა) და სხვ.

-ისტ ბერძნულია წარმოშობით, აღნიშნავს რომელიმე მოძღვრების მიმდევარს; დარვინ-ისტ-ი, მარქს-ისტ-ი და სხვ.

ასევე **ისტ** გვხვდება ახალ-შემოსულ სიტყვებში და უდრის ქართ. **მე - ე-ს**; ტრაქტორ-ისტ-ი (მეტრაქტორე), ტანკ-ისტ-ი.

ბერძნული წარმოშობისაა აგრეთვე **ანტი**, რომელიც თავსართად მოუდის სიტყვას და წინააღმდეგოს აღნიშნავს: ანტისახელმწიფოებრივი, ანტიქართული, ანტიკოლონიური და ა.შ.

2.6. რიცხვით სახელთა წარმოება

2.6.1. რიგობითი და წილობითი სახელები

წარმოქმნილ სახელებს განეკუთვნება **რიგობითის** (მაწარმოებელი კონფიქსი მე-ე: მე-ხუთ-ე, ოცდა-მე-ხუთ-ე ...), **წილობითისა** (მაწარმოებელი რიგობითის ფუძეზე დართული ვითარებითი ბრუნვის ნიშანი - მე - ე+დ: მე-ხუთ-ე-დ-ი, ოცდა-მე-ხუთ-ე-დ-ი...).

რიგის აღსანიშნავად რაოდენობით რიცხვით სახელთა ფუძეს

დაერთვის პრეფიქს სუფიქსი მე ე, რომელიც იგივეა, რაც ხელობის სახელთა მსგავსივე მაწარმოებელი (?126): მე-ორ-ე, მე-სამ-ე, მე-ოთხ-ე, მე-ხუთ-ე... მე-ათ-ე, მე-თერთმეტ-ე, მე-თორმეტ-ე... მე-ას-ე, მე-ათას-ე და სხვ... "და,, თი შეერთებულ რიცხვით სახელთაგან ამ მაწარმოებელს უკანასკნელი მიიღებს (ერთეული, ათი და ათმეტეული): ოცდა-მე-ორ-ე, ოცდა-მე-სა-მე... ოცდა-მე-ათ-ე, ორმოცდა-მე-თორმეტ-ე, სამოცდა-მე-ცამეტ-ე, ოთხმოცდა-მე-ოთხმეტ-ე და სხვ.

არ ითქმის მე-ერთ-ე, არამედ პირ-ველ-ი, მაგრამ რთული შედგენილობის რიცხვებში შეიძლება ერთიც ითქვას და მეორეც: ოცდა-მე-ერთ-ე-ც და ოცდა-პირველ-ი-ც.

წილობით სახელთა წარმოებისათვის ვითარებითი ბრუნვის ნიშანია გამოყენებული -- რიგობითის ვითარებითი ფუძეა წილობითისა: მე-ოთხ-ე - მეოთხე-დ-ი, მე-ხუთ-ე -- მეხუთე-დ-ი, მე-რვ-ე -- მერვე-დ-ი, მე-ოც-ე-მეოცე-დ-ი და სხვ... რთულ რიცხვით სახელებში წილობითი კვალდაკვალ მისდევს რიგობითს: მე-თერთმეტ-ე -- მეთერთმეტე-დ-ი, ოცდა-მე-სამ-ე -- ოცდა-მესამე-დ -ი, ოთხმოცდა-მე-ხუთ-ე -- ოთხმოცდამეხუთე-დ-ი და სხვ.

"ერთ,,-ისაგან წილობითი არ კეთდება საზოგადოდ, მაგრამ ითქმის: ოცდა-მე-ერთე-დ-ი, ას-მე-ერთე-დ-ი და მისთ.

"მეორედ,,-ის ნაცვლად „ნახევარი,, ითქმის, მაგრამ: ოცდა-მეორე-დ-ი, ორმოცდა-მეორე-დ-ი, სამოცდა-მეორე-დ-ი და მისთ.

წილობის აღსანიშნავად რამდენსამე სიტყვაში გადმონაშთის სახით შენახულია ნა-- ალ-იც : ნა-სამ-ალ-ი, ნა-ოთხ-ალ-ი, ნა-ათ-ალ-ი, ნა- ას-ალ-ი.

2.7. ზედსართავ სახელთა ხარისხის წარმოება

ხარისხისა ჰქვია ისეთ სახელს, რომელიც საგნის ნიშანს გვიჩვენებს მეტი ან ნაკლები ოდენობით. ეს მეტ-ნაკლებობა დამყარებულია ძირეულისა

და წარმოქმნილის შედარებაზე. რომ ავიღოთ, მაგალითად, ერთი მხრით „შავი“ და „უშავესი“, მეორე მხრით კი „შავი“ და „მოშავ(ვ)ო“ და თვითეული წყვილის ცალები ერთმანთს შევადაროთ მნიშვნელობის თვალსაზრისით, „მოშავო“ ნაკლებია, ვიდრე „შავი“.

ამოსავლად აღებული ფორმა (წარმოქმნის თვალსაზრისით ძირეული) მიჩნეულია დადებით ხარისხად ("შავი,,), რომელთანაც შედარებით მასზე მეტი ოდენობის გამომხატველი ფორმა იქნება უფრობითი ("უშავესი,,) და მასზე ნაკლები კი-- ოდნაობითი ("მოშავ(ვ)ო,,).

ხარისხი ზედსართავი სახელისთვისაა დამახასიათებელი. მსჯელობა შეიძლება ასე ჩამოვაყალიბოთ: ზედსართავ სახელებს თანამედროვე ქართულში ხარისხის ფორმები აქვს: დადებითი - ძირეული ანუ ამოსავალი ფორმა, უფრობითი, ოდნაობითი კი ნაწარმოები სახელებია. საწარმოებლად გამოყენებულია უ-ეს, მო-ო და იშვიათად წა-ო. ოდნაობითი ხარისხის მაწარმოებელია. ასეთი სიტყვები ძირითადად ფერის აღმნიშვნელია: მოშავო, მოთეთრო, მონაცრისფერო. ამ უკანასკნელებს წა - თავსართიანი სინონიმები მოეპოვება: წათეთრო, წაყვითალო... მო-ო: შეიძლება აგრეთვე აღნიშნავდეს ადამიანის ფერს (თმის, თვალების ...) მო-ქერაო, მოთეთრო ; გემოს აღმნიშვნელ სიტყვებშიც გვხვდება მო-ო: მომწარო, მოტკბო; ფორმის აღმნიშვნელია მოგრძო, მობრტყო; სულიერ-გონებრივი დახასიათება : მოსულელი, მოძუნწო უფრობითი ხარისხის ფორმებს აწარმოებს უ-ეს : უსწრაფესი, უძველესი ...

შენიშვნა. ზოგიერთ ენაში (მაგ., გერმანულში, ლათინურში, რუსულში) დადებითი ხარისხის საპირისპიროდ მეტი თვისების აღსანიშნავად მოიპოვება ორ-ორი ფორმა, რომელთაგანაც ერთს შედარებითს ეძახიან (კომპარატივს), მეორეს კი -- აღმატებითს (სუპერლატივს), ქართულში ასეთი დიფერენციაცია არ არის; ზოგიერთი ენის მსგავსად (მაგ., არაბულისა), ქართულს მოეპოვება მხოლოდ ერთი

პორმა, რომელიც საგნის ნიშანს მეტი ოდენობით გამოხატავს, ვიდრე დადებითი; ეს არის უფროობითი (ელატიური) ფორმა.

მართალია, შეიძლება ზოგჯერ უფროობითი ხარისხის ფორმას წანდაერთოს კიდევ მეორე უ (უ-უ-დიდ-ეს-ი, უ-უ-მშვენიერ-ეს-ი), მაგრამ ეს არის ხელოვნური ფორმა. ასეთ უფროობითს გაძლიერებული (ინტენსიური) ეწოდება.

მო -- ო აწარმოებს ოდნაობით სახელებს. ე. ი. ისეთ სახელებს, რომლებიც საგნის მიშანს ნაკლები ოდენობით აღნიშნავენ, ვიდრე დადებითი; დიდ-ი; მო-დიდ-ო, თეთრ-ი; მო-თეთრ-ო, შავ-ი; მო-შა(ვ)-ო, მჟავე; მომჟა(ვ)-ო და მასთ.

ოდნაობით ფორმებთან დაკავსირებით საინტერესოდ მიგვაჩნია ვაჟა შენგელიას მოსაზრება: **ოდნაობითი ხარისხის გამოხატვისათვის სხვადასხვა სისტემის ენებში**

ოდნაობითი (კნინობითი) შინაარსი აფიქსების საშუალებით სხვადასხვა სისტემის მრავალ ენაში გადმოიცემა, რისთვისაც გამოიყენება როგორც პრეფიქსი და სუფიქსი , ისე კონფიქსი.ისიც აღსანიშნავია, რომ ოდნაობითი შინაარსის გამომხატველ ზედსართავ სახელებს ზოგი მკვლევარი ხარისხის ფორმებად მიიჩნევს, ზოგი- ჩვეულებრივ სიტყვაწარმოებად.

კავკასიაში გავრცელებული არაიბერიულ-კავკასიურ ენათაგან ოდნაობით ხარისხს გამოყოფენ სომხურში; ოდნაობითი შინაარსის ზედსართავი სახელები იწარმოება ოსურში, რუსულში, თუმცა მათ ხარისხის ფორმებს არ მიაკუთვნებენ.

ოდნობითი შინაარსის გადმოცემა სუფიქსების საშუალებით შესაძლებელია გერმანულში, ფრანგულში, ინგლისურში... სხვა ოჯახის ენებშიც.

ამრიგად, ოდნობითი (კნინობითი) შინაარსის ზედსართავი სახელები მრავალ ენაში დასტურდება, თუმცა მათ სპეციალისტების მიერ სხვადასხვა კვალიფიკაცია ეძლევა. საკითხი იმის მიხედვით წყდება, თუ ზედსართავი სახელის ხარისხის ცნების როგორ განმარტებას ემყრება მკვლევარი... ჩვენთვის მისაღებია ის თვალსაზრისი, რომელიც „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი VII ტომშია წარმოდგენილი (რედაქტორები: ი.გიგინეიშვილი, ბ.ფოჩხუა): **ხარისხი არის ზედსართავი სახელებისა და ზმნისართების ფორმა. რომელიც მიუთითებს ამ ზედსართავით ან ზმნისართით გამოხატული თვისების მეტ-ნაკლებობაზე**, შესაბამისად, დერივაციის შედეგად მიღებული ოდნობითი შინაარსის გამომხატველი ზედსართავისა თუ ზმნისართის ყველა ფორმა ენათმეცნიერს ოდნობითი ხარისხის ფორმებად მიაჩნია (შენგელია, 2013, 49-51).

მიმართება უფროობითი ფორმისა დადებითისადმი ისეთი არ არის როგორც ოდნობითისა იმავე დადებითისადმი; საგნის ნიშანს უფროობითი გამოხატავს მეტი ოდენობით განუსაზღვრელად, ოდნობითი კი -- ნაკლები ოდენობით, მაგრამ ერთგვარი განსაზღვრით; მიახლოებით, ოდნავ; მაგალითად, „უ-თეთრ-ეს-ი“ არის ისეთი რომელიც სითეთრით უმაღლესი ხარისხისაა, „მოთეთრ-ო“ კი ისეთია, რომელიც თეთრს უახლოვდება, რომელსაც სითეთრის ნიშნები აქვს, რომელიც ოდნავ არის თეთრი. აქედან არის წარმომდგარი მისი სახელი.

ოდნობითი ხარისხის ფორმები ქართულში უფრო ნაკლებად არის განვითარებული, ვიდრე უფროობითისა; ზოგი ზედსართავისაგან უფროობითი გვაქვს და ოდნობითი კი -- არა.

ხარისხებს აწარმოებს ვითარებითი ზედსართავი, ე. ი. ზედსართავი, რომელიც პირველადია თავისი წარმოშობით. რაც შეეხება მიმართებით ზედსართავს, მისგან ხარისხის პორმები არ იწარმოება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა უკვე მიმართებითობა დაკარგული აქვს დავითარებითად არის ქცეული, „გონ“ - ისაგან ნაწარმოები „გონიერი“ და „უგნური“ რრივე გვამლევს უფროობითი ხარისხის ფორმებს; უ-გონიერ-ეს-ი, უ-უგნურ-ეს-ი, ასეთივეა „ძლიერი“ და „უძლური“ (რომლენიც მიმართებითია წარმოშობით, -- ორივე ნაწარმოებია „ძალ“-ისაგან); ასეთივე ზედსართავებია; ღონიერი, ბედნიერი, ჭკვიანი, პატიოსანი („პატივ“-ისაგან) და სხვა.

მიმღობათაგან ხარისხის ფორმები არ იწარმოება, თუ, რა თქმა უნდა, ხელოვნურ ენასთან არ გვაქვს საქმე (როგორც, მაგ., ქვე-შერდომინილი, კეთილ-შობილი; უ-ქვეშევრდომილ-ეს-ი, უ-კეთილშობილ-ეს-ი) ან თუ ზმნური გაგება არ არის დაკარგული და მიმღობა ზედსართავად არ არის ქცეული (როგორიცაა, მაგ., მჯობა -- უმჯობესი; მორცხვი -- უმორცხვესი და სხვ.)

ხარისხის ფორმათა წარმოების თვალსაზრისით საყურადღბოა შემდეგი

ა) ზოგიერთ ელ და ილ-ზე დაბორლოებულ (ჩვეულებრივ ერთ-მარცვლიან) ფუძეებს მოეკვეცებათ ძველი სუფიქსები ელ და ილ და ხარისხის აფიქსები უშუალოდ პირვანდელ ფუძეს დაერთვის; გრძ-ელ-ი; უ-გრძ-ეს-ი მო-გრძ-ო; სქ-ელ-ი; უ-სქ-ეს-ი, მო-სქ-ო; ბრტყელ-ი; უ-ბრტყ-ეს-ი, მო-გრტყ-ო; მსხვ-ილ-ი; უ-მსხვ-ეს-ი (უ-მსხ-ოს-ი), მო-მსხ-ო; ტკბ-ილ-ი; უტკბ-ეს-ი, მო-ტკბ-ო (ძველად; უ-ტკბ-ოს-ი; „თანა წამომყვა, წავედით უტკბოსნი მამა-ძეთასა“, ვეფხ-ტყ.)

ბ) „კეთ-ილ-ი“ ძველად „კარგს“ ნიშნავდა და მისი უფროობითი ფორმა იყო უ-კეთ-ეს-ი. უკანასკნელი ფორმა დარჩა, მაგრამ დადებითად „კეთილის“ ნაცვლად „კარგი“ დამკვიდრდა. ამიტომ ასეთი შეფარდება მივიღეთ; კარგი (კაი) -- უკეთესი. რაც შეეხება „კეთილს“, მისი ხმარებაც დარჩა დღევანდლამდე, მაგრამ მნიშვნელობა ოდნავ იცვალა; კეთილი ამჟამად გულკეთილს ნიშნავს. ამ მნიშვნელობით სიტყვას უფროობითი ხარისხის ფორმა ხელახლა გაუკეთდა ჩვეულებრივი შაბლონით; კეთილი -- უკეთილესი.

გ) „წით-ელ-ი“ და „ყვით-ელ-ი“ ოდნაობითში პირვანდელი სუფიქსის ხმოვანს ა-დ იცვლიან; მო-წით-ალ-ო, მო-ყვით-ალ-ო. ამას გარდა ლ-ს შეიძლება ნ შეენაცვლოს; მო-წით-ან-ო, მო-ყვით-ან-ო.

დ) „მცირ“-ისაგან უფროობითად „უმცროსი“ გვაქვს და ოდნაობითად -- „მომცრო“.

2.8. წარმოქმნა ნაცვალსახელებისაგან

მაწარმოებელი აფიქსები შეიძლება დაერთოს ნაცვალსახელებსაც. მაგალითად:

ჩემი > ჩემ-იან-ი, შენი > შენ-იან-ი, მისი > მის-იან-ი,

ჩვენი > ჩვენ-იან-ი, თქვენი > თქვენ-იან-ი, მათ-ი > მათ-იან-ი.

ან კიდევ: უ-ჩემ-ო, უ-შენ-ო, უ-მის-ო აღნიშნული ფორმები შეიძლება გაივრცოს მოქმედებითი ბრუნვის ნიშნითაც: უჩემო-დ, უშენო-დ...

თავისებურებას იჩენს ჩვენებითი ნაცვალსახელი: ეს კაცი- უ-იმ-კაც-ო-დ, ეს ბარათი- უ-ამ-ბარათო-დ ; „ელისოს დათმობა ვაჟისათვის შეუძლებელი იყო, რადგანაც თავისი არსებობაც კი ვერ წარმოედგინა უ-ამ-ქალოდ“ (შანიძე, 1962, 73-74).

2.9. საწყისისა და მიმღეობის წარმოქმნა

ჩვენი კვლევის ობიექტი არის ნაწარმოები სახელები; საერთოდ არ ვეხებით ზმნებს. მაგრამ ქართულ ენაში არის სიტყვათა ერთი ჯგუფი, რომელსაც სახელზმნებს უწოდებენ. სახელზმნა ჰქვია სიტყვას, რომელსაცაზახასიათებს, როგორც სახელის ისე ზმნის თვისებები. სახელზმნა ორია ქართულში: საწყისი და მიმღეობა. საწყისებს მოქმედების აღმნისვნიელ სახელებსაც ეძახიან. ესენია: დგომა, ხტომა, კითხვა, წერა, ხატვა... აღნისწულ ფორმათა სახელური ნიშანია ის რომ მათ დაერთვის კითხვა - რა? აღნიშნული ფორმები მსგავსად სახელებისა იბრუნვის: კითხვა, კითხვამ, კითხვას და ა. შ. საწყისები აბსტრაქტული სახელებია. რა ნიშანია აქვთ ზმნის? - მსგავსად ზმნისა დაირთავენ ზმნისწინს: ა-დგომა, და-დგომა, წა-კითხვა, მი-წერა და ა. შ. აქვთ ასპექტის გაგება (სრული ან უსრული); ზოგჯერ კონტაქტის (შუალობითი) ნიშანიც მოეპოვება - გაკეთებინება...

საწყისის მაწარმოებლად გვაქვს:

ბოლოსართი -ა: წერ-ა, კითხვ-ა, ჭამ-ა, ხატვ-ა, თხრ-ა...

-ნ-ა: თხოვ-ნ-ა, შოვ-ნ-ა, პოვ-ნ-ა...

-ომ-ა: ხტ-ომ-ა, ჯდ-ომ-ა, დგ-ომ-ა...

-ოლ-ა: წ-ოლ-ა, ბრძ-ოლ-ა, თრთ-ოლ-ა, ძრწ-ოლ-ა...

-ილ: ქუხ-ილ-ი, ტყუ-ილ-ი, ყვირ-ილ-ი...

-ულ: სიხარ-ულ-ი, სიყვარ-ულ-ი, სიძულვ-ილ-ი...

სახელზმნათა მეორე ჯგუფში შედის მიმღეობები. მიმღეობა წინადადებაში გამოყენებულია ზედსართავი სახელის ფორმით: **აშენებული** სახლი, **დაწერილი** წიგნი, **დახატული** რვეული... ამ ფორმათა სახელური თვისება ისაა რომ დაესმით ზედსართავი სახელის კითხვები - როგორი?

სახელის მსგავსად იბრუნვიან: აშენებული, აშენებულმა, აშენებულს...
 ზმნური ნიშნები კი ისაა რომ დაირთავენ ზმნისწინს, განარჩევენს ასპექტის
 და კონტაქტის კატეგორიას. აქვთ დროის გაგება (აშენებული - ახლანდელი
 დრო; ასაშენებელი - მომავალი დრო).

მიმღობის მაწარმოებელია:

მ -: (და)-მ-წერ-ი, მ-კერავი, მ-ღებ-ავი

ნა-: ნა-ტეხი, ნა-გლეჯი, ნა-შალი...

მ-ელ: მ-კვლ-ელ-ი, მ-შენებ-ელ-ი, მ-ჭრე-ელ-ი...

მა-ელ: გა-მა-მხნევებ-ელ-ი, გა-მა-ნადგურებ-ელ-ი...

მ-არ: გა-მ-ხმ-არ-ი, და-მ-წვ-არ-ი...

მ-არე: მ-ძინ-არე, მ-ღვიძ-არე, მ-წუხ-არე...

-ილ: გატეხ-ილ-ი, დაჭედ-ილ-ი...

-ულ: დახატ-ულ-ი, გათვალ-ულ-ი, გაგუდ-ულ-ი...

ზოგ ენაში საწყისი ამოსავალია ზმნისთვის ;ქართულში მეტწილად
 პირიქითაა, ზმნის ფორმაა ამოსავალი საწყისისთვის (ლომთაძე, 2006, 211-
 215).

2.10. ზმნიზედის (ზმნისართის) წარმოქმნა

ზმნიზედათა დიდი ნაწილის ფუძე წარმოქმნილია
 ბრუნვაცვალებადი სახელის "გაქვავე-ბით": „ბრუნვის ფორმა აქვთ
 მხოლოდ აქტანტებს, გარემოებებში ბრუნვის ნიშანი თეორიულად არის
 დაუშვებელი: სახელთა ფორმები სწორედ ბრუნების პარადიგმიდან
 გამოსვლის შემდეგ იქცევიან ზმნისზედებად, ანუ გარემოებებად.

კონტექსტში „ქალაქს ესახლა“, „ქალაქიდან მიდის“, „ქალაქამდე მივიდა“-ქალაქ- ფუძეზე შეზრდილი ბრუნვის ნიშნები (თანდებულობით და უთანდებულობით) წარმომქმნელ ელემენტებად გარდაიქმნებიან (უთურგაიძე 1986, 91-92) „მიცემითის, ნათესაობითის, მოქმედებითისა და ვითარებითის ბრუნვის ფორმები მკვიდრდება ერთი სემანტიკურ ნიუანსით; შდრ., მაგ.: დლე, დლემ, დლეს - დლეს (დროის აღმნიშვნელი). ზმნიზედის მაწარმოებლად გვხვდება -ობა (მარცვლობით), -გან (ყველგან), -ივ (მარჯვნივ)... http://www.putkaradze.ge/qartuli_enis_istoria

„ზმნისართებში წარმოდგენილი ბრუნვის ნიშნებს დაკარგული აქვთ ბრუნვისნიშნისეული ფუნქცია(მიმოხრა) და წარმოგვიდგებიან როგორც სიტყვამაწარმოებელი აფიქსები. (უთურგაიძე. თ).

მეგრულ-ლაზურშიც „მიცემითი ბრუნვის ნიშანი „გააქვავებულია“ პრეფიქს-სუფიქსური ან პრეფიქსური წარმოების რიგ სიტყვებში: ოჭუმარეს „დილას“, დლას „არასდროს“, გვიანას „გვიან“ და მრავალი სხვ.

(ლომაია 2004, 80-88) ;

2.11. წარმოქმნა რთული სახელებისაგან

რთული შედგენილობის სახელი, თუ ის ერთ-ცნებიანია, იმგვარადვე წარმოქმნის ახალ სახელს, როგორც მარტივი: დედაკაც-ი > სა-დედაკაც-ო, უ-დედაკაც-ო, დედაკაც-ობა; შვილშვილ-ი > სა-შვილშვილ-ო, წისქვილი > სა-წისქვილ-ო, მე-წისქვილ-ე; მამასახლის-ი > სა-მამასახლის-ო, მამასახლის-ობა და სხვ.

რაც შეეხება ორ- და მეტ-ცნებიან რთულ სახელებს, მათგანაც წარმოქმნა საზოგადო წესით ხდება: მთელი გამოთქმა ერთ ერთეულად არის მიჩნეული და სუფიქსი უკანასკნელს მოუდის, პრეფიქსი კი- პირველს.

ამიტომ ტოლ-ამხანაგ-ი > სა-ტოლ-ამხანაგ-ო, უ-ტოლ-ამხანაგ--ო, ტოლ-ამხანაგ-იან-ი, ტოლ-ამხანაგ-ობა; ცოლ-ქმარ-ი > ცოლ-ქმრ-ულ-ი და სხვ.

თავ-ბოლოსაგან უქონლობის ფორმად მოსალოდნელი იყო უ-თავბოლო-ო, მაგრამ გვაქვს შემოკრებული ფორმა: უთავბოლო (ერთი ო-თი).

2.12. წარმოქმნა მსაზღვრელ-საზღვრულისაგან

თუ სახელს მსაზღვრელი ახლავს (აბრიბუტული თუ მართული), მისგანაც შეიძლება მივიღოთ წარმოქმნილი სახელი,

ატრიბუტული მსაზღვრელი ფუძის სახით არის წარმოდგენილი: შავი მთა - შავ-(მ)თელ-ი (შავთელი), წითელი არმია > წითელ-არმიელი, დიდი მოურავ-ი > დიდ-მოურავიან-ი, ორი ლულა > ორ-ლულიანი თოფი, თორმეტი აბაზი > თორმეტ-აბაზიანი ცხვარი. ამგვარად წარმოებისაა:

ორ-შაურ-იან-ი, ხუთ-მანეთ-იან-ი და სხვ.

მართული მსაზღვრელიც მსგავს ვითარებას გვიჩვენებს; რკინის ხიდი > უ-რკინის-ხიდ-ო, ქალაქის სადგური > სა-ქალაქსადგურ-ო, ვეფხის ტყავი > ვეფხის-ტყა(ვ)-ოსან-ი და სხვ.

2.13. ბრუნვის ფორმები და თანდებულები წარმომქმნელი აფიქსების ფუნქციით

წარმომქმნელი აფიქსების ფუნქციით ქართულ ენაში შესაძლოა შეგვხვდეს ბრუნვის ნიშნებიცა და თანდებულებიც კი.

მოქმ. ბრუნვის ფორმა ზედსართავ სახელთა ფუძის წარმოქმნისათვის საზოგადოდ საკმაოდ გავრცელებულია ენაში. ესენია: შემთხვევ-ით-ი, განმეორებ-ით-, ქვე-ით-ი), განსაკუთრებით კი სამეცნიერო და ტექნიკური ლიტერატურის ენაში: კერძოდ მრავალი გრამატიკული ტერმინი ამის

საშუალებითაა გაკეთებული: რიცხვ-ით-ი, დადებ-ით-ი, უარყოფ-ით-ი, კითხვ-ით-ი, ვნებ-ით-ი და სხვა. რიცხვ-ით-ი. ამგვარი წარმოება საკმაოდ ხშირია: ამას დასამტკიცებლად მხოლოდ ბრუნვათა სახელწოდებების ჩამოთვლაც იკმარებდა - სახელობ-ით-ი, მოთხრობ-ით-ი, მიცემ-ით-ი, ნათესაობ-ით-ი, მოქმედებ-ით-ი, ვითარებ-ით-ი, წოდებ-ით-ი.

წარმომქმნელი აფიქსი შეიძლება იყოს **ნათესაობითი ბრუნვის** ნიშანიც: **თბილ-ის-ი, ვეპ-ის-ი** (ვეპა „მჟავე წყაროს,“), მინერალურ წყალს აღნიშნავს), **შინდ-ის-ი, რუ-ის-ი...** საანალიზოდ მოხმობილი სიტყვები არსებითი (გეოგრაფიული) სახელებია.

ვითარებითი ბრუნვის ფორმაც ზედსართავ სახელთა ფუძეს აწარმოებს არსებითთაგან : **თვალ-ად-ი, ტან-ად-ი, ფერ-ად-ი, ფერ-ად-ი, პურ-ად-ი, გულ-ად-ი, პირ-ად-ი.**

ხმ-ელ-ისაგან ამავე წესით **ხმ-ი-ად-ი** გვაქვს (მელის ანუ ხმელის ერთი მნიშვნელობაა:) მტკნარი, უმარილო ;**ხმიადი- უფუფრად** გამომცხვარი პური) ხოლო ***ფრ-ელ-ისაგან** (რომლის ფუძე „**უ-ფრ-ოს,**“ -შია დამოწმებული) იმავე გზით **ფრ-ი-ად-ი** არის მიღებული.

ამას გარდა , იგივე წარმოება სხვა ზედსართავებისაგანაც არის დამოწმებული: **დიდ-ისაგან** გვაქვს **დი-ად-ი, მცირ-ისაგან** **მცირ-ედ-ი** და რიცხვით პირველ-ისაგან **პირველ-ად-ი.** უკანასკნელი („**პირველადი,**“) ახალ-შექმნილი ტერმინია. **ძირ-ით-ად-ში** და **გულ-ით-ად-ში** ორმაგი სუფიქსია.

ეგვე სუფიქსი გამოყენებულია წილობითსახელთა საწარმოებლად: **მესამ-ედ-ი, მეათე-ედ-ი** და მისთ.

აღნიშნული წარმოება ამჟამად ძალიან იფართოებს მოქმედების არეს: ტექნიკური ლიტერატურის ენაში ჩვეულებრივი ხდება მსგავსად

გაკეთებული ფორმები სიწყვისთაგან: ჭედა-დ-ი, ფეთქა-დ-ი (ფეთქებ-ა-დ-ი), დენა-დ-ი, დნობა-დ-ი, ხსნა-დ-ი, ხურება-დ-ი და სხვ.

შეიძლება ერთდროულად ორი სხვადასხვა ბრუნვის ნიშანი შეგვხვდეს წარმომქმნელი აფიქსის მნიშვნელობით: **გულ-ით-ად-ი**.

ივ: ეს სუფიქსი წარმოშობით ბრუნვის ნიშანია, მაგრამ იგი წარმოსაქნელად არის გამოყენებული: მწკრ-ივ-ი, (ფუძეა *მწკარ-ი, რომელიც იგივეა , რაც ბწკარ*ი, პწკარ-ი), *ქმრ-ივ-ი (აქედან: ქვრ-ივ-ი; თავდაპირველად ითქმოდა მხოლოდ დედაკაცზე (ნაქმრევზე), შემდეგ კი მამაკაცზედაც).

ეს ივ ერთვის არაბულიდან შემოსულ „მუდამ“, ზმნიზედას და ამისგან გვაქვს ზედსართავი: მუდმ-ივ-ი

იგივე ივ ერთვის ებრ-იან სახელს და გვაქვს ებრ-ივ-ი: გონ-ებრ-ივ-ი, ქონ-ებრ-ივ-ი, საზოგადო-ებრ-ივ-ი, ჩვეულ-ებრ-ივ-ი და სხვ.

ებრ-ივ -ის გვერდით გვხვდება ობრ-ივ: კაც-ობრ-ივ-ი (აქედან: კაც-ობრი(ვ)-ობა,) ზნე-ობრ-ივ-ი, მამ-ობრ-ივ-ი, ჯგუფ-ობრ-ივ-ი, მიზეზ-ობრ-ივ-ი და მისთ.

თანდებულებიდან აღნიშნული (სიტყვაწარმოებითი) ფუნქციით ყველაზე ხშირად გვხვდება **-მიერ, -გან, -ებრ**. მაგალითად: ნების-მიერ-ი, ჩვენ-გან-ი, ჩემ-ებრ-ი და ა.შ.

დასკვნა

ამ ნაშრომში განხილულია ქართულ სალიტერატურო ენაში არსებული სახელიდან სახელის მაწარმოებელი აფიქსების აგებულება, მნიშვნელობა და ფუნქციები. აღნიშნული საკითხები განიხილა ქართული ენის განვითარების ისტორიული საფეხურების გათვალისწინებით. იმ ცვლილებების წარმოსაჩენად, რომლებსაც განიცდიან სიტყვები აფიქსების დართვისას, მოყვანილ იქნა სხვადასხვა მაგალითები.

სიტყვაზე დართული აფიქსები ამდიდრებენ ენის ლექსიკურ მარაგს. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ აფიქსი არამარტო ცვლის სიტყვის აგებულებას, არამედ სიტყვას უცვლის მნიშვნელობას. აფიქსების გარკვეული ნაწილი სიტყვაზე დართვისას არ ცვლის ამა თუ იმ სიტყვის ფონეტიკურ აგებულებას. თუმცა გვხვდება ისეთი აფიქსებიც, რომლების სიტყვაზე დართვისას ადგილი აქვს ისეთ ბგერით ცვლილებებს როგორცაა

ასიმილაცია, დისიმილაცია და სხვ. ამასთან, განხილული მაგალითებიდან შესაძლებელია დავასკვნათ, რომ ქართულში ზოგიერთი აფიქსი უცხო ენებიდან არის შემოსული.

სახელიდან სახელის მაწარმოებელი აფიქსები დაჯგუფებულ იქნა პრეფიქსებად, სუფიქსებად და პრეფიქს-სუფიქსებად. თითოეულ აფიქსს დართული აქვს მაგალითები სიტყვების სახით.

პრეფიქსი; ანტი, სუფიქსები; -იერ, -მიერ, -ად, -უნ-ა, -ელ-ა, -ინ-ა, -იან, -იკოს, -იკო, -ა, -აკ, -ოსან, -ოვან, -ეთ, -ელ, -ნარ, -ობა/-ება, -ედ, -ებრივ/-ობრივ, -ებრ, -ით, -იზმ, -ისტ, -დან და თავსართ-ბოლოსართები ; სა- ელა, ნა-ერ, სა-ელ, უ-ელ, მე-ე, მე- ურ/მე-ულ, უ-ო, სა-ეთ, ნა-არ/ნა-ალ, სი-ე, სა-ე, სა-ო, სა-ურ/სა-ულ, უ-ურ/უ-ულ, უ-ეს, მო-ო, ნა-ევ, -ილ.

“-იერ” სუფიქსის ზმნის ძირზე დართვით იწარმოება სახელები. მაგ. როგორიცაა მშ-იერ-ი, შვენ-იერ-ი (ჰ-შვენ-ის; შემდეგ მ-ს დამატებით; მ-შვენ-იერ-ი), ლმოზ-იერ-ი, ხნობ-იერ-ი, ყნოს-იერ-ი, ცბ-იერ-ი, *მე-ხს-იერ-ი (აქედან; მეხსსიერება), მე-ცნ-იერ-ი, წად-იერ-ი (აქედან; წადიერება), კადნ-იერ-ი (ი-კადრ-ა; *კადრ-იერ-ი -- კადნ-იერ-ი).

ობა სუფიქსისგან განსხვავებით -ება (ებ-ა) სუფიქსი -იერ-ით დაბოლოებულ სიტყვებზე დართვისას სახელს ანიჭებს ზედსართავი სახელის მნიშვნელობას, რომლებიც ნათლად ჩანს განხილულ მაგალითებში: ბედნიერ-ება, გონიერ-ება, ზომიერ-ება, კადნიერ-ება, ლმოზიერ-ება და ა.შ. ამასთან, -ება სუფიქსის ზმნის ძირზე დართვისასაც ხდება არსებითი სახელის წარმოება: ცხოვრ-ება;

სა-ე თავსართ-ბოლოსართი სახელის წარმოებისას სიტყვას უნარჩუნებს ზედსართავი სახელის ფუნქციას. მაგ: სა-ურმ-ე (გზა), სა-ქალმ-ე (ტყავი), სა-ველ-ე (სამუშაო), სა-ჩოხ-ე (შალი), სა-პერანგ-ე (მასალა) და ა.შ..

სა-ო თავსართ-ბოლოსართით წარმოებულ სახელებს ძირითადად ზედსართავი სახელის ფუნქციები აქვთ: სა-ექიმ-ო, სა-ჯარ-ო, სა-ქვეყნ-ო, სა-პატარძლ-ო, სა-უნივერსიტეტ-ო და ა.შ. თუმცა, გვხვდება ისეთი მაგალითებიც სადაც სახელების უმეტესობას შენარჩუნებული აქვთ თავდაპირველი მნიშვნელობები. მაგ: სა-სადილ-ო, სა-მზარეულ-ო, სა-სამართლ-ო, სა-ხელოსნ-ო და სხვ.

ზოგიერთი არსებითი სახელი იწარმოება რიცხვით სახელზე **ნა--ალ-** თავსართ-ბოლოსართის დართვით. მაგალითად როგორცაა: ნა-სამ-ალ-ი, ნა-ოთხ-ალ-ი, ნა-ათ-ალ-ი, ნა-ას-ალ-ი და სხვ.

“წით-ელ-ი” და “ყვით-ელ-ი” სიტყვებზე კნინობითი სუფიქსის დართვისას **-ე** სუფიქსს ენაცვლება **-ა** და ზოგ შემთხვევაში ხდება **-ლ** თანხმოვნის **-ნ** თანხმოვნით ჩანაცვლება: მო-წით-ან-ო, მო-ყვით-ან-ო.

არსებით სახელებზე ვითარებითი ბრუნვის ნიშანის დართვით იწარმოება ზედსართავი სახელი: თვალ-ად-ი, ტან-ად-ი, ფერ-ად-ი, ფერ-ად-ი, პურ-ად-ი, გულ-ად-ი, პირ-ად-ი და სხვ. გარდა ამისა, ზედსართავ სახელებზე **-ად** სუფიქსის დართვით ხდება ასევე ზედსართავი სახელების წარმოება. მაგ: დიდ-ი'დან დი-ად-ი, მცირ-დენ მცირ-ედ-ი და რიცხვით პირველ-იდან პირველ-ად-ი.

-ეულ-ი სუფიქსი არსებით სახელს ძირითადად კრებითობის გამომხატველ მნიშვნელობას ანიჭებს, როდესაც მას დაერთვის **-ობა** სუფიქსი, წარმოებულ სიტყვას კვლავ კრებითი სახელის სემანტიკა აქვს: მაგალითად: თევზ-ეულ-ობა, ვერცხლ-ეულ-ობა, ტკბილ-ეულ-ობა და სხვ. როგორც განხილული მაგალითებიდან ჩანს, რიცხვითი სახელის ფუძის ბოლოს დართული **-ეულ** სუფიქსიც კრებითობის გამომხატველია: ათ-ეულ-ი, ას-ეულ-ი, ათას-ეულ-ი, სამ-ეულ-ი და სხვ.

სი-ე თავსართ-ბოლოსართი მნიშვნელობით ახლოს არის ობა სუფიქსით წარმოებულ მნიშვნელობებთან თუმცა მათ შორის არის გარკვეული განსხვავებაც. -ობა სუფიქსაგან განსხვავებით სი-ე თავსართ-ბოლოსართ საგნის ნიშან-თვისების გამომხატველი მნიშვნელობა აქვს.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ერთნაირი მნიშვნელობის მქონე ზოგიერთი აფიქსი დროთა განმავლობაში ჩაანაცვლეს შედარებით ახალმა აფიქსებმა რომლებიც უფრო ხშირად გამოიყენებოდა მეტყველებაში. მიუხედავად ამისა, სიტყვაწარმოებები, რომლებიც გვხვდებოდა ძველ ქართულში, უფრო ფართოდ გამოიყენება მეტყველებაში ვიდრე ახალი აფიქსებით ნაწარმოები სიტყვები.

ნაშრომში მოცემულია უცხო ენებიდან შემოსული აფიქსების ქართულ ენაში არსებული შესატყვისობები. ესენია: -დან --- სა-ე, სა-ო, -დარ --- მე-ე, -იზმ --- -ობა, -ისტ --- მე -- ე.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ქართულ ენაში არსებული სახელიდან სახელის მაწარმოებელ აფიქსები იყოფიან პრეფიქსებად, სუფიქსებად და პრეფიქს-სუფიქსებად. აღნიშნული აფიქსების ფუნქციების თვალსაჩინოებისათვის ნაშრომში განხილული მაგალითები მოვიყვანეთ ქართულ-თურქული ლექსიკონიდან.

გამოყენებული ლიტერატურა

ანტონ პირველი, 1885 - ანტონ პირველი, ქართული დრამმატიკა, თბილისი, 1885;

არონია, 2010 - ი. არონია, კომპოზიტები მეგრულ-ლაზურში, თბილისი, 2010.

აბული, 2005 - ა. არაბული, მეტყველების კულტურა, თბილისი, 2005;

ბედოშვილი, 2007 - გ. ბედოშვილი, ქართული სა---ო კონფიქსიანი ოიკონიმების ზოგი საწარმოქმნო თავისებურების შესახებ; *არნოდდ ჩიქობავას საკითხავები*; თბილისი, 2007, გამომც. „უნივერსალი“;

გეგუჩაძე, 1999 - ლ. გეგუჩაძე, *ქართული ენა ნაწილი მეორე*; თბილისი, 1999;

გვანცელაძე, 2016 - გ. გვანცელაძე, -ოვან სუფიქსიანი ოიკონიმები და ამ მოდელისაგან მომდინარე ზოგი გეოგრაფიული სახელის ეტიმოლოგიის

საკითხი; *არნოლდ ჩიქობავას საკითხები XXVII* ; თბილისი, 2016; თსუ არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი;

ზურაბიშვილი, 1957 - თ. ზურაბიშვილი, ხარისხი ქართველურ ენებში, თსუ შრომები, ტ. 67. თბილისი, 1957;

თოფურია, 1979 - ვ. თოფურია, შრომები III. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია. ენათმეცნიერების ინსტიტუტი. თბილისი 1979;

კვაჭაძე, 1969 - ლ. კვაჭაძე, *ქართული ენა ნაწილი I*. თბილისი, 1969, "განათლება";

ლომთაძე, 2006 - თ. ლომთაძე, სიტყვაწარმოება, *ქართული ენის ისტორია*, ქუთაისი, 2006

ლომაია 2004 - შორენა ლომაია, „ადგილისა და დროის ზმნისართები მეგრულ-ლაზურში“, თბილისი, 2006.

მარი, 1925 – ნ. მარი, ძველი ქართული სალიტერატურო ენა, თბილისი, 1925;

მაქიაშვილი, 1996 - ო. მიქიაშვილი, *ქართული ენა*; თბილისი, 1996, „ინტელექტი“;

ნებიერიძე, 2003 - ენათმეცნიერების შესავალი, თბილისი, 2003;

ორბელიანი, 1949 – ს.ს. ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული, თბილისი 1949;

ტუსკია, 2004 - მ. ტუსკია, სახელთა აფიქსური წარმოება ახალ სალიტერატურო ქართულსა და და დიალექტებში. თბილისი, 2004;

უთურგაიძე, 1976 - თ. უთურგაიძე, ქართული ენის ფონემატური სტრუქტურა, თბილისი, 1976;

უთურგაიძე 1986 - თ.უთურგაიძე, ქართული ენის მორფოფონოლოგიური ანალიზი, თბილისი, 1986.

ფეიქრიშვილი, სალინაძე, 2016 - ჟ. ფეიქრიშვილი, რ. სალინაძე, ქართული ენა, თბილისი, 2016;

ფუტკარაძე, 1997 - ტ. ფუტკარაძე, ბრუნება როგორც სახელის ფორმაწარმოების ერთ-ერთი ასპექტი; „კრებ. გიორგი როგავას“, თბილისი, 1997;

ფოჩხუა, 1966 - ბ. ფოჩხუა, სიტყვაწარმოება და ლექსიკოლოგია, თბილისი, 1966;

ფოჩხუა, 1974 - ბ. ფოჩხუა, ქართული ენის ლექსიკოლოგია, თბილისი, 1974;

ღლონტი, 1964 - ა. ღლონტი, ქართული ლექსიკოლოგია, თბილისი, 1964;

ღლონტი, 1983 - ა. ღლონტი, ქართული ლექსიკოგრაფიის საკითხები, თბილისი, 1983;

შანიძე, 1962 - ა. შანიძე, *ქართული ენის გრამატიკა I* ; თბილისი, 1962. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა;

შენგელია, 2013 - ვ. შენგელია, *ოდნობითი ხარისხის გამოხატვისათვის სხვადასხვა სისტემის ენებში; 72-ე სამეცნიერო სესია მასალები 2013 წლის 24-26 დეკემბერი*; თბილისი, 2013, გამომც. თსუ;

შონია, 2005 - ასმათ შონია, საკულტო ტერმინთა წარმოება -ობა სუფიქსით, *ქართველოლოგიური კრებული* (გვ. 104-105); თბილისი, 2005; გამომცემლობა „ქართული ენა“;

შონია, 2006 - ასმათ შონია, *სახელთა დერივაციის თანმხლები მორფოფონოლოგიური პროცესები მეგრულ-ლაზურში* (დისერტაცია

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად);
თბილისი, 2006.

ჩიქობავა, 1952 - არნ. ჩიქობავა, ენათმეცნიერების შესავალი, თბილისი, 1952;

ჩიქობავა, 1965 – არნ. ჩიქობავა, ენათმეცნიერების შესავალი, თბილისი, 1965;

ჩიქობავა, 2008 - არნ. ჩიქობავა, ქართული ენის ზოგადი დახასიათება,
თბილისი, 2008;

ჭოხონელიძე, 2002 - ნ. ჭოხონელიძე, ზოგი ნაწარმოები სიტყვის
ფუძისათვის; *XXII რესპუბლიკური დიალექტოლოგიური სამეცნიერო
სესიის მასალები*; თბილისი, 2002, გამომც. „ქართული ენა“;

ჭუმბურიძე, 1995 - ნ. ჭუმბურიძე, *უქონლობის სახელები ქართულში*.
თბილისი.

ჯორბენაძე, 1995 - ბ. ჯორბენაძე, ქართული ენის მორფოლოგია, თბილისი,
1995;

Dokulil, 1968 - Dokulil A.; Zur Theorie der Wortbildung. WZ der Karl-Marx
Universität Leipzig, 1968;
1968

Fleischer ... 1995 - Fleischer W., Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache.
Berlin-Boston, 1995;

Kühn, 1994 - Kühn I., Lexikologie. Eine Einführung. Tübingen, 1994;

Schippan, 2002 - Schippan Th., Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache.
Tübingen, 2002.

<http://www.spekali.tsu.ge>

T.C.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAFKAS DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ ANABİLİM DALI

GÜRCÜ DİLİ VE EDEBİYATI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

სახელთა აფიქსური სიტყვაწარმოება ქართულ სალიტერატურო ენაში

GÜRCÜ EDEBİ DİLİNDE İSİMDEN İSİM YAPAN YAPIM EKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlkiz ŞENEL

Düzce

Temmuz-2019

T.C.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAFKAS DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ ANABİLİM DALI

GÜRCÜ DİLİ VE EDEBİYATI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

სახელთა აფიქსური სიტყვაწარმოება ქართულ სალიტერატურო ენაში

GÜRCÜ EDEBİ DİLİNDE İSİMDEN İSİM YAPAN YAPIM EKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlkiz ŞENEL

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. MAKA SALIA BEŞİROĞLU

Düzce

Temmuz-2019

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Gürcü Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında oy birliği /
oy çokluğu ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan (İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye (İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye (İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2019

Doç. Dr. Ali ERTUĞRUL

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Sözcük türetimi, dilin kelime hazinesini doldurmanın ve zenginleştirmenin önemli kaynaklarından birisidir. Sözcük türetimi, dilbilimciler tarafından çoğu kez incelenmeye konu olmuştur. Sözcük türetimi konusu neredeyse her araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Bu konu eski dilbilimciler tarafından da ilgi konusu olmuş ve sözcük türetimi konusu şimdiye kadar güncelliğini kaybetmemiştir. Sözcük türetimi farklı kaynaklarda farklı şekillerde açıklanmıştır. Sözcük türetimi dilsel malzemenin temelini oluşturmaktadır(Fleischer , 1995: 5).

Bu tanımdan dolayı sözcük üretimi(sözcük bilimi) bilimsel disiplinde dilbilgisinin (morfoloji,söz dizimi) ayrılmaz bir parçasıdır. Sözcük bilimi sözcük türetme tekniklerini incelemektir (Tuskia, 2004: 3).

Gürcü dilbilimcilerinden A. Shanidze, L. Kvachadze, yapım ekini temel olarak morfolojiye ait kabul etmişlerdir. Diğer dilbilimcilerden olan Arn. Chikobava, V. Topuria, V. Zurabishvili, R. Gabechava vb. ise yapım eklerini sözcük biliminin bir birimi olarak göstermektedirler. Bu düşünceyi destekleyen yabancı dilbilimciler de vardır. Sözcük türetimini, H. Paul, B. Naumani, O. Behageli, İ. Erbeni, K. Brinkmani gibi dilbilimciler gramer içeriğinin parçası olarak düşünmektedirler. Ama yapım ekinin sözcük bilimine ait olduğunu düşünenler ise V. Schmidt, V. Moçi ve diğer sözcük bilimcilerdir. Başka bir fikre göre ise, yapım eki yeni sözcükler türetilirken kurallarıyla incelenmekte ve sözcüklerin belirlenmiş örnekleri ve modelleri tarif edilmektedir. Bundan dolayı bu alan farklı disiplinlerden de faydalanır. İlgi alanı bir yandan söz dizimi diğer yandan ise morfolojinin alanına girer. Yapım ekinin süreci aynı zamanda sözün anlamına etki ettiği için sözcük bilimi ile de bağlıdır(Kühn, 1994:2).

Söz ettiğimiz konu ile ilgili bir başka görüş de “*yapım ekinin söz dizimi ile ortak unsurlarının*” fazla olmasıdır. Ama Diğer yönden yapım eki bu sürecin sonucunda yeni bir kelime türetir. Türetilen kelime de içeriklerine göre farklı değerlendirilir. Bundan dolayı sözcük türetimini morfolojinin içeriği olarak açıklayabiliriz. Yapım eki

ile üretilmiş sözcük oluşum sürecinin sonucunda dilin söz varlığında kaldığı göz önüne bulundurulursa, türetilmiş yeni kelime aynı zamanda sözcük biliminin de inceleme konusu olur (<http://www.spekali.tsu.ge/>).

Yabancı dilbilimciler arasında bu düşüncenin temsilcilerinin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Onların düşüncelerine göre sözcük türetimini bağımsız bir alan olarak görerek bu disiplinin içerisinde kendi özel alanının ve konusunun olduğunu düşünmektedirler.

Bu düşünceye göre yapım ekinin daha geniş olan ikinci bir anlamı daha vardır. Buna göre yapım eki sadece söz dizimi ya da sözcük biliminin anlamına göre değil aynı zamanda bağımsız dilsel bir düzeydir(Dokulil, 1968:14).

Sözcük türetiminin sistematik karakterinden dolayı, söz dizimi onu araştırma konusu olarak düşünmesine rağmen yapım ekinin var olan bazı özelliklerinden dolayı söz dizimi bu tasviri gösterememektedir. Farklı bir özelliği olmasına rağmen araştırma konusu olarak değerlendirir. Yapım eki diziminin bazı özelliklerini söz dizimi açıklayamamaktadır. Bunlar tarihçe, deyim ve kelime hazinesidir (Schippan, 2002 : 108).

Bunun dışında sözcük türetiminin morfolojik, söz dizimsel ve semantik kurallara dayandığını göz önünde tutmalıyız. Sözcük türetim sonucunu incelemek için bazı spesifik metodlara başvurmamız gerekmektedir (Schippan, 2002:108).

Her yapım ekinin kendi olanağı, yöntemleri ve metodları vardır. Gürcü edebi dilinin de farklı türetme yöntemlerine sahip olması doğal bir durumdur. Gürcüce kelimenin yapısı zordur. Kelimeyi kök ve morfem olarak bölmektedir. Gürcü dilindeki kelimelerin yapısı bükümlü(aglutinasyon)dür. Morfemin yeri kelimedede her zaman belirlidir. Bir kökü türetmek için bir ya da fazla ek gelir. Bazen çift-çift bazen de tek-tek gelmektedir (Glonti, 1964:24).

Bizim çalışma konumuz da isimden isim yapım ekleridir. Burada detaylı bir şekilde ek ekleme, isimlerin ekselel türetmelerinin durumları açıklanırken fiillere değinilmemektedir.

Sözcük yapısı, kapsamlı olarak ele alınmaktadır. Türetme unsurları, yani ekler bu çalışmada incelenecektir. Ekler yerlerine ve görevlerine göre tasnif edilecektir. Türetilmiş isimler çok çeşitli olduğu için Gürcüceye renklilik katmaktadır. Türemiş isimler, anlamına göre çeşitli gruplarda sınıflandırılacaktır.

Bu konu ile ilgili daha önce bilimsel alanda bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların en önemlilerinden büyük Gürcü dilbilimcisi Akaki Shanidze (Gürcü Dili Dilbilgisi,1953) ve Leo Kvachadze'nin (Gürcü Dili,1969) çalışmalarından da faydalanılmıştır. Konu ile ilgili diğer bilimsel çalışmalardan ve makalelerden de faydalanılmıştır. Yapım ekleri ile ilgili yabancı kaynaklar da incelenmiştir.

İnceleme ve tahlil konuları sırayla düzenlenmiştir. Konuyla ilgili örnekler ilgili başlık altında verilmiştir. Bazı durumlarda ise Gürcü edebi dilinin yanısıra Megrelce-Lazca örnekler de kullanılmıştır.

Asıl kaynak olarak “Gürcüce-Türkçe Sözlük”(Elida,2010)ten yararlanılmıştır. İnceleme konumuz ile ilgili yapılar bu sözlükten tespit edilerek, bulunan örnekler çalışmanın Ek'i bölümünde listelenmiştir.

Çalışmamız dilbilim açısından ilgi çekicidir. Çalışmanın bazı kısımlarının Türkçeye çevrilmesi çok önemlidir. Bundan dolayı bu çalışma Gürcü dili ve edebiyatı bölümünde okuyan Türk öğrencilere yardımcı olmasının yanısıra Gürcü dilbilimi konuları ile ilgilenen araştırmacılara fayda sağlayacaktır.

ÖZET

სახელთა აფიქსური სიტყვაწარმოება ქართულ სალიტერატურო ენაში

GÜRCÜ EDEBİ DİLİNDE İSİMDEN İSİM YAPAN YAPIM EKLERİ

“Gürcü Edebi Dilinde İsimden İsim Yapım Ekleri” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, dili zenginleştiren en önemli öğeler olarak kabul edilen yapım eklerinden isimden isim yapan ekler Gürcü dilinin tarihi dönemleri göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Bu eklerin hangi kelimeler ve yapılar üzerine geldiği, eklendiği kelimeye kattığı anlam doğrultusunda kazandığı işlevler, hem kelimenin hem ekin yapısında meydana gelen değişiklikler belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmanın yöntemini belirleyen tez yazım basamaklarından bahsedilmiştir.

Çalışmasının esasını teşkil eden ikinci bölüm ile Gürcü edebi dilinde kullanılan yapım eklerinin tasnifi ve bu tasnif içerisinde yer alan” isimden isim yapım ekleri” nin ayrıntılı incelenmesinden oluşur. Bu incelemeye tabi tutulan eklerin kullanımını “Gürcüce-Türkçe Sözlük” ten alınan kelimelerle desteklenmiştir.

Ek kısmında ise isimden isim yapım ekleri kategorisini oluşturan her bir ek ayrı ayrı sıralanmış olup “Gürcüce-Türkçe Sözlük” ünden alınan örnek kelimelerle kullanım alanı verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gürcü dili, isim, yapım eki, ön ek, son ek, ön-son ek

ABSTRACT

The Suffixes That Make Nouns From Nouns in the Georgian Literary Language

The study consists of two parts. In the first part, the thesis writing steps that determine the method of the study are mentioned.

The second part, which constitutes the basis of the study, consists of the classification of the suffixes used in the Georgian literary language and a detailed examination of the suffixes from the name in this classification. The use of the annexes subjected to this review was supported by the words taken from “Georgian-Turkish Dictionary”.

In the annex, each annex that constitutes the name noun suffixes category is listed separately and the usage area is given with the sample words taken from “Georgian-Turkish Dictionary”

KEY WORDS: Georgian language, name, suffix, prefix, suffix, pre-suffix

ŞENEL, İlkiz

Master’s Degree, Department of Georgian Language and Literature

Thesis Advisor: Doç. Dr. Maka SALIA BEŞİROĞLU

July-2019,290 pages

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR	viii
BİRİNCİ BÖLÜM	73
1.1. GİRİŞ	73
1.1.1. Problem	77
1.1.2. Araştırmanın Amacı	77
1.1.3. Araştırmanın Önemi	77
1.1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	77
1.2. LİTERATÜR	78
1.3. YÖNTEM	78
1.3.1. Veri Toplama Araçları	78
1.3.2. Verilerin Toplanması	78
1.3.3. Verilerin Analizi	78
İKİNCİ BÖLÜM	79
2.1. Gürcü Edebi Dilinde Yapım Ekleri	79
2.2. Morfoloji Kategorisinde Sözcük	79
2.2.1. Sözcüğün Oluşumu: Kök, Gövde, Ekler	80
2.2.2. Görevlerine Göre Ekler	81
2.2.3. Yerine Göre Ekler	85
2.3. İsim Türetimi – Kök ve Türemiş İsimler	85
2.4. Yapısına Göre Türemiş İsimler	86
2.5. Anlamına Göre Türemiş İsimler	88
2.5.1. Aitlik Ekleri	88
2.5.2. Olumsuz İsimler	90
2.5.3. Küçültme –Sevimlilik İsimleri Yapan Ekler	95
2.5.4. Köken İsimler	97
2.5.5. Soyut İsimler	101
2.5.6. Görev Bildiren Ekler	104
2.5.7. Meslek Bildiren Ekler	105
2.5.8. Ön Durum Ekleri	106

2.5.9. Bitki Topluluk İsimleri.....	107
2.5.10. Coğrafi İsim Yapan Ekler	107
2.5.11. Yabancı Kelimelerde Kullanılan Ekler	111
2.6. Sayı Sıfatları Yapan Ekler	112
2.6.1. Sıra Sayı ve Kesir Sayı Yapan Ek.....	112
2.7. Pekiştirme Sıfatı Yapan Ekler	113
2.8. Zamirlerde Türeme	116
2.9. Mastar ve Sıfat-Fiil Ekleri.....	117
2.10. Zarfın Türemesi	118
2.11. Birleşik İsimlerin Türemesi.....	119
2.12. Tamlayan-Tamlanan İsimlerin Türemesi.....	119
2.13. Hal Çekimi ve Edatlarda Türeme	119
SONUÇ	121
KAYNAKÇA.....	125
දානර්තො - EK	128

KISALTMALAR

და ა. შ. - და ასე შემდეგ- vs.

ე. ი. - ესე იგი- yani

იხ. - იხილეთ- bakınız

ლაზ. - ლაზური- Lazca

მეგრ.- მეგრული- Megrelce

შდრ. - შეადარეთ- Karşılaştırın

ქართ.-ქართული- Gürcüce

ნათ. ბრუნვის- İlgî hali

გეოგრ.სახელი- Coğrafi İsimler

სალიტ. - სალიტერატურო- Edebi

მისთ. - მისთანანი- onların gibi

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.GİRİŞ

Sözcük türetimi, yeni bir kelime oluşturmaktır. Dilbilimde, sözcük türetimi farklı şekillerde olur. Bunlar, ekleme vasıtası ile yapım eki ve köklerin birleşmesidir.

Gürcü dilinde, sözcük türetme oldukça fazladır. Bu türetmeler farklı birleşimlerle gerçekleşmektedir. Gürcü dilinde sözcük türetimi daha çok ön ek ve son eklidir. Bu konuyu kökten incelemek için en önemli şey kelimeyi kök, gövde ve ek olmak üzere doğru ayırmaktır. Bu eklerin yer ve görevini incelemek de aynı öneme sahiptir. Ses bilgisi değişiklikleri de gözlemlenmektedir. Yapım ekinin sonucu olarak yeni bir kelime türetilir.

Bundan dolayı yapım eki dilin kelime hazinesini zenginleştirmektedir. Söz varlığını inceleyen dilbilim dalına, sözcük bilimi adı verilmektedir(**Yunanca . ლეზიკოს "kelime" ve ლოგო "bilim"**). Söz varlığını farklı açıdan incelemektedir. Sözcüklerin ve deyimlerin anlamı, kökeni ve etimolojisi(kelimenin köken bilgisi) kelimenin adlandırılması, sözcük biliminin alanıdır. Söz varlığı dilin en çok değişen kısmıdır (ქართველუბი-სარჩევი)

Yapım ekini bazı dilbilimciler sözcük biliminin bir kısmı olarak kabul etmektedirler. (Arn. Chikobava, V. Topuria, T. Zurabishvili, R. Gabacheva). Bilimsel literatürde bu konuyla ilgili farklı görüşler vardır. Sözcük biliminde önemli çalışması olan “Sözlükbilimin tanıtımı ”nın yazarı B. Pochkhua, yapım ekinin sözcük biliminin içinde olmadığını söylemektedir. Kendisi birkaç örnek vererek sözcük biliminin bir kısmı olarak görmemekte ve şu sonuca varmaktadır: Bir taraftan bu örnekleri, sözcük türetimi ile kelimelerin yapısal gruplarının birbirine denk gelmediğini, diğer taraftan ise imkanları ve türetilmiş sözlerin sayısının birbirine denk gelmediğini dile getirmektedir. Tahminimiz öyledir ki yapım eki sözcük bilimin bir kısmı olamaz (Pochkhua, 1974:14) demektedir.

Bir görüşe göre ise, sözcük türetiminin inceleme alanı çok geniştir ve bu konular hem sözcük biliminin hem de dilbilimin dışındadır.

Dilbilimcilerin bazılarının (morfolojide A.Shanidze, L.Kvaçadze; söz diziminde ise M.Tuskia) görüşlerine göre söz türetiminin inceleme alanı çok geniştir ve bunun incelenmesi sözcük bilimi ve gramer alanının da dışına çıkmaktadır. Biz de o yüzden bu unsuru ayrı inceleme kararı aldık. Sözcük türetimini bağımsız dilbilim dalı olarak tartışma ve inceleme bu sorunu incelemek adına oldukça önemlidir.

Sözcük türetiminin örnekleri çıkartılarak anlamına ve kullanımına göre sınıflandırılmış; ayrıca sözcük türetim kurallarının ve yapılarının nasıl oluştuğu ekler üzerinde gösterilmiştir.

Ayrıca sözcük türetimi anlam bilim açısından da değerlendirilmiştir(ქ. ნიკოლაძე <http://www.spekali.tsu.ge>).

Belirtildiği gibi, Gürcücede yeni kelime türetilirken ekleme önemli bir yer tutmaktadır. Türetimin farklı biçimleri bulunmaktadır: ekleme, kompozit, redüflikasyon, iç ekleme vs. Bunlardan en yaygın şekli ekleme ve kompozittir(Topuria, 1979:103). Gürcü dilinde ön ek ve son ek yardımıyla sözcük türetimi çok gelişmiştir. Bu yönüyle diğer Kartvel dillerinden farklılık göstermektedir. Çünkü diğer diller son ekleme yolu ile türetilmektedir(Topuria, 1979:103).

Ek ve ekleme ile ilgili ilk bilgi Sulhan Saba Orbeliani tarafından verilmiştir: “ekler kelimelerin öncesine ve sonrasına eklenirler ve kelimelerin seslerini güzelleştirirler” (Orbeliani, 1949). Yazar çalışmasında Gürcü dilinin Yunanca ve Latince dillerinden farklı olduğunu vurgulamaktadır. Gürcücenin önceden kullandığı ekler şunlardır. ა, აო, აი, აე, ან, აუ, აღ, გა, გან, გე, გი, და, დაღ, ე, ვი, ი, ია, მ, მე, მი, ნ, ნა, ს, უ, შე, წ, წა, Sonradan kullanılan ekler ise şunlardır. ა, აო, გან, და, დე, დი, დო, ე, თ, თა, ია, გ, ნ, ნა, ნე; ნეო, ნო, თ, ს, და, შა, ში, ცა, წე“ (Orbeliani, 1949).

Bu çalışmada fiil ön eki, edat, ismin hal eki gibi her tür ek mevcuttur. Bazen de köksel unsurlar; hal çekimi ve şahıs ekleri de bunlarla beraber bir yapıya dönüşmektedir. Buna rağmen yazar doğru bir şekilde isim yapım eklerinin ön eklerini doğru bir şekilde sınıflandırmıştır.

Sözcük türetimi konusunu I. Anton neredeyse kusursuz çalışmış ve iki gruba ayırmıştır.

Arn. Chikobava “ Anton’un eseri Gürcü dilinin ilk eseridir ve pratik gramerler arasında şimdiye kadar yazılmış olanlardan en genişidir” diye ifade etmiştir(Chakobava, 1965:90). Gayoz Rektörü de eklerle ilgili bilgi vermektedir.

Gürcü dilinde yazılmış olan ilk gramerin yazarı Zurab Shanshovanidir (Shanshovani,1881).“Gürcü Dili Kısa Gramer” kitabında yapım eki konusuna değinilmiştir.

N. Mari’nin çalışmasında eklerin genetik yapısı ve görevleriyle ilgili ilginç fikirleri ile karşılaşmaktayız. Bazı eklerin kökeni ve fonksiyonları ilgi çekmektedir (Marie, 1925).

a) ა eki eskiden Gürcüce -ჰა ekinden gelmektedir. Genel isme eklenerek özel isim türetir. კაცი - კაცი -ა, ბიჭი-ბიჭა... Aynı ek küçültme eki olarak da kullanılır. ტარია: < ტარიელი, Ses olayından dolayı türemenin yapısı değişmiştir. -ო-კა: ივან-ო-კა (Marie, 1925:22).

b) -ივ durum hal ekinin kalıplaşmış bir eki olup ve anlama göre ilgi hali ekinin aynısıdır.

ძლ-ივ, ღმრთ-ივ....

გ) მიერ edatı ile -ერ unsurunu *ჰერ/იერ’e bağlamaktadır. მი-ერ, მაგი-ერ, -იხ-იერ şekillerinde -იხ ilgi hal eki olarak göstermektedir(Marie, 1925:22).

Al. Ghloni kendi çalışmasında sözcük türetiminin vasıtalarından bahsetmektedir. Ona göre yapım ekinin tek vasıtası derivasyondur. Derivasyon olarak özel görev ekleri, hem edat hem de hal çekim (ilgi hal eki, eylem hal eki, durum hal eki) ekleridir.

Sözcük türetiminin ön ek, son ek ve hem ön hem son ek olmak üzere 3 türü vardır. Edatlar ve hal çekim ekleri son ekin derivasyon görevini gerçekleştirmektedirler(Glonti, 1964:87).

A. Shanidze, isimlerin türeme konusunu tamamen ve bilimsel yönü ile “Gürcü Dilinin Gramer Temelleri” kitabında incelemiştir(Shanidze, 1973). Eserinde yazar geniş bir şekilde türetilmiş isimlerin semantik gruplarından bahsetmektedir. Aynı zamanda “edat ve fiil eklerinin” genetik yapılarını da incelemektedir. Burada “edat ve fiil ekleri” incelenirken bunların bazı durumlarda isim oluşturdukları açıklanmaktadır (Shanidze, 1973:108-149).

Yapım eklerinin somut konularına Topuria “Gürcü Dillerin Söz Türemesi” adlı kitabında değinmektedir(Topuria, 1979: 63-103). T. Uturgaidze kendi çalışmasında “Gürcü Dilinin Fonem Yapı”sında, (Uturgaidze, 1976) **-ნარ, -ოსან, -ოვან, -იერ** eklerini incelemektedir.

CCid Cid morfemlerin sınırında oluşturabiliriz. Onlar kelime gramer kurallarına göre oluşturulmuştur. Örneğin, ეკლ-ნარ, წიფლ-ნარ, ეკალ-ს-ში, ეკალ-ს-თან, ეკალ-ს-ზე vb.

Eski Gürcü dilbilimcilerinin söz türetme konusundaki görüşlerini iki çağa bölebiliriz.

Birincisi, I. Anton Katolik’ten Platon LoselianiI’e kadar ve ikincisi II.David Chubinashvili’den İl. Sikharulidze’ye (dilbilgisi dahil) kadar olan çağ (Kobaladze, 1956).

A.Shonia kendi doktora tezinde Gürcü dili ve ağızlarında söz türeme konusundan bahsetmektedir(Shonia, 2006).

Bundan dolayı eski gramercilerden bugüne kadar söz türetmesi hakkında pek çok ilginç çalışma vardır. Söz türemesinin incelenmesi de bugünler de dilbilimin önemli problemlerinden birisidir.

1.1.1. Problem

“Gürcü edebi dilinde isimden isim yapım ekleri nelerdir? Bu eklerin tarihi dönemde ve modern Gürcüce de kullanımları nasıldır?” şeklindeki sorular amacına uygun bir araştırma problemidir. Bu sorular Gürcü dilinde var olan isimden isim yapım eklerinin inceleneceğini ifade etmektedir. Bununla birlikte Gürcü dilinde bulunan bu eklerin tarihsel süreç içerisinde uğradığı değişiklikler, kazandığı anlamlar, örnekler verilerek problemin anlaşılabilirliğini arttırmaktadır.

1.1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmamızın amacı söz türemesinin tiplerini ve özellikle Gürcü edebi dilinde isimlerin ek durumlarını açıklamaktır. Örneklerden yola çıkarak eklerin durumları morfolojik açıdan tahlil edilmiştir. Amacımızdan biri de yeni bir kelime türettiğimizde oluşan kelimenin kök, gövde ve ek açısından nasıl değiştiğini göstermektir. Teorik bilgi ile birlikte pratik malzeme Türkçe konuşanlar için daha anlaşılır ve kolay olmasını sağlamaktadır. Çalışmanın büyük kısmı Türkçe’ye çevrilmiştir.

1.1.3. Araştırmanın Önemi

Çalışma dilbilim açısından çok önemlidir. Burada konuların incelenme tarihi gösterilmiştir. Gürcü edebi dilinde olan bu türeme bilimsel literatüre dayanılarak eklerle incelenmiştir. Çoğu zaman Megrelce-Lazcadan paralel örnekler alınmıştır. Çalışmanın bir kısmında inceleme tarihine yer verilmiştir. Çalışmanın büyük kısmının Türkçeye çevrilmesi de önemli bir konudur. Çalışmanın Gürcü Dili ve Edebiyatı bölümünde okuyanlara ve Gürcü dili grameri ile ilgilenen kişilere yardım edeceği düşünülmektedir.

1.1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma “Gürcüce-Türkçe Sözlük” deki 40.000 Gürcüce kelime içerisinden yapılmıştır. Bu 40.000 kelime içerisindeki isimden isim yapım ekleri çalışmamızın sınırlarını oluşturmaktadır.

1.2. LİTERATÜR

Bu çalışmada “Gürcüce-Türkçe Sözlük” esas alınarak örnekler incelenmiştir.

1.3. YÖNTEM

1.3.1. Veri Toplama Araçları

Seçilen araştırma konusuna göre kitaplar, tezler, süreli yayınlar (gazete, dergi, makale) ansiklopedi, sözlük gibi veri toplama araçlarından yararlanılmıştır.

1.3.2. Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın veri kaynakları Gürcü dili ile ilgili yazılan kitaplar ve “Gürcüce-Türkçe” sözlükten oluşmaktadır. Gramer kitapları ise araştırılan konuya cevap vermesi bakımından bir elemeye tabi tutulmuş, sadece isimden isim yapım ekleri ile alakalı olanlar birincil kaynak olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte alanda yazılan makaleler de tarama yöntemiyle incelenmiştir.

1.3.3. Verilerin Analizi

Veri toplama teknikleri ile elde ettiğimiz verileri çalışmanın esasına ve amacına yönelik olarak inceleyerek doğrudan teze katkı sağlayacak bilgilere ulaşılmıştır. Ulaşılan bilgiler neticesinde tezin esasını oluşturan ekler genel çerçeveden bir bir seçilerek kendi içerisinde sınıflandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1.Gürcü Edebi Dilinde Yapım Ekleri

Yukarıda bahsedildiği gibi, dilbilimcilerden bir kısmı, yapım eki konusunu dilbilgisinde morfolojinin bir konusu olarak gösterirken bazıları ise sözlük biliminin bir kısmı olarak göstermektedirler. Sözlük bilimi hiçbir dalda gösterilmeyip ayrı bir bölüm kabul edilmektedir. Yapım ekleri dilin kelime hazinesinin zenginleştirilmesinde en önemli kaynaklardan biridir. Her dilde olduğu gibi ek türemesiyle oluşturulan kelimeler asıl kelime varlığından daha fazladır. Aynı şey Gürcü edebi dilinde de geçerlidir. Gürcü Edebi dilinde yapım ekleri çok çeşitlidir. Bu konunun incelenmesi de önemli ve ilgi çekicidir.

2.2. Morfoloji Kategorisinde Sözcük

Araştırma konusu olarak daha detaylı analiz etmek için öncelikle sözcük teriminin ne anlama geldiğine değinmek istiyoruz. Genel olarak, kelimenin yapısını sözcüğün yapısının değişen ve değişmeyen (kök, gövde, morfem) yapıları olarak incelemek mümkündür.

Morfolojik olarak, kelimeler Gürcücede sözcüğün yapısını değişen ve değişmeyen yapılar olmak üzere ikiye ayrılır(Shanidze, 1953; Kvachadze, 1969; Chikobava, 1952; Nieberidze, 2003) . Sözcüğün yapısını değiştiren unsurlar, konuşmada farklı biçimleriyle kullanılmaktadır. Örneğin: erkek(yalın hali), erkek, erkeğe, erkekle ... yazıyorum, yazıyorsun (sen ona), yazıyor ...

Sözcüğün yapısını değiştirmeyen unsurlar sadece tek şekilde karşımıza çıkmakta ve yapısı hiçbir zaman değişmemektedir. Örneğin: yarın, dün, geçen yıl, orada, ama, bazen, meğer vs.

Sözcüğün yapısını değiştiren sözcük türleri (isim, sıfat, sayı sıfatı, zamir) ve fiiller, sözcüğün yapısını değiştirmeyen sözcük türleri ise ; zarf, edat,bağlaç ve ünlemdir.

Sözcüğün yapısını değiştiren sözcük türleri Gürcü dilinde çok fazla olmasının yanı sıra sözcüğün yapısını değiştirmeyen sözcük türleri ise azdır.

İsimler yapısına göre hal çekimiyle çekimlenirken fiiller ise şahıslara ve zamanlara göre çekimlenir. Hal eklerine göre kelimenin değişimine hal çekimi denir. Fiillerin şahıslara göre çekimlenmesine de fiil çekimi denir.

Böylece, sözcüğün yapısını değiştiren türler isim hal çekimi ve fiil çekimi olmak üzere ikiye ayrılır (Kvachadze, 1969: 96-97).

2.2.1. Sözcüğün Oluşumu: Kök, Gövde, Ekler

Sözcüğün yapısını değiştirmeyen türlerin tamamı, parçalara ayrılamaz. Böyle kelimelere örnek olarak; dün, yarın, öbür gün, geçen yıl vb. Sözcüğün yapısını değiştiren türler morfolojik açıdan tahlil edilir.

Kelime; kök, gövde ve türeme eklerine göre tahlil edilir.

Adam ve adamca kelimelerini incelediğimiz zaman; adam kelimesi adamda nesneyi gösterirken, adamca ise adamda özellikleri göstermektedir. Bu kelimelerde kök kısım **კაც-(kats)** ve **კაცურ-**,(katsur) i (ო) ise onların gramer şeklini belirtir.

Kelimenin anlam taşıyan kısmına kök denir. **კაც-(kats)** ve **კაცურ-**,(katsur) köktür, i (ო) bir anlam taşımamaktadır.

Gürcücede çoğu kelime başka kelimelerden türemiştir. Farklı olan türemiş kelimelerin aynı genel bir kökü bulunmaktadır.

Kelimenin genel kısmı olan **კაც** (kats) bu şekilde türetilmektedir. **კაც-ო** (adam),**კაც-ური** (adam gibi), **კაც-ობა** (adamlık),**კაც-ობრიობა** (insanlık),**კაც-ობრივი** (), **კაც-უნა** (küçük adam),**უ-კაც-ური** (erkeksi olmayan),**უ-კაც-რიელი** (ıssız),**სა-კაც-ობრიო** (insanlık),**ნა-კაც-არი** () **უ-კაც-ობა** (kısır erkek), **სა-კაც-ე** (sedye), **კაც-ობს** (erkek gibi gösteren),**კაც-დება** (erkekleşme).

Kelimenin ortak kısmından türeyen kelimelere akraba kelimeler denir. Böylece, adlandırdığımız kelimeler birbirlerine akraba kelimelerdir. Birbirleriyle akraba kelimeler farklılık gösteren unsurlarıyla karşı karşıya gelmektedir. Dolayısıyla

onlar birbirleriyle sadece anlam yönüyle değil yapısal olarak da farklılık göstermektedir.

კატს (kats), adlandırılmış akraba kelimelerin en basit ortak kısmı olup daha fazla parçalanamaz. Kelimenin parçalanamayan kısmına kök denir(köke basit gövde de denir).

Kök, akraba kelimelerin genel anlamını taşımaktadır. O, kelimenin nesne anlamını taşıyan kısmıdır (Shanidze, 1953; Kvachadze, 1969).

Kök veya gövdeye eklenen unsurlarla kelime eski anlamını yitirmekle birlikte yeni bir anlam ve gramer özellikleri içerir.

Örneğin; ცხენოსანი-ო (tskhenosan-i) kelimenin kökü ცხენ (tskhen) dir. -ოსანი ve -ო kelimeye eklenmiş unsurlardır. -ოსანი kelimeye eklenerek kelimeye yeni anlam kazandırmıştır. -ო eki gövdeye eklenerek onun gramer yapısını göstermektedir. -ოსანი ve -ო tek başına bir anlam ifade etmemektedir.

Kök ya da gövdeye eklenen unsurlara morfem denir. Her türlü morfeme ise ek denir. Gürcücede ek terimin karşılığı olarak სართი (sarti) kullanılmaktadır.

Kök gövdede : კატ-ო, კატ-ის, kelimelerde 3 sesle verilmiş ve ekin eklenmemiş haliyle de bir nesneyi göstermektedir.

2.2.2. Görevlerine Göre Ekler

Görevine göre ekler ikiye ayrılır: biri kelimenin gramer yapısını diğeri ise anlamını değiştirmektedir. Bundan dolayı geçişli kullandığımız ekler hem gramer şeklini hem de anlamını değiştirmektedir.

კატო örneğini üzerinde gösterecek olursak bu kelimenin gramer yapısı კატ-ო, კატ-ის, კატ-ს, კატ-ით...şeklinde olup bir kökün etrafında değişmektedir.

Kök olan კატ kelimesinde -ო, -ის, -ს, -ის, -ით eklerdir. Bu yapılar aynı nesneyi gösterip aynı anlamı taşımaktadır.

Bu anlam burada kökle verilmiştir. Ekler ise (-o, -d, -b, -ob, -oo...) onun gramer yapısını vermektedir. Örneğin; ჯაგ-ო kelimesi ismin yalın halindedir. ჯაგ-ბ ismin anlatma halindedir, ჯაგ-ბ ismin yönelme halindedir, ჯაგ-ობ ise ismin ilgi halindedir(Shanidze, 1953; Kvachadze,1969).

Kelimenin böyle değişimine eğilme denir. Eklere ise eğilen yani şekil verdiren ekler denir. Dilbilim literatüründe bu tür ekler fleksi denir.

Eğilen ekler gramerde önemli bir yer tutar. Kelimeler bu ekler olmadan birbirlerine bağlanamazlar. Köklerle belirtilen nesnelere arasında bağlantı belli olmadığı için cümle kurulamaz ve anlam da aktarılamaz.

Örnekte aldığımız kelimeler: çocuk, arkadaş, görmek. Burada üçü de köktür. Birinci ve ikinci kelime nesneyi belirtir. Üçüncü kelime ise eylemdir. Kökler ve nesnelere arasındaki bağlantıyı göremiyoruz.

Eğilen eklerin eklenmesiyle birkaç çeşitli anlamlı cümle kurulabilir. Örneğin;1- Çocuk arkadaşını gördü 2- Çocuk arkadaşını gördü 3- Çocuğun arkadaşını gördü şeklindedir. İlk cümlede gören çocuk, görünen ise arkadaş; ikinci cümlede gören çocuk, görünen arkadaş; üçüncü cümlede gören arkadaş görünen farklı bir kavramdır.

Eğilen ekler kelimeyle ilişkilendirilerek gramer anlamı oluşturmaktadır. Onların aracılığıyla kelimeler ve nesnelere arasında ilişki kurulmaktadır. Bu yüzden onlara birbirlerine bağlı ekler de denir.

Kelimenin gramer yapısı bazen kökleriyle de ifade edilir. Kelimede eğilen ekler ayrılmaz. Örneğin: anne, erkek kardeş, ağaç, kaya, kuyu, altın, su yolu, sağır bunlar köklerdir.

Onlara hal ekleri eklenmemesine rağmen hepsini ismin yalın hal eki olarak düşünmemiz gerekir. Başka hal eklerinde ise gereken eklerle türemektedirler: anne-anneye-annenin-anneyle şeklindedir. Ağaç, ağaca, ağacın, ağaç ile. Önemli olan ünsüzle biten isimlere aynı şekilde hal çekim ekleri (i-s) eklenmektedir. Çocuk, kadın, kitap, ev, arkadaş. Hal çekim eki olan şekil, ortak sistemde eğilen ekin olmayan kökünün gramer yapısını üstlenmektedir.

Eğilme eki dışında kelimenin değişimi farklı bir şekilde de alınabilir. Akraba kelimeleri alalım : სვანო (Svan), სვანეთი (Svanya), სვანური (Svanca). Gramer olarak bu kelimeler birbirlerinden farklı değildir. Hepsi ismin yalın halindedir.

Anlam olarak bu üç kelime farklıdır. Bildiğimiz gibi, kelimenin anlamı kökle verilir. Kelimenin kökleri სვან-, სვანურ-, სვანეთ- şeklindedir. İlk kelimenin kökü (სვან -) aynı zamanda kelimelerin akraba köküdür. Ondan türemiş kökler : სვანურ-, სვანეთ- dir. Türeme ekleri ise -ურ ve -ეთ (სვანურ-, სვანეთ) dir.

Bu ekler ayrı bir anlam ifade etmez fakat (სვან-) köküne eklenir ve anlamı da değiştirir ve kelimenin farklı anlamını ifade eder. Dolayısıyla , -ურ ve -ეთ anlamı taşıyan eklerdir.

Kelimenin bu şekilde değişimine derivasyon denir. Kökten oluşturulan kelimelere kök kelime denir. Kök kelimedenden oluşturulan farklı anlam taşıyan kelimeye derivasyona uğramış kelime denir.

Anlamı taşıyan ekler türeten ekler, derivasyon sistemi denir. Bizim örneklerde სვან kök, ondan türemiş სვანეთ- დასვანურ- kelimelerinin -ეთ ve -ურ ekleri derivasyon ekleridir.

Eğilme ve türeme çeşitli kelimeler şeklindedir. Eğilme yoluyla alınan yapılar aynı anlamdadır. Eğilme bir kelimenin etrafında olurken, türeme zamanında bir kökten farklı anlamı taşıyan kök türetilir. Ekler köklere eklenir yeni türetilen kelime kökün içine girer. Eğilme ve türeme arasında sınır yoktur.

Bazı eklerin hem eğilen hem türeten olmak üzere iki görevi vardır. Örneğin, çokluk eki ებ, ნ dir. Örneğin ; კაც-ი > კაცებ-ი, კაცნ-ი erkek>erkekler hepsi ismin yalın halindedir. İsmi hal eki “i,o”dir. O sadece eğilmeyi sağlayan ektir. Adam kelimesi tekil yapıdadır. კაცებო ve კაცნო çoğul yapıdadır. -ებ ve -ნ çokluk gramer kategorisini göstermektedir. Bunla beraber; tekil yapı, çoğul yapı gibi aynı nesneyi göstermektedir. Fakat bu ekler (-ებ, -ნ) yeni kökler türetmekte ve anlamı değiştirmektedir. (კაც- bir kişiyi gösterir, კაცებ- კაცნ- ise birkaç kişiyi ifade eder).

Dolayısıyla, **-ებ** ve **-ნ** ekleri kelimeye gramer şekli verir ve az çok kelimenin anlamını değiştirir. Böylece, **-ებ** ve **-ნ** ekleri eğilme ve türeme ekleri arasında geçiş görevi gören eklerdir. Çeşitli eklerin, genellikle işlevleri de farklıdır. Örneğin; **-ნ, -მა, -ს, -ის, -ით** çeşitli hal ekleridir. **-ელ** insanların nereli olduğunu göstermektedir. (კახ-ელ-ო (Kakheli), ფშავ-ელ-ო (Pshveli)) vb. Adlandırılmış ekler ses olarak birbirlerinden farklıdır. Onların görevleri farklıdır. Bazen farklı sesli ek aynı işlevi görmektedir. Örneğin; კაც-ებ-ო ve კაც-ნ-ო, ხატავ-ს (resim yapıyor) ve დახატ-ა(resim yaptı) ხატავ-ენ (resim yapıyorlar) ve დახატ-ეს (resim yaptılar). **-ებ** ve **-ნ, -ს, -ა, -ენ, -ეს** bir ve aynı **işlev** gören eklerdir. Oysa ses olarak birbirlerinden farklıdır.

Aksi durumda, aynı sesli olan ek çeşitli kelime türlerinde farklı işlevdedir. Örneğin; **-ს** isimde კაც-ს, დედა-ს, ამხანაგ-ს yönelme hal ekidir. Aynı **-ს** eki fiilde de vardır. წერ-ს (yazı yazıyor), ხატავ-ს(resim yapıyor), ჩან-ს (görünüyor)... Üçüncü tekil şahıs eki მხ.რიცხვში. **-ებ** isimde çoğul ekidir. (კაც-ებ-ი, სახლ-ებ-ი (evler), წიგნ-ებ-ი(kitaplar)..).Fiilde aynı **-ებ** თემის ekidir. (აკეთ-ებ-ს(yapıyor), აშენ-ებ-ს (inşa ediyor)..)

III. tekil şahıs **-ა** eki fiilde (გაკეთ-ა(yaptı),დაწერ-ა(yazdı),ააშენ-ა(inşa etti)) aynı **-ა** eki bazen mastar eki olarak kullanılmaktadır. (ხატვ-ა,კეთებ-ა,ხვნ-ა,(çapalamak),კერვ-ა (elbise dikmek), asıl kök kelimedenden isimden-isim yapım eki (ქერ-ა,ცხენ-ა,დედოფალ-ა) şeklinde kullanılır.

Herhangi bir ekin Gürcücede aynı zamanda bir ya da birden fazla görevi vardır. Örneğin; **-ებ** isimde çoğul yapıyı gösterir. კაც-ო- კაც-ებ-ი. ებ-in burada bir işlevi vardır. Bazılarının ise iki işlevi vardır. **Örneğin;** მწერალ-თა კავშირი (yazarlar birliği) **--თა** hem çokluk hem de ilgi hali eki görevindedir. Burda iki işlevi de görmektedir. Gürcü dili morfolojisinde genel olarak eklerin tek işlevi vardır. İki işlevi olan ekler, Gürcü dilinde sonradan oluşan bir durumdur diye düşünülmektedir. Tarihsel olarak; iki görevli ekler önceden tek işlevliydi.

2.2.3. Yerine Göre Ekler

Yerine göre ekler **პრეფიქსი** , **სუფიქსი** ve **ინფიქსი** **dir**(Shanidze, 1953; Kvachadze, 1969). Ön ek, asıl kökün önüne gelen eklerdir. Gürcücede buna terim olarak **თავსართი** (**წინასართი**) denir. Örneğin, **სა-ყურე**(küpe), **მე-ბაღე**(bahçıvan), **უ-შვილო** (çocuksuz)... **სა-**, **მე-**, **უ-** ekler ön eklerdir. Ön eklerin yardımıyla ön ekli kelimeler türetilir.

Son ek, kelimenin sonuna gelen eklerdir. Son ek Gürcücede **ბოლოსართი** diye adlandırılır. Örneğin, **კაც-ობა**, **მეზღე** (bahçıvan), **უქუდ-ო...** -ობა, -ე,-ო ekleri son eklerdir. Son ek yardımıyla son ekli kelimeler türetilir. Kelime kökünden yeni kökler türetilirken hem ön hem de son ekler kullanılabilir. Örneğin; **მე-ბაღე** (bahçıvan), **უ-ქუდ-ო**, **სა-ქათმე** (kümes), **მე-თა-ურ-ი**(komutan) ... ön- son ek türetimidir. İç ek, kökün içinde kelimeye eklenir. Gürcüce iç ek **ჩასართი** olarak adlandırılır. İç ekle iç ekli türeme yapılır. Aslında iç ek Gürcücede bulunmaz ama bazı fonetik olaylardan dolayı ünsüz ve iç ek olarak değişmektedir. **კლ-ავ-ს > კლ-ავ-ა > კლ-ვ-ა > კვლ-ა**; **ხნ-ავ-ს > ხნ-ავ-ა > ხნ-ვ-ა > ხვნ-ა**; **ხრ-ავ-ს > ხრ-ავ-ა > ხრ-ვ-ა > ხვრ-ა**. Gördüğümüz gibi, -ავ ekinden ünlünün düşmesiyle **ლ ნ რ** ünsüzlerinin peşinde gelen -ვ köküne geçmiştir. Yani ek iç ek yardımıyla türetilmiştir(Kvachadze, 1969: 97-103).

2.3. İsim Türetimi – Kök ve Türemiş İsimler

Bu konuyu daha iyi anlayabilmek için kelimelerin iki büyük grubunu oluşturan kök ve türemiş isimler hakkında bilgi vermek gerekir. Dilde var olan isim kökleri ve ondan türemiş farklı anlam taşıyan türemiş isimlerdir. Farklı anlam taşımaktadırlar. “**მგელი**”örneğini alalım, bu kelimeden türemiş isimler **მგლ-ებ-ი**, **მგლ-ობა**, **მგლ-ური**, **მგლ-იან-ი**, **უ-მგლ-ო**, **სა-მგლ-ე**.

2.4. Yapısına Göre Türemiş İsimler

Türemiş isimler iki büyük gruba ayrılır. Birinci grup isimden türemiş diğeri de anlamına göre türemiş isimlerdir. Belirttiğimiz gibi, iki alt gruba ayrılır. Bir taraftan isme gelen son ekler ხანჯლ-იან-ი, ხანჯლ-ურ-ი, ხანჯლ-ობა varken ikinci grupta hem ön ek hem son ek isimlere სა-ხანჯლ-ე, უ-ხანჯლ-ო, მე-ხანჯლ-ე eklenir.

İç ekle türetilen isimler Gürcücede bulunmamaktadır. İstisnaları dikkate almazsak , უ-რიცხვ-ი ve არა-თი türemiş isimler: არაფერი, არა-თითი, არა-იშვიათი, არა-ლეგალური bu gibi örnekleri verebiliriz. Dolayısıyla türemiş isimlerde belli eklerin (işaretlerin) yapısal nitelikleri bulunmaktadır.

a-) Onun kökü asıl kökten daha büyük anlam olarak farklılık göstermektedir. Köklerin birbiriyle kıyaslanması eklenen eke göre belli olmaktadır.

b-) Türemiş isimler kökün yapısal değişikliğini hal çekimlerine göre tekrar eder.

Dolayısıyla, özel kökün türemesi vardır ve hal çekim formları yapısal işaretler (ekler) derivasyonlaşmış isimlerle tekrarlanmaktadır.

Örneğin;

ძირეული

წ ა რ მ ო ქ მ ნ ი ლ ი

სახ. მგელ-ი	მგლ-ებ-ი	მგლ-იან-ი	მგლ-ობა	სა-მგლ-ე
მოთ. მგელ-მა	მგლ-ებ-მა	მგლ-იან-მა	მგლ-ობა-მ	სა-მგლ-ე-მ
მიც. მგელ-ს	მგლ-ებ-ს	მგლ-იან-ს	მგლ-ობა-ს	სა-მგლ-ე-ს
ნათ. მგელ-ის	მგლ-ებ-ის	მგლ-იან-ის	მგლ-ობ-ის	სა-მგლ-ის
მოქმ. მგელ-ით	მგლ-ებ-ით	მგლ-იან-ით	მგლ-ობ-ით	სა-მგლ-ით
ვით. მგელ-ად	მგლ-ებ-ად	მგლ-იან-ად	მგლ-ობა-დ	სა-მგლ-ე-დ

წოდ. მგელ-ო მგლ-ებ-ო მგლ-იან-ო მგლ-ობა-ვ სა-მგლ-ე-ვ

Kök ve türemiş arasındaki karşılaştırma her türemenin kendi ekine sahip olduğunu bize göstermektedir.

Çocuklar ve yetişkinler bu eklerle yeni kelimeler türetmektedirler. Yukarıda verilen örnekte kullanılan ekler ებ, იან, ობა, სა-ე olmasının yanı sıra türetme ekleri bunlarla sınırlı değildir.

Kök ve Türemiş Kökler Arasındaki Farklılıklar

Kök ve türemiş kökler arasındaki gramatik birlik belli bir düzene göre ayarlanır. Benzerliklerini, aynı oluşum biçimine sahip oldukları şekilde ikisi de ismin hal eklerine göre çekimlenerek gösterirler. Bu, diğer kelimelerle aynı işleve sahip olabilecekleri anlamına da gelir. Böyle bir benzerliğe rağmen, önemli bir farklılığa dikkat edilmelidir: Türetilen isimlerin, adları çoğunlukla başka sözcük türlerinin bir parçasıdır.

Sık sık isimden sıfat oluşturur ya da sıfattan isim türetir. უ-წეს-ო (უ-წეს-ურ-ი); მგელი: მგლ-იან-ი, უ-მგლ-ო, მგლ-ურ-ი, სა-მგლ-ე; გული: გულ-იან-ი, გულ-ოვან-ი, უ-გულ-ო, სა-გულ-ე ; ტყე : ტყ-იან-ი, უ-ტყე-ო, სა-ტყე-ო vb. .: ყვითელი : სი-ყვითლ-ე; შავი : სი-შავ-ე vs.

Tabi ki isimden isimde türetilir. (წიგნ-ი: წიგნ-აკ-ი; ბუჩქ-ი > ბუჩქ-ნარ-ი; მგელ-ი > მგლ-ები; მხეც-ი > მხეც-ობა vs. örnekler verilebilir. Ya da yine sıfattan türetilir. ყვითელ-ი > უ-ყვითლ-ეს-ი, მო-ყვითალ-ო vs. sayı sıfatından türetilir. ხუთ-ი > მე-ხუთ-ე. Türemiş isimler çoğunlukla, asıl köklerinden farklıdır.

İsimden sıfatın türemesi ve kelimenin yeni anlam kazanması sıradan bir olaydır. Örneğin; ძალ-ი > ძლ-იერ-ი > ძლიერ-ება, ხავს-ი > ხავს-იან-ი > ხავსიან - ობა, გულ-ი > გულ-ად-ი > გულად-ობა vs. şeklindedir.

2.5. Anlamına Göre Türemiş İsimler

Türemiş isimleri, onların anlamlarını göz önünde bulundurarak sınıflandırmalıyız. Anlamlarına göre türemiş isimleri კნინობითი, ქონებისა, უქონლობისა, წარმომავლობისა, აბსტრაქტული, დანიშნულებისა, წინა ვითარებისა, ხელობისა, რიგობითი, წილობითი, გეოგრაფიული, ხარისხისა vs. şeklinde sınıflandırabiliriz.

2.5.1. Aitlik Ekleri

Adından da anlaşılacağı gibi aitlik ekleri, eklendiği isme bir şeye sahip olduğu anlamı katmaktadır. Bu grupta birkaç türetme eki vardır. Kelimenin sonuna eklenen ekler “-იან, -იერ, -ოსან, -ოვან, -ედ, -ა” dır.

- a) **-იან (-ian)** : Böylece -იან eki sahiplik anlamı katar.. ზად-იან-ი, მთ-იან-ი, სოკო-იან-ი, ღრუ-იან-ი, ხორც-იან-ი, ცხენ-იან-ი, ცოლ-იან-ი, ცხვრ-იან-ი, საქონლ-იან-ი, წვერ-იან-ი gibi türetmeleri örnek olarak gösterebiliriz.

-იან eki ünlü ile biten köklerin yanında ünsüz ile biten köklere de gelerek türetilir. -ა ve -ე ünlü ekleri ile biten köklere -იან eki eklenirken köke, ünlü ek düşerek türetme yapılır. Örneğin; გზა > გზ-იან-ი, ტყე > ტყ-იან-ი şeklindedir.

Bilindiği gibi, -ო ve -უ ekleri ile biten köklü isimler edebi Gürcücede hal çekimi sırasında kaybolmaz ve belirtilen ünlüler -იან ekinin eklenmesiyle de düşmeye uğramaz.

Ünsüz ile biten köklere ünlü ile başlayan eklerin eklenmesi ile daralma görülmektedir. Bu darlama ek eklenirken de aynı şekilde devam etmektedir. კედელი > კედლ-იან-ი, ატამი > ატმ-იან-ი... ve aynı şeyi პეპელა > პეპლ-იან-ი, ტომარა > ტომრ-იან-ი vs. gibi isimler için de söyleyebiliriz.

b) **-იერ** //-იელ: Bu ekin kullanımı გან-იერ-ი, გონ-იერ-ი, ზეც-იერ-ი, ზომ-იერ-ი, კანონ-იერ-ი, მადლ-იერ-ი, მანკ-იერ-ი, მიწ-იერ-ი, ნიჭ-იერ-ი, სინდის-იერ-ი, ღონ-იერ-ი, ძლ-იერ-ი, წეს-იერ-ი, ხნ-იერ-ი, (გულის)-ხმ-იერ-ი, ხორც-იელ-ი gibi kelimelerde görülebilmektedir.

„-იერ“ eki hem de fiil köklerinden kelimeler türetmektedir. მშ-იერ-ი, შვენ-იერ-ი (ჰ-შვენ-ის; sonra მ-nin eklenmesiyle ; მ-შვენ-იერ-ი), ლმობ-იერ-ი, ხნობ-იერ-ი, ყნოს-იერ-ი, ცბ-იერ-ი, *მე-ხს-იერ-ი (buradan; მეხსსიერება), მე-ცნ-იერ-ი, წად-იერ-ი (buradan; წადიერება), კადნ-იერ-ი (ი-კადრ-ა; *კადრ-იერ-ი -- კადნ-იერ-ი) şeklinde türetme olur.

„-იერ“ eki bugün artık yeni isimleri üretme gücüne sahip değildir. Bu ekin yerini bu yönüyle **-იან** eki almıştır. Gösterilen olayda daralma ve düşme aynı duruma sahiptir. Düşmeye uğrayan kökler **-იერ** ekinin eklenmesiyle de düşme devam etmektedir.

-იერ > **-იელ** ekinin ayrıklaşma ile (disimilasyon) durumuna sahiptir. İsmi kökünde bulunan **-რ** ünsüzü **-იერ** ekinin eklenmesi ile **-რ** ünsüzünün yerini **-ლ** eki alır. ხორცი > ხორციელ-ი şeklindedir.

c) **ოსან** bir şeyi taşıyan ya da ait olduğunu gösteren ektir. Örneğin, მანდილ-ოსან-ი (ვინც მანდილს ატარებს, -- ეპითეტია დედაკაცისა), ქუდ-ოსან-ი (იპითეტია მამაკაცისა), ჩოხ-ოსან-ი, ცხენ-ოსან-ი, მშვილდ-ოსან-ი, ვეფხის-ტყა(ვ)-ოსან-ი, ფრთ-ოსან-ი, ჯვარ-ოსან-ი şeklindedir.

დ) **-ოვან**: Birkaç isimde görülmektedir. გურ-ოვან-ი, სახელ-ოვან-ი, კლდ-ოვან-ი, ფერ-ოვან-ი (ერთ-ფერ-ოვან-ი) vb. Bazı köy isimlerinde de **-ოვან** eki gelerek türetilmektedir. ვაშლ-ოვან-ი, ლელ-ოვან-ი, თელ-ოვან-ი, გორ-ოვან-ი, ლამ-ოვან-ი.

d) **-ედ**: უჯრ-ედ-ი, კარ-ედ-ი, სამკუთხ-ედ-ი vs.

e) -ა: Bu ek aitliğin sunumunu belli tipik isimlerde vermektedir. წითელ-პერანგ-ა, შავ-ტარ-ა დანა, სქელ-კისერ-ა, „ცალ-თვალ-ა“, ორფეხ-ა, ცხრა-ფეხ-ა, ას-ფურცელ-ა, თორმეტ-გოჯ-ა ნაწლავი vs. Örnekte görüldüğü gibi, böyle ekler sıfatın ya da sayı sıfatının önüne gelmektedir.

Bu türetme ekleri benzerlikleri göstermek için de kullanılmıştır. Benzerlik renkte, şekil ya da başka bir şeye göre olabilmektedir.

ქერ-ა (ქერის ფერი), სვილ-ა (სვილის ფერი; სვილი -- ჭვავი), შვიანდ-ა (შვიანდის ფერი), ღვინ-ა (ღვინის ფერი; აქედან კნინობითი; ღვინ -- ხარის სახელია), წითელ-ა (ავადმყოფობაა), მაყვალ-ა (ქალის სახელია) vs.

Aitlik son ekleri **-იან,-იერ,-ოვან, -ა** genellikle isimden türemiş sıfatlar (მიმართებით ზედსართავ) türetir. (შვილიანი ქალი, ძლიერი ქარი, მზგოვანი მეცნიერი, ლურჯთვალა ია...), **-ოსან, -ედ** ekleri ise isme gelmektedir. Bazen farklı bir isim anlamı da taşımaktadır. (მანდილოსანი შემობრძანდა, ავაგოთ სამკუთხედი ...) ლურჯთვალა იას ვხედავ (Mavi gözlü menekşeye bakıyorum ლურჯთვალა ზედსართავი სახელია) ve : ლურჯთვალამ მომხიბლა (Maviş beni cezp etti ლურჯთვალა არსებითი სახელია).

-იან, -იერ, -ოსან, -ოვან sona eklenen aitlik ekleri Megrelce ve Lazcada da kullanılır. Örneğin; ხორც-იან-ი „ხორციანი“, ხან-იერ-ი „ხნიერი“.. (Shonia, 2006)

2.5.2. Olumsuz İsimler

Edebi Gürcücede , olumsuzluk bildiren hem ön hem son ek olan **უ-ო (u-o)** ve **უ-ურ (u-ur)** ekleri kullanılır:

a) **უ -- -ურ (u-ur)** (kökün ayrıklaşma (disimilasyon) durumu ile **-უ -- -ულ (u-ul)** olur). Birkaç kelimedede örnekleri görebiliriz.**უ-ბედ-ურ-ი, უ-მად-ურ-ი, უ-გუნ-ურ-ი** (Benzeşme (asimilasyon) ile kök ünlü harfi dışarı atar. Örnekte görüldüğü gibi

უ-გუნ-ურ-ი, -უ (u) ünlü harf kökten atılarak (უ-გუნ-ურ-ი) şeklinde türetilmiştir. Benzer örneklerde უ-მად-ურ-ი (მადლ-იერ-ი), უ-გემ-ურ-ი, უ-დღე-ურ-ი, უ-ძემ-ურ-ი, უ-ძლ-ურ-ი vs. şeklindedir.

b) **უ - -ო (u-o):** Genellikle olumsuzluk ekleri isimden türemektedir. უ-კბილ-ო, უ-ხელ-ო, უ-ფეხ-ო, უ-ჭკუ-ო, უ-ცოლ-ო, უ-შვილ-ო, უ-წყლ-ო vs. örnekler verilebilir.

უ-ო, უ-ურ ön-son ek (კონფიქსები) hakkında A. Shanidze “o eklerin tek kökenli olduğunu fakat onların kullanımının Gürcü edebi dilinde kronolojik olarak farklılaşmış çizgilerle kullanıldığını belirtmiştir.

Daha eski olmasına rağmen **უ-ურ (u-ur)** eki bu üretimin tek örnekleri ile türetilmiştir.

Bugün buna karşılık olarak yerleşmiş olan **უ-ო (u-o)** eki böylece olumsuzluk bildiren ek olarak yeni kelime köklerinden türetmede kullanılır.” (Shanidze, 1980: 126).

M. Tuskia , **უ-ო** türetme (კონფიქსიანი) modelinin eskiden daha aktif ve yaygınken **უ-ურ (u-ur)** eki ise yokluk (olumsuzluk) bildirirken tüm isimleri türetmediğini ifade etmiştir (Tuskia, 1993:130).

უ-ურ (u-ur) eki genellikle isim köklerine eklenmesi ile nadiren sıfatlara da eklenerek türetmektedir. Birkaç istisna dışında, türetilen isimler sıfattır. უ-ბედ-ურ-ი, უ-წიგნ-ურ-ი, უ-წმინდ-ურ-ი უ-დღე-ურ-ი, უ-საქმ-ურ-ი, უ-გემ-ურ-ი vb. örnekler verilmektedir.

Aslı sıfat olup sonra isimleşmiş kelimelerde bulunmaktadır. უ-ჟმ-ურ-ი, უ-ფსკრ-ურ-ი (Shanidze, 1980:126).

G. Machavarian ve Gamkrelidze'ye göre **უ-ა** ön eki olumsuz ჰე (-ეე) edatından türemiştir. Bütün Kartvel dillerinde olumsuzluk **უ-** ön eki

görülmetedir. ქართ. უ-ჭმ-ელ-ი, მეგრ. უ-ჭკომ-ურ-ი, ჭან. უ-გებ-ე, სვან. უ-მზ-ა (Gamkrelidze, Machavarian, 1994:323).

İ.Vakhvashidze ise, -უ ekinin pekiştirme olduğunu düşünmektedir (Kipshidze, 1994: 536).

Olumsuzluk isimlerde -ო,-ურ türetme ekleri tarihsel olarak biçimsel formüllerdir (B. Zorbenadze, 1984: 138-139).

Olumsuzluk türeme konusu ön ek-son ek olarak Megrelce ve Lazcada da incelenmiştir (Shonia, 2006).

Nino Chumburidze'nin "Gürcüce Olumsuz İsimler" konulu çalışması önemlidir (Chumburidze, 1995: 21-26).

„უ-ურ ön-son ek kelimeye eklenirken kökte bulunan ünlü düşmeye uğrar. Bu örneklerde ünlü düşmesi görülmektedir. უ-ძლ-ურ-ი, უ-ფსკრ-ულ-ი.

Dilde, bazen azaltılmış ve çoğaltılmış yapılar birbirine paraleldir: უჟმური // უჟამური, უგნური // უგუნური şeklinde paralellik açık bir şekilde görülmektedir. უ-ურ ön-son ekin (კონფიქსის) eklenmesiyle türetme son ünlünün düşmesiyle olur. უ-დაბ-ურ-ი, უ-წმინდ-ურ-ი, უ-საქმ-ურ-ი, უ-სახ-ურ-ი, უ-ამ-ურ-ი, უ-სუს-ურ-ი, უ-გემ-ურ-ი.

უ-ძუძ-ურ kelimesinin zor söylenmesi ve kökün sonunda ki -უ ünlüsü eklenen türetme eki ile sonu ünlü ile biten isimler benzeşmeyle -უ ünlüsünün düşmesiyle ortaya çıktığı düşünülmektedir.

უ-ურ eki tek heceli köklere gelerek türetildiği zaman verilen örneklerdeki gibi -ე ünlüsü korunmaktadır. უ-დღე-ურ-ი, უ-ზნე-ურ-ი.

უ-ურ ekinin eklenmesiyle son -ლ ünsüzü kaybolmaktadır. Örneğin, მადლ-ი > უ-მად-ურ-ი, ხამლი > უ-ხამ-ურ-ი, კეთილ-ი > უ-კეთ-ურ-ი: -ლ ünsüzünün

kaybolmasının yanı sıra -ვ sesinin de kaybolduğu görülmektedir. უ-თავ-ურ-ი.. უ-თა-ურ-ი.

უ-ო ön-son eki (კონფიქსი) belirttiğimiz gibi, უ-ურ ekinden daha fazla yaygındır. İsimden olumsuzluk eklerini türetirken (უ-იმედ-ო, უ-იარაღ-ო, უ-ბინა-ო, უ-რქ-ო, უ-ეკლ-ო, უ-მზე-ო...) şeklinde, sıfattan türetirken (უ-ლამაზ-ო, უ-ბოროტ-ო, უ-მხნე-ო...), iyelik zamirden türetilirken (უ-ჩემ-ო, უ-შენ-ო, უ-იმის-ო...) უდეტრეზისაგანაც ise (უ-თუ-ო, უ-ებრ-ო...) gibi örnekler türetilmektedir.

უ-ო ile olumsuzluk (yokluk) eklerini türetirken dile yeni girmiş yabancı kökenli kelimelerde de türeme yapılır. უ-კონტაქტ-ო, უ-პრეტენზი-ო, უ-პასტერიზაცი-ო vs. kelimeler örnek olarak verilmektedir.

Aynı ek kök olarak birleşik isimde (უ-თვისტომ-ო, უ-დედამამ-ო, უ-ხელფეხ-ო ...) ve სინტაგმაც da (უ-ამსიმღერ-ო, უ-ლამაზქალ-ო, უ-დედისალერს-ო...) şeklinde kullanılır (Jorbenadze, 1984: 139).

Böylece iki yapılı olumsuz ismin durum hal çekim halinde sıfatlarda kullanılan türeme şekli “უმიწაწყლოდ, უშვილიძიროდ, უთავშესფაროდ, უამვარსკვლავოდ” vs. gibidir.

M. Sukhishvili'nin belirttiği gibi, aynı tür türeme edebi Gürcüce için sıra dışı ve beklenmedik olarak görünmemektedir.

Kaplanpostluşövalye'de, Rusudan'da ve bazı hukuk belgelerinde de bu türetmeye rastlanmaktadır (Sukhishvili, 1984:179).

უ-ო ön-son ekin eklenmesi ile reduksiyon (düşme) tek hecelilerde aynı şekilde iki veya üç hecelerde de görülmektedir. Çok seyrek -ო ünlünün reduksiyonu görülmektedir.

-უ ünlü reduksiyonu da çok az görülmektedir. უ-პატივცემლ-ო (// უ-პატივცემულ-ო)

Ünlü ile biten köklere **უ-ო** ön-son eklerinin eklenmesi ile kökündeki son ünlüyü düşürmektedir. **უ-ძმ-ო, უ-ხმ-ო, უ-მად-ო, უ-დედამამ-ო, უ-ენერგო-ო, უ-კიდ-ო, უ-საქმ-ო, უ-საფრთხ-ო, უ- მემკვიდრ-ო ...**

İstisna olarak bazı köklerde **-ა** kendini korumaktadır. **უ-სუფთა-ო, უ-ბინა-ო**; Bazı köklerde de tek heceli **-ე** ünlüsü de kendini korumuştur. **-ო** ünlüsü ile biten isimlerde ise tek **-ო** görünmektedir. **უ-შნო** (Corbenadze, 1984:139; A.Shanidze,1980:127) , **უ-ღვინო, უ-სამშობლო, უ-თავბოლო**. Bazı istisnaları saymazsak son ek olan **-ო** , **-ი** eki olarak karşımıza çıkmaktadır. (**უ-რიცხვ-ი, უ-მსგავს-ი...**)

Yukarda bahsettiğimiz şekillerin yanında farklı yapılarda karşımıza çıkmaktadır. Burda **-ო** kök eki kendini korumuştur ve yeni **-ო** son eki eklenerek karşımıza çıkmaktadır. **უ-დრო-ო, უ-ალო-ო, უ-ბოლო-ო, უ-პალტო-ო...**

Birbirlerine paralel olarak **უ-სასო** ve **უ-სასო-ო** iki **-ო** ekinin arasına **-ვ** türetilerek eklenir. (**უ-დროვო, უ-პალტოვო...**). Bu türetme edebi dile aykırı bir kullanımdır. Ama bazı **უ-ო** ekleme ile kelimenin **-ვ** ekini alması mecburi kural olarak kullanmamız gerekmektedir. **უ-თავ-ო , უ-დავ-ო, უ-ეჭვ-ო...** Ama istisna türemeler de vardır. Türetilirken **-ვ** eki almamaktadır.

უ-პატი-ი, უ-მოძრა-ო ... უ-ო ve **უ-ურ** türetme ekleri aynı köklerde de kullanılmaktadır. **უ-ბედ-ო // უ-ბედ-ურ-ი, უ-დღე-ო // უ-დღე-ურ-ი, უ-ზნე-ო // უ-ზნე-ურ-ი, უ-ფერ-ო // უ-ფერ-ულ-ი, უ-გონ-ო// უ-გნ-ურ-ი.**

Bilim literatüründe de gösterildiği gibi paralel olarak türetmektedir(Shanidze, 1980:127; Topuria, 1979: 77-78; Corbenadze, 1984: 139; Tuskia,1993:131).

Olumsuz **უ-ო** ön-son eki olumlu anlam da katmaktadır. Bu ek genellikle bugün pek kullanılmamakla birlikte eski Gürcüce ve bazı ağızlarda kullanılmaktadır.

Bazen bu kökün başka bir dilden alındığı, kelimenin etimolojisi yapılırken görülmektedir. Eski Gürcüceden gelen უაზნო kelimesine “Şuşanik’in Eziyeti” eserinde rastlanmaktadır.

“მსგავსადვე მისვე სახისა ... აზნაურნი და უაზნონი სოფლისა ქართლისანი მოვიდეს“ kullanımı şeklinde ifade edilmektedir.

Başka dillerden gelen kelimeler başlarına gelen olumsuzluk ekini bu şekilde almaktadır. უუნაგრო ცხენს ან ჯორს.

N.Çumburidze'nin fikri ile sadece -უ ön eki უ-ხემ-ი kelimesinde sıfat-fiildir, fiilden türemiştir. Bu fiil edebi dilde pek bilinmemesine rağmen bazı ağızlarda rastlanmaktadır. “მოთელვა” “მოდრეკა(bitkin düşme)” (Çumburidze, 1995, გვ. 21-25).

Aynı anlamı farklı eklerle de türetebiliriz. კუდი : კუდა „(Kuyruğu olamayan). Burada -ა eki hem olumsuzluk hem de aitlik eki olarak gösterilmektedir. ქერა... (იხ. ზემოთ „ქონა-ყოლის სახელები“).

2. 5. 3. Küçültme –Sevimlilik İsimleri Yapan Ekler

Küçültme ile türemişiği yaparken kelimenin temel anlamını daha küçülterek oluşturmaktadır. Örneğin; გორი > გორ-აკ-ი, ცხენი > ცხენ-უკ-ა vs.

Küçültme iki şekilde kullanılır. İlk kullanım şekli okşama (sevimlilik) ikinci kullanım şekli ise aşağılama (küçültme) şeklindedir. Gürcü edebi dilinde küçülme şekilleri çok yaygın değildir. Buna rağmen birkaç ekimiz bulunmaktadır. Küçültme-okşama -ა, -აკ, -იკ-(ო), -უკ, -ან, -უნ, -ინ, -უნ, -უკ, -ატ, -იტ, -უტ, -ოტ, -ალ, -ილ, -ელ, -ულ, -უჭ, -უჩ eklerle türetilir. (წიგნ-აკ-ი,კაც-უნ-ა,ბიჭ-იკ-ო...).

Küçültme eki de Gürcü dil ağızlarında kullanılır(Geguchadze, 1999: 81-88).

a) -ა : Bu ek dağ ağızlarında çok yaygındır. (ფშაურში, მოხეურში). Gürcü edebi dilinde ise çok sık kullanılmamaktadır : კაც-ა (პატარა კაცი),ცხენ-ა (პატარა

ცხენი), დედოფალ-ა (პატარა დედოფალი, სათამაშო), ქალ-ა, ვაჟ-ა, რუ-ა (პატარა რუ) vs.

Küçültme -ა eki özel isimlerde de kullanılır. Örneğin ,ბეჟან-ა, დივით-ა, სიმონ-ა, ლუარსაბ-ა, დარეჯან-ა, საბედ-ა (ელისაბედ-ა), იმედ-ა vs. Aynı ek bu şekilde de kullanılır. პეტრი-ა, პავლი-ა, გიგუ-ა, ვასუ-ა, ნინუ-ა, თიკუ-ა, vb. (Asıl kullanım bu şekildedir; პეტრე-ა, პავლე-ა, გიგო-ა, ვასო-ა, ნინო-ა, თიკო-ა...).

Genel isimlerde de türeme ძალუა-ც (*ძალო-ა; bu şekilde yapılmıştır. Seslenme (hitap) hal ekinden türemiştir. [რ]ძალო- ა).

Verilen örneklerde gösterildiği gibi; köke eklenen küçültme eki ünsüzle ya da -ო, -უ ünlüleri ile biten kelimeler ve -ა ünlüsü ile bitiyorsa -ია şeklini alarak türetilir. ძამ-ია (ძველი *ძაგან), ბიძ-ია (kısaca ; ძია).

-ა eki -აკ ekinden türemiştir. Bugünkü წიგნ-აკ ve გორ-აკ kelimelerinde korunmuştur.

Bilimsel ve teknik literatürde აკ-ი ekinin kullanımı yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. ზაგირ-აკ-ი, ლილვ-აკ-ი, მილ-აკ-ი, ხაზ-აკ-ი vb.

-უკ: მამ-უკ-ა, ძამ-უკ-ა, ნან-უკ-ა, გლაზ-უკ-ა... Bu türetme eki Gürcü dili ağızlarında kullanılır. (En yaygın Raça bölgesinde kullanılmaktadır.) Genellikle -უკ eki türetilirken -ა ekini alır. ცხენ-უკ-ა, ხბო-უკ-ა, მარტო-კ-ა (--*მარტო-უკ-ა), თით-უკ-ებ-ი vb. Aynı şekilde özel isimlerde de kullanılır. ან-უკ-ა, გლაზ-უკ-ა.

-იკ: Daha sıklıkla -ო ekini alarak türetilir. დედ-იკ-ო, მამ-იკ-ო, ძამ-იკ-ო, და-იკ-ო... იკ-ო. Bu -ო eki ilk olarak hitap (seslenme) hal eki olmasının yanında daha sonra ise gövdeyle birleşmiştir. Böylece -იკო özel isimlerde kullanılır. სოლ-იკო, დათ-იკო, ვას-იკო, გოგლ-იკო, თამრ-იკო (თალ-იკო), მა-იკო vb. hem de genel isimlerde kullanılır. მამ-იკო, დედ-იკო, და-იკო, ბიჭ-იკო (Hitap seslenmede de kullanılır) სულ-იკო (okşama hitap şeklinde kullanılır).

-ილ: Bu türetme eki sadece iki isimden türeyerek hem küçültme hem de okşama anlamı katmaktadır. **-ილ** eki **-ი** ekinin de eklenmesiyle türetilir. (**ილ-ი**); მამ-ილო, დედ-ილო. Türetme sırasında bütün hece düşebilir. მამი, დედი.

-უნ-ა: Bu birleşik ek birkaç kelime de olmaktadır. კაცუნა ბიჭ-უნა, გოგონა (--*გოგო-ვნა--*გოგო-უნა), კოლო-ნა (--კოლო-ვ-ნა--კოლო-უნ-ა), დათ-უნა (*დათვ-უნა), ჩიტ-უნ-ა, თაგ-უნა (თაგვ-უნა), კატ-უნა, (კატუნია), ციც-უნა (ციცუნია), ვაც-უნა, წაღ-უნა. Erkek isimlerinde de პაპ-უნა, გლახ-უნა, *გი(ვ)-უნა (soyisim buradan gelmektedir).

Gürcü edebi dilinde küçültme eki genel olarak kaybolmuştur. Örneğin, თავი, ხელი, ფეხი, თვალი, კბილი, სახლი, კარი, ეზო, ხე, ბალი gibi kelimelerde türetme olmaz. Bu yüzden gereken fikri tasvir etmeye mecburuz. პატარა თავი, პაწაწა თითები, პატარა ეზო vb. Küçültme –okşama ekleri isimlerdir.

Gürcü edebi dilinde küçültme –okşama ekleri Megrelce- Lazcada da aynı şekilde türetilmektedir (Shonia, 2006).

2.5.4. Köken İsimler

Köken isimlerin türetme ekleri **-ელ**, **-ურ**, **-ურ**, **-დელ**, **-ეულ** dir.

-ელ eki insanların kökenini ve nereli olduğunu göstermektedir. გორ-ელ-ი, ონ-ელ-ი, ქალაქ-ელ-ი, სოფელ-ელ-ი, მოსკოვ-ელ-ი, ამერიკ-ელ-ი vs.

Cümlede “İmereli Kakheli’ye söyledi”. „იმერლმა„Bu ek sıfat görevi de üstlenebilir. İmereli “Aznaur Kakheli beye söyledi”

Eski Gürcücede **მ-ელ** ekleriyle türetilirken günümüz Gürcücesinde **-ელ** ekiyle türetilmektedir. (Eski Gürcücede „მეგვიპტელი„ şimdi ise “ეგვიპტელს” şeklindedir). Eski Gürcüceden gelen მ-აჩაბ-ელ-ი kelimesi (აჩაბ-ეთ-ი İç Kartli’de köy ismi oradan gelmektedir) ქართლში, მ-ეგრ-ელ-ი (ეგრ-ის-ი yer adından gelmektedir).

-ის ve -ეთ eklerin yerine eskiden -ელ eki gelerek türetilirdi. შინდ-ის-ი სოფლებია Tiflis yakınında bulunan köy isimleri (Kocra yolunun sağ ve solu) orda yaşayanlar onlara წავკ-ელ-ები ve შინდ-ელ-ები demektedirler. (წავკისელები ve შინდისელები olarak değil). Böylece უბრნ-ის-ისაგან ურბანი kelimesinden (Kartli'de köy) bugün de -უბრნ-ელ-ს olarak söylenmektedir. არად-ეთ-ისა და დუმ-ეთ-ისაგან yerel არად-ელ-ი ve დუმ-ელ-ი şeklinde ifade edilir. Kaheti ve İmereti'de herkes tarafından bilinen kullanım şu şekildedir.:კახ-ელ-ი, იმერ-ელ-ი.

Fakat ის ve ეთ ekleri pek çok durumlarda -ელ ekinin eklenmesi durumunda düşmemektedir. Eskiden de öyle kullanılmaktadır.ტფილ-ელ-ი,ქუთათ-ელ-ი,მანგლ-ელ-ი, ბოლნ-ელ-ი, ტბ-ელ-ი vs. Şimdi ise bu kullanım şekillerini söyleyebiliriz. :თბილის-ელ-ი, მანგლის-ელ-ი,ბოლნის-ელ-ი,ტბეთ-ელ-ი vb.

-ელ eki akım temsilcileri (tarafdarları) ifade etmektedir. :ლენინ-ელ-ი, სტახანოვ-ელ-ი, ფეხბურთ-ელ-ი.

-ურ eki -ელ eki ile aynı işleve sahiptir. -ურ : ქართლ-ურ-ი, კახ-ურ-ი, იაპონ-ურ-ი, ინგლის-ურ-ი... Fakat eski kelimeler de რ ünsüzü ortaya çıkmaktadır. -ურ eki რ ünsüzü ლ ünsüzü ile değişerek -ულ şeklini alır. Bu değişimin örnekleri: იმერ-ულ-ი, ამერ-იკ-ულ-ი (bu olaya benzeşme yani disimilasyon denir) ქართლ-ურ-ი, kelimesine gelen -ურ eki kendini korumuştur. -ურ eki genellikle sıfat ekidir.

-ურ eki insanların nereden geldiğini belirtmektedir. ონ-ურ-ი, ქალაქ-ურ-ი, სოფლ-ურ-ი, მოსკ(ვ)-ურ-ი; გორ-ულ-ი, ამერიკ-ულ-ი vs.

-ურ- ekinin eklenmesi ile (eklenen ელ- eki) coğrafi isimlerde ეთ ve ის olan eski kökenli kelimeleri gösterirken kullanılmaktadır. :დუმ-ეთ-ი : დუმ-ურ-ი მსხალი ;კუმ-ის-ი : კუმ-ურ-ი ლეღვი; უბრნ-ის-ი: უბრნ-ულ-ი ვაშლი vs

-ურ (ულ) hem genel Gürcücede hem de bazı ağızlarda insanların nereden geldiğini belirtmek için kullanılır. (კახურში,ფშაურში): “სანათაი ვარ მე,

შვილო, აფხუმოური ქალია” (ვაჟა, <ზახტრიონი>. აფხუმო სოფელია ფშავში).
Bu **-ურ** eki herkes tarafından kullanılan zarftan oluşan isimlerdir. :სად-ურ-ი, აქა-
ურ-ი, მანდა-ურ-ი, იქა-ურ-ი, hem canlı hem de cansızlar için kullanılmaktadır.

Benzer şekilde, durumdan bağımsız olarak (გური-ულ-ი den: “გურული ქალი” (გურული სიმღერა), bu durum insanlar için belirtilirken bir kuraldır “გური-ელ-ი” Sadece Gori'nin eski soylarına aittir. Aynı zamanda ქუთათ-ურ-ი kullanımı kabul görürken “ქუთათ-ელ-ი” ifadesi yanlış olmaktadır.

-ურ (ულ) eki soyadları da türetirken kullanılır. ბექა-ურ-ი, ცაბა-ურ-ი, წიკლა-ურ-ი, გოგოლა-ურ-ი, გოგოჭ-ურ-ი, ლომა-ურ-ი, გომელა-ურ-ი vs. ჭინჭარა-ულ-ი, თურმანა-ულ-ი, ქერა-ულ-ი vs.

Köken isimler **-ურ (ულ)** eki coğrafi isimlerden insanların nereli olduğunu göstermesinin yanı sıra aynı ek diğer isim ile ilgili konunun niteliklerini belirtir: კაც-ურ-ი, ქალ-ურ-ი, ბავშვ-ურ-ი, მგლ-ურ-ი, მხეც-ურ-ი; ვაჭრ-ულ-ი, მხატვრ-ულ-ი, ღორ-ულ-ი vs.

Köken isimler türetilirken **-იურ, -ეულ, -დელ** gibi eklerden de faydalanılır. Örneğin, (benzeşme (disimilasyon) - **იურ** eki **-იულ** olur) მზე- მზ-იურ-ი, წელ-ი - წლ-იურ-ი, ცა - ც-იურ-ი, წრე - წრ-იულ-ი ... (İsim hal çekimine girdiği zaman da ya düşme ya da daralma ses olayları görülmektedir). Bazı eklemelerde aynı ses olayları yaşanmaktadır. : წელ-იურ-ი, მზე-იურ-ი, წრე-იულ-ი . Benzer durumlarda da bu kural değişmemektedir. ამერიკა-ულ-ი.

-იურ eki türetilirken iki ekle beraber kullanılır **ივ+ურ** (buradan :**იურ**). İlk (**ივ**) eki eski hal eki, ikinci ek ise yukarıda bahsedilen **-ურ** ekidir. Örnek verilen birkaç kelimedeki ekin kullanımı incelenmektedir. : წლი-ურ-ი, ქვეყნ-იურ-ი, მზ-იურ-ი, ც-იურ-ი vs. (onların yerine: წლ-ივ-ურ-ი, *ქვეყნ-ივ-ურ-ი, *მზ-ივ-ურ-ი, *ც-ივ-ურ-ი).

Gürcü diline yerleşmiş yabancı kelimelerde de türetme aynı şekilde olur. (benzeşme (disimilasyon) ses olayı ile - ურ eki -ულ olur). Bu bize aynı sonucu vermektedir.(ივ-ურ-იურ): აქტ-იურ-ი (*აქტ-ივ-ურ-ი), პას-ი-ურ-ი (*პას-ივ-ურ-ი),პოზიტ-იურ-ი (*პოზიტ-ივ-ურ-ი),იმპერატ-იულ-ი (*ომპერატ-ივ-ულ-ი) vs.

-ეულ: დედის-ეულ-ი, მამის-ეულ-ი, წინაპრის-ეულ-ი... Verilen örneklerde kelimenin kökünde ismin ნათესაობით hal eki bulunur. Kökenlerini belirtirken kişi eklerine de ismin ნათესაობით hal eki eklenir. პატარძლის-ეულ-ი, ერისთვის-ეულ-ი,ჩემ-ეულ-ი („Sen benim atımsın “(ვეფხისტყაოსანი) , შენ-ეულ-ი, (მასვე ცხენსა შენეულსა) (“ვეფხისტყაოსანი“).

-ეული: Eylemin alanını genişleterek farklı türdeki ögeleri de türeterir. ხილ-ეული-ი, თევზ-ეული-ი, ბოსტნ-ეული-ი, პურ-ეული-ი, შალ-ეული-ი, ბეწვ-ეული-ი, ვერცხლ-ეული-ი (ვერცხლის ნივთები), ოქრო-ული-ი (*ოქრო-ეული-ი), ტკბილ-ეული vs. Örneğin, ხილეულია:ვაშლი, მსხალი,ატამი,ყურძენი vs.;თევზეულია:ორაგული, ზუთხი,ლოქო,ხრამული, გელაქნური, ფიჩხული vs.

Genellikle, türlere topluluk anlamı katarken yanına -ობა eki de eklenmektedir. თევზ-ეულ-ობა, ვერცხლ-ეულ-ობა,ტკბილ-ეულ-ობა vs.

Kelimenin sonuna eklenen -ეულ eki sayı da ifade etmektedir. ათ-ეულ-ი, ას-ეულ-ი,ათას-ეულ-ი, გუთნ-ეულ-ი,(გუთანში შებმული ხარები და ყველაფერი, რაც ახლავს), hem de :ღირს-ეულ-ი,შორ-ეულ-ი vs. kullanımları da vardır.

-დელ: Birleşik olan türetme ekidir. Bu დ-ელ , ekinin ilk kısmı დლ- dan alınarak , (დლ-ელ-ი) şeklini almıştır. Kelimelerin zamanlarını ifade etmede kullanılır. გუშინ-დელ-ი, შარშან-დელ-ი,წელან-დელ-ი,უწინ-დელ-ი. Bu

kelimeler analogik olarak ნ ünsüzü köklere dahil edilip ნ-დელ-ი şeklinde türetilmiştir.: ხვალ-ი-ნ-დელ-ი, დღე-ი-ნ-დელ-ი (ითქმის დღე-ვ-ა-ნ-დელ-იც).

Köken “-ურ //-ულ, -არ // -ალ, -იან, -ეულ” ekleri Gürcü edebi dilinde olduğu gibi Megrelce-Lazcada da ortaktır. (Shonia, 2006).

2.5.5. Soyut İsimler

Soyut isimleri Gürcü dilinde türetirken სი---ე, -ობა, -ება ekleri kullanılmaktadır. Nadiren სი-ო eki de kullanılır (Soyut isimler hem eski hem de yeni Gürcüce de vardır).

a) Yeni Gürcüce’de -ობა ekinin yerine -ება eki kullanılır

b)Eski Gürcüce’de ön ek ve son ek sık sık değişerek yeni yapılar kazanmıştır.

-- სიმხნ(ე) - მხნე-ობა (Martiroosov, 1958:125).

სი---ე: soyut eki genellikle sıfat isimler türetmektedir. შავი -- სიშავე, წითელი -- სიწითლე...

-ობა: თავი -- თაობა (< თავ-ობა), ამხანაგი -- ამხანაგობა örneklerini verebiliriz.

a) ობა : Bu ek isimlere ve sıfat-fiillere gelerek türetilir. ძმ-ობა, მეგობრ-ობა, მეზობლ-ობა, მტრ-ობა, ვაჟკაც-ობა, მონ-ობა, ბავშვ-ობა vs. მშენებლ-ობა, დამაჯერებელ-ობა gibi örnekler verebiliriz.

Kelimenin sonuna eklenen „ობა„ eki isimlerde somut anlamı da barındırmaktadır. Bu durumda o topluluk ismi durumunu da ifade etmektedir. Örneğin , “öğrencilik” kelimesi soyut anlam olarak (Bu çocuğa öğrencilik çok yakıştı) ve somut anlamda ise (bugün öğrenci üniversitenin bahçesini topladı) şeklinde bünyesinde iki anlamı barındırmaktadır. Benzer şekilde ქართველობა(Gürcülük) ,მეზობლობა(Komşuluk) örneklerini verebiliriz.

-ობით eki miktar (azlık-çokluk, ölçü) zarfı türetmede kullanılır.: გირვანქობით, ფუთობით, მეტრობით, ასობით, ათასობით, პროცენტობით, თვეობით, წლობით vb. ... „Bugün pound satışı yok.“

Bağımsız olarak **-ობ** eki birkaç kelimedede de örnekteki şekillerde kullanılır. მაღლ-ობ-ი, (მ)დაბლ-ობ-ი, ფერდ-ობ-ი, გვერდ-ობ-ი, ბექ-ობ-ი. Aynı kuralla yeni yapılmış ფართ-ობ-ი kelimesi de vardır.

Soyut anlamlar katan **-ობა** eki

a) fiil, çatı ve sıfat-fiil; დამჯერებ-ობა, მჭრელ-ობა;

b) isimden; ჭაბუკობა, ოფიცრ-ობა

c) sayı sıfatından; მე-ობა, რა-ობა

დ) ნაწილაკისაგან; არა-ობა;

d) yabancı isimlerden ;პოპულარ-ობა, აქტივობა olarak da türetilir(Tuskia, 2004:80).

ობა ekinin aksine **-ება (ებ-ა)** eki **-იერ** ile biten kelimenin sonuna gelerek türetmenin yanında ismi sıfatlaştırmaktadır. ბედნიერ-ება, გონიერ-ება, ზომიერ-ება, კადნიერ-ება, ლმობიერ-ება vs. fiil kökenli kelimeler bugün isimleşmiştir: ცხოვრ-ება;

Fiil yapısının kökü არს-ება-ს. Fiilin yapısı sıfat olarak kullanılmıştır ve ondan sonra soyut anlam katmaktadır. ღირს > ღირს-ი > ღირს-ება.

Edilgen çatı ve sıfat-fiil genel olarak **-ობა** ekini alarak türetilir. ჭრილობა, გატეხილ-ობა, დაწერილ-ობა, დადმულ-ობა, დამაბულ-ობა, ზრდილ-ობა vs. fakat eski Gürcüceden **-ება** eki de kullanılır. განკარგულება, განხეთქილ-ება, ხელ-შეკრულ-ება, გამოსახულ-ება, შთაბეჭდილ-ება vb.

სი-ე. Bu ek **ობა** eki ile aynıdır. Onların arasındaki farklılık **-ობა** eki isim köklerinden türetilirken **სი-ე** eki ise nesnelere niteliklerini ve özelliklerini göstermesidir. **კაც-ობა** olarak diyoruz **სიკაცე** -yerine “**კაცი**” nesne ama **სი-თეთრ-ე** yerine (**თეთრობა** denilmez.). “**თეთრი**” nesnenin niteliğidir. Farklı bir şekilde açıklamak gerekirse **-ობა** isimlerden yeni isim türetir. (**ხელ-ობა**), **სი-ე** ise sıfatlardan yeni isimler türetir. **სი-წითლ-ე**, **სი-ლურჯ-ე**, **სი-მაღლ-ე**, **სი-ძნელ-ე** vs.

-ელ ve **-ილ** ekleri ile biten sıfatlarda soyut isim türetimi eski **-ელ** ve **-ილ** ekleri silinerek türetilir. **გრძ-ელ-ი** > **სი-გრძ-ე**, **სქ-ელ-ი** > **სი-სქ-ე**, **ცხ-ელ-ი** > **სი-ცხ-ე**, **ფიცხ-ელ-ი** > **სი-ფიცხ-ე**, **ბრტყ-ელ-ი** > **სი-ბრტყ-ე**, **ვრც-ელ-ი** > **სი-ვრც-ე**, **კეთ-ილ-ი** > **სი-კეთ-ე**.

Benzer şekilde, “**თხ-ელ-ის**” kelimesinin ilk şeklinden türeme “**სი-თხ-ე**” şeklinde olup somut anlam katmaktadır.

Birkaç kelimedede **სი-ე** ekinin yerine **სი-ო** ekinin kullanıldığı görülmektedir: **თბ-ილ-ი:სი-თბ-ო**, **მსხვ-ილ-ი :სი-(მ)სხ-ო**, (***სი-მსხვ-ო**), **ტკბ-ილ-ი: სი-ტკბ-ო**, **ლბილი:სი-ლბ-ო** (“**სილბო ჰქონდა ქსოვილისა და სიმტკიცე ნაჭედისა,, ვეფხტყაოსანი**“).

Soyut isimlerde türetme yaparken en eski kullandığımız ön ek ve son eklerdir. **ოდენსუფიქსიანი** türetimi sonraki zamanlarda ortaya çıkmıştır. Kelimenin sonuna eklenen **-ობა** eki Megrelcede kullanılmaktadır. Megrelcede: “**კობობა**” kelimesi ve “**კაცობა**“ kelimesi dini bayramlar terimi olarak kullanılmaktadır.

ბარბარობა ”Kutsal Barbara’yı Anma Günü “, **აიობა** “Dini Bayramlar “Gürcü edebi dili ile karşılaştırılırken - **ბზობა** (Dini Bayramlar) “Aziz Michael ve Gabriel'in Kutlamaları “(**მიქამგარიობა**)(Shonia, 2005:104,106).

2.5.6. Görev Bildiren Ekler

Görev ve aitlik bildiren kelimeler genellikle türetilirken **სა-** ön ek ile türetilir. Bu ön ek ile birlikte genellikle “**-ო, -ე, -ურ**” son ekleri kullanılır.

Bu kelimeler çoğu zaman koşullandırıcı rol ve ikili ekler tamlama görevi de üstlenir. Bu tür tamlama bizlere eşyanın kime ve neye ait olduğunu belirtir: **სათაური**, **საყურე**, **საბავშვო** vs.

Görev bildiren **-სა** ön eki çoğunlukla ilişkili olup son ek değişimi amacın ifadesini etkilemez. Örneğin, **საგანძე/საგანძური**. Bazen **სა-ე** ve **სა-ო** çift ekler aynı kökten farklı anlamlı kelimeler oluştururlar. Örneğin, **სააბრეშუმო** - özel olarak düzenlenmiş yer anlamı taşıırken **აბრეშუმი**(ipek böceği)ve **სააბრეშუმე** - İpekböceğinin iplik ve dokusuna da aittir.

Belirtildiği gibi, **სა-ო** ve **სა-ე** ekleri ile türetilen isimler asıl anlamından geri çekilirken yanında tamlayan olan kelimenin fonksiyonunu taşımaktadır. Kuruluşu ilk olarak **დარბაზი** ,**სასადილო ოთახი**... Şimdi ise böyle kullanılmaktadır. **სასტუმრო**, **სასადილო**...

Yukarıda da açıklandığı gibi bu grupların isimleri türetilirken ön ek aynı kalırken son ek farklılık göstermektedir.

- a) **სა - ე**: **სა-ქათმე**, **სა-ღორ-ე**, **სა-ყურ-ე**, **სა-ფულ-ე**... Görev bildiren ek aitliği ifade eder. **სა-ქათმე** , **სა-ღორ-ე**, **სა-ცხვრ-ე**, **სა-ყურ-ე**, **სა-თვალ-ე**, **სა-ფულ-ე**, **სა-ძუ-ე**, **სა-ყი-ნულ-ე**, **სა-კარ-ე** vs.

Çoğu isim bu durumda sıfat anlamını kaybederek isimleşmektedir. Küpe kulak için bir takıdır.

Sıfat anlamı da korunabilir. **სა-ურმ-ე** (გზა), **სა-ქალმ-ე** (ტყავი), **სა-ველ-ე** (სამუშაო), **სა-ჩოხ-ე** (შალი), **სა-პერანგ-ე** (მასალა) vs.

b) **სა-ო:** სა-ოჯახ-ო, სა-სკოლ-ო, სა-ყელ-ო, სა-სტუმრ-ო... **სა-ო** eki **სა-ე** eki ile aynı anlamda olmasıyla birlikte daha yaygın kullanılan ektir.

Yeni kelimelerden bu ek en çok sıfat türetmektedir. სა-ექიმ-ო, სა-ჯარ-ო, სა-ქვეყნ-ო, სა-პატარძლ-ო, სა-უნივერსიტეტ-ო vs.

Bu kelimelerin çoğu ismin kendi anlamını korumaktadır. სა-სადილ-ო, სა-მზარეულ-ო, სა-სამართლ-ო, სა-ხელოსნ-ო vs.

c) **სა-ურ**, (რ eki disimilasyon olayı ile **სა-ულ** şeklinde de olabilir: სა-ხელ-ურ-ი, სა-განძ-ურ-ი, სა-ფეხ-ურ-ი, სა-ბარგ-ულ-ი... Birkaç onaylanmış eski isimlerde de örnekteki gibi türetilmiştir. Bunlar: სა-თა(ვ)-ურ-ი, სა-თით-ურ-ი, სა-ფეხ-ურ-ი, სა-მკერდ-ულ-ი, სა-ბეჭ-ურ-ი, სა-განძ-ურ-ი, სა-ცეცხლ-ურ-ი vs. dir.

Gösterilen isimler სასიმინდე (ne?), საფეხური (ne?), საბარგული (ne ?)... ve sıfatlarda - სასტუმრო (nasıl ?) ოთახი, სამეზავრო (nasıl ?) oluşmaktadır.

2.5.7. Meslek Bildiren Ekler

Meslek bildiren ek çiftleri **მე-ე** ve **მე-ურ // -ულ** dur.

a) **მე-ე:** მე-თევზ-ე, მე-ურმ-ე, მე-ფანდურ-ე, მე-დუქნ-ე, მე-ბაღ-ე, მე-მწვანილ-ე, მე-ქოთნ-ე, მე-ლორ-ე, მე-ჩექმ-ე, მე-ნავ-ე, მე-ტივ-ე, მე-ეტლ-ე, მე-ისრ-ე, მე-კარ-ე, მე-ნახშირ-ე, მე-საათ-ე, მე-ველ-ე, მე-ტყე-ე vs. örnekleri verebiliriz.

b) **მე - ურ. - მე -- ულ** şeklinde de kelimeye gelerek türetilir. Bu türeme eki sadece birkaç kelimedede olmaktadır. მე-ბაღ-ურ-ი, მე-ზღვა-ურ-ი, მე-ბარგულ-ი vs.

Benzer şekilde მე-სვე-ურ-ი (სვე ჰქვია ერთჯერად გატანილ სამუშაოს

მკაში, თიბაში, თოხნაში), მე-თა(ვ)- ურ-ი kelimesinde de görülmektedir. Bu türeme aslında isim yapmaktadır.

2.5.8. Ön Durum Ekleri

Gürcü dili sınıflandırılırken kelimenin önceki durumu ile sonra oluşan kelimenin arasındaki kıyaslamayı göstermektedir. Bu durumda çift-çift eklerle türetilmektedir. **ნა-არ** ve **ნა-ევ** yapıları aynı göreve sahiptir. İlk ek köke tam otururken diğeri de kıyaslama anlamını katmaktadır. ქმარ kelimesinden ნა-ქმარ-ევ-ი söylenir - ნა-ქმარ-ალ-ი yapısı söylenmez, fakat karı kelimesinde > ნა-ცოლ-არ-ი; kılıç kelimesinde (ხმალი) > ნა-ხმლ-ევ-ი, kurşun kelimesinde ise (ტყვია) > ნა-ტყვი-არ-ი şekilde türeme olmaktadır.

Bazen tek ve aynı kök iki ekle de türemesine rağmen sadece birbiriyle son ek yönüyle fark göstermektedir

ნა-არ, (რ ünsüzü disimilasyon ses olayından dolayı **ნა-ალ** şeklinde de olabilir): ნა-მასწავლებლ-არ-ი, ნა-ცოლ-არ-ი, ნა-ხუც-არ-ი, ნა-შეგვირდ-ალ-ი vs. ნა-ქალაქ-არ-ი, ნა-სახლ-არ-ი, ნა-ფეტვ-არ-ი, ნა-საკირ-ალ-ი (Guria'da bir yer), ნა-ტერფ-ალ-ი (სადაც ტერფი დგმულა), ნა-ტყვი-არ-ი, (სადაც ტყვია მოხვედრილა), ნა-საყდრ-ალ-ი, ნა-პურ-ალ-ი, ნა-ქერ-ალ-ი (ნაქერალა მთაა კახეთ-თუშეთის გზაზე და რაჭა-იმერეთის ქედზე), ნა-რიონ-ალ-ი(ძველი კალაპოტია რიონისა სადგ. საჯავახოსა და ნიგოთის შუა) vb. ნა-ციმბირ-ალ-ი (ციმბირს ნაყოფი).

ნა-ევ: ნა-ყმ-ევ-ი, ნა-რძლ-ევ-ი, ნა-მამამთილ-ევ-ი; ნა-დარბაზ-ევ-ი, ნა-ბაკ-ევ-ი, ნა-ვენახ-ევ-ი, ნა-მარნ-ევ-ი,(ნამა(რ)ნ-ევ-ი სოფელია ლეჩხუმში), ნა-ქულბაქ-ევ-ი (სოფელი იყო;ქულბაქი- დუქანი) vb. Benzer şekilde türeme olmasında rağmen ilk anlamı kaybolmuş ve yeni anlam kazanmış kelimeler örnekte verilmiştir.: ნა-ბარათ-ევ-ი (ბარათის ნაგლეჯი), ნა-მთ-ევ-ი (მთაზე ნაყოფი).

ნა-ევ eki ile türeme sırasında gösterilen kelimeler başlıca zarf olarak kullanılmıştır. ნა-შუალამ-ევ-ს, ნა-სადილ-ევ-ს, ნა-ვახშმ-ევ-ს, ნა-ახალწლ-ევ-ს vs.

Yukarıda bahsedildiği gibi tek ve aynı isim kökünden **ნა-არ** eki de **ნა-ევ** eki gibi yeni kelimeler türetmektedir. ნა-ვენახ-არ-ი და ნა-ვენახ-ევ-ი, ნა-ქალაქ-არ-ი და ნა-ქალაქ-ევ-ი, ნა-გომ-არ-ი და ნა-გომ-ევ-ი (სოფლის სახელებია: ერთი გურიაში, მეორე -ქართლში), ნა-მონასტრ-ალ-ი და ნა-მონასტრ-ევ-ი, ნა-ზამთრ-ალ-ი ve ნა-ზამთრ-ევ-ი, ნა-ბოსლ-არ-ი ve ნა-ბოსლ-ევ-ი vs.

Gürcüce'de sözcük türetmesinin özellikleri ilk olarak Akaki Shanidze'nin dikkatini çekmiş ve özelliklerini incelemeye başlamıştır (Shanidze, 1956).

2.5.9. Bitki Topluluk İsimleri

Gürcüce'de bulunan **ნარ** > **ნალ** son eklerin bitki isimlerine eklenmesiyle türetilir. ნამც-ნარ-ი, ფიჭვ-ნარ-ი, წაბ(ლ)-ნარ-ი, წიფ(ლ)-ნარ-ი, იფნ-(ნ)არ-ი, კოპიტ-ნარ-ი (კოპიტი -- იფანი), ვერხვ-ნალ-ი, მურყნ-(ნ)ალ-ი (მურყანი -- თხმელა), არყ-ნალ-ი vs.

Benzer şekilde de türetilir. ბუჩქნარ-ი, ყვავილ-ნარ-ი, ხეხილ-ნარ-ი. Bu türler topluluk anlamı çağırıştır ve aynı cinslerin topluluğunu belirtir.

İki durumda da isimden türeme meydana gelir. თიხა, ქვიშა, კირი (თიხნარი, ქვიშნარი, კირნალი).

2.5.10. Coğrafi İsim Yapan Ekler

Coğrafi isimler Gürcüce'de farklı tür ve türemelerle yapılmaktadır. Bu türetmelerin genel bir kuralı yoktur. Genel olarak coğrafi isimler herhangi bir türemiş ekle türetilebilir. Anlamı bir türeme için şunları söyleyebiliriz. Her türeme genel bir yerleşme ya da fiziki ve coğrafi terimi ifade etmektedir

Asıl coğrafi isimler **-ეთ** eki ya da onun çeşidi olan **-ით** eki ile türetilir. Bu -

ეთ ეკი (სა -- ეთ) ön eki ile güçlendirilebilir. Bilim adamları -ოვან ekini de bu türemeye eklemişlerdir (Gvantseladze, 2016:14-15). Guram Bedoshvili “სა-ეთ, სა-ო, -ეთ, -ურ, -ნ, -ებ” ekleri bu şekilde ayırmaktadır (Bedoshvili, 2007:23).

-ეთ. Coğrafi özel adlarda en yaygın kullanılan ektir. O doğrudan köke eklenerek türetilir. ტბ-ეთ-ი, ორბ-ეთ-ი, ქორ-ეთ-ი, ბი-ეთ-ი, ნიგოზ-ეთ-ი, თელ-ეთ-ი, კლდე-ეთ-ი და მისთ; კვალ-ით-ი მიმ-ით-ი vs.

Özellikle dikkat çeken, coğrafi olarak kabile ve etnik isimlerde **-ეთ** eki kullanılarak türetilir. ხევსურ-ეთ-ი, თუშ-ეთ-ი, მთიულ-ეთ-ი, სვან-ეთ-ი, ოს-ეთ-ი, სომხეთ-ი, რუს-ეთ-ი, სპარს-ეთ-ი, არაბ-ეთ-ი vs.

Aynı son ekin ülke yön isimlerinde de kullanıldığı görülmektedir. აღმოსავლ-ეთ-ი, დასავლ-ეთ-ი, ჩრდილო-ეთ-ი, სამხრ-ეთ-ი.

სა -- ეთ: სა-სირ-ეთ-ი (სირი -- ჩიტი), სა-ქაშ-ეთ-ი, (სასირეთი და საქაშეთი სოფლებია ქართლში), სა-ბერძნ-ეთ-ი, სა-თათრ-ეთ-ი, სა-ფრანგ-ეთ-ი verilen örneklerdeki gibi türetilmektedir.

Benzer şekilde türetilmiş olan სა-რკინ-ეთ-ი örneği de verebiliriz.

Her kelimede olduğu gibi, coğrafi isim zaman içinde değişebilir ve bazen orijinalden daha da uzaklaşabilir. Bu duruma; თბილისი (ძველად: ტფილისი), ქუთაისი, (ძველად :ქუთაისი), ცხინვალი (ძველად: კრცხილოვანი, ქრცხინვალი), ჟინვალი (ძველად: ჟინოვანი), ერთაწმინდა (ძველად: ევსტათე წმინდა) vs. örnekleri gösterebiliriz.

ოიკონიმებსა kelimesi -ოვან ეკი ile türetilmektedir.

Bu yer adları şekli, köy isimlerinde kullanılmaktadır. ბალ-ოვან-ი (გორის მუნიცი.) ბაყილ-ოვან-ი (ახმეტის მუნიცი.), გორ-ოვან-ი (მცხეთის მუნიცი.), ვაშლ-ოვან-ი (ახალგორის, ბორჯომის, თეთრიწყაროს, ლაგოდეხის,

ხულოს მუნიციპალიტეტის, ზედა ჭალ-ოვანი და ქვედა ჭალოვანი (ჭიათურის მუნიციპალიტეტის), თელ-ოვანი (თბილისის შემოგარენში), თხილ-ოვანი (დუმთის მუნიციპალიტეტის), კეხ-ოვანი (ადიგენის მუნიციპალიტეტის), ლამ-ოვანი (დუმთის მუნიციპალიტეტის), ლელ-ოვანი (ადიგენისა და თიანეთის მუნიციპალიტეტების), სხლ-ოვანი (თიანეთის მუნიციპალიტეტის), ტყემლ-ოვანი (ქარელის მუნიციპალიტეტის), ფიჩხ-ოვანი (სხმეტის მუნიციპალიტეტის), ღოღ-ოვანი (თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტის), ძირ-ოვანი (ტყიბულის მუნიციპალიტეტის), წერ-ოვანი (მცხეთის მუნიციპალიტეტის), ჭალ-ოვანი (საჩხერის მუნიციპალიტეტის).

Bu coğrafî isimlerde daralma olurken ბალოვანი kelimesinde olmamaktadır. (შდრ.:ბალ-ი - ბლ-ის, ბლ-ით, ბლ-ად, ბლ-ებ-ი...). Ayrıca bahsetmeliyiz ki, bu adlandırılmış Oikonim (ოიკონიმები) açıkça eski bir yer adıdır.

Bu coğrafî isimlerin, belli bir konuyu belirli bir yerde temsil ettikleri gerçeğine dayanmaktadır. მცენარეებისა (ბალი, ბაყილო//ბაყლა, თელა, თხილი, ლელი, მსხალი, ტყემალი, ღოღო, ძირა), ჭალებისა, გორებისა, კეხისებრი სიმაღლეებისა, ლამისა, ფიჩხისა, წეროებისა.

İkinci eklemeye ya da bazı fonetik olaylardan oluşarak coğrafî isimler türetilmektedir.

1. İki ekliler. თხილვანი-ა (ხულოს მუნიციპალიტეტის) < "თხილ-ოვანი-ა < თხილ-ოვანი-ი; ტყემლ-ოვანი-ა (ჭიათურის მუნიციპალიტეტის), შდრ. ტყემლ-ოვანი-ი (ქარელის მუნიციპალიტეტის); წაბლ-ოვანი-ა (ხაშურის მუნიციპალიტეტის) < წაბლ-ოვანი-ი; წიფლ-ოვანი-ა (ქარელის მუნიციპალიტეტის), შდრ. წიფლ-ოვანი-ი;
2. Fonetik olaylarla ; ვერხვანი (ვანის მუნიციპალიტეტის) < ვერხვ-ოვანი-ი ზედა ბზ-ვანი-ი, ქვედა ბზ-ვანი-ი (ვანის მუნიციპალიტეტის) < "ბზ-ოვანი-ი; ცხინვალი < ქრცხინ-ვალ-ი < ქრცხილ-ვანი-ი < ქრცხილ-ოვანი-ი; ლელვანი-ი (ხარაგაულის მუნიციპალიტეტის) < *ბზ-ოვანი-ი; ცხინვალი < ქრცხინ-ვალ-ი < ქრცხილ-ვანი-ი < ქრცხილ-ოვანი-ი; ლელ-ვანი-ი (ხარაგაულის

მუნიც.) < *ლეღვ-ოვან-ი; ტყელვანი (ვანის მუნიც.), შდრ. ტყემლ-ოვან-ი (ქარელის მუნიც.); ქვემო ცხილონ-ი (ახალგორის მუნიც.), შდრ. რცხილ-ოვან-ი;

3. Karışık türetme :ზემო ქლივანი (ცხინვალის მუნიც.) < "ქლიავ-ოვან-ა; თხინა (ოჩამჩირის მუნიც.), შდრ. თხინალა (გორის მუნიც.) // პატარა თხინალა (ხაშურის მუნიც.), აგრეთვე თხინვალა (ხულოს მუნიც.) და თხინ-ვალ-ი (სოფლები თბილისის შემოგარენში, თეთრიწყაროსა და ოზურგეთის მუნიც.) < თხილ-ოვან-ი; ნამახვანი // ნამოხვანი < *ნა-მახ-ოვან-ი (წყალტუბოს მუნიც.), შდრ. მახა " ხორბლის ენდემური ჯიში" (Gvantseladze, 2016 :14-15).

Guram Bedoshvili'ye göre oğkonimi -შვილ- ekli soyadlarında -შვილ ek düşmektedir.

a) გურამიშვილი - სა-გურამ-ო

კონიაშვილი - სა-კობიან-ო

შაბურიშვილი - სა-შაბურ-ო (სა-გურამიშვილ-ო, სა-კობიაშვილ-ო, სა-შაბურიშვილ-ო)

b) O durumda eğer insanın soyadın da, nerden geldiği -ელ son eki ile türemişse sadece -ლ ünsüzü korunmaktadır.

კორინთ-ელ-ი -- სა-კორინთ-ლ-ო

მაჩაბ-ელ-ი --- სა-მაჩაბ-ლ-ო (და არა საკორინთელო, სამაჩაბელო...)

c) -ძე ekli soyadları ve (Gürcistan'ın batı tarafında) yer adları bu şekilde türetilmektedir.

იმდაბე - სა-იმედ -ო; ჯავახაბე II ჯავახიბე -- სა-ჯავახ-ო (და არ საიმედაბეო,

საჯავახაძეო საჯავახიძეო) .

დ) ოიკონიშთა ოსუშუნდუ ზანური დილერინდე სა- -- -ო eklerini almaktadır. Ama bazı doğru gürcü dilinden de სა- -- -ო modeli Gürcü diline girmiştir. ლე- -- -ე eklerinin yanı sıra kullanımı devam etmektedir.

ბულისკერია II ბულისკირია - სა-ბულისკერი-ო II სა-ბულისკირი-ო ; გვარამიწა - სა-გვარამი-ო; კილასონია - სა-კილასონი-ო; მესხია - სა- მესხი-ო; ნაჭყებია - სა-ნაჭყები-ო; ტყებუჩავა - სა-ტყებუჩავ-ო; წულეისკირი - სა-წულეისკირი-ო...

როგორც ვხედავთ, სა- -- -ო კონფიქსის დართვა მეგრულ -ია,-ვა ფინალიდან გვარებში მხოლოდ ა ხმოვნის კვეცას იწვევს, ფუძე უცვლელად რჩება: სა-მესხი-ო, სა-გვარამი-ო, სა-ტყებუჩავ-ო... : სა- მესხი-ო, სა-გვარამია-ო ფორმათა ნაცვლად(Bedoshvili, 2007: 23-24)

2.5.11. Yabancı Kelimelerde Kullanılan Ekler

Gürcü edebi dilinde yabancı kökenli ekler pek çok kelime türetir. Bu yabancı kökenli ekler “-დან, -ხანა, -დარ, -ისტ, -იზმ, -ანტი” dir.

-დან: ჩაი-დან-ი, ყავა-დან-ი, Onun Gürcüce karşılığı სა-ე ve სა-ო ekleridir.

-ხანა : ჩაი-ხანა,ყავა-ხანა,ლუდ-ხანა (Farsça ხანა „ev „ anlamındadır)

-დარ : დახლ-ი-დარ-ი, ხაზინა-დარ-ი, იჯარა-დარ-. (-დარ Farsça “aitlik-sahiplik” anlamındadır). Ekin Gürcüce karşılığı მე-ე dir. მე-დახლ-ე (tegahtar), მე-ხაზინ-(haznedar) ,ე,მე-იჯარ-ე იჯართ რისამე ამღებო).

Belirtilen türeme ekleri Farsçadan geçmiştir. -დან eki (ჩაი-დან-ი,ყავა-დან-ი), hem de -ხანა (აგურ-ხანა,ქარ-ხანა), -დარ (დახლი-დარ-ი,ხაზინა-დარ-ი). Doğru asıllı eklerdir(Mikiashvili,1996:50).

-**იზმ** - Yunancadan gelmiş olan ek türetirken soyut isimler türetmektedir. Bazı durumlarda **იზმ**-ი Gürcücede **-იზა** ekine denk gelmektedir. დარვინ-იზმ-ი, მარქსიზმ-ი, ლიბერალ-იზმ-ი (ლიბერალური დამოკიდებულება, ლიბერალობა) vs.

-**ისტ** Yunan asıllı ek bir akımın temsilcilerini (tarafدارlarını) göstermektedir. დარვინ-ისტ-ი, მარქს-ისტ-ი vs.

Yeni dile giren kelimelerde **მე -- ე** ekine denk gelmektedir; ტრაქტორ-ისტ-ი (მეტრაქტორე), ტანკ-ისტ-ი.

Yunan asıllı ön ek olan **ანტი** kelimenin başına gelir. Olumsuzluk-zıtlık anlamı ifade eder.

2.6. Sayı Sıfatları Yapan Ekler

2.6.1. Sıra Sayı ve Kesir Sayı Yapan Ek

Sıra sayı, ön ve son ekle türetilmektedir. მე-ე: მე-ხუთ-ე, ოცდა-მე-ხუთ-ე ..., kesir sayı sıra sayısının köküne durum hal eki eklenerek türetilir. - მე - ე+დ: მე-ხუთ-ე-დ-ი, ოცდა-მე-ხუთ-ე-დ-ი...).

Sayı sıfatını, sıra sayı sıfatı olarak türetmek için hem ön ek hem de son ek eklenerek türetilir. მე- ე: მე-ორ-ე, მე-სამ-ე, მე-ოთხ-ე, მე-ხუთ-ე... მე-ათ-ე, მე-თერთმეტ-ე, მე-თორმეტ-ე... მე-ას-ე, მე-ათას-ე vs.

"და" eki ile eklenmiş sayı sıfatlardan da türeme şekli vardır. (birlik ve onluk) ოცდა-მე-ორ-ე, ოცდა-მე-სამ-ე... ოცდა- მე-ათ-ე, ორმოცდა-მე-თორმეტ-ე, სამოცდა-მე-ცამეტ-ე, ოთხმოცდა-მე-თოთხმეტ-ე vs.

1(bir) sayı sıfatını sıra sayı yaparken bu kural dışında kalır. მე-ერთ-ე, olarak değil, პირ-ველ-ი olarak türetilmektedir. Birleşik sayıda ise her iki yapı kullanılır.

Kesir sayı türetirken ismin durum hal eki kullanılır. Sıra sayısı ismin durum hal

ekini köküne alır. მე-ოთხ-ე - მეოთხე-დ-ი, მე-ხუთ-ე -- მეხუთე-დ-ი, მე-რვა-ე -- მერვა-დ-ი, მე-ოც-ე- მეოცე-დ-ი vs. Birleşik sayı sıfatlarda kesir sayısını takip eden sıra sayının peşine gelmektedir. მე-თერთმეტ-ე -- მეთერთმეტე-დ-ი, ოცდა-მე-სამ-ე -- ოცდა-მესამე-დ -ი, ოთხმოცდა-მე-ხუთ-ე -- ოთხმოცდამეხუთე-დ-ი vs.

1(bir) rakamı kesir sayı olarak türetilirken genellikle yapılmaz ve sadece telafuz edilirken kullanılır. ოცდა-მე-ერთე-დ-ი, ას-მე-ერთე-დ-ი vs.

“2 rakamı ise ifade edilirken “ნახევარი” kelimesi düşünülerek ოცდა-მეორე-დ-ი, ორმოცდა-მეორე-დ-ი, სამოცდა-მეორე-დ-ი vs. şeklinde kullanılır.

Kesir sayısı bazı kelimelerde de ნა-- ალ- eki ile türetilerek oluşturulur. : ნა-სამ-ალ-ი, ნა-ოთხ-ალ-ი, ნა-ათ-ალ-ი, ნა- ას-ალ-ი.

2.7. Pekiştirme Sıfatı Yapan Ekler

İsimlerin azlık veya çokluk belirten duruma pekiştirme denir. Bu az-çok, asıl ve ondan türeten kıyaslar ken temel oluşturmaktadır. Örneğin, bir yönüyle „siyah" ve „simsiyah ", ikinci anlamı olarak “siyah " ve “siyahımsı " ve her bir çift birbirine kıyaslayarak az-çokluğu gösterir. “მომავლ“ siyahın aksine daha az renk göstermektedir.

Asıl alınmış yapılar (türemenin aslına göre) olumlu nitelikte (siyah), უფრობითი (simsiyah) ve ondan az ise ოდნაობითი (siyahımsı) şeklinde anlamlar taşımaktadır.

Nitelik sıfatlara özgündür. Bu şekilde inceleyebiliriz. Modern Gürcücede nitelik sıfatların დადებითი(olumlu) –temel şekli, უფროობითი, ოდნაობითი yapıları vardır.

Türetme eki olarak უ-ეს, მო-ო ve nadiren წა-ო ekleri kullanılır.

Küçültme niteliği gösteren eklerdir. Böyle kelimeler genellikle renkleri ifade

eder. მოშავო, მოთეთრო, მონაცრისფერო. ამ უკანასკნელებს წა - თავსართიანი სინონიმები მოეპოვება: წათეთრო, წაყვითალო... **მო-ო:** შეიძლება აგრეთვე აღნიშნავდეს ადამიანის ფერს (თმის, თვალების ...) მო-ქერაო, მოთეთრო ; გემოს აღმნიშვნელ სიტყვებშიც გვხვდება **მო-ო:** მომწარო, მოტკბო; Ruhsal-akılsal anlamı vermektedir. მოგრძო, მოზრტყო: მოსულელო, მოძუნწო: უფროობითი ise ხარისხის უ-ეს ekleri ile türetilmektedir. უსწრაფესი, უძველესი ...

Not: Bazı dillerde (Yunanca, Latince, Rusça) olumlu niteliğe karşın daha fazla özelliğini gösteren ikişer şekli bulunmaktadır. Birbirlerine karşın yani biri olumlu diğeri ise daha büyük Gürcüce’de böyle bir durum söz konusu değildir. Arapça gibi Gürcücenin de tek şekli bulunmaktadır ve direk nesnenin niteliğini-boyutunu göstermektedir. Bazen bazı pekiştirme isimlerine, bir -უ eki daha eklenerek pekiştirmenin derecesi arttırılmaktadır.

(უ-უ-დიდ-ეს-ი, უ-უ-მშვენიერ-ეს-ი). Fakat bu yapay bir şeklidir ve böyle bir pekiştirmeye çoğaltılmış (derecesi arttırılmış) denir.

მო -- ო . Küçültme anlamı ifade etmektedir. Olumlu yapıdan daha azını göstermektedir. დიდ-ი; მო-დიდ-ო, თეთრ-ი; მო-თეთრ-ო, შავ-ი; მო-შა(ვ)-ო, მჟავე; მომჟა(ვ)-ო vs.

Küçültme yapısıyla ilişkili olan Vaja Shengelia’nın düşüncesine önem vermemiz gerekmektedir.”Küçültme eki dil sistemlerinde farklıdır.”

Küçültme anlamını veren ekler vasıtası ile farklı diller farklılık göstermektedir. Bu küçültmeyi göstermek için gerek ön ek gerekse son ek ya da karışık ekleme ile kullanılmaktadır. Bazı bilim adamları küçültme ekli sözcüklerin anlamlarını sıfat olarak göstermekte bazıları ise sözcük türetimi olarak ifade etmektedir.

Kafkasya’da yaygın olarak İber-Kafkas dil ailesinden olmayan Ermenice’de küçültme, nitelik olarak kullanılmaktadır. Küçültme sıfatları ayrıca Osurca ve Rusça’da kullanılmaktadır. Onlara nitelik adı verilmemektedir.

Küçültme anlama göre ekleme vasıtası ile Almanca, Fransızca, İngilizce ve diğer dil ailelerinde de görülmektedir.

Böylece, küçültme anlamında sıfatlar çok sayıda dilde bulunmaktadır. Oysa onlar uzmanlar tarafından farklı sınıflandırılmıştır. Her uzmanın kendine göre farklı bir görüşü vardır. Bizim için “Gürcü Dilinin Açıklamalı” sözlüğündeki ifade önemlidir. (edt:İ.Gigineishvili,B.Poçkhua) Nitelik, sıfat ve fiil ek yapılarıdır. Onlar sıfatın ya da fiil eklerinin niteliğini, azlık-çokluğunu göstermektedir. Buna göre, derivasyon sonucunda küçültme anlamını taşıyan sıfatları ve fiil ekli şekillerine bilim adamları nitelik adını vermektedir (Shengelia, 2013: 49-51).

Pekiştirme ve olumlu arasındaki durum küçültme ile olumlu arasındaki gibidir. Nesnenin daha fazla pekiştirilen anlamı pekiştirilip gösterilmektedir. Küçültme ise az anlam ifade ederken, yaklaşık olarak ifade etmektedir. Örneğin, “უ-თეთრ-ეს-ი“ (bembeyaz) yani pekiştirme “მოთეთრ-ი“ (beyazımsı) beyaza yakın anlamı taşımaktadır.

Küçültmeye, Gürcü dilinde daha az rastlanır ve daha az gelişmiştir. Bazı sıfatların pekiştirme anlamı varken küçültme anlamı yoktur.

Asıl sıfat nitelik türemede asıl anlamındadır. Diğer türeyen sıfatta pekiştirme türetimi yapılmamaktadır. Sadece bazı istisnalar dışında “გონ“ kökünden türeten “გონიერი“ ve “უგნური“ ikisi de pekiştirme şekilleri verir.; უ-გონიერ-ეს-ი, უ-უგნურ-ეს-ი, benzer şekilde “ძლიერი“ ve “უძლური“ örnek olarak verilmektedir. Aynı tür sıfatlar :ღონიერი, ბედნიერი, ჭკვიანი, პატიოსანი (“პატივ“-ისაგან) vs.

Sıfat-fiilden pekiştirme türetilmemektedir. Sadece sanat dilinde kullanılmaktadır. Örneğin; ქვე-შერდომინილი, კეთილ-შობილი; უ-ქვეშერდომილ-ეს-ი, უ-კეთილშობილ-ეს-ი ya da kendi fiilimsi anlamını kaybetmemişse bu durumlarda da pekiştirme yapılmaktadır. Örneğin; მჯობა -- უმჯობესი; მორცხვი -- უმორცხვესი vs.

Dikkat etmemiz gereken unsurlar:

a) Bazı ელ ve ილ ile biten kökler, düşmeler yaşanıp asıl köke direk eklenebilir. გრძ-ელ-ი; უ-გრძ-ეს-ი მო-გრძ-ო; სქ-ელ-ი; უ-სქ-ეს-ი, მო-სქ-ო; ბრტყელ-ი; უ-ბრტყ-ეს-ი, მო-გრტყ-ო; მსხვ-ილ-ი; უ-მსხვ-ეს-ი (უ-მსხ-ოს-ი), მო-მსხ-ო; ტკბ-ილ-ი; უტკბ-ეს-ი, მო-ტკბ-ო (eskiden ; უ-ტკბ-ოს-ი) “თანა წამომყვა, წავედით უტკბოსნი მამა-ძეთასა“, ვეფხ-ტყ.)

b) “კეთ-ილ-ი“ kelimesi iyi anlamında kullanılırken eski Gürcücede onun pekiştirmesi olarak უ-კეთ-ეს-ი şeklinde kalmıştır. Olumlu ”კარგი“ kelimesini pekiştirme yaparken უკეთესი kullanılmaktadır.

Günümüz Gürcücesinde “კეთ-ილ-ი“ kelimesi iyi kalpli anlamında kullanılmaktadır. Onun pekiştirmesi de “უკეთილესი” çok iyi kalpli anlamını taşımaktadır.

c) “წით-ელ-ი“ ve “ყვით-ელ-ი“ kelimerinde küçültme yapılırken -ე eki -ა eki ile değişerek türemektedir. Bazen -ლ ünsüzü de -ნ ünsüzüyle değişmektedir. მო-წით-ან-ო, მო-ყვით-ან-ო.

ç) “მცირ“ kökünden pekiştirme “უმცროსი“ şeklinde türetilmektedir. Küçültme olarak da “მომცრო“ şeklidir.

2.8. Zamirlerde Türeme

Türeme ekleri zamirlere eklenebilir. Örneğin,

ჩემი > ჩემ-იან-ი, შენი > შენ-იან-ი, მისი > მის-იან-ი,

ჩვენი > ჩვენ-იან-ი, თქვენი > თქვენ-იან-ი, მათ-ი > მათ-იან-ი.

Zamirler olumsuz olarak bu şekillerde türetilir. უჩემ-ო, უშენ-ო, უმის-ო. Eylem hal ekini de alarak türetilmektedir. უჩემო-დ, უშენო-დ...

İşaret zamirlerinde kullanım çekimlenerek farklılık gösterir. ეს კაცი- უიმ-კაცი-ო-დ (bu adamsız), ეს ბარათი- უ-ამ-ბარათო-დ; “Çocuk Elisoyu bırakamazdı ve kendi var oluşunu o kadınsız düşünemiyordu.” უ-ამ-ქალოდ(bu kadınsız) (Shanidze, 1962: 73-74).

2.9. Mastar ve Sıfat-Fiil Ekleri

Araştırmamızın amacı fiillerde türemeyi değil, isimlerde türemeyi incelemektir. Fakat Gürcü dilinde fiilimsi denilen kelime grubu vardır. Fiilimsi, hem isim özelliklerini hem de fiil özellikleri taşımaktadır.

Gürcü dilinde fiilimsi mastar ve sıfat-fiil olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Mastarlara eylemsi ismi de verilir. Örneğin; დგომა, ხტომა, კითხვა, წერა, ხატვა... Mastarlara რა? sorusu sorulur. Bu mastarlar isimler gibi hal çekimine uğrar. კითხვა, კითხვამ, კითხვას vs. Mastarlar soyut isimlerdir. Fiil hangi eki alır? Fiil ön ek de eklenir. ა-დგომა, და-დგომა, წა-კითხვა, მი-წერა vs. Ettirgen ve çatı fiilleri de kapsamaktadır. Şu ekler bulunmaktadır.

Son ek -ა: წერ-ა, კითხვ-ა, ჭამ-ა, ხატვ-ა, თხრ-ა...

-ნ-ა: თხოვ-ნ-ა, შოვ-ნ-ა, პოვ-ნ-ა...

-ომ-ა: ხტ-ომ-ა, ჯდ-ომ-ა, დგ-ომ-ა...

-ოლ-ა: წ-ოლ-ა, ბრძ-ოლ-ა, თრთ-ოლ-ა, ძრწ-ოლ-ა...

-ილ: ქუხ-ილ-ი, ტყუ-ილ-ი, ყვირ-ილ-ი...

-ულ: სიხარ-ულ-ი, სიყვარ-ულ-ი, სიძულვ-ილ-ი...

Fiilimsi grubuna sıfat-fiil de girmektedir. Sıfat-fiil cümlede sıfat olarak kullanılır. აშენებული სახლი(inşa edilmiş ev), დაწერილი წიგნი(yazılmış kitap),

დახატული რვეული (resim yapılmış defter) ... Bu yapılar როგორი? (nasıl ?) sorusuna cevap vermesinin yanı sıra isim gibi çekimlenmektedir. აშენებული, აშენებულმა, აშენებულს... Fiil ön eki ve fiil kategorileri almaktadır. Zaman anlamı da taşımaktadır. (აშენებული - ახლანდელი დრო(şimdiki zaman); ასაშენებელი - მომავალი დრო (gelecek zaman)).

Sıfat-fiil ekleri

მ -: (და)-მ-წერ-ი, მ-კერავი, მ-ღებ-ავი

ნა-: ნა-ტეხი, ნა-გლეჯი, ნა-შალი...

მ-ელ: მ-კვლ-ელ-ი, მ-შენებ-ელ-ი, მ-ჭრე-ელ-ი...

მა-ელ: გა-მა-მხნევებ-ელ-ი, გა-მა-ნადგურებ-ელ-ი...

მ-არ: გა-მ-ხმ-არ-ი, და-მ-წვ-არ-ი...

მ-არე: მ-ძინ-არე, მ-ღვიძ-არე, მ-წუხ-არე...

-ილ: გატეხ-ილ-ი, დაჭედ-ილ-ი...

-ულ: დახატ-ულ-ი, გათვალ-ულ-ი, გაგუდ-ულ-ი...

Bazı dillerde mastar fiilin kendisidir. Gürcüce’de mastar için fiil asıldır (Lomtadze, 2006 :211-215).

2.10. Zarfın Türemesi

Zarflar köke çekim hal eki alınarak kalıplaşmış yapılardır. მიცემითის, ნათესაობითის, მოქმედებითისა და ვითარებითის ismin hal çekim yapıları olarak zarf olarak kalıplaşmışlardır. Örneğin; დღე, დღემ, დღეს - დღეს (zamanı gösteren zarf). Zarfın diğer eki de -ობა (მარცვლობით), -გან (ყველგან), -ივ (მარჯვნივ)... (ქართველები–სარჩევი)

2.11. Birleşik İsimlerin Türemesi

Birleşik isimler oluşurken tek kelime ile yeni isim oluşturmaktadır. დედაკაც-ი > სა-დედაკაც-ო, უ-დედაკაც-ო, დედაკაც-ობა; შვილშვილ-ი > სა-შვილშვილ-ო, წისქვილი > სა-წისქვილ-ო, მე-წისქვილ-ე; მამასახლის-ი > სა-მამასახლის-ო, მამასახლის-ობა vs.

İki veya fazla kavramları olan birleşik isimlerde genellikle son isme eklenir ilk isme ön ek, son kelimeye ise son ek eklenir. ტოლ-ამხანაგ-ი > სა-ტოლ-ამხანაგ-ო, უ-ტოლ-ამხანაგ--ო, ტოლ-ამხანაგ-იან-ი, ტოლ-ამხანაგ-ობა; ცოლ-ქმარ-ი > ცოლ-ქმრ-ულ-ი vs.

Ön ek ve son ek ile olumsuzluk şekilleri უ-თავბოლო-ო gibi türetilir.

2.12. Tamlayan-Tamlanan İsimlerin Türemesi

Eğer isme tamlayan gelirse biz yeni birleşik bir isim türetmiş oluruz

ატრიბუტული tamlayan köke gelir ve yeni kelime türetir. შავი მთა - შავ-(მ)თელ-ი (შავთელი), წითელი არმია > წითელ-არმიელი, დიდი მოურავი > დიდ-მოურავიან-ი, ორი ლულა > ორ-ლულიანი თოფი, თორმეტი აბაზი > თორმეტ-აბაზიანი ცხვარი. Benzer türemeler de bunlardır. ორ-შაურ-იან-ი, ხუთ-მანეთ-იან-ი vb. Belirtili tamlayan da aynı şekilde türetilir. რკინის ხიდი > უ-რკინის-ხიდ-ო, ქალაქის სადგური > სა-ქალაქსადგურ-ო (şehirler arası), ვეფხის ტყავი > ვეფხის-ტყა(ვ)-ოსან-ი vs.

2.13. Hal Çekimi ve Edatlarda Türeme

Gürcü dilinde türemiş isimler hal ekleri ve edat eklenmesiyle ortaya çıkar. Vasıta eki sıfat isim köküne gelerek türetilir ve dilde oldukça yaygındır. შემთხვევ-ით-ი, განმეორებ-ით-, ქვე-ით-ი). Özellikle bilim ve teknik dilinde çok kullanılmaktadır.

Çoğu gramer terimlerinde kullanılmaktadır. რიცხვ-ით-ი, დადებ-ით-ი, უარყოფ-ით-ი, კითხვ-ით-ი , ვნებ-ით-ი,რიცხვ-ით-ი vs. Bu tür türeme çok yaygındır. İsim hal ekleri de bu şekilde türetilmektedir. სახელობ-ით-ი, მოთხრობ-ით-ი, მიცემ-ით-ი, ნათესაობ-ით-ი, მოქმედებ-ით-ი, ვითარაბ-ით-ი, წოდებ-ით-ი.

İlgi hal eki ile de kelimeler türetilmektedir. თბილ-ის-ი, ვეძ-ის-ი (ვეძა “მჟავე წყაროს”), (maden suyu anlamına gelmektedir), შინდ-ის-ი, რუ-ის-ი... Coğrafi isimlerde daha çok kullanılmaktadır.

İsimlere durum hal ekinin eklenmesiyle isimlerden sıfat türetilmektedir. თვალ-ად-ი, ტან-ად-ი,ფერ-ად-ი, ფერ-ად-ი,პურ-ად-ი,გულ-ად-ი, პირ-ად-ი.

ხმ-ელ-ი den ხმ-ი-ად-ი oluşmaktadır. მტკნარი, უმარილო ;ხშიად-იუფუვრად გამომცხვარი პური) ხოლო *ფრ-ელ-ისგან (რომლის ფუძე „უ-ფრ-ოს,, -შია დამოწმებული)aynı şekilde oluşmaktadır. ფრ-ი-ად-ი არის

Bunun dışında diğer sıfatlardan farklı sıfatlar türetmektedir. დიდ-ი den დიდ-ად-ი, მცირ-ден მცირ-ედ-ი ve რიცხვით პირველ- den პირველ-ად-ი şeklinde türetilmektedir. Son hali ile (პირველადი) kelimesi yeni kalıplaşmış terimdir. ძირ-ით-ად-ში ve გულ-ით-ად-ში kelimelerde de çift ek almaktadır.

Kesir sayı sıfatlarında da bu ek kullanılarak türetilir: მესამ-ედ-ი, მეათე-ედ-ი vs.

Söz konusu türetme geniş bir kapsam oluşturmaktadır. Teknik dilde buna benzer yapılar bulunmaktadır. ჭედა-დ-ი, ფეთქა-დ-ი (ფეთქებ-ა-დ-ი), დენა-დ-ი, დნობა-დ-ი, ხსნა-დ-ი, ხურება-დ-ი vs. Aynı anda iki hal eki alarak yeni bir kelime türetilir.გულ-ით-ად-ი.

ივ: ივ eki köken hal eki olarak karşımıza çıkar ve onun kalıplaşmış ifadeleri bugün de kullanılmaktadır. მწკრ-ივ-ი,kök *მწკარ-ი,sonra ise iki şekline ბწკარ*ი,

პწკარ-ი rastlanmaktadır,*ქმრ-ივ-ი dul kelimesini ifade ederken hem kadın hem de erkek için kullanılır.

Bu -ივ eki Arapçadan giren kelimelerde de kullanılmaktadır. Arapça olan „მუდამ,, kelimesi türetilerek მუდმ-ივ-ი olmuştur.

Aynı -ივ eki ებრ- ve ობრ ile kullanılarak türetilir. ებრ-ივ-ი: გონ-ებრ-ივ-ი, ქონ-ებრ-ივ-ი, საზოგადო-ებრ-ივ-ი, ჩვეულ-ებრ-ივ-ი vb. ობრ-ივ: კაც-ობრ-ივ-ი (აქედან: კაც-ობ-რი(ვ)-ობა,) ზნე-ობრ-ივ-ი,მამ-ობრ-ივ-ი,ჯგუფ-ობრ-ივ-ი, მიზეზ-ობრ-ივ-ი vs.

Edatlarda sözcük türetimi yöntemiyle sık sık “-მიერ, -გან, -ებრ. “ gibi eklere rastlanmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada Gürcü edebi dilinde bulunan isimden isim yapım eklerinin yapıları, anlam ve işlev yönünden ortaya konulmaya çalışılmıştır. Gürcü Dilinin tarihsel gelişim süreci incelendiğinde ne şekilde bir gelişim/değişim geçirdiği kelimelerin çözümlenmesi ile ortaya konulmuştur.

Kelimeler üzerine eklenerek söz varlığını zenginleştiren bu eklerin yeni yapıları türettiği gibi yeni anlamlar da türettiği görülmektedir. Bu eklerden bazıları herhangi bir ses olayına uğra/t/madan eklenirken bazıları da ayrıklaşma ve benzeşme gibi çeşitli ses olaylarıyla birleşmektedir. Bununla birlikte bazı eklerin yabancı dillerden alındığı gerek yapılan araştırmalardan gerekse yapılan kelime tahlillerinden anlaşılmaktadır.

İsimden isim yapan ekler grubuna giren ekler, ön ek, son ek ve ön-son ek şeklinde incelenmiş olup örneklerle açıklanmıştır:

Ön ek; ანტი, son ekler; -იერ, -მიერ, -ად, -უნ-ა, -ელ-ა, -ინ-ა, -იან, -იკოს, -იკო, -ა, -აკ, -ოსან, -ოვან, -ეთ, -ელ, -ნარ, -ობა/-ება, -ედ, -ებრივ/-ობრივ, -ებრ, -ით, -იზმ, -ისტ, -დან ve ön-son ekler ; სა- ელა, ნა-ერ, სა-ელ, უ-ელ, მე-ე, მე-ურ/მე-ულ, უ-ო, სა-ეთ, ნა-არ/ნა-ალ, სი-ე, სა-ე, სა-ო, სა-ურ/სა-ულ, უ-ურ/უ-ულ, უ-ეს, მო-ო, ნა-ევ, -ილ.

“-იერ” ekinin fiil köklerinden kelimeler türettiği örneklerle ifade edilmiştir. მშ-იერ-ი, შვენ-იერ-ი (ჰ-შვენ-ის; sonra მ-nin eklenmesiyle ; მ-შვენ-იერ-ი), ლმობ-იერ-ი, ხნობ-იერ-ი, ყნოს-იერ-ი, ცბ-იერ-ი, *მე-ხს-იერ-ი (buradan; მეხსსიერება), მე-ცნ-იერ-ი, წად-იერ-ი (buradan; წადიერება), კადნ-იერ-ი (ი-კადრ-ა; *კადრ-იერ-ი -- კადნ-იერ-ი)

ობა ekinin aksine -ება (ებ-ა) eki -იერ ile biten kelimenin sonuna gelerek türetmenin yanında ismi sıfatlaştırdığı örnekler üzerinde incelenmiş olup ბედნიერ-ება, გონიერ-ება, ზომიერ-ება, კადნიერ-ება, ლმობიერ-ება vs. fiil kökenli kelimeleri isimleştirdiği görülmektedir: ცხოვრ-ება;

სა-ე eki ile kelime türetilirken sıfat anlamının da korunduğu görülmektedir. სა-ურმ-ე (გზა), სა-ქალმ-ე (ტყავი), სა-ველ-ე (სამუშაო), სა-ჩოხ-ე (შალი), სა-პერანგ-ე (მასალა) vs.

სა-ო ekinin yeni kelimelerde en çok sıfat türettiği, სა-ექიმ-ო, სა-ჯარ-ო, სა-ქვეყნ-ო, სა-პატარძლ-ო, სა-უნივერსიტეტ-ო vs. gibi örneklerde görülürken, kelimelerin çoğu ismin kendi anlamını koruduğu da სა-სადილ-ო, სა-მზარეულ-ო, სა-სამართლ-ო, სა-ხელოსნ-ო vs gibi örneklerde görülmüştür.

Kesir sayısının bazı kelimelerde ნა-- ალ- eki ile türetilerek oluşturulduğu verilen örneklerle ortaya konmuştur. ნა-სამ-ალ-ი, ნა-ოთხ-ალ-ი, ნა-ათ-ალ-ი, ნა-

ას-ალ-ი.

“წით-ელ-ი” ve “ყვით-ელ-ი” kelimelerinde küçültme yapılırken -ე eki -ა eki ile değişerek türetildiği ve bazen -ლ ünsüzü de -წ ünsüzüyle değiştiği görülmektedir. მო-წით-ან-ო, მო-ყვით-ან-ო.

İsimlere durum hal ekinin eklenmesiyle isimlerden sıfat türetildiği; თვალ-ად-ი, ტან-ად-ი, ფერ-ად-ი, ფერ-ად-ი, პურ-ად-ი, გულ-ად-ი, პირ-ად-ი vb. gibi örneklerde görülmektedir. Bunun dışında diğer sıfatlardan farklı sıfatlar türettiği, დიდ-ი den დი-ად-ი, მცირ-ден მცირ-ედ-ი ve რიცხვით პირველ- den პირველ-ად-ი örnekler üzerinden tespit edilmiştir.

-ეულ-ი eki genellikle, türlere topluluk anlamı katarken yanına -ობა eki de eklenerek türetildiği örneklerle verilmiştir. თევზ-ეულ-ობა, ვერცხლ-ეულ-ობა, ტკბილ-ეულ-ობა vs. Kelimenin sonuna eklenen -ეულ ekinin sayı da ifade ettiği; ათ-ეულ-ი, ას-ეულ-ი, ათას-ეულ-ი, სამ-ეულ-ი: gibi örneklerle ifade edilmiştir.

სი-ე eki ile ობა ekinin aynı olmasının yanı sıra aralarındaki farklılık ise -ობა eki isim köklerinden türetilirken სი-ე eki ise nesnelere niteliklerini ve özelliklerini gösterdiği ifade edilmiştir.

Bazı eklerin aynı anlamda kullanılmasıyla birlikte yerini daha yaygın olarak kullanılan eklere bıraktığı görülmektedir. Buna rağmen eski eklerle dile türetilerek yerleşmiş olan yapılar yeni eklerle türetilen kelimelere göre daha fazla kullanım alanına sahiptir.

Yabancı dillerden alınan eklerin, Gürcü edebi dilinde kullanılan hangi eklere denk geldiği belirtilmiştir. Bu ekler: -დან --- სა-ე, სა-ო, -დარ --- მე-ე, -იზმ --- -ობა, -ისტ --- მე -- ე.

Sonuç olarak isimden isim yapan ekler grubuna giren ön ek, son ek ve ön-son ekin işlevselliği “Gürcüce-Türkçe Sözlük” te yer alan kelimelerden hareketle ortaya konulmuştur. Bu eklerin kullanım yerleri örnek kelimeler üzerinden tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

არარონია, ი. (2010). კომპოზიტები მეგრულ-ლაზურში, თბილისი.

აბული, ა.(2005). მეტყველების კულტურა, თბილისი,;

ბედოშვილი, გ.(2007).ქართული სა---ო კონფიქსიანი ოიკონიმების ზოგი საწარმოქმნო თავისებურების შესახებ; *არნოლდ ჩიქობავას საკითხავები*; თბილისი, , გამომც. „ უნივერსალი".

გეგუჩაძე, ლ.(1999) . *ქართული ენა ნაწილი მეორე*; თბილისი.

გვანცელაძე,გ.(2016). -ოვან სუფიქსიანი ოიკონიმები და ამ მოდელისაგან მომდინარე ზოგი გეოგრაფიული სახელის ეტიმოლოგიის საკითხი; *არნოლდ ჩიქობავას საკითხები XXVII* ; თბილისი; თსუ არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი.

ზურაბიშვილი,თ.(1957).ხარისხი ქართველურ ენებში, თსუ შრომები, ტ. 67. თბილისი.

თოფურია,ვ.(1979).თოფურია, შრომები III. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია. ენათმეცნიერების ინსტიტუტი: თბილისი.

კვანტალიანი,ე. (2010). ქართულ-თურქული ლექსიკონი (Gürcüce-Türkçe Sözlük),თბილისი.

კვაჭაძე, ლ. (1969).*ქართული ენა ნაწილი I*. თბილისი, "განათლება".

ლომთაძე,თ. (2006). სიტყვაწარმოება, *ქართული ენის ისტორია*, ქუთაისი,

მარი, ნ.(1925). ძველი ქართული სალიტერატურო ენა, თბილისი.

მაქიაშვილი, ო.(1996). *ქართული ენა*; თბილისი, „ინტელექტი".

ნებიერიძე, (2003).ენათმეცნიერების შესავალი, თბილისი,

ორბელიანი, ს.ს. (1949). ლექსიკონი ქართული, თბილისი.

პირველი, ა. (1885). ქართული ღრამმატიკა, თბილისი.

ტუსკია, მ. (2004). სახელთა აფიქსური წარმოება ახალ სალიტერატურო ქართულსა და და დიალექტებში. თბილისი.

უთურგაიძე, თ. (1976). უთურგაიძე, ქართულ ენის ფონემატური სტრუქტურა, თბილისი.

ფეიქრიშვილი, ს. ფეიქრიშვილი, ჟ. და სალინაძე რ. (2016). ქართული ენა, თბილისი.

ფუტკარაძე, ტ. (1997). ბრუნება როგორც სახელის ფორმაწარმოების ერთ-ერთი ასპექტი; „კრებ. გიორგი როგავას“, თბილისი.

ფოჩხუა, ბ. (1966). სიტყვაწარმოება და ლექსიკოლოგია. თბილისი:

ფოჩხუა, ბ. (1974). ქართული ენის ლექსიკოლოგია. თბილისი:

ღლონტი, ა. (1964). ქართული ლექსიკოლოგია. თბილისი:

ღლონტი, ა. (1983). ღლონტი, ქართული ლექსიკოგრაფიის საკითხები. თბილისი:

შანიძე, ა. (1962). ქართული ენის გრამატიკა I. თბილისი: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

შენგელია, ვ. (2013). ოდნობითი ხარისხის გამოხატვისათვის სხვადასხვა სისტემის ენებში; 72-ე სამეცნიერო სესია მასალები 2013 წლის 24-26 დეკემბერი. თბილისი: თსუ.

შონია, ა. (2005). საკულტო ტერმინთა წარმოება -ობა სუფიქსით, ქართველოლოგიური კრებული (გვ. 104-105); თბილისი: „ქართული ენა“.

შონია,ა.(2006). *სახელთა დერივაციის თანმხლები მორფოფონოლოგიური პროცესები მეგრულ-ლაზურში* (დისერტაცია ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად). თბილისი.

ჩიქობავა, არნ.(1952).ენათმეცნიერების შესავალი, თბილისი.

ჩიქობავა, არნ.(1965). ენათმეცნიერების შესავალი, თბილისი.

ჩიქობავა, არნ. (2008). ქართული ენის ზოგადი დახასიათება. თბილისი.

ჭოხონელიძე,ნ. (2002). ზოგი ნაწარმოები სიტყვის ფუძისათვის; *XXII რესპუბლიკური დიალექტოლოგიური სამეცნიერო სესიის მასალები*. თბილისი:ქართული ენა.

ჭუმბურიძე, ნ. *უქონლობის სახელები ქართულში*. თბილისი.

ჯორბენაძე, ბ.(1995). ქართული ენის მორფოლოგია. თბილისი.

Dokulil, 1968 - Dokulil A.; Zur Theorie der Wortbildung. WZ der Karl-Marx Universität Leipzig, 1968;

Fleischer ... Fleischer W., Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. Berlin-Boston, 1995;

Kühn, Kühn I., Lexikologie. Eine Einführung. Tübingen, 1994;

Schippan,Schippan Th., Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen, 2002.

(<http://www.spekali.tsu.ge/>)

დანართი - EK

სახელთა აფიქსური სიტყვაწარმოების მაგალითები “ქართულ-თურქული ლექსიკონის” (კვანტალიანი, 2010) მიხედვით.

Gürcü edebi dilinde isimden isim yapan yapım ekleri “Gürcüce-Türkçe Sözlük” ten (Kvantaliani,2010) incelenerek örnekler verilmiştir.

-იან (მქონებლობის მაწარმოებელი აფიქსი):

ადგილ-იან-ი: (yüz) kişilik salon, s.20

ავდრ-იან-ი: yağmurlu,kapalı,kötü, s.21

ავთვისებ -იან-ი: habis;kötü tabiatlı, s.22

ავტორიტეტ -იან-ი: hatırlı , s.23

აზრ -იან-ი: düşünceli, s.24

ათდღ -იან-ი: on günlük, s.24

ათ-იან-ი: on , s.24

ალერს -იან-ი: okşayıcı,tatlı,şefkatli, s.27

ალკოჰოლ -იან-ი: alkollü;alkol —(s)i , s.27

ანგარებ -იან-ი: çıkarıcı;çıkarsever;menfaatperest, s.33

ანგარიშ-იან-ი: hesaplı, s.34

არაბრძოლისუნარ -იან-ი: savaçacak durumda olmayan,savaç gücü olmayan, s.37

არათავაზ -იან-ი: nezaketsiz,güler yüz göstermeden, s.38

არათანასწორუფლებ -იან-ი: hakları eşit olmayan;(hak bakımından)eşitsiz,hak eşitliğine dayanmayan,eşitsizliğe dayanan, s.38

არაკონკურენტუნარ -იან-ი: rekabet gücü olmayan, s.39

არამომგებ -იან-ი: 1.karlı olmayan,kar getirmeyen;avantajsız 2.elverişsiz, s.40

არამშვიდობ -იან-ი: barışçı olmayan, s.40

არასრულუფლებ -იან-ი: tam haklı olmayan, s.42

არაქმედუნარ -იან-ი: fiil ehliyetine sahip olmayan, s.42

არამრომისუნარ -იან-ი: iş görmez,çalışamayacak durumda olan, s.42

ასლირ -იან-ი: yüz liralık , s.47

ასპროცენტ -იან-ი: 1.yüzde yüz 2.su katılmamış, s.47

ასფალტ -იან-ი: asfaltlı, s.48

ასცხენისძალ -იან-ი: yüz beygir gücünde, s.48

ასწლ -იან-ი: yüzyıllık,asırlık, s.48

ბალახ -იან-ი: otlu;çimle kapalı, s.59

ბალნ-იან-ი: kıllı, s.60

ბანჯგვლ -იან-ი: kıllı;(uzun)tüylü, s.60

ბარაქ -იან-ი: bereketli,bol,verimli, s.61

ბეწვ -იან-ი: 1.kürk —(s)i,kürk,kürklü,kürkten, s.64-65

ბნედ -იან-ი: saralı, s.67

ბოლქვ -იან-ი: yumru köklü, s.68

ბრაზ -იან-ი: öfkeli;sinirli, s.70

ბრტყელმკერდ -იან-ი: yassı göğüslü,tahta göğüslü, s.71

ბრტყელძირ -იან-ი: dibi düz, s.71

ბრუც-იან-ი: 1. miyop 2. şaşlı, s.71

ბრძოლისუნარ -იან-ი: savaş kabiliyeti olan,savaşabilir, s.72

ბურთულ-იან-ი: bilyeli, s.73

ბურუს -იან-ი: sisli,dumanlı, s.73

გადახდისუნარ -იან-ი: borcunu ödeyebilir, ödeme gücü olan, s.84

გავლენ -იან-ი: etkili, etkili olan, tesirli; sözü geçen; hatırlı, s.87

გაზ -იან-ი: gazlı, s.87

გამტარუნარ -იან-ი: geçirebilir, s.104

განგრენ -იან-ი: kangrenli,kangren —(s)i, s.106

განიერმხრებ -იან-ი: geniş omuzlu, s.107

გერბ -იან-ი: armalı, s.132

გესლ -იან-ი: 1. iğneli 2. zehirli, dili zehirli, sivri dilli, s.132

გვალვ-იან-ი: yağsız, s.132

გისოს -იან-ი: kafesli; (demir) parmaklıklı, s.134

გრძელბეწვ -იან-ი: uzun kıllı/tüylü, s.137

გრძელვად -იან-ი: uzun vâdeli/sürelî, s.137

გრძელთმ -იან-ი: uzun saçlı, s.137

გრძელკალთ-იან-ი: uzun etekli, s.137

გრძელმატყელ -იან-ი: uzun yünlü, bol yünlü, s.137

გრძელფეხებ -იან-ი: uzun bacaklı, s.137

გრძელხელებ -იან-ი: uzun kollu, s.137

გულ-იან-ი: 1. kalpli 2. özlü, s.138

გულღვარძლ-იან-ი: kinci, kindar, s.140

გულყრ -იან-ი: saralı, s.140

გუმბათ -იან-ი: kubbeli, s.140

დაბალვოლტ -იან-ი: alçak voltajlı, s.141

დაბალსინჯ -იან-ი: ayarı düşük, s.141

დაბალქუსლ -იან-ი: basık ökçeli, s.141

დაბალწინ -იან-ი: mertebeye aşağıda olan, s.141

დაბალჭერ -იან-ი: alçak tavanlı, s.141

დაბალხარისხ -იან-ი: düşük kaliteli, s.141

დანართ-იან-ი: İlaveli, s.158

დანაყოფებ-იან-ი: 1. dereceli 2. taksimatlı, s.158

დარდ -იან-ი: dertli; kasvetli; kaygılı; düşünceli, s.161

დგუმ-იან-ი: pistonlu, s.180

დეფექტ -იან-ი: kusurlu,noksanlı,eksikli,arızalı, s.184

დიდმკერდ-იან-ი: iri göğüslü , s.186

დიპლომ -იან-ი: mezun, s.187

დრობლ -იან-ი: salyalı, salyası akan , s.189

ეკლ-იან-ი: dikenli; pürdiken , s.193

ენაწყლ-იან-ი: tatlı konuşan , s.197

ერთადგილ -იან-ი: tek kişilik, bir kişilik, s.198

ერთანბ -იან-ი: tek direkli, s.198

ერთბან -იან-ი: tek güverteli, s.198

ერთგვარმნიშვნელობ -იან-ი: anlamdaş, s.199

ერთდღ-იან-ი: bir günlük, s.199

ერთ-იან-ი: 1- bir; 2. tek ;bir;birleşik, s.199

ერთკაც-იან-ი: tek kişilik, s.199

ერთკუზ-იან-ი: tek hörgüçlü, s.199

ერთლებნ-იან-ი: tekçenekli, s.199

ერთლიანდაგ -იან-ი: tek hatlı , s.199

ერთლულ -იან-ი: tek namlulu, s.199

ერთმარცვლ -იან-ი: bir heceli , s.199

ერთოთახ -იან-ი: tek odalı, s.199

ერთპალატ -იან-ი: tek meclisli; , s.199

ერთპოლუს-იან-ი: tek kutuplu, s.200

ერთსართულ -იან-ი: tek katlı , s.200

ერთსახლ -იან-ი: birevcikli, s.200

ერთქეს -იან-ი: bircinslikli, bireşeyli , s.200

ერთუჯრედ-იან-ი: birgözelı, tek hücreli , s.200

ერთფაზ-იან-ი: tek fazlı, monofaze , s.200

ერთცილინდრ-იან-ი: tek silinidirli , s.200

ერთცოლ-იან-ი: tekevli, s.200

ერთძრავ-იან-ი: tek motorlu, s.200

ერთწლ -იან-ი: bir yıllık, bir senelik , s.200

ექვსდღ-იან-ი: altı günlük, s.201

ექვსთვ -იან-ი: altı aylık, s.201

ექვს -იან-ი: altı, s.201

ექვსკვირ -იან-ი: altı haftalık, s.201

ექვსსაათ -იან-ი: altı saatlik; saat altı- (s)i; , s.201

ექვსსართულ -იან-ი: altı katlı, s.201

ექვსწლ -იან-ი: altı yıllık , s.201

ექვ-იან-ი: 1. kıskanç (-ct); -kıskanç koca 2. şüpheli, kuşkucu, septik , s.203

ვად-იან-ი: vadeli, s.204

ვალენტ-იან-ი: değerli, s.204

ვენახ -იან-ი: bağlı, s.206

ვენზელ-იან-ი: monogramlı, markalı, s.206

ვერცხლისწყლ-იან-ი: cıva- (s)i;, s.207

ვირუს-იან-ი: virüslü, s.208

ვიტამინ -იან-ი: vitaminli, vitamince zengin , s.208

ვიწროშუბ -იან-ი: 1. basık alınlı 2. darkafalı , s.208

ვნებ -იან-ი: ihtiraslı; ateşli; tutkulu, s.208

ზად -იან-ი: kusurlu, pürüzlü, s.209

ზამზარ -იან-ი: yay -(s)i; yaylı, s.209

ზარალ -იან-ი: zararlı, zarar verici , s.209

ზიზღ-იან-ი: hor gören, hor görücü , s.212

ზოლ -იან-ი: çizgili, s.212

ზრდილობ -იან-ი: terbiyeli; edepli; ahlâklı; çelebi; soylu, s.213

თაბაშირ-იან-ი: alçılı, s.214

თავაზ -იან-ი: nazik, nezaketli; güler yüz gösteril, iltifatlı; hoş davranan; galan , s.215

თავ-იან-ი: 1. başlı, kafalı 2, kafalı, akıllı, s.216

თავექარ-იან-ი: havai, hoppa; düşüncesiz, s.218

თანაბარძალ-იან-ი: eşit güçte, aynı güçte, s.219

თანასწორუფლებ-იან-ი: eşit haklı, eşit haklara sahip;, s.221

თალ -იან-ი: kemerli; tonoz minde; kemer —(s)i;, s.222

-იერ (მქონებლობის მაწარმოებელი აფიქსი):

არაზომ-იერ-ი: ölçüsüz, aşırı, ilmisiz, s.38

არათანაზომ-იერ-ი: nispetsiz, oransız, s.38

არაკანონზომ-იერ-ი: kanunlara uymaz, kurallara uymaz, s.39

არაკანონ-იერ-ი: kanunsuz, yasadışı; haksız, s.39

არამიწ-იერ-ი: doğaüstü, s.39

არანაყოფ-იერ-ი: biteksiz, verimsiz, s.40

არანივთ-იერ-ი: maddi olmayan; manevi, s.40

ბაზ-იერ-ი: doğancı, turnacı, çakırcı, s.59

ბარ-იერ-ი: set (-ti), engel, baraj, s.61

ბედნ-იერ-ი: mutlu; mesut; bahtiyar; bahtlı; kutlu; ikballi; hayırlı; saadetli; şanslı, s.63

ბექებგან-იერ-ი: geniş omuzlu, s.65

ბიწ-იერ-ი: kötü, ahlaksız, s.67

ბონბონ-იერ-ი: şekerleme kutusu, bonbon kutusu, s.69

ბრაკონ-იერ-ი: kaçak avcı, kaçak ağaç kesen, s.70

გან-იერ-ი: 1.geniş;enli 2.bol, s.107

გეგმაზომ-იერ-ი: sistemli; plâna uygun , s.130

გონდოლ-იერ-ი: gondolcü, s.135

გონ-იერ-ი: zeki, akıllı, s.135

გულისხმ-იერ-ი: yakınlık gösteren; riayetçi; duygulu, s.139

ზეპირსიტყვ-იერ-ი: söz ~(s)i; sözlü; sözle , s.211

ზომ-იერ-ი: 1. ıslımlı; ölçülü; mevzun; düzenli 2. ıslıman;3. ıslımlı; , s.212

თანაზომ-იერ-ი: oranlı, orantılı; nispetli , s.220

თვალსაწ-იერ-ი: göz erimi, çevren , s.225

თვინ-იერ-ი: sakin, uslu; yavaş, s.227

ინტერ-იერ-ი: enteriyör, evin içi, s.237

კანონზომ-იერ-ი: belirli yasalara uygun; , s.244

კანონ-იერ-ი: yasal, kanunî, kanunlu, kanuna/yasaya uygun, meşru;, s.245

კეთილგონ-იერ-ი: sağ duyulu , s.250

კეთილსინდის-იერ-ი: dürüst, namuslu; vicdanlı, insaflı; vazifeşinas; özenli; , s.250

ლმობ-იერ-ი: iyi kalpli, yumuşak kalpli, yufka keldi; hoşgörülü, hoşgörür , s.273

მადლ-იერ-ი: minnettar; teşekkür eden, teşekkür borcu olan, s.275

მართლზომ-იერ-ი: yasal, yasaya/kairuna uygun; haklı, s.278

მაწ-იერ-ო: besleyici, gıdalı, s.283

მახვილგონ-იერ-ო: nükteci, s.283

მეცნ-იერ-ო: âlim, bilim adamı, bilimleri (-ni) , s.291

მიწ-იერ-ო: 1. yer—(s)i;yersel 2, dünya-(s)i; dünyalı, s.301

მკერდგან-იერ-ო: göğüslü , s.302

მოდელ-იერ-ო: modacı; moda yaratıcısı , s.305

მშვენ-იერ-ო: çok güzel, fevkalâde güzel; şık; âlâ , s.330

მშ-იერ-ო: aç; acıkmış; aç kalan; , s.330

ნაყოფ-იერ-ო: verimli, bereketli, s.339

ნაშ-იერ-ო: yavru, döl döş , s.339

ნახევრადმშ-იერ-ო: yarıaç, s.341

ნებ-იერ-ო: şımarık, s.342

ნიჭ-იერ-ო: yetenekli; zeki; istidatlı; kabiliyetli; vergili , s.345

ნოყ-იერ-ო: gıdalı; doyurucu, gıdalı;, s.346

სინდის-იერ-ო: vicdanlı, insafılı , s.427

სიტყვ-იერ-ო: sözle, sözlü olarak, ağızdan , s.430

სულ-იერ-ო: 11. canlı 2. ruh -(s)i; ruhsal; tinsel; manevi; II canlı , s.440

ფეხბედნ-იერ-ო: kademli , s.476

ფოქსტრ-იერ-ო: foksterye , s.482

ფშვინვ-იერ-ი: soluklu, s.485

ფხვ-იერ-ი: 1. kuru olup dökülen, yer değiştiren; 2. gevşek (-ği) , s.485

ქვეცნობ-იერ-ი: bilinçaltı, altbilinç; sübkonsiyon; , s.489

ლონ-იერ-ი: güçlü, kudretli, kuvvetli , s.495

ყველ-იერ-ი: etkisîmlî (-ni), etkırımı (-nı), apukurya , s.498

ცბ-იერ-ი: kurnaz, s.536

ცრუმეცნ-იერ-ი: sahte bilgin, sahte bilim adamı , s.541

ძლ-იერ-ი: 1. kuvvetli, güçlü, şiddetli, iktidarlı; adaleli, dinç; koygun; 2. kuvvetli, şiddetli; okkalı; 3. kuvvetli, sağlam, dinç, canlı , s.545

წამ-იერ-ი: ani, s.547

წეს-იერ-ი: 1. terbiyeli, edepli 2. onurlu, dürüst, namuslu, doğru 3. düzgün; , s.552

წუთ-იერ-ი: anî; süreksiz , s.557

ხნ-იერ-ი: yaşlı , s.568

-ოსან (მქონებლობის მაწარმოებელი აფიქსი):

აბჯრ -ოსან-ი: zırhlı (asker) , s.18

არაპატო -ოსან-ი: dürüst olmayan, namussuz, s.40

გვირგვინო-ოსან-ი: taçlı, s.133

თანრიგ-ოსან-ი: derecesi olan sporcu , s.221

თაფლ-ოსან-ი: 1. balözülü, bal verici 2. bal yapıcı , s.222

კონტრნაღმ-ოსან-ი: karşı lâğım, s.261

კრიალ -ოსან-ი: 1. çörkü, abaküs 2,tespih;
, s.265

მანდილ-ოსან-ი: hanım, bayan, madam , s.277

მაღალკულტურ -ოსან-ი: yüksek kültürlü , s.282

მაღალჩინ -ოსან-ი: büyük/yüksek rütbeli , s.282

მედალ -ოსან-ი: madalya sahibi, madalya almış, s.285

მესამეთანრიგ-ოსან-ი: üçüncü derece — (s)İ , s.288

მშვილდ -ოსან-ი: 1. okçu; yaylı 2. Yay, s.330

მძლე -ოსან-ი: atlet (-ti), s.331

ნაღმ-ოსან-ი: torpido, torpido bot; mayınlayıcı destroyer
, s.339

ნიჩბ -ოსან-ი: kürekçi, s.345

პატი-ოსან-ი: namuslu; vicdanlı; dürüst (-tü); insafılı, s.358

პირველთანრიგ -ოსან-ი: birinci sınıf , s.361

რქ-ოსან-ი: boynuzlu, s.385

საქმ-ოსან-ი: işadamı (-nı); girişken kişi; kodaman, s.413

ტორპედ-ოსან-ი: torpil —(s)i, torpido —(s)i; , s.450

ფრიად-ოსან-ი: üstün başarılı, s.483

შავ-ოსან-ი: siyahlı , s.501

შუბ -ოსან-ი: mızraklı, s.525

ჩანთ -ოსან-ი: keseli;, s.529

ჩინ -ოსან-ი: rütbeli, s.534

ცხენ-ოსან-ი: binici, atlı; süvari , s.542

ძალ-ოსან-ი: halterci; ağır atlet , s.543

წვერ -ოსან-ი: sakallı , s.552

წყვილჩლიქ -ოსან-ი: çatal turnaklılar, s.558

ხელ -ოსან-ი: sanatçı, sanatkâr , s.566

ჯავშნ -ოსან-ი: zırhlı; cebe -(s)i, s.571

ჯვარ-ოსან-ი: haçlı, salipli , s.572

-ოვან (მქონებლობის მაწარმოებელი აფიქსი):

ასაკ -ოვან-ი: yaşlı, s.46

ახ -ოვან-ი: (uzun)boylu,vücutlu, s.57

ბალახ -ოვან-ი: otsu, s.59

ბან -ოვან-ი: bayan,hanım, s.60

ბოჭკ -ოვან-ი: lifli,lifi,lifsel,telsel, s.70

ბუნდ-ოვან-ი: belirsiz, karanlık (-ğı), kapalı , s.72

გემ -ოვან-ი: tatsal, tadım — (s)İ, s.130

გოგორდ -ოვან-ი: 1. күкүрт — (s)İ,kükürtlü 2. sülfür, sülfürük, s.134

გუმბათ-ოვან-ი: kubbe şeklinde, s.140

დიდგვარ -ოვან-ი: soylu;doğuşlu, s.185

დიდმნიშვნელ-ოვან-ი: epey önemli, önemi az olmayan, s.186

დიდსულ -ოვან-ი: yüce ruhlu, onurlu, şerefli , s.186

ეთერზეთ-ოვან-ი: esans; uçucu yağlar , s.193

ეთერ-ოვან-ი: eteri, eterli, s.193

ერთგვარ -ოვან-ი: türdeş, homojen; eşbiçimli;eş tipli; farksrz;, s.199

ერთმნიშვნელ -ოვან-ი: 1. tek anlamlı; 2. pek kısa; , s.199

ერთსულ-ოვან-ი: hemfikir, s.200

ერთვერ-ოვან-ი: 1. bir biçimli, tek biçim; tek-düze, monoton; yeknesak 2. tek renkli, tekömek; düz, s.200

ზეთ-ოვან-ი: yağlı, s.211

თანაბარმნიშვნელ-ოვან-ი: eşit; anlamdaş, s.219

თალ-ოვან-ი: kemerli; tonoz minde; kemer —(s)i;, s.222

იოდ-ოვან-ი: iyodür, s.238

კეთილსურნელ -ოვან-ი: güzel kokulu, rayihalı, ıtırılı, s.250

კეთილხმ -ოვან-ი: ahenkli, kulağa hoş gelen , s.250

კეთრ-ოვან-ი: cüzamlı, s.250

კვანძ -ოვან-ი: düğümlü, s.252

კლდ-ოვან-ი: kayalık (-ğı), kayacık (-ğı) , s.255

კუთხ -ოვან-ი: köşe —(s)i; köşeli, s.266

კურკ-ოვან-ი: zeytinsi; , s.267

ლაბ -ოვან-ი: peltemsi , s.268

ლაჟვარდ -ოვან-ი: gök mavisi , s.269

ლორწ -ოვან-ი: 1. sümüksel ö balgamsal; 2. mukoza, sümüksel zarı , s.274

მარცვლ-ოვან-ი: tanecikli, taneli, s.279

მაღალფარდ-ოვან-ი: terkipli; tumturaklı, ağdalı , s.282

მაღალხარისხ-ოვან-ი: yüksek kaliteli , s.282

მეორეხარისხ -ოვან-ი: 1. ikinci derecede olan, ikincil; ikinci sınıf (olan); 2. İkinci kalite; 3. küçük; yardımcı; , s.288

მესამეხარისხ-ოვან-ი: 1. tapon; 2. üçüncü dereceden; üçüncü sınıf —(s)i; 3. az önemli, önemsiz , s.288

მნიშვნელ -ოვან-ი: 1. önemli, ehemmiyetli önemli olay 2, anlamı olan, anlamlı, s.303

მრავალენ-ოვან-ი: dilleri ayrı ayrı, s.323

მრავალერ -ოვან-ი: çokuluslu, s.323

მრავალმნიშვნელ -ოვან-ი: önemli; anlamlı, manalı; düşündürücü, s.324

მრავალრიცხ-ოვან-ი: 1. kalabalık, büyük; 2. sayısı çok, birçok, s.324

მრავალსაუკუნ -ოვან-ი: asırlardan beri devam eden, asırlardan beri duran , s.324

მრუდხაზ -ოვან-ი: eğrili, s.325

მსხვილმარცვლ-ოვან-ი: iri taneli , s.326

მცირერიცხ -ოვან-ი: sayısı az, sayıca az, s.331

მცირეწლ -ოვან-ი: küçük, küçük yaşlı, küçük ; yaşta, küçük yaştaki, s.331

მხც -ოვან-ი: çok yaşlı; geçkin , s.334

ნაირფერ -ოვან-ი: çeşitli, türlü; değişik , s.335

ნაკლებმნიშვნელ -ოვან-ი: Önemsiz, ehemmiyetsiz, s.336

ნაკლ-ოვან-ი: kusurlu, eksikli , s.336

ნაპრალ-ოვან-ი: sızıcı, s.337

ნახევარსაუკუნ-ოვან-ი: yarım asırlık, elli yıllık, s.341

ნულ-ოვან-ი: sıfır, sıfır -(s)i; , s.347

ოთხხმ-ოვან-ი: dört sesli , s.348

ორაზრ -ოვან-ი: 1. ikianlamlı; iki mânalı; 2. çatal söz; cinas, cinaslı;, s.350

ორენ-ოვან-ი: İkidilli , s.351

პირველხარისხ-ოვან-ი: 1. has, birinci, en iyi cinsten;2. birinci derecede önemi olan , s.361

სამენ-ოვან-ი: 1.üç dil kullanan 2.üç dilli, üç dilde , s.399

სამწახნაგ-ოვან-ი: 1. üç yüzlü, üç kenarlı, üç ağızlı 2. üç düzlemli, s.402

საუკუნ-ოვან-ი: yüzyıllık, yüzyıllar süren; âsırlık; , s.411

სახელ-ოვან-ი: şöhretli, meşhur; şanlı, s.419

სისხლძარღვ-ოვან-ი: damarlı, damar -(s)i , s.429

სოკ-ოვან-ი დაავადება: mantar hastalığı , s.

სპორ-ოვან-ი: sporlu, s.435

სრულფას-ოვან-ი: eksiksiz; değerli, yararlı, kıymetli; , s.436

სრულწლ-ოვან-ი: ergin, reşit , s.436

სურნელ-ოვან-ი: 1. güzel kokulu; ıtırli; 2. baharatlı, s.441

სწორხაზ -ოვან-ი: 1. doğru, doğrulu; doğrusal; düz, düzgün; 2. tek taraflı , s.442

სხვადასხვაენ-ოვან-ი: dilleri ayrı ayrı olan; ayrı ayrı dillerde konuşan, çeşitli dillerde, s.443

ტალღ-ოვან-ი: dalgalı; , s.444

ტოლმნიშვნელ-ოვან-ი: eşit;, s.449

ტოლფას -ოვან-ი: eşdeğer , s.

უცხოენ -ოვან-ი: başka dili konuşan, s.469

უჯრედ-ოვან-ი: hücresel , s.471

ფენ -ოვან-ი: katlı; katmerli, s.475

ფის-ოვან-ი: reçineli; çıralı;, s.478

ღმააზრ -ოვან-ი: derin düşünceli, ciddi, s.495

ყვავილ -ოვან-ი: 1. çok çiçekli, çiçeklerle kapalı; 2. çok renkli, s.497-498

ყინულ-ოვან-ი: buz, buzdan, buz -(s)i , s.498

ჩირქ-ოვან-ი: irinli, cerahatli, s.534

ჩრდილ -ოვან-ი: 1. gölge -(s)İ, gölgede kalan; güzey, kuz; 2.işin olumsuz/elverişsiz yanı, s.535

ცეცხლ-ოვან-ი: ateşli, s.537

ცილ-ოვან-ი: proteinli, albüminli , s.538

ცხიმ -ოვან-ი: yağmsı; yağlı , s.542

ძალ -ოვან-ი: kuvvet -(s)i , s.543

ძვლ -ოვან-ი: kemik —(s)ı; kemiksel, s.544

წახნაგ -ოვან-ი: pahlı; façetalı , s.551

წებ-ოვან-ი: 1. yapışkan, cıvık (-ğı), yılışık 2. tutkal —(s)i, zamk -(s)i; tutkallı, zamklı; 3. gluten, s.551

წერტილ -ოვან-ი: nokta; noktalı, s.551

წვრილმარცვლ -ოვან-ი: ince tanecikli/grenlı , s.553

წვრილფოთლ -ოვან-ი: küçük yapraklı , s.553

წიდ -ოვან-ი: cüruftu;, s.553

წიწვ -ოვან-ი: iğneyapraklı -(s)i, çam - (s)i; melez, s.555

წყლულ-ოვან-ი: ülser — (s)i; yaralı; , s.559

ხავერდ -ოვან-ი: kadife, kadifeli; velur, s.562

ხაზ -ოვან-ი: çizgil, s.562

ხარისხ -ოვან-ი: ekstra, has, s.563

ხატ-ოვან-ი: renkli; süslü, s.564

ხელ-ოვან-ი: 1. sanatçı, sanatkâr 2. usta, hüner sahibi 3. ressam, s.566

ხმ -ოვან-ი: ünlü, sesli, vokal , s.568

ხრტილ -ოვან-ი: kıkırdak —(s)i; kıkırdaklı, s.569

ჯერ -ოვან-ი: 1. gerekli, gereken, uygun; 2. adamakıllı, gereğinden çok, iyice, s.572

ჯირკვლ -ოვან-ი: bez -(s)İ, bezimsî, guddevî; , s.572

ჰაერ -ოვან-ი: hafif , s.573

არაერთგვარ-ოვან-ი: eşitisz, s.38

არაერთსახ -ოვან-ი: ayrıcinsten,heterojen, s.38

არაკეთილხმ-ოვან-ი: ahenksiz, s.39

არამრავალრიცხ -ოვან-ი: sayıca az;kalabalık olmayan, s.40

არანაკლებმნიშვნელ -ოვან-ი: önemi az olmayan,epe önemli, s.40

არაორაზრ -ოვან-ი: iki anlama gelmeyecek, s.40

არასრულწლ-ოვან-ი: reşit/ergin olmayan, s.42

-ედ (მქონებლობის მაწარმოებელი სუფიქსი):

შვიდკუთხ -ედ-ი : yedigen, s.521

შვიდწლ -ედ-ი : 1. yedi yıllık okul 2. yedi yıllık plân , s.521

ათწლ -ედ-ი : on sınıflık okul , s.25

ბოროტმოქმ -ედ-ი : kötü, kötülükçü; şerir; kıyacı , s.69

თანავარსკლავ-ედ-ი : takımyıldız;turna, s.219

თალ-ედ-ი : kemer dizisi, sıra kemerler , s.222

თვითმოქმ-ედ-ი : otomatik, özdevimli , s.226

მართკუთხ -ედ-ი : dik dörtgen , s.278

მრავალკუთხ -ედ-ი : çok köşeli , s.323

ნაკლებმოქმ-ედ-ი : az tesirli, tesirsiz, etkisi , s.336

ოთხკუთხ -ედ-ი : 1. kare, dörtgen 2. kare şeklinde, dörtköşelî; ongen, s.348

ორტაეპ -ედ-ი : beyit (-di) , s.352

პწკარ-ედ-ი : kelimesi kelimesine çeviri, sözü sözüne tercüme , s.372

რვაწლ-ედ-ი : sekiz sınıflı okul , s.382

სასწაულმოქმ -ედ-ი : 1. bir mucize gibi, mucizevi;- mucizemsi, tansıksal 2. harikulâde, olağanüstü, bir harika gibi;, s.410

უჯრ -ედ-ი : 1. göze; hücre; 2- göz; grup (-bu), s.471

ქვაკუთხ -ედ-ი : temeitaşı (-nı) , s.488

ქველმოქმ -ედ-ი : hayırsever, yardımseve hayır sahibi, iyiliksever , s.488

ყვავილ -ედ-ი : çiçek durumu , s.497

შვიდკუთხ -ედ-ი : yedigen, s.521

წინამორბ -ედ -ი: I. önceki, öncel; 2. Öncel , s.554

წრ -ედ-ი : devre, s.557

ხუთკუთხ -ედ -ი: beşgen , s.570

-ა (მქონებლობის აფიქსი) :

აბრეშუმ -ა: ktisküt, bağboğan; yaban, s.17

ადრეულ -ა: erken yetişen, erkenci, turfanda, s.21

ბებერ -ა: kabarcık (-ğ); fiske, s.63

ბოლოქანქარ -ა: kuyrukakan, kuyruksallayan, yunda, sarıçobanaldata, s.68

ბოლოცეცხლ -ა: kızıl kuyruk, s.68

ბოსტან -ა: danaburnu, s.69

ბუთბუზ -ა: tombul, şişman, şişkin, dolgun, s.72

ბველთევზ -ა: yılanbalığı (-nı), şakıt (-ü) , s.132

გოჭ -ა: sazan, su çulluğu, ba-tak çulluğu, s.135

გულწითელ-ა: nar bülbülü, s.140

დიდავ -ა: koca kafalı, büyük başlı, iri başlı, s.185

დიდებოლ-ა: iri sivri dişli; çok dişli , s.186

დიდტუზ-ა: kalın dudaklı , s.186

დიდეურ -ა: kepçekulak (-ğ), uzun kulaklı , s.186

დიდცხვირ -ა: bumaz, gagaburun , s.186

თავდიდ -ა: lota, s.216

თავკომბალ -ა: iribaş, s.218

თეთრყვავილ -ა: kardelen, s.223

თეთრწვერ -ა: aksakal, s.223

კალათ-ა: sepet (-ti); , s.243

მრავალფეხ-ა: kırkayak (-ğı), s.324

მრუდმხარ -ა: dirsek (-ğı), krank (-kı),kol, s.325

მუქთ-ა: bedava, s.328

მუქთახორ -ა: asalak (-ğı); bedavacı, avantacı, cabacı; otlakçı, s.328

მყრალ -ა: kokarca, Amerika kokarcası , s.329

ნამგალ -ა : sağan, s.337

ნამცეც -ა : minik, minicik; cüçük kadar , s.337

ნარჩიტ -ა : çalığışu, s.338

ნაფოტ -ა : çamca, vobla , s.338

ნემსიწვერ -ა : turnagagası, s.343

ნირვან -ა : nirvana, s.345

ორთით -ა : çatal parmaklı , s.351

ორკაპ -ა : çatal, s.351

ორპირ -ა : ikiyüzlü, s.352

ორწახნაგ -ა : ikidüzemli, s.352

პატარძალ-ა : sığirdili (-ni), s.357

სისინ-ა : fisiltı, s.428

სრიალ-ა : kaygan, kaygın, kayağan , s.43

ულვაშ-ა : 1. palabıyık (-ğı), bıyıkî 2. bıyıklı balık , s.460

ფუსფუს -ა : rahat durmaz , s.484

ფუშფუშ-ა : puf, tombul, s.485

ფშუტყეავილ -ა : kısır çiçek, yemişsiz çiçek, s.485

ქათქათ -ა : bembeyaz, duru; kar beyaz, sakız gibi, s.486

ქალაბიქ-ა : erkeksi , s.486

ქანჩყურ-ა : kelebek (-ği) , s.486

ქარბორბალ-ა : hortum, hava hortumu, hortum fırtınası, s.487

ქარიშხალ -ა : fırtınakuşu (-nu), yelkovankuşu (-nu), albatros, s.487

ქერ-ა : sarışın,sarı saçlı, s.488

ქინაქინ -ა : kınakına , s.490

ქურდბაცაც-ა : yankesici; küçük hırsız , s.492

შავბალახ -ა : sığırkuyruğu (-nu), yabanî mercanköşk (-kü), s.501

შავტარ-ა : şahtere (otu), s.501

შავმიწ -ა : kara toprak , s.501

შავტუხ-ა : kara yağız, esmer, s.501

შავწვერ-ა : kara sakallı , s.501

შაქარლამ -ა : şekerleme, s.502

შინაბერ -ა : bekâr, evlenmemiş , s.521

ჩიტოფეხ-ა : söküotu (-nu), s.534

ცალგვერდ-ა : tek yanlı , s.535

ცალთვალ-ა : sokur, bir gözü kör , s.535

ცალფეხ -ა : tek ayaklı , s.536

ცალყურ -ა : tek kulaklı, bir kulağı olmayan , s.536

ცალხელ-ა : bir kolu olmayan, çolak , s.536

ცისფერთვალ -ა : mavi gözlü , s.539

ცხენისკუდ -ა : tilkikuyruğu, s.542

ცხენისწაბლ -ა : hintkestanesi (-ni), s.542

ცხვირგრძელ -ა : buğday biti , s.542

ძირთეთრ-ა: yabanhavucu, s.545

ძირმაგარ-ა: karakabarcık (-ğı), karayanık, s.545

ძირტკბილ-ა: meyan, s.545

ძუძუმწოვარ -ა : meme/süt çocuğu emzikli çocuk, bebek (-ğı) , s.546

წვერეცანცარ -ა : keçîsakal , s.552

წვერჭადარ -ა : aksakal, s.552

წითელ -ა : kızamık (-ğı); , s.553

წითელწვერ -ა : kızıl sakallı , s.553

წყალქვეშ-ა : sualtı, denizaltı; sualtı —(s)i, denizaltı -(s)i; , s.558

წყალწყალ -ა : sulu, su gibi, suyumsu; sıvık , s.558

ხუთკუთხ-ა : beş köşeli , s.570

ხუთწახნაგ -ა : beş yüzeyli/yüzlü , s.570

-ელ-ა(მქონებლობის მაწარმოებელი აფიქსი):

გულწით-ელ-ა: nar bülbülü, s.140

მარტობ -ელ-ა: 1. bekâr 2. kimsesiz; yalınca, s.279

მაჩიტ -ელ-ა: çançiçeği (-ni), s.282

ნაღვ -ელ-ა: öd, safra, s.339

სადღვებ -ელ-ა: yayık (-ğı), s.391

ღორმუც -ელ-ა: açgöz, obur, pisboğaz , s.495

ცალბ -ელ-ა: bir kolu olmayan, çolak , s.536

ცერცვ -ელ-ა: fiğ, küşne, kara burçak, s.537

ცისარტყ -ელ-ა: gökkuşağı (-nı), ebekuşağı, yağmurkuşağı, s.539

ციცინათ -ელ-ა: yıldızböceği (-ni), ateşböceği (-ni), s.539

წით -ელ-ა: kızamık (-ğı); , s.553

ჭყეტ -ელ-ა: Çığ, cıvık (-ğı), s.561

მე-ურ მქონებლობის აღმნიშვნელი:

მე-დიდ-ურ-ი: kibirli, gururlu, burnu büyük;, s.285

მე-ლოდი-ურ-ი: 1.melodik 2.melodik,ezgili, s.286

მე-ლოდრამ-ულ-ი: melodramatik,melodram -(s)i, s.286

მე-მუარ-ულ-ი: anı -(s)i, s.287

მე-რიდიან-ულ-ი: meridyen -(s)i, s.288

უ- ურ (უარყოფითობის მაწარმოებელი აფიქსი):

უ-ბედ- ურ-ი: bahtsız,uğursuz, s.456

უ-გემ-ურ : tatsız,lezzetsiz, s.456

უ-გუნ-ურ-ი : düşüncesiz,akılsız, s.456

უ-დღე- ურ-ი : günü, eksik doğan çocuk, s.457

უ-კეთ-ურ-ი : kötü, s.459

უ-მად- ურ-ი: nankör; kadirbilmez; hayırsız; değerbilmez; , s.461

უ-ნებ-ურ-ი: iradesiz,otomatik,mekanik , s.462

უ-ჟმ-ურ-ი: somurtkan,asıklı yüzlü/suratlı, s.464

უ-საქმ-ურ-ი: boş gezen,aylak ,avare,haylaz, s.465

უ-სახ-ურ-ი: gösterişsiz, alımsız, s.465

უ-სუს-ურ-ი: cılız, s.466

უ-ფერ- ულ-ი: renksiz;parıltısız;donuk , s.466

უ-ცნა-ურ-ი: tuhaf;acayip (-bi), s.469

უ-ცხო-ურ-ი: yabancı,yabancı -(s)i,dış, s.469

უ-ძლ-ურ-ი: güçsüz,kuvvetsiz;dermansız,iktidarsız;eksin;sıska, s.468

უ-წვერ-ულ-ი: sakalsız, s.469

უ-წიგნ-ურ-ი: 1.okuma-yazma bilmeyen,alfabesiz,okumamış,okumasız
2.bilgisiz,cahil;imlasız, s.469

უ-წმაწ-ურ-ი: galiz,pis,uygunsuz;ağza alınmaz;açık saçık , s.470

უ-წმინდ-ურ-ი: cenabet (-ti), s.470

უ-ო (არყოფითობის მაწარმოებელი პრეფიქს-სუფიქსი):

უ-ადგილ-ო: 1. yersiz 2. yersiz; münasebetsiz; uygunsuz, s.455

უ-ავარი -ო: kazasız,arızasız,avaryasız, s.455

უ-ავტორიტეტ-ო: hatırsız, s.455

უ-აზრ-ო: 1. mânâsız, anlamsız 2. ifadesiz; olmazlı; gayesiz; 3. yersiz, boş, yararsız
, s.455

უ-ალკოჰოლ -ო: alkolsüz,ispirtöz, s.455

უ-ანგარიშ-ო: 1. hesapsız; idaresiz, tutumsuz 2. ihtiyatsız, tedbirsiz , s.455

უ-ანგარ-ო: fedakar,özverili, s.455

უ-აპელაცი-ო: 1.itiraz kabul etmez, kesin 2.istinaf edilmez; , s.455

უ-აქცენტ-ო: vurgusuz, s.455

უ-ბადლ-ო: 1. benzersiz, eşsiz, emsalsiz; misilsiz; 2, kıymetli, değerli; , s.455

უ-ბაჟ-ო: gümrüksüz, s.455

უ-ბედ-ო: şanssız,kademsiz,ikbalsiz, s.455

უ-ბილეთ-ო: biletsiz, s.456

უ-ბინა-ო: barınacağı olmayan; konutsuz; evsiz , s.456

უ-ბიწ-ო: pak (-ki), s.456

უ-ბოროტ-ო: kötü kalpli olmayan, iyi kalpli, s.456

უ-ბრალ-ო: sade, düz, basit; , s.456

უ- გეგმ-ო: plansız, s.456

უ-გემოვნ-ო: zevksiz,tabiatsız,midesiz, s.456

უ-გერგილ-ო: eline ağır,ağır kanlı , s.456

უ-გულ-ო: acımasız,kalpsiz,gönülsüz, s.456

უ-გუნებ-ო: keyifsiz,neşesiz, s.456

უ-დავ-ო: I 1 mutlaka, saltık 2. çürütülemez; reddera mez; münakaşa götürmez II 1. münakaşasız; tartışma/münakaşa götürmez; 2. şüphesiz, kuşkusuz; kayıtsız şartsız; götürmez; itirazsız, s.456

უ-დამწერლობ-ო: yazısı olmayan, s.456

უ-დანაკლის-ო: eksiksiz,tam,tamam, s.456

უ-დანაშაულ-ო: kabahatsiz,suçsuz,masum yazıksız, s.456

უ-დიპლომ-ო: diplomasız, s.457

უ-დისციპლინ-ო: disiplinsiz, s.457

უ-დრო -ო: 1. vakitsiz; zamansız; mevsimsiz 2. vakitsiz; münasebetsiz; —, s.457

უ-ენ -ო: dilsiz, s.457

უ-ეფექტ-ო: tesirsiz, s.457

უ-შედევ-ო: tesirsiz, s.457

უ-ემბაკ-ო: hilesiz,saf, s.457

უ-ვად-ო: süresiz,vadesiz,devamlı, s.457

უ-ზად-ო: pürüzsüz,kusursuz, s.457

უ-ზარალ-ო: zararsız, s.457

უ-ზედამხედველ-ო: bakımsız, s.457

უ-ზნე-ო: 1.huysuz,ahlaksız,ahlakdışı 2. namussuz, s.457

უ-ზომ-ო: 1.sınırsız,sonsuz;ölçüsüz;uçsuz bucaksız 2. tükenmez, s.457

უ-საზღვრ-ო: 1.sınırsız,sonsuz;ölçüsüz;uçsuz bucaksız 2. tükenmez, s.457

უ-თადარიგ-ო: 1.idaresiz,gevşek,beceriksiz; 2.(უყაირათო)hesapsız, tutumsuz, s.458

უ-თავბოლ-ო: rabitasız,kırık dökük; abuk subuk; tutarsız,karışık, s.458

უ-თავ-ო: 1.başssız 2. kafasız,akılsız, s.458

უ-თანაგრძნობ-ო: karşılıksız, s.458

უ-თანასწორ-ო: eşitsiz, s.458

უ-თესლ-ო: tohumusuz, s.458

უ-თვისტომ-ო: kimsesiz, akrabasiz, hısımsız, s.458

უ-თმ-ო: saçsız, dazlak, kel, s.458

უ-თოვლ-ო: karsız, s.458

უ-თუ-ო: koşulsuz, kayıtsız şartsız; saltık, s.458

უ-იარაღ-ო: silahsız, s.458

უ-იდე-ო: ideolojisiz, prensipsiz, s.458

უ-იმედ-ო: umutsuz, ümitsiz, s.458

უ-ინიციატივ-ო: pasif, faaliyetsiz, s.458

უ-ინტერეს-ო: ilgisiz; ilginç olmayan, s.458

უ-იღბლ-ო: kademsiz, şanssız; mutsuz, s.458

უ-კანონ-ო: kanunsuz, yarasız; haklardan yoksun; kanun dışı, kanuna aykırı; kuralsız, s.459

უ-კბილ-ო: 1. dişsiz; dişleri dökülmüş 2. tatsız şaka, s.459

უ-კვალ-ო: izsiz, s.459

უ-კვამლ-ო: dumansız, s.459

უ-კიდეგან-ო: uçsuz bucaksız, sınırsız, s.459

უ-კლას-ო: sınıfsız, s.459

უ-კმაყოფილ-ო: memnun olmayan, hoşnutsuz, hoşnut olmayan, s.459

უ-კომპრომის-ო: tavizsiz, ödünsüz; uzlaşmasız, s.460

უ-კონკურენტ-ო: rakipsiz, s.460

უ-კონტროლ-ო: kontrolsüz, denetimsiz, s.460

უ-კრიზის-ო: bunalımsız,buhransız, s.460

უ-კუდ-ო: 1.kuyruksuz 2.güdük (-ğü), s.460

უ-კულტურ -ო: medeniyetsiz,kültürsüz,terbiyesiz, s.460

უ-კურკ-ო: çekirdeksiz, s.460

უ-ლაზათ-ო: çekimsiz, tatsız, s.460

უ-ლამაზ -ო: 1. çirkin;güzel olmayan; biçimsiz, alımsız 2. çirkin, yakışksız, s.460

უ-ლოგიკ-ო: mantıksız,mantıkdışı, s.460

უ-მაგალით-ო: emalsiz,eşsiz,, s.461

უ-მად-ო: iştahsız, s.461

უ-მავთულ-ო: telsiz, s.461

უ-მართველ-ო: münasebetsiz,yakışksız;edebe;hayasız; haksız, s.461

უ-მარილ-ო: tuzsuz, s.461

უ-მარკ-ო: pulsuz, s.461

უ-მარცვლ-ო: taneciksiz, s.461

უ-მახვილ-ო: vurgusuz, s.461

უ-მიზეზ-ო: sebepsiz,nedensiz, s.461

უ-მიზნ-ო: maksatsız,gayesiz,amaçsız, s.461

უ-მიწ-ო: topraksız, s.461

უ-მკლავებ-ო: (ჩასაცმელი)kolsuz, s.461

უ-მნიშვნელ-ო: 1. önemsiz,değersiz;ehemmiyetsiz 2. küçük, hafif,az; hiçten 3. naçiz, değersiz, önemsiz, s.461

უ-მომავლ-ო: ferdasız, s.461

უ-მოქმედ-ო: hareketsiz,eylemsiz; etkisiz; faaliyetsiz,durgun , s.461

უ-მოძრა-ო: hareketsiz,durgun , s.461

უ-მოწყალ-ო: merhametsiz,ifnasız, s.461

უ-მტკივნეულ-ო: acısız, ağrısız; sancısız, s.461

უ-მწე-ო: 1. çaresiz, güçsüz, dermansız 2. savunmasız, korunmasız; sahipsiz, s.462

უ-მწერლობ-ო: yazısı olmayan, s.462

უ-მწიკვლ-ო: 1.temiz,lekesiz; namuslı,yüzü ak 2. pürüzsüz,kusursuz,eksiksiz, s.462

უ-ნაკერ-ო: dikişsiz, s.462

უ-ნაკლ-ო: kusursuz,eksiksiz,pürüzsüz;noksansız, s.462

უ-ნალექ-ო: 1. yağışsız,kurak 2.tortusuz, s.462

უ-ნამუს-ო: namussuz,alçak, s.462

უ-ნაღდ-ო: peşinatsız satış, kliring, takas, s.462

უ-ნაყოფ-ო: 1.kısır 2.verimsiz,biteksiz; kısır, s.462

უ-ნებართვ-ო: izinsiz,ruhsatsız, s.462

უ-ნებისყოფი-ო: iradesiz,azimsiz,istemsiz; gevşek, s.462

უ-ნიადაგი-ო: temelsiz,asılsız,köksüz;yersiz, s.462

უ-ნიშანი-ო: nişansız, s.463

უ-ნიჭი-ო: yeteneksiz,beceriksiz,kabiliyetsiz, s.463

უ-ნომრი-ო: numarasız, s.463

უ-ნუგეში-ო: umutsuz,tesellisiz,teselli bulmaz, s.463

უ-ოჯახი-ო: ailesiz,ailesi olmayan;bekar , s.463

უ-პარტი-ო: partisiz,tarafsız, s.463

უ-პასპორტი-ო: pasaportsuz, s.463

უ-პასუხისმგებელი-ო: sorumsuz,mesuliyetsiz; ilerisi gerisi düşünülmeden yapılan , s.463

უ-პასუხი-ო: 1.cevapsız 2.karşılıksız, s.463

უ-პატენტი-ო: patentsiz,beratsız, s.463

უ-პატივცემული-ო: saygısız;hatırsız;hürmetsiz, s.463

უ-პატიოსანი-ო: namussuz , s.463

უ-პატრონი-ო: 1. sahipsiz,öksüz,ıssız 2.bakımsız, s.463

უ-პერსპექტივი-ო: perspektifsiz,geleceği olmayan; ferdasız, s.463

უ-პირი-ო: kişisiz, s.464

უ-პირობა-ო: koşulsuz, şartsız, kayıtsız şartsız; saltık; , s.464

უ-პლაცკარტ-ო: yataksız, s.464

უ-პრეტენზი-ო: 1. iddasız,yetingen;sade 2. titiz olmayan;seçmez;midesiz, s.464

უ-პრეცედენტ-ო: görülmemiş,emsali olmayan, s.464

უ-პრინციპ-ო: prensipsiz,ilkesiz, s.464

უ-პროცენტ-ო: faizsiz,yüzdesiz, s.464

უ-რეზულტატ-ო: neticesiz, sonuçsuz; başarısız, s.464

უ-ჟანგ-ო: passız,paslanmayan, s.464

უ-რიგ-ო: 1. sıra bekleyen 2. uygunsuz,sebep dışı , s.464

უ-რქ-ო: boynuzsuz, s.464

უ- ელ (უარყოფითობის მაწარმოებელი პრეფიქს-სუფიქსი):

უ-ვნებ -ელ-ო: sağ salim; sağlam; zararsız, s.457

უ-ზრდ -ელ-ო: terbiyesiz, görgüsüz; densiz; riayetsiz; saygısız, s.457

უ-ზრუნვ -ელ-ო: çekimsiz, kaygısız, kayıtsız;, s.457-458

უ-თარგმნ-ელ-ო: çevrilemez; çevrilmesi imkânsız, çeviriye gelmez , s.458

უ-კაცრი-ელ-ო: ıssız, şenliksiz; kimsesiz, تنها, s.459

უ-სწავლ-ელ-ო: okumamış; nadan , s.466

უ-ქონ-ელ-ო: 1. varlıksız; yoksul 2. yoksunlu, s.467

უ-შრომ-ელ-ო: emeksiz, s.468

უ-შფოთვ-ელ-ო: endişesiz; sakin, rahât, s.468

უ-ცვეთ-ელ-ი: ölmezoğlu, eskimek bilmez, s.468

უ-ცვლ-ელ-ი: 1- değişmez; daimî; 2. azledilemez, s.468

უ-ცილობ -ელ-ი: çürütülemez, reddedilmez, söz götürmez; değişmez , s.468-469

უ-ცოდვ -ელ-ი: günahsız, suçsuz, mâsun; pak (-ki), s.469

უცხო-ელ-ი: yabancı, garip (-bi), yaban, el, s.469

უ-ჭმ-ელ-ი: yemeksiz, s.470

უ-ხრწნ-ელ-ი: ebedî, yok olmaz , s.471

-უნ-ა (კნინობით-ალერსობითობის მაწარმოებელი აფიქსი):

ბებრუხ-უნ-ა: pinpirik pinpon, ihtiyar adamcağız, s.63

ბლუკ-უნ-ა: peltek, dili ağır (olan), dili anlaşılmaz olan, s.67

ბუზღ-უნ -ა: 1.homurtu, homurdanış, homurdanma, mırıltı, mırıldanma
2.homurdanmak, mırıldanmak, s.72

ეშმაკ-უნ -ა: küçük şeytan; şeytan çocuk, afacan , s.203

ქალაჩ -უნ-ა: kadınsı erkek, kadınca, kadın gibi; kadınlaşmış, s.486

შუმხ-უნ-ა: köpüklü, s.526

წრუწ-უნ-ა: fare yavrusu, s.557

წუწ -უნ-ა: şikâyet eden, yanıkçı, şekvacı , s.557

ჭრაჭ-უნ-ა: gıcırtilı, s.561

-ინ-ა (კნინობით-ალერსობითობის მაწარმოებელი აფიქსი):

პაწაწ -ინ-ა : ufacık (-ı), küçücük (-ğü); mirif (-ğı), minik; tefecik ufacık , s.358

კოკორ-ინ-ა: su çulluğu, bekas , s.256

ქინაქ-ინ-ა: kınakına, s.490

წრიპ-ინ-ა: gıcırtilı, s.557

ჭრიჭ-ინ-ა: ağustosböceği, kızböceği, yusufçuk (-ğu); , s.561

• -აკ (კნინობითობის მაწარმოებელი აფიქსი):

ბან-აკ-ი: 1. kamp (-pı); 2. ordugâh, açık ordugâh; kamp 3. çingene kafilesi/çergisi, s.60

ბარ-აკ-ი: baraka, s.61

გორ-აკ-ი: tepe, s.135

ზანზალ-აკ-ი: çingirdak (-ğı); zil , s.209

ლილვ-აკ-ი: silindir, merdane, rulo, s.272

ნაწილ-აკ-ი: I. parça, parçacık (-ğı); 2. tanecik (-ğı) , cisimcik (-ğı) 4. toz 5. ek (ekî), edat (-ti), s.340

ტაბ-აკ-ი: tepsi, s.443

ღატ-აკ-ი: fakir, yalıncağ , s.493

დილ-აკ-ი: 1.düğme 2. topuz , s.494

წიგნ-აკ-ი: 1.cüzdan, karne, vesika; 2. cepkitabı (-nı), not defteri, s.553

-იკო (კნინობით-ალერსობით ფორმათა მაწარმოებელი აფიქსი):

ბებ-იკო: ninecik (-ği) , s.63

და-იკო: ablacığım, s.147

დედ-იკო: anneciğım, s.181

მამ-იკო: babacığım, s.276

მამ-იკო: I. küçük kardeş, kardeşçik (-ği) 2. birader! kardeşim! , s.543

-ელ-ი (წარმომავლობის აფიქსი):

ავსტრი-ელ-ი: Avusturyalı, s.22

ალექსანდრი-ელ-ი: İskenderiyeli, s.27

სირი-ელ-ი: Asurlu, s.47

ბავარ-იელ-ი: Bavyeralı, s.58

ბელგი-ელ-ი: Belçikalı , s.63

ბოლივი-ელ-ი: Bolivyalı, s.68

ბრაზილი-ელ-ი: Brezilyalı, s.70

დან-იელ-ი: Danimarkalı, s.159

ვენეცი-ელ-ი: Venedikli, s.206

ინდი-ელ-ი: Hintli, Amerika yerlisi, Kızılderili, s.235

ინდონეზი-ელ-ი: Endonezyalı , s.235

იორდანი-ელ-ი: Ürdünlü, s.239

ირლანდი-ელ-ი: İrlandalı, s.239

ისლანდიელი-ი: Íslandali, s.239

იტალიელი-ი: İtalyalı, İtalyan , s.240

იუგოსლავიელი-ი: Yugoslav, Yugoslavyalı, s.240

კავკასიელი-ი: Kafkasyalı, Kafkaslı , s.242

ლატვიელი-ი: Leton; Letonyalı , s.269

ლიბიელი-ი: Libyalı, s.271

მანჯურიელი-ი: Mançu, s.277

ნორვეგიელი-ი: Norveçli, s.346

პროვინციელი-ი: taşralı, s.369

პრუსიელი-ი: Prusyalı, s.371

სირიელი-ი: Suriyeli , s.428

სკანდინავიელი-ი: İskandinav, s.432

ფინიკიელი-ი: Finikeli, s.478

ფლამანდიელი-ი: Flâman, s.479

შვეიცარიელი-ი: İsveçli, s.520

შოტლანდიელი-ი: İskoçyalı , s.523

ჰოლანდიელი-ი: Hollandalı, Felemenkli , s.575

ადიგი -ელი-ი: Adıge, s.20

ავსტრი -ელი-ი: Avusturyalı, s.22

ავღან -ელ-ი: Afganlı, s.24

აზერბაიჯან-ელ-ი: Azerbaycanlı, s.24

ათენ -ელ-ი: Atinalı, s.24

ალბან -ელ-ი: Arnavut (-du), s.26

ალექსანდრი -ელ-ი: İskenderiyeli, s.27

ალთა -ელ-ი: Altaylı, s.27

ალჯირ -ელ-ი: Cezayirli, s.27

ამერიკ-ელ-ი: Amerikalı, s.29

ანგოლ -ელ-ი: Angolalı, s.34

ასირი -ელ-ი: Asurlu, s.47

აფრიკ -ელ-ი: Afrikalı, s.50

აქარ -ელ-ი: Acar , s.56

ბავარი -ელ-ი: Bavyeralı, s.58

ბალყარ -ელ-ი: Balkar , s.60

ბარ -ელ-ი: fıçı, s.61

ბაშკირ -ელ-ი: Başkurt (-tu), s.62

ბელგი -ელ-ი: Belçikalı , s.63

ბენგალ -ელ-ი: Bengalli, s.64

ბირმ -ელ-ი: Birmanyalı, s.66

ბრაზილი -ელ-ი: Brezilyalı, s.70

ბრიტან -ელ-ი: Britanyalı, s.70

ვენესუელ -ელ-ი: Venezuelâlı, s.206

ვენეცი -ელ-ი: Venedikli, s.206

ვიეტნამ-ელ-ი: Vietnamlı, s.207

კავკასი -ელ-ი: Kafkasyalı, Kafkaslı , s.242

კუბ-ელ-ი: Kübalı, s.266

ლიბი-ელ-ი: Libyalı, s.271

მალა -ელ-ი: Malay, s.276

მალტ-ელ-ი: Maltalı, s.276

მთი-ელ-ი: dağlı, s.293

ნორვეგი-ელ-ი: Norveçli, s.346

ნოღა-ელ-ი: Nogay, s.346

პაკისტან-ელ-ი: Pakistanlı, s.354

პალესტინ-ელ-ი: Filistinli , s.354

პოლონ -ელ-ი: Polonyalı, Leh , s.365

პორტუგალი -ელ-ი: Portekizli, s.366

პროვინცი -ელ-ი: taşralı, s.369

რუმინ-ელ-ი: Rumen, Romanyalı, s.385

საზღვარგარეთ -ელ-ი: yabancı, s.394

სოფლ -ელ-ი: köylü, köy adamı , s.434

სუდან-ელ-ი: Sudanlı, s.439

-მიერ-ი (წარმომავლობის, ადგილის მაწარმოებელი აფიქსი):

ბაგის-მიერ-ი: dudaksıl, s.58

კბილ-ბაგის-მიერ-ი: diş-dudak, s.249

ნების-მიერ-ი: her, her hangi; her türlü; rasgele; gelişigüzel, s.343

ნუნის-მიერ-ი: diş ünsüzü , s.347

სასის-მიერ-ი: damaksıl;, s.409

უკანაენის-მიერ-ი: artdılsi, s.459

უკანასასის-მიერ-ი: artdamaksı, artdamak -(s)i, s.459

ცხვირის-მიერ-ი: geniz — (s)i, genzel, genizsi; , s.542

წესის-მიერ-ი: kurallı, s.552

ხახის-მიერ-ი: gırtlak ünsüzü, s.564

ხორხისმ-იერ-ი: gırtlak -(s)i, gırtlaksı, s.569

-ურ /-ულ (მიმღეობათა მაწარმოებელი):

აბნე -ულ-ი: 1. tutarsız, karışık; şaşkın;2. düzensiz, düzgün olmayan; rabitasız; , s.17

აბობოქრებ -ულ-ი: taşkın; şiddetlenmiş; coşmuş , s.17

აბოლებ -ულ-ი: tütülmüş, tüttürülmüş, dumanlanmış, s.17

აბურდ -ულ-ი: saçma; dolaşık; girift; olmazlı, s.18

აგდებ -ულ-ი: havaya atılmış 2.nemelazımcılık, s.18

აგებ -ულ-ი: yapılmış; kurulmuş, kurulu, s.18

აგზნებ -ულ-ი, აღზნებ-ულ-ი: 1. heyecanlı 2. uyarılğan , s.19

აგრესი-ულ-ი: saldırgan; kavgacı; agresif , s.19

ადეკვატ-ურ-ი: eşit, eşdeğer; aynı; upuygun , s.20

ადვერბ -ულ-ი: zarfi, zarf —(s)i , zarf niteliğinde , s.20

ადვოკატ -ურ-ი: avukat —(s)i , s.20

ადიაბატ -ურ-ი: adyabatık,ısı geçirmez,ısı iletmeyen, s.20

ადიდებ -ულ-ი: taşkın , s.20

ადმინისტრაცი -ულ-ი: yönetimsel;idari;yönetim —(s)i , s.20

ადრე -ულ-ი: erken, s.21

ადულებ-ულ-ი: kaynamış,kaynatılmış;haşlanmış, s.21

ავადმყოფ -ურ-ი: 1.hastalıklı 2.marazi;aşırı, s.21

ავანტიურისტ -ულ-ი: macera —(s)i ;maceracılık —(s)i , s.21

ავანტიურ-ულ-ი: serüvenli,maceralı, s.21

ავარი -ულ-ი: arızalı,kusurlu,bozuk, s.21

ავთენტიკ-ურ-ი: otantik;aslına uygun , s.22

და სხვ.

სი-ე (აბსტრაქტულ სახელთა მაწარმოებელი აფიქსი):

სი-ადვილ-ე : kolaylık (-ღი), hafiflik (-ღი), s.423

სი-ავ-ე : kızgınlık (-ღი), öfke, hırs, s.423

სი-ამაყ-ე : kibir (-ბრი); gurur, s.423

სი-ანც-ე : oynak (-ღი); şahluk (-ღუ), s.423

სი-ახლ-ე : yenili (-ღი), s.423

სი-ახლოვ-ე : yakınlık (-ღი), s.423

სი-ბასრ-ე : 1. keskinlik (-ღი); sivrilik (-ღი), s.423

სი-ბერ-ე : ihtiyarlık (-ღი), yaşlılık (-ღი), s.423

სი-ბეც-ე : 1. körlük (-ღü) 2. bilgisizlik (-ღი), bilmezlik (-ღი); körlük, s.423

სი-ბეჯით-ე : özen; çalışkanlık (-ღი); çaba, s.423

სი-ბილწ-ე : bayağı biz söz, s.423

სი-ბლანტ-ე : 1. sıvışıklık (-ღი) 2. viskozite, s.423

სი-ბნელ-ე : karanlık (-ღი), s.423

სი-ბრაზ-ე : kızgınlık (-ღი), öfke, küskünlük (-ღü), s.423

სი-ბრმავე-ე : körlük (-ღü), görmezlik (-ღი), gözsüzlük (-ღü), s.423

სი-ბრტყ-ე : 1. düzlük 2. düzlem, s.423

სი-ბრძნ-ე : bilgelik (-ღი), hikmet (-ტი), s.423

სი-გამბდრ-ე : zayıflık (-ği); kuruluk (-ğu), s.423

სი-გან-ე : en;enlik (-ği); genişlik (-ği), s.423

სი-განეზ-ე : genişliğine, s.423

სი-გიჟ-ე : delilik (-ği); çılgınlık (-ği), s.424

სი-გიჟმაჟ-ე : oynaklık (-ği); şuhluk (-ğu), s.424

სი-გრილ-ე : serinlik (-ği), s.424

სი-გრძ-ე : 1.uzunluk (-ğu),boy; 2.boy, s.424

სი-დამპლ-ე : çürüklük (-ğü), bozukluk (-ğu), s.424

სი-დამწვრ-ე : yanık (-ği), s.424

სი-დარზასლ-ე : ağırbaşlılık (-ği), vakar; oturaklılık (-ği), s.424

სი-დიად-ე : ululuk (-ğu); büyüklük (-ğü), yücelik (-ği), s.424

სი-დიად-ე : 1. büyüklük (-ğü); irilik (-ği); oylum
2. ölçü 3. değer-nicelik (-ği); 4. gerçek boyut, doğal ölçek, tam boyut, s.424

სი-დონჯ-ე : 1.აგრბაშლიკ (-ği), vakar 2.ölcülülük (-ğü); oturaklılık (-ği), s.424

სი-ელმ-ე : şaşılık (-ği), s.424

სი-ვიწროვ-ე : sıklık (-ği);darlık (-ği), s.424

სი-ვრც-ე : 1.enginlik (-ği); genişlik (-ği) 2. saha,alan 3. aralık (-ği); açıklık (-ği)
4.uzam,uzay, s.424

სი-ზარმაც-ე : tembellik (-ği), uyuşukluk (-ğu), s.424

სი-ზუსტ-ე : doğruluk (-ğu); hassasiyet; kesinlik; tamlık (-ği); , s.424

სო-თამამ-ე : serbestlik (-ği); çekinmezlik (-ği), s.424

სო-თბოგამძლ-ე : ısıya dayanıklı, s.424

სო-თეთრ-ე : beyazlık (-ği), aklık (-ği), s.425

სო-თხ-ე : 1.sıvı,mayi; su 2.suyuk (-ğu), s.425

სო-იაფ-ე : ucuzluk (-ğu), s.425

სო-კაშკაშ-ე : parlaklık (-ği), s.425

სო-კეთ-ე : nimet (-ti); iyilik hayr (-yır), hayırlı iş, s.425

სო-კობტავ-ე : zariflik;narin olma, s.425

სო-ლამაზ-ე : güzellik (-ği); yakışıklılık (-ği), s.425

სო-ლაზრ-ე : tabansızlık (-ği), s.425

სო-ლურჯ-ე : mavilik (-ği), s.425

სო-მაგრ-ე : 1.çetinlik (-ği);katılık (-ği),sertlik (-ği) 2. sağlamlık; dayanıklılık (-ği); güç (-cü) 3.sertlik (-ği); alkol derecesi, s.425

სო-მამაც-ე : cesaret (-ti); yüreklilik (-ği);yılmazlık (-ği), s.425

სო-მართლ-ე : 1.hak (-kkı),hakikat (-ti); haklılık (-ği); doğruluk (-ğu) 2.doğru,gerçek (-ği), s.425

სო-მართლისმოყვარ-ე : 1.hakperest (-ti), hak sever 2.gerçekçi, s.425

სო-მარჯვ-ე : 1.ustalık (-ği), becerililik (-ği) 2.kıvraklık (-ği); açgözlük , s.425

სო-მაღლ-ე : 1.yükseklik (-ği); boy; 2.yükselti, rakım; 3.kot (-tu), s.425

სო-მაძღვ-ე : tokluk (-ğu), s.425

სი-მახვილ-ე : 1.keskinlik (-ği)2.incelik (-ği), s.425

სი-მახინჯ-ე : 1.sakatlık (-ği) 2. çirkinlik (-ği); gudubetlik (-ği) 3. biçimsizlik (-ği); çarpıklık (-ği), s.425

სი-მდაბლ-ე : aşağılık (-ği), s.426

სი-მდიდრ-ე : zenginlik (-ği);servet (-ti);nimet (-ti), s.426

სი-მელოტ-ე : daz,dazlak, s.426

სი-მეჩხრ-ე : seyreklik, s.426

სი-მთვრალ-ე : sarhoşluk (-ğu), s.426

სი-მკაცრ-ე : sertlik (-ği); şiddet (-ti); sıkın olma/oluş, s.426

სი-მკვეთრ-ე : parlaklık (-ği), s.426

სი-მკვირცხლ-ე : oynaklık (-ği), canlılık (-ği), hareketlilik (-ği), s.426

სი-მკვრივ-ე : 1.katılık (-ği),sertlik (-ği) 2.yoğunluk (-ğu); kalınlık 3.ur, s.426

სი-მლაშ-ე : tuzluluk (-ğu), s.426

სი-მოკლ-ე : kısalık (-ği), s.426

სი-მორცხვ-ე : sıkılganlık (-ği); çekingenlik (-ği); utangaçlık (-ği);utanma, s.426

სი-მჟავ-ე : ekşilik, s.426

სი-მრავლ-ე : çokluk (-ğu), s.426

სი-მრგვალ-ე : yuvarlaklık (-ği), s.426

სი-მრუდ-ე : eğrilik (-ği); eğri olma, s.426

სი-მრუმე-ე : zina, s.426

სი-მსივნე-ე : 1.შიშ;ur,tümör;verem 2.kanser, s.426

სი-მსუბუქე-ე : kolaylık (-ği),hafiflik (-ği),yeğnilik (-ği), s.426

სი-მსუქნე-ე : şişmanlık (-ği), semizlik (-ği), s.426

სი-მტკიცე-ე : 1.katılık (-ği),sertlik (-ği) 2. kesin kararlılık 3.metanet (-ti), sağlamlık (-ği);sebat (-tı);kesinlik (-i), s.426

სი-მუნჯე-ე : dilsizlik (-ği), s.426

სი-მქრქალე-ე : donukluk (-ğu), matlık (-ği), s.426

სი-მყარე-ე : dayanlık (-ği); katılık (-ği), s.426

სი-მყოფე-ე : kırılganlık (-ği),gevreklik;dayanısızlık (-ği), s.426

სი-მყუდროვე-ე : 1.sessizlik (-ği),sükunet (-ti) 2.rahat (-tı),rahatlık (-ği) 3.konfor, s.427

სი-მშვიდე-ე : rahat (-ti), huzur; rahatlık (-ği);sükunet , s.427

სი-მძაფრე-ე : yakıcılık (-ği), keskinlik (-ği),sertlik (-ği), s.427

სი-მძიმე-ე : 1.აგრძილვა (-ği), sıklet (-ti) 2. აგრძილვა 3.აგრძილვა 4.baskı,zorbalık (-ği),tahakküm, s.427

სი-მძლავრე-ე : 1.güç (-cü),kuvvet (-ti),kudret (-ti) 2.kapasite;randıman,verim 3.güç (-cü), takat (-ti) 4.üniteler, s.427

სი-მწარე-ე : acılık (-ği),acı, s.427

სი-მწვავე-ე : yakıcılık (-ği), keskinlik (-ği),sertlik (-ği), s.427

სი-მწიორე-ე : 1.kıtlık;darlık 2.fakirlik, s.427

სო-მწიფ-ე : olgunluk (-ğu),erginlik (-ği), s.427

სო-ცუდ-ე : kötülük (-ğü), s.431

სო-ცქვიტ-ე : çeviklik (-ği), çabukluk , s.431

სო-ცხად-ე : açıklık,belli oluş, s.431

სო-ცხარ-ე : 1.keskinlik (-ği) 2.acılık (-ğı), s.431

სო-ცხ-ე : 1.sıcak (-ğı),sıcaklık (-ğı),hararet (-ti) 2.ateş, hararet (-ti) 3.derece, s.431

სო-ძაბუნ-ე : gevşeklik (-ği), zayıflık (-ğı),porsukluk ;ihtiyarlık ve takatsizlik, s.431

სო-ძველ-ე : çoktanlık (-ğı), s.431

სო-ძვირ-ე : pahalılık (-ğı), s.431

სო-ძლიერ-ე : kudret (-ti),güç (-cü),iktidar,şiddet (-ti), s.431

სო-ძნელ-ე : güçlük (-ğü);zorluk (-ğu);çetinlik (-ği), s.432

სო-ძუნწ-ე : cimrilik (-ği);tamah; açgözlülük (-ğü);pintilik (-ği), s.432

სო-წყნარ-ე : rahat (-ti), rahatlık (-ği);istirahat (-tı, -ti),sükunet (-ti), dinginlik (-ği);sakinlik (-ği), s.432

სო-ჰაბუკ-ე : delikanlılık (-ğı),gençlik (-ği), s.432

სო-ჰარბ-ე : ziyadelik (-ği) ;kusur, s.432

სო-ჰრელ-ე : 1.alacalık (-ğı) 2.karışıklık (-ğı),çeşitlilik (-ği), s.432

სო-ხარბ-ე : açgözlülük (-ğü),tamah,hırs, s.432

სო-ხშირ-ე : 1.sıklık (-ğı),sık olma,sık sık olma 2.frekans 3.frekans oranı, s.432

სი-ჯიუტ-ე : inat (-tı),inatçılık (-ğı);sebat (-tı),sebatlılık (-ğı),aksilik (-ği), s.432

-ობა, -ება (აბსტრაქტული სახელების მაწარმოებელი სუფიქსი):

აალ-ება: 1. alevlenme; tutuşma; tutuşturma 2. alevlenmek; tutuşmak, s.17

აბატ -ობა: rahiplik (-ği), s.17

აბეზარ -ობა: 1. sırnaşıklık (-ğı); sarkıntılık (-ğı) 2. sımışmak , s.17

აბობოქრ -ება: 1. şiddetlenmek, coşmak;
azmak 2, azmak, kudurmak, s.17

აბობლ -ება: tırmanarak çıkmak, s.17

აბოლ -ება: 1, tütme, dumanlama 2. tütme ğe başlamak, tütme; dumanlanmak 3.
tüttürülmek, s.17

აბონირ -ება: abone etmek; abone olmak;, s.17

აბრიალ -ება: 1. tutuşma 2. tutuşmak, ateş almak, s.18

აბრჳყვიალ -ება: 1. parlama 2. parlamak , s.18

აბსორბირ -ება: soğutmak, emmek , s.18

აბსტრაგირ -ება: soyutlamak; soyutlanmak, s.18

აბსტრაქტულ-ობა: soyutluk (-ğu) , s.18

აბსურდულ -ობა: saçmalık (-ğı), s.18

აბუზლუნ -ება: homurdanmak, mırıldanmak , s.18

აბუნტ -ება: isyan etmek, isyan çıkarmak/ ayaklanmak, s.18

აბუტბუტ -ება: mırıldanmak, homurdanmak , s.18

აბღავლ -ება: bağırmaq, böğürmek; melemek , s.18

აგ -ება: 1.kurmak, yapmak, inşa etmek 2.geçirmek, s.18

აგებულ-ება: yapı,- yapılış, kuruluş, bünye, s.18

აგენტ -ობა: 1. ajanlık (-ği) 2. ajanlık etmek, s.18

აგზნ-ება, აღგზნ-ება: i. uyarma 2. uyarmak; esrimek, s.19

აგზნებად -ობა , აღგზნებად-ობა: uyarılğanlık (-ği); heyecanlıhk (-ği) asabiyet (-ti), sinirlilik (-ği) , s.19

აგიტატორ -ობა: propagandacılık (-ği); propa-ganda, propaganda yapma, s.19

აგრესიულ -ობა: saldırganlık(-ği), s.19

აგრესორ -ობა: 1. saldırganlık (-ği); saldırganlaşma, saldırganlaşmak , s.19

აგრილ -ება: serinlemek , s.19

ადამიან-ობა: insanlık (-ği),kişilik (-ği), s.19

ადამიანურ-ობა: insanlık (-ği), adamlık (-ği), s.19

ადაპტირ -ება: 1.uyarlamak 2.adapte etmek, s.20

ადგილმდებარე -ობა: 1.mevki,yer;arazi 2.bulunduğu yer, s.20

ადევნ -ება: arkasından yürüme, s.20

ადეკვატურ -ობა: eşitlik, ayniyet; eşdeğerlik (-ği); denklik (-ği), s.20

ადვოკატ -ობა: 1.avukatlık (-ği) 2. avukatlık yapmak, s.20

ადიდ -ება: 1.taşma;aşma 2.taşmak,aşmak, s.20

ადმინისტრირ -ება: bürokratik ve idari yöntemlerle yönetme, s.20

ადსორბირ -ება: soğrumsamak, s.21

ადულ -ება: 1.kaynatma 2.kaynatmak , s.21

აელვარ -ება: parlamak, s.21

აეროფოტოგადალ -ება: havadan fotoğraf alma, s.21

ავადყოფ -ობა: 1.hastalık (-ğı);sayrılık,maraz 2.hasta olmak,hasta düşmek 3. akut (-tu), s.21

ავაზაკ -ობა: çapulculuk (-ğı),yağmacılık (-ğı), s.21

ავანგარდ -ობა: öncülük (-ğı), s.21

ავანსირ -ება: avans vermek, s.21

ავგულ-ობა: kötü kalplilik , s.21

ავიაგადალ -ება: havadan fotoğraf alma, s.22

ავიამრეწველ -ობა: uçak sanayi,uçak endüstrisi, s.22

ავიაშეტყობინ -ება: uçak seferleri, s.22

ავლადიდ -ება: mal,servet (-ti), s.22

ავს -ება: 1.dolma;doldurma 2.doldurmak, s.22

ავტომატიზ -ება: otomatikleşmek;otomatikleştirmek, s.23

ავტომატურ-ობა: otomatiklik (-ği), s.23

ავტონომიურ -ობა: otonomi,özerklik (-ği),muhtariyet, s.23

ავტორეგულირ -ება: otomatik ayarlama, s.23

ავტორ -ობა: yazarı olma, s.23

ავცი -ობა: 1.yerip çekiştirme,gıybet;kov,kovculuk (-ğu),kovculuk yapmak 2.kov etmek,yerip çekiştirmek;kovculuk yapmak, s.24

ავხორც -ობა: şehvet (-ti),şehvetlilik (-ği),kösni, s.24

აზატ -ობა: azatlık (-ğı), s.24

აზვირთ -ება: dalgalanmak;köpürmek, s.24

აზროვნ -ება: 1.düşünme,düşünüş 2.düşünmek, s.24

ათვალწუნ -ება: pek sevmemek,pek hoşlanmamak, s.24

-ობა: 1.benimseme,belleme;anlama 2.benimsemek;bellemek;anlamak 3.şeneltmek 4. (kullanmasını) öğrenmek, s.24

ათრთოლ -ება: 1.titreme 2.titremek, s.25

აირგაულწევ -ობა: sızdırmama, gaz geçirmeme, s.25

აკაზმულ -ობა: at takımı, koşum, s.25

აკანკალ -ება: titremeye başlamak, s.25

აკაშკაშ -ება: parıldamak;parıldatma, s.25

აკვიატ -ება: 1.sarkıntı;sarkıntılık (-ğı) 2.sarkıtmak 3.tutturmak, s.25

აკიდ -ება: yüklemek,sırtlamak,sırtına almak,omuzlamak, s.25

აკივლ -ება: feryat koparmak, s.25

აკნავლ -ება: miyavlamaya başlamak, s.25

ალაგ -ება: kaldırmak; toplamak, s.26

ალალმართლ -ობა: saflık (-ğı);doğruculuk (-ğı), s.26

ალაპარაკ -ება: konuşmaya girişmek,söze başlamak;söz açmak;dile gelmek, s.26

ალბათ -ობა: olabilirlik (-ğı);ihtimal (-li), s.26

ამაო -ება: boşuna olma,boş yere olma;nafilelik (-ğı);boşunalık (-ğı), s.28

ამაღლ -ება: 1.yükseltme,yükselme;yüceleme,yüceltme 2.yükseltmek;yüceltmek
3.urç (-cu), s.28

ამაყ -ობა: övünmek,gururlanmak,gurur duymak, s.28

ამბობ -ება: 1.isyan;başkaldırı;başkaldırma, s.28

ამეტყველ -ება: dile gelmek; konuşmaya başlamak, s.29

ამნისტიორ -ება: affetmek,bağışlamak, s.29

ამობარათ -ება: fişlemek, s.29

ამოგ -ება: kaybettiğini kazanmak,kaybettiğini (oynayarak)geri almak, s.29

ამოდ -ება: altına koymak,altına yerleştirmek, s.29

ამოვს -ება: 1.doldurma 2.doldurmak, s.29

ამოკითხ-ულ-ი: çözüük, s.30

ამოლაგ -ება: çıkarmak, s.30

ამორალურ-ობა: ahlak dışılık (-ğı),ahlaksızlık (-ğı);töre dışılık, s.30

ამორფულ -ობა: şekilsizlik (-ğı),biçimsizlik (-ğı); şekilsiz olma;amorfluk (-ğı),
s.30

ამოტივტივ -ება: satha/su yüzüne çıkarmak,yüzdürmek, s.30

ამოფარ -ება: saklanmak;gizlenmek;sinmek, s.31

ამოქმედ -ება: 1.işletme 2.işletmek;işletilmek 3.işletmek,çalıştırmak;faaliyete geçirmek/getirmek 4.yürümek,yürütmek, s.31

ამოდ -ება: 1.çıkarma;çıkartılma 2.çekmek;çıkarma;ameliyatla alma
3.çıkarmak;çekmek 4.kaldırmak;toplattırmak 5.kayıttan düşmek, -ın kaydını silmek/terkin etmek, s.31

ამოდრმავე-ება: oyuklaşmak, s.31

ამომრ -ობა: 1.kurutmak 2.suyunu çekmek;akaçlamak, s.31

ამოდახ -ება: 1.yoklama 2.yoklamak;(listeye göre) çağırmak, s.31

ამოდრავ -ება: hareket etmek;kımıldamak;devinmek, s.31

ამოცნ -ობა: teşhis etmek, s.31

ამოწყ -ობა: çıkarmak, s.32

ამპარტავნ -ობა: 1.kibir (-bri),büyüklenme 2.kibirlemek,büyüklenmek;övünmek, s.32

კაცთმოყვარე-ობა: insanseverlik (-ği) , s.249

კაცთმოდულე -ობა: İnsan düşmanlık, s.249

კაციჭამი-ობა: yamyamlık (-ği), s.249

კაც -ობა: insanlık (-ği) , s.249

მევახშე-ობა: tefecilik (-ği), faizcilik (-ği), s.285

მეზობლ -ობა: komşuluk (-ğu), s.285

მეთამბაქოე-ობა: tütün tarımı, tütüncülük (-ğü), s.286

მეთაურ -ობა: 1. reislik (-ği); başkanlık 2, başkanlık yapmak/etmek; başında bulunmak/olmak, s.286

მეთევზე -ობა: 1. balıkçılık (-ğı) 2. balık yetiştiriciliği, balık üreticiliği , s.286

მეთვალყურე-ობა: bakım, gözetim; , s.286

მეთოდურ-ობა: yöntemlilik (-ği), metotluluk (-ğu), s.286

მეთუნე-ობა: çömlekçilik (-ği), s.286

მეირმე-ობა: geyiği yetiştirme , s.286

მეკობრე -ობა: korsanlık (-ğı), s.286

მეკრაველე-ობა: astragancılık (-ğı) , s.286

მემინდვრე -ობა: tarla tarımı, çayır ziraatı , s.287

მემკვიდრე -ობა: miras, kalıt (-tı); veraset, s.287

მემკვიდრეობით-ობა: soyaçekim; kalıtım; veraset, s.287

მემონტაჟე-ობა: montajcılık (-ğı), kurguculuk (-ğu), s.287

მემცენარე -ობა: bitki yetiştirme, s.287

მენეჯერ -ობა: menajerlik (-ğı), s.287

მერკანტილურ -ობა: bezirganlık (-ğı) , s.288

მერყე-ობა: 1. tereddüt (-dii), salınım, salıntı; tereddüt etme, sallanma; döneklik 2. tereddüt etmek; sallanmak 3. değışme, s.288

მესაქონლე -ობა: hayvancılık (-ğı), hayvan yetiştirme/yetiştiriciliği , s.289

მესელე -ობა: keten tarımı, keten ziraatı , s.289

მეტოქე -ობა: rekabet (-ti); yarış; yarışma, s.289

მეტყვე -ობა: ormancılık (-ğı), s.290

მეტყველ -ება: konuşma; dil , s.290

მეურვე -ობა: 1- vesayet (-ti); vasilik (-ğİ); 2. birine vasilik etmek, birinin vasiliğini yapmak 3. gözetmek, korumak, s.290

მეურნე-ობა: 1. çiftlik (-ğı) 2, ekonomi; 3. işletme; , s.290

მეფ -ობა: 1. saltanat (dönemi); padişahlık(-ğı); çarlık (-ğı); saltanat/hüküm sürme; 2. saltanat/hüküm sürmek; padişahlık etmek; çarlık yapmak, s.290

მეფრინველე -ობა: tavukçu, kuşçu; kümes hayvancılığı,kümes hayvanı yetiştiriciliği, s.290

მეფუტკრე-ობა: arıcılık (-ğı), s.290

მექათმე -ობა: tavukçuluk (-ğu), s.290

მექალთანე -ობა: kadınlara düşkün olan, karı avcısı, zampara, s.290

მექარავნე -ობა: kervancılık (-ğı), s.290

მექეჩე -ობა: keçecilik (-ğı) , s.290

მექრთამე -ობა: rüşvetçilik (-ğı), s.291

მელვინე -ობა: şarapçılık (-ğı); şarap endüstrisi ,şarapçılık ilmi , s.291

მელორე-ობა: domuz yetiştiriciliği , s.291

მეყვავილე -ობა: çiçekçilik (-ğı), çiçek yetiştirmesi, s.291

მეყვალე-ობა: peynircilik (-ği), peynir yapımı , s.291

მეშჩან -ობა: 1. küçük burjuva sınıfı, küçük burjuvazi; burjuvalar 2. rüçük burjuva zihniyeti , s.291

მეჩაიე -ობა: çaycılık (-ği), s.291

მეცადინე-ობა: 1.çalışmak; 2. dersler, çalışmalar , s.291

მეციტრუსე -ობა: narenciye yetiştiriciliği, s.291

მეცნიერ -ება: bilim, bilgi; fen (-nni); , s.291

მეცხვარე-ობა: koyun yetiştirimi/yetiştirme, koyunculuk (-ğu), s.291

მეძა-ობა: orospuluk (-ğu); zina , s.291

მეწარმე -ობა: girişim, girişimcilik (-ği); , s.291

მეწაღე-ობა: 1. kunduracılık (-ği), ayakkabıcılık (-ği) 2.kunduracılık/ ayakkabıcılık yapmak/etmek , s.291

და სხვ.

სა-ო (დანომწულების აღმნიშვნელი აფიქსი):

სა-აბაზან-ო: banyo odası , s.386

სა-აბატ-ო: manastır, s.386

სა-აგარაკ-ო: yazlık-(s)i, safiye -(s)i, s.386

სა-აგენტ-ო: acente,acentelik (-ği);ajans; büro , s.386

სა-აგიტაცი-ო: propaganda -(s)i, ajitasyon —(s)i,j ajitatif; , s.386

სა-ადვოკატ-ო: avukat -(s)i; avukatlık (-ği), s.386

სა-ავტორ-ო: yazar -(s)i, , s.386

სა-აღერს-ო: şefkat dolu;, s.387

სა-ამქრ-ო: atölye,daire, s.387

სა-ამწყობ-ო: montaj -(s)i, s.387

სა-ანგარიშ-ო: hesap —(s)i; , s.387

სა-არაკ-ო: fevkalade büyük, görülmemiş, işitilmemiş, s.387

სა-არსებ-ო: 1.hayati,hayat -(s)i; geçim -(s)i; yaşamsal, s.387

სა-არტიკულაცი-ო: boğumlanma —(s)i; , s.387

სა-არტილერი-ო: topçu -(s)i, top -(s)i; , s.387

სა-არჩევნ-ო: seçim -(s)i,, s.387

სა-აქა-ო: bu dünyaya ait, s.387

სა-აქცი-ო: mezar -(s)i, s.387

სა-აღდგომ-ო: paskalya -(s)i; paskalyalık (-ğ), s.387

სა-აღრიცხვ-ო: kayıt -(s)i, s.387

სა-აღსარებ-ო: günah çıkarma odası , s.387

სა-ახალწლ-ო: yılbaşı -(s)i, yeni yıl -(s)i, s.387

სა-ბაგირ-ო: halat -(s)i, s.387

სა-ბად-ო: maden, maden yatağı, s.387

სა-ბადრაგ-ო: refakat -(s)i, s.387

სა-ბავშვ- ო: çocuk -(s)i, s.387

სა-ბაზის- ო: altyapısal, s.387

სა-ბაზრ- ო: 1.pazar -(s)i, çarşı -(s)i 2. piyasa, s.387

სა-ბალახ- ო: yaylak (-ğ), yaylım , s.387

სა-ბალეტ- ო: bale -(s)i, s.387

სა-ბანა- ო: banyo -(s)i, yıkanma — (s)i, s.387

სა-ბანკეტ- ო: ziyafet -(s)i, s.387

სა-ბანკირ- ო: bankacı -(s)i, banker -(s)i, s.387

სა- ბანკ-ო: banka -(s)i, s.387

სა- ბაჟ-ო: gümrük (-ğii); , s.387-388

სა-ბარათ- ო: 1.kart -(s)i 2. karne/vesika, s.388

სა-ბარგ- ო: bagaj -(s)i, s.388

სა-ბაყლ- ო: bakkal dükkânı , s.388

სა-ბაკალე- ო: bakkal dükkânı , s.388

სა-ბედისწერ- ო: uğursuz, acı; felakete sürükleyici , mahva götüren, s.388

სა-ბედ- ო: kısmet -(ti), s.388

სა-ბინა- ო: ev -(s)i, konut -(s)i, mesken ;apartman -(s)i, s.388

სა-ბირჟ- ო: borsa —(s)i , s.388

სა-ბიუჯეტ- ო: bütçe -(s)i, s.388

სა-ბოლო- ო: 1. son, sonuncu; 2. kesin; kestirme; ~, s.388

სა-ბრალ- ო: zavallı; biçare, yazık; peri şan kir, s.388

სა-ბრძოლ- ო: savaş/harp -(s)i, s.388

სა-ბუნებისმეტყველ- ო: doğa -(s)İ; , s.388

სა-ბუხჰალტრ- ო: hesap -(s)i, muhasebeci -(J muhasebe —(s)i; , s.388

სა-გადაზიდვ- ო: taşıma -(s)i, nakliyat -(s)i, s.388

სა-გადასახად- ო: vergi -(s)i, s.388

სა-გაზაფხულ- ო: 1. ilkbahar -(s)i, bahar -(s)i, yazlık , s.388-389

სა-გაზეთ- ო: gazete -(s)i, gazetecilik -(s)i, s.389

სა-გამომცემლ- ო: yayınevi -(s)i, editör -(s)i, s.389

სა-გამომძიებლ- ო: sorgu -(s)i; hakikat -(s)i, s.389

სა-გამომჭრელ- ო: bıçkı -(s)i, s.389

სა-გამოფენ- ო: sergi -(s)i, s.389

სა-გამოცდ- ო: sınav -(s)i, imtihan -(s)i;deneme -(s)i, tecrübe -(s)i, s.389

სა-განგაშ- ო: 1.endişeli ; telaşlı;kuşkulu 2.endişe verici, s.389

სა-განმანათლებლ- ო: tahsil -(s)i, öğretim -(s)i; eğitimsel , s.389

სა-გარანტი- ო: garanti -(s)i, güvence -(s)i, s.389

სა-გარე- ო: I. dış —(s)i; 2. bayramlık/yabanlık elbise , s.389

სა-გარეოუბნ- ო: banliyö -(s)i, s.389

სა-გასავლ- ო: gider -(s)i, s.389

სა-გასტროლ- ო: turne -(s)i, s.389

სა-გაფიცვ- ო: grev -(s)i, s.389

სა-გეგმ- ო: planlama -(s)i, s.389

სა-გვარეულ- ო: 1- aile -(s)i; soy — (s)i; 2. nesilden nesle geçen; dededen babadan kalma; , s.389

სა-გზა- ო: 1.hat -(s)i; yol -(s)i ; gezi -(s)i 2. yol -(s)i, yolculuk -(s)i, seyahat -(s)i, s.389

სა-გმირ- ო: kahramanca, s.390

სა-გრაფ- ო: kontluk, s.390

სა-გრიმ- ო: makyaj odası , s.390

სა-გულისხმ- ო: dikkate değer , s.390

სა-გუნდ- ო: 1.koro -(s)i 2. takım -(s)i, s.390

სა-გუშაგ- ო: karakol; nokta, s.390

სა-დავ- ო: davalı kavgalı; tartışmalı ,ihtilafı; tartışma/söz götürür, s.390

სა-დაზვერვ- ო: 1.arama -(s)i; keşif -(s)i 2. istihbarah servisi, s.390

სა-დაზღვევ- ო: sigorta -(s)i, s.390

სა-დამსჯელ- ო: tenkil -(s)i, ceza -(s)i,, s.390

სა-დარაჯ- ო: 1.bekleme -(s)i 2. askeri karakol , mevzi, s.390

სა-დარბაზ- ო: 1. kapı; giriş 2. ziyaret -(s)i, s.390

სა-დებიტორ- ო: borçlu -(s)i, verecekli -(s)i, s.390

სა-დეგუსტაცი- ო: çeşni -(s)i, s.390

სა-დედოფლ- ო: çariçe -(s)i ; kraliçe -(s)i; çariçelik ; kraliçelik , s.390

სა-დემონსტრაცი- ო: gösteri -(s)i, s.390

სა-დეპუტატ- ო: milletvekili -(s)i, s.390

სა-დიპლომ-ო: diploma -(s)i, s.391

სა-დისკუსი- ო: münakaşa -(s)i, tartışma -(s)i, münakaşalı , s.391

სა-დისპეტჩერ- ო: dispetçör odası, kontrol odası , kontrol kulesi , s.391

სა-დოქტორ- ო: doktora -(s)i,, s.391

სა-დურგლ- ო: 1. marangozhane /.marangoz -(s)i,2. marangozluk ~(s)i; —, s.391

სა-დღესასწაულ- ო: 1.bayram -(s)i 2. bayramlık (-ğı), s.391

სა-დღელამის- ო: geceli gündüzlü, gece günz devam eden, günün yirmi dört saatin-süren, s.391

სა-ევაკუაცი- ო: tahliye —(s)i; , s.391

სა-ეთნოგრაფი- ო: etnografya -(s)i, s.391

სა-ეკლესი- ო: 1. kilise -(s)i; dini , s.391

სა-ელჩ- ო: elçilik (-ğı), büyükelçilik (-ğı), s.391

სა-ემიგრაცი- ო: göçme -(s)i, mültecilik -(s)i, s.391

სა-ემისი- ო: emisyon -(s)i, s.391

სა-ენათმეცნიერ- ო: dilbilimsel, dilbilim -(s)i, s.391

სა-ეპისკოპოს- ო: piskoposluk (-ğu), s.391

სა-ერთაშორის- ო: devletlerarası, milletlerarası; uluslar arası, halklar arası; evrensel; enternasyonal (-lî); dünya -(s)i, s.391

სა-ერთ- ო: 1.ortak 2.genel ;umumi 3.toplam, s.391

სა-ესტრად- ო: sahne -(s)i, , s.391

სა-ექიმ- ო: doktor -(s)i,tıbbi , s.391-392

სა-ექსკურსი-ო: gezi -(s)i , s.392

სა-ექსპედიცი- ო: sefer -(s)i, seyahat -(s)i, gezi -(s)i, s.392

სა-ექსპერიმენტ- ო: deney -(s)i, denem -(s)i, s.392

სა-ექსპერტ- ო: ekspertiz -(s)i, denetleme -(s)i, kontrol -(s)i, s.392

სა-ექსპლუატატორ- ო: sömürü -(s)i, sömürücü, s.392

სა-ექსპლუატაცი- ო: işletme -(s)i; bakım -(s)i;, s.392

სა-ექსპოზიცი- ო: ekspozisyon -(s)i,sergileme -(s)i, s.392

სა-ექსპორტ-ო: ihraç -(s)i; ihracat -(s)i, s.392

სა-ვალდებულ- ო: zorunlu, bağlayıcı; mecburî, zarurî; , s.392

სა-ვალუტ- ო: döviz -(s)i, para -(s)i, s.392

სა-ვარაუდ- ო: tahmini,tahmin edilen; ihtimali,varsayımlı,varsayımsal, s.392

სა-ვარჯიშ- ო: 1, egzersiz; araştırma 2. araştırma -(s)i; , s.392

სა-ვაჭრ- ო: 1.ticaret -(s)i,ticari , s.392

სა-ვენტილაცი- ო: havalandırma -(s)i, s.392

სა-ვიზიტ- ო: ziyaret -(s)i, s.392

სა-ზავ- ო: barış -(s)i, , s.393

სა-ზამთრ- ო: I karpuz II kışlık, s.393

სა-ზარალ- ო: zarar eden,zararına çalışan , s.393

სა-ზაფხულ- ო: 1.yaz 2. yazlık , s.393

სა-ზეიმ- ო: törenli, tören -(s)i ; bayram , s.393

სა-ზენიტ- ო: uçaksavar -(s)i, s.393

სა-ზიარ- ო: ortak;, s.393

სა-ზოგად- ო: umumî, s.393

სა-ზღვა- ო: deniz -(s)i ; denizsel, s.393-394

სა-ზღვაოსნ- ო: denizcilik -(s)i; , s.394

სა-თადარიგ- ო: yedek (-ğî), ihtiyat -(s)i; yedekli; , s.394

სა-თავად- ო: prenslik (-ğî) , s.394

სა-თავგადასავლ- ო: serüven —(s)i, macera —(s)i; , s.394

სა-თავის- ო: kendi İçin, s.394

სა-თათბორ- ო: 1. danışma —(s)İ; 2. görüşmelere ait , s.394

სა-თაკილ- ო: rezaletli , s.394

სა-თამაშ- ო: 1.oyuncak (-ği) II oyun ~(s)i; iskambil —(s)i, s.394

სა-თანად- ო: 1. gerekli, gereken, uygun- münasip; lâzım gelen; 2. iyi, yeterli; yerinde; 3.hatckediien; , s.394

სა-თარჯიმნ- ო: tercüman -(s)i, tercümanlık -(s)i, s.394

სა-თეატრ- ო: tiyatroya ait; tiyatro -(s)i, s.394

სა-თევზა- ო: balık tutma -(s)i, s.394

სა-თემ- ო: topluluk — (s)İ , s.394

სა-თვალთვალ- ო: izleme -(s)i; , s.394

სა-თვისტომ- ო: hemşerilik (-ği) , s.394

სა-თხილამურ- ო: kayak -(s)İ; ski -(s)İ; , s.395

სა-იდუმლ- ო: 1. sır (-rır); esrar; sağlam; gizlilik (-ği); 2. gizli, saklı 3. zata mahsus, s.395

სა-იზოლაცი- ო: yalıtkan; izole, s.395

სა-ილუმინაცი- ო: ışıklandırma -(s)i , s.395

სა-ილუსტრაცი- ო: illüstrasyon -(s)i, illüstrasyon niteliğinde; , s.395

სა-იმეგრაცი- ო: göçme -(s)i , s.395

სა-იმპორტ- ო: ithal — (s)İ; , s.395

სა-იმუნოზაცი- ო: iyonlaşma -(s)i, iyonizasyon —(s)İ; ~ , s.395

სა-ინვენტარ- ო: envanter -(s)i; , s.395

სა-ინიციატივ- ო: girişken; faal , s.395

სა-ინკუბაციო- ო: kuluçka süresi/devri -(s)i; , s.395

სა-ინჟინერ- ო: mühendis -(s)i; mühendislik , s.395

სა-ინსპექციო- ო: müfettiş -(s)i,teftiş -(s)i, s.395

სა-ინსტრუქტორ- ო: öğretmen —(s)ı , s.395

სა-ინსტრუქციო- ო: talimat niteliğinde (olan) , s.395

სა-ინტერეს- ო: ilginç; enteresan, ilgi çekici, s.395

სა-ლაშქრ- ო: seferi; yürüyüş -(s)i, sahra -(s)i, s.397

სა-ლექსიკონ- ო: sözlük -(s)i, s.397

სა-ლიცენზი- ო: lisans -(s)i, s.398

სა-ლომბარდ- ო: rehin -(s)i, s.398

სა-მაგალით- ო: örnek (-ği), örneklik (-ğİ); numune, numunelik (-ği); ~, s.398

სა-მაგიდ- ო: 1. masa -(s)i 2. sofras -(s)i, s.398

სა-მედიცინ- ო: tıbbi ;tıp -(s)i ;sağlık -(s)i; sağlık-bilimsel, s.399

სა-ნარდ- ო: götürü , s.403

სა-სეირნ- ო: gezinti -(s)İ, gezme/gezinti için, s.408

სა-სკოლ- ო: okul -(s)i, s.409

სა-სწრაფ- ო: acele;ivedi, s.410

სა-ტახტ- ო: başkent,payitaht, s.410

და სხვ.

სა-ე (დანომწულეების ადგილის მაწარმოებელი აფიქსი):

სა-ბადაგ-ე: pekmezlik (-ği), s.387

სა-ბათქაშ- ე: siva -(s)i, s.387

სა-ბოცვრ- ე: adavşam kümesi, s.388

სა-გოლ- ე: gollük (-ğü); , s.390

სა-გულ- ე: kalp -(s)i, s.390

სა-დავ- ე: dizgin, s.390

სა-დორბლ- ე: göğüslük (-ğü), s.391

სა-ზურგ-ე: arkalık (-ğı),arka,sırt , s.393-394

სა-ვაზნ-ე: fişeklik,fişek çantası;kütüklük (-ğü), s.392

სა-ველ-ე: gezgin, s.392

სა-ველ-ე: 1. kır -(s)i, tarla -(s)i; 2. sahra —(s)i; seyyar, gezici; , s.392

სა-ზარზაზნ-ე: top -(s)İ; , s.393

სა-თესლ-ე: tohumluk; damızlık, s.394

სა-თვალ-ე: gözlük(-ğü); , s.394

სა-თივ- ე: otluk (-ğu),ot ambarı , s.394

სა-თით- ე: yüksük (-ğü), s.394

სა-თოფ- ე: tüfek -(s)i, s.394

სა-თუთუნ- ე: tütün kutusu;sigara tabakası, s.395

სა-ილლი- ე: koltukaltı -(s)i, s.395

სა-კაბ-ე: elbiselik (-ği);rubalık (-ğı), s.395

სა-კარაქ-ე: tereyağı kabı, s.396

სა-კაც- ე: sedye,teskere, s.396

სა-კვამლ- ე: duman -(s)i, s.396

სა-კვერცხ- ე: yumurtalık (-ğı), mebiz, s.396

სა-კინძ- ე: 1.yaka düğmesi 2.kol düğmesi, s.396

სა-კომპოტ- ე: hoşafılık , s.397

სა-კოსტოუმ- ე: kostüm -(s)i; kostümlük (-ğü), s.397

სა-კოჭ- ე: giriş -(s)i, kalas -(s)i, s.397

სა-მარ- ე: 1.mezar ;kabir (-bri) 2.çukur; mezar, s.398

სა-მარილ-ე: tuzluk (-ğu), s.398

სა-მაჯ- ე: bileklik (-ği), s.399

სა-მელნ- ე: mürekkeplik (-ği), mürekkep hokkası, s.399

სა-მუხლ- ე: dizlik (-ği), s.402

სა-მუხრუჭ- ე: fren -(s)i, s.402

სა-მწვად- ე: 1. şiş kebabı 2. kebapçı dükkânı , s.402

სა-მზრ- ე: omuzluk (-ğu), apolet (-ti) , s.403

სა-ნაგვ- ე: çöp -(s)i, çöplük (-ğü), s.403

სა-ნაკველ- ე: fişkılık (-ğı), s.403

სა-ნაყინ- ე: dondurma kutusu,dondurma kabı, s.403

სა-ნაცრ- ე: küllük (-ğü), s.404

სა-ნემს- ე: iğnelik (-ği), s.404

სა-ნერგ- ე: fidanlık (-ğı); dikmelik (-ği), s.404

სა-ნიმუშ- ე: örneklik (-ği); numunelik, s.404

სა-ნიშნ- ე: kitap şeridi, s.404

სა-ნომრ- ე: numara -(s)i, s.404

სა-პალნ- ე: yük (-kü); denk (-ği), s.405

სა-პერანგ- ე: gömlek -(s)i; gömleklük (-ği), s.405

სა-პირ- ე: ağızlık (-ğı), s.405

სა-პირისწამლ- ე: barutluk (-ğu), s.405

სა-პირწონ- ე: karşı ağırlık; mukabil sıklet ;kontrpruva, s.405

სა-პურ- ე: ekmek tabağı , s.406

სა-პერობილ- ე: zindan; cezaevi, hapishane , s.406

სა-რძეც- ე: 1, süt (s)İ 2. meme süt bezi, s.407

სა-სალათ- ე: 1. salatalık (-ğı); 2. salata tabağı/kasesi, s.407

სა-სანთლ- ე: şamdan, s.408

სა-საპნ- ე: sabunluk (-ğu), s.408

სა-სარტყელ- ე: 1. kuşak -(s)i, kemer -(s)i; 2. kuşak -(s)i, s.408

სა-სარჩულ- ე: astarlık (-ğı) , s.408

სა-საუზმ- ე: kafeterya, doyumevi (-ni) kantin , s.408

სა-საძოვრ- ე: otlak -(s)i, mera -(s)i, s.408

სა-სახლ- ე: konak (-ğı) ; saray; şato, s.408

სა-სუფრ- ე: sofralık ,yemeklik, s.409

სა-ტუზ- ე: ağızlık (-ğı), s.411

სა-ფანჯრ- ე: pencere -(s)i, s.411

სა-ფარგლ- ე: pergel takımı , s.411

სა-ფარდ- ე: perde -(s)i, perdelik (-ğı), s.411

სა-ფერფლ- ე: küllük (-ğü), kül tabağı , sigara tablası ,tabla, s.411

სა-ფულ- ე: kese,cüzdan;portmone, s.412

სა-ფურაჟ- ე: yemlik , s.412

სა-ფუტკრ- ე: arılık (-ğı), kovanlık (-ğı), s.412

სა-ქათმ- ე: kümes; kafes, s.412

სა-ქარ- ე: rüzgar -(s)i, s.412

სა-ქარაქ- ე: tereyağı kabı, s.412

სა-ქაღალდ- ე: dosya; kağıtlık (-ğı), s.412

სა-ქვაბ- ე: kazan dairesi, s.412

სა-ღვინ- ე: şarap -(s)i, şaraplık , s.413

სა-ღილ- ე: ilik (-ği); yaka, s.414

სა-ღორ- ე: domuz ahır, s.414

სა-ყვავილ- ე: vazo; çiçeklik (-ği), s.414

სა-ყინულ- ე: buzluk (-ğu); glasiye, s.414

სა-ყურ- ე: küpe, s.414

სა-შარდ- ე: sidik -(s)i; idrar -(s)i, s.414

სა-შაქრ- ე: şekerlik (-ği), s.414

სა-შხაფ- ე: duş odası, s.415

სა-ჩაი- ე: çayevi (-ni), çayhane, s.415

სა-ჩითილ- ე: fidanlık (-ği); fidelik (-ği), s.415

სა-ცრემლ- ე: gözyaşı -(s)i, s.416

სა-ძილ- ე: yatak -(s)i; , s.416

სა-წიწაკ- ე: biberlik (-ği), s.417

სა-ჭაპან- ე: kayış -(s)i; zincir —(s)i; , s.417

სა-ხბორ- ე: buzağılık (-ği), buzağı ahır, s.418

სა- ეთ (სა-ეთ დანიშნულების, ადგილის აფიქსად):

სა-გიჟ-ეთ-ი: psikiyatrik hastane,tımarhane;ruh hastalıkları hastanesi ,akıl hastanesi, s.389

სა-სროლ-ეთ-ი: atış sahası,poligan, s.409

სა-ქალ-ეთ-ი: karı milleti,karı kısmı, s.412

სა-ზღვარგარ-ეთ-ი: dış (ülkeler), s.394

სა-მხრ-ეთ-ი: güney,cenup (-bu), s.403

სა- --ელა (დანომულებების მაწარმოებელი აფიქსი):

სა-ნთებ -ელ-ა: çakmak (-ğı) , s.404

სა-პოვნ -ელ-ა: sıçankulağ , s.405

სა-რეცხ -ელ-ა: fişkırdak (-ğı) , s.406

სა-რწევ-ელ-ა: salıncaklı sandalye/koltuk, s.407

სა-ქან -ელ-ა: salıncak (-ğı) , s.412

სა-წვეთ -ელ-ა: damlalık (-ğı) , s.417

სა-ხრჩობ-ელ-ა: darağacı (-nı) , s.420

სა-ურ / სა-ულ (დანომულებების აღმნიშვნელი აფიქსი):

სა-განძ-ურ-ი: hazine , s.389

სა-გზ-ურ-ი: 1. yol listesi 2. kür ve yemek abonmanı /vesikası, s.389

სა-დისტ-ურ-ი: 1.sadist -(s)i 2. zalimce, s.391

სა-ზღვრ-ულ-ი: gösterilen,belirtilen, s.394

სა-თა-ურ-ი: başlık (-ğ); unvan, manşet, s.394

სა-თოფ-ურ-ი: mazgal; atış deliği, s.395

სა-კვამ-ურ-ი: baca; duman borusu, s.396

სა-კრამენტ-ულ-ი: 1.kutsal, mukaddes 2.gelenek haline gelmiş, s.397

სა-მაჯ-ურ-ი: bilezik (-ği), s.399

სა-მხრეთ-ულ-ი: güney -(s)i; güneysel; cenubi, s.403

სა-ნიტარ-ულ-ი: sıhı, sıhıye -(s)i; hijyenik, sağlık -(s)i, s.404

სა-რკასტ-ულ-ი: sarakalı; kınamsık, s.407

სა-რჩ-ულ-ი: astar; duble; içlik astar, s.407

სა-ტან-ურ-ი: iblisane, iblisi; şeytanca, s.410

სა-ტირ-ულ-ი: yergi -(s)i, yergili; hiciv -(s)i; satirik, s.410

სა-ფეხ-ურ-ი: 1.basamak (-ğı) 2.aşama, basamak (-ğı) 3.kademe 4. mertebe, s.411

სა-ფას-ურ-ი: fiyat, s.411

სა-უზმე-ულ-ი: çerezlik (-ğı), s.411

სა-ღამ-ურ-ი: gecelik (-ğı), s.413

სა-ცეცხლ-ურ-ი: buhurdan, s.416

მე-ურ დანიშნულების მაწარმოებლად:

მე-ტერეოლოგი-ურ-ი: meteoroloji -(s)i; meteorolojik , s.289

მე-ტროლოგი-ურ-ი: ölçü ve tartı bilgi -(s)i, s.289

მე-ტრ-ულ-ი: metrik, s.290

სა--ელ (დანომწულების მაწარმოებელი პრეფიქს-სუფიქსი):

სა-თლ-ელ-ი: kalemtıraş, kalem açacağı, s.394

სა-ნიავებ -ელ-ი: kalbur (makinesi), s.404

სა-რეც -ელ-ი: yatak, s.406

სა-სწავლებ-ელ-ი: 1. okul; lise; 2. öğretici , s.410

სა-ტარებ -ელ-ი: taşınan, taşınacak, s.410

სა-ფან -ელ-ი: uğra;, s.411

სა-ფარებ -ელ-ი: Örtü;, s.411

სა-შლ -ელ-ი: silgi; lâstik (-ğî), lâstik silgi , s.415

სა-ჩეჩ-ელ-ი: tarak (-ğî), keten tarağı, s.415

სა-ცდ -ელ-ი: tecrübe —(s)i, deneme — (s)i; deneysel; , s.416

სა-ცერ-ი: elek (-ğî), s.416

სა-ცეხვ-ელ-ი: dövm, s.416

სა-ცხოვრებ-ელ-ი: 1. konut; daire ; ev, oda, yurt (-du); apartman; 2, barınak; 3. oturulur, oturulabilir, barınabilir, s.416

სა-წერ-ი: yazı —(s)i; , s.416

სა-წნახ-ელ-ი: 1, yemiş baskı eri 2. mengene, pres;, s.417

სა-ჭრეთ-ელ-ი: çapla kalem(i); kemane; lifti; heykeltıraş kalemi, s.418

სა-ჭრ-ელ-ი: kesik ; kesme ; kesme -(s)i , s.418

სა-ჭურვ -ელ-ი: pusat (-tı); araç , s.418

სა-ხამებ -ელ-ი: 1- nişasta; fekül; 2, patates unu, kola, s.418

მე-ე (პროფესიის მაწარმოებელი აფიქსი):

მე-აბრეშუმ-ე: ipekböcekçisi, s.284

მე-ამბობ-ე: isyancı, s.284

მე-ანაზრ-ე: yatırımcı, s.284

მე-არმატურ-ე: demirci, s.284

მე-არღნ-ე: laternacı , s.284

მე-ბათქაშ-ე: sıvacı, s.284

მე-ბაჟ-ე: gümrükçü, s.284

მე-ბაირად-ე: bayraktar,sancaktar, s.284

მე-ბამბ-ე: pamuk tarımı uzmanı, s.284

მე-ბაღ-ე: bahçıvan , s.284

მე-ბეტონ-ე: betoncu, s.285

მე-ბილეთ-ე: kontrol memuru, s.285

მე-ბორნ-ე: feribot makinisti, s.285

მე-ბოსტნ-ე: bostancı,sebzeci, s.285

მე-ბრძმედ-ე: yüksek fırın işçisi, s.285

მე-დავითნ-ე: Zebur okuyan papaz, s.285

მე-დროშ-ე: bayraktar,sancaktar, s.285

მე-დუქნ-ე: dükkancı, s.285

მე-ეზოვ-ე: süprüntücü, s.285

მე-ეეტლ-ე: arabacı, s.285

მე-ვახშ-ე: faizci,tefeci, s.285

მე-ველ-ე: kır bekçisi, s.285

მე-ვენახ-ე: üzümçü, s.285

მე-ვიოლინ-ე: kemancı, s.285

მე-ზენიტ-ე: uçaksavarcı, s.285

მე-ზურნ-ე: zurnacı, s.285

მე-ზღაპრ-ე: masalçı, masal yazarı, s.286

მე-თამბაქო-ე: tütün üreticisi, s.286

მე-თევზ-ე: balıkçı,oltacı, s.286

მე-თოფ-ე: tüfekçi, s.286

მე-თუნ-ე: çömlekçi, s.286

მე-თუნუქ-ე: tenekeci, s.286

მე-თხუთმეტ-ე: on beşinci, s.286

მე-იგავარეკ-ე: fabl yazarı, s.286

მე-ირმ-ე: geyiđi yetiřtiren , s.286

მე-ისრ-ე: makasçı, s.286

მე-კალო-ე: harmancı, s.286

მე-კარ-ე: kaleci, s.286

მე-კასრ-ე: fiçı, s.286

მე-კობრ-ე: korsan, s.286

მე-კუბოვ-ე: tabutçu, s.286

მე-ლოგინ-ე: lođusa, s.286

მე-მამულ-ე: toprak sahibi,arazi sahibi, s.286

მე-მანქან-ე: makinist, s.286-287

მე-მარცხენ-ე: solcu, s.287

მე-მარჯვენ-ე: sađcı, s.287

მე-მატიან-ე: vakanüvis,tarihçi, s.287

მე-მაქმან-ე: dantelci, s.287

მე-მაღარო-ე: maden/kömür kazan işçisi,madenci, s.287

მე-მინანქრ-ე: mineci , s.287

მე-მინდვრ-ე: ekincilik uzmanı, s.287

მე-მკვიდრ-ე: 1.mirasçı,kalıtçı,kalıtısal 2.halef,yerine geçen 3.veliaht 4.izleyici , s.287

მე-მონტაჟ-ე: kurgucu,montajcı, s.287

მე-მოქლონ-ე: perçinci, s.287

მე-მწვანოილ-ე: sebzeçi,manav, s.287

მე-ნაგვ-ე: çöpçü,sürpüntücü, s.287

მე-ნავ-ე: sandalçı,kayıkçı, s.287

მე-ნავთ-ე: gazcı, s.287

მე-ნავთობ-ე: petrol işçisi, s.287

მე-ნალმ-ე: mayıncı, s.287

მე-ნაყინ-ე: dondurmacı, s.287

მე-ნახორ-ე: çoban , s.287

მე-ნახშირ-ე: kömürcü, s.287

მე-ნიჭბ-ე: kürekçi,kürek çeken , s.287

მე-ოცნებ-ე: hayalperest,hayalci,hayalli düşçü, s.288

მე-ოჯახ-ე: ailesine bağlı, s.288

მე-პაი-ე: ortak (-ğı);hisseli,üleşici, s.288

მე-პარკეტ-ე: parkeçi,döşemeci, s.288

მე-პატრონ-ე: 1. patron; sahip (-bi); mal sahibi;2. işleten; sahip (-bi); , s.288

მე-პურ-ე: ekmekçi; ekmek ustası , s.288

მე-რიქიფ-ე: içki dağıtan , s.288

მე-რძევე-ე: sütçü , s.288

მე-საათ-ე: saatçi, s.288

მე-საზღვრ-ე: sınır koruyucu,sınır muhafızı , s.288

მე-საიდუმლ-ე: sırdaş, s.288

მე-საკუთრ-ე: sahip (-bi); mülk sahibi, s.288

მე-სანგრ-ე: istihkancı, madenci, s.288

მე-საპნ-ე: sabuncu, s.288

მე-სასწორ-ე: kantarcı, s.288

მე-საფლავ-ე: mezarıcı, mezar kazıcı, s.288

მე-საქონლ-ე: 1. hayvan yetiştiricisi, hayvancılık uzmanı 2. sığıra bakan işçi, hayvan çiftliği işçisi, s.288

მე-საყვორ-ე: 1- trampetçi 2. borazan , s.289

მე-საჭ-ე: dümenci, serdümen , s.289

მე-სელ-ე: keten yetiştiricisi, s.289

მე-სპილენძ-ე: bakırcı, s.289

მე-სტვირ-ე: gaydacı, s.289

მე-ტაბელ-ე: kontrolcü, markacı; puantör , s.289

მე-ტივ-ე: salcı, s.289

მე-ტოქ-ე: 1.rakip (-bi) 2. yarışman, s.289

მე-ტყავ-ე: tabak (ჭი); tabakhane iş-çisi , s.290

მე-ტყევ-ე: I. ormancı, orman bekçisi, korucu 2. orman müdürü, s.290

მე-ტყვიამფრქვევ-ე: mitralyözcü, makineli tüfek eri, s.290

მე-უნაგირ-ე: saraç (-cı); semerci, s.290

მე-ურვ-ე: vasi, s.290

მე-ურმ-ე: demirbaş müdürü, s.290

მე-უფ-ე: piskopos, metropolit , s.290

მე-ულლ-ე: 1. eş, koca 2. eş, karı, refika, hanım 3. eş, koca, bey , s.290

მე-ფოლად-ე: çelik işçisi, s.290

მე-ფორან-ე: yük arabacısı , s.290

მე-ფუნთუშ-ე: francalacı, s.290

მე-ფრინველ-ე: kümes hayvanları yetiştiren, s.290

მე-ფუტკრ-ე: arıcı, s.290

მე-ქალთან-ე: kadıncıl, kadınlara düşkün olan, karı avcısı, zampara, s.290

მე-ქარავნ-ე: kervancı, s.290

მე-ქეზ-ე: keçeci, s.290

მე-ქის-ე: tellak(-ჭი),natır, s.290

მე-ქოთნ-ე: çömlekçi, çanakçı, s.291

მე-ქუდ-ე: şapkacı, kalpakçı, s.291

მე-ღვინე-ე: ღარაპჩი, ღარაპჩილკ უზმანი , s.291

მე-ღორე-ე: დომუზ ყეტიტირისი, დომუზ სატი, s.291

მე-ყვავილ-ე: ჭიჭეკჩი, s.291

მე-ყველ-ე: პეყირცი, s.291

მე-შახტ-ე: მადენ/კომურ იშჩისი, s.291

მე-შემ-ე: დუნცი, s.291

მე-შუმ-ე: ცამცი, s.291

მე-ჩაი-ე: 1. ჭაყცი 2. ჭაყ ურეტირისი, s.291

მე-ჩვიდმეტ-ე: ყედიაცი, s.291

მე-ჩირალდნ-ე: მეშალე ტაყიყანი , s.291

მე-ჩუქურთმ-ე: იყმაცი, ხაკაკი, s.291

მე-ციტრუს-ე: ნარენციყე ყეტიტირისი, ტურუნგილლყე ყეტიტირენი, s.291

მე-ძველმან-ე: პაჭავრაცი, ესკიცი , s.291

მე-წარმ-ე: გირიშიმცი, იშყერენი; იშლეტმე/ფაბრიკა საჰიბი, s.291

მე-წალ-ე: კუნდურაცი, აყაკბაცი, პაბიჭყი, s.291

მე-წისქვილ-ე: დეგირმეცი, s.291

მე-ხალიჩ-ე: ხალიცი, s.292

მე-ხანძრ-ე: იტფაიყეცი, ტულუმბაცი, s.292

მე-ხოტბ-ე: ივგაცი, s.292

მე-ხრ-ე: sürücü; kırbaçlı , s.292

მე-ჯვარ-ე: sağdıç (-cı), s.292

მე-ჯოგ-ე: sürücü, s.292

მე- ურ (ხელობის, პროფესიის აღმნიშვნელი აფიქსი)

მე-ბად-ურ-ი : balıkçı, s.284

მე-გზ-ურ-ი: kılavuz, rehber; yol kılavuzu , s.285

მე-ზღვა-ურ-ი: denizci, deniz adamı; deniz eri, bahriyeli, s.286

მე-თა-ურ-ი: 1.komutan 2. reis 3. öncü, önder; elebaşı; server 4. amir , s.286

-იკოს (პროფესიის . ხელობის მაწარმოებელი აფიქსი)

აგნოსტ-იკოს-ი: bilinemezci, agnostik , s.19

აგროტექნ-იკოს-ი: tarım teknisyeni , s.19

აკადემ-იკოს-ი: akademik, s.25

ალქიმ-იკოს-ი: simyacı, alşimist , s.28

ანალიტ-იკოს-ი: analizci, tahlilci , s.33

ასტროფიზ-იკოს-ი: astrofizikçi , s.48

ბიოქიმ-იკოს-ი: biyokimya uzmanı , s.66

ბორტმექან-იკოს-ი: uçak makinisti , s.69

ბოტან-იკოს-ი: botanikçi, s.69

გენეტ-იკოს-ი: genetik (-ği), genetikçi , s.131

გეოფიზიკოს-ი: jeofizikçi, jeofizik uzmanı, s.131

გრამატიკოს-ი: gramerci, s.136

გრაფიკოს-ი: grafikçi, grafik, s.136

დიალექტიკოს-ი: diyalektikçi , s.184

დოგმატიკოს-ი: dogmacı, inakçı , s.189

ელექტროს-ი: elektrikçi, s.194

ელექტრომექანიკოს-ი: elektromekanik uzmanı, s.195

ელექტროტექნიკოს-ი: elektrikçi, elektrik teknisyeni, s.195

ემპირიკოს-ი: görgücü; ampirist , s.197

ემპირიოკრიტიკოს-ი: ampiryokritisizm taraftarı, s.197

ენერგეტიკოს-ი: enerji uzmanı, s.197

ერეტიკოს-ი: dâlalet mezhebine mensup; kiliseden ayrılmış, dînden ayrılmış , s.198

ზოოტექნიკოს-ი: zootekni uzmanı, hayvan sağlık teknisyeni , s.213

თბოტექნიკოს-ი: termoteknisyen, s.223

თეორეტიკოს-ი: kuramcı; teorici, teorisyen; nazarîyeci , s.224

ისტორიკოს-ი: 1. tarihçi 2. tarih öğretmeni , s.240

კათოლიკოს-ი: patrik, s.242

კიბერნეტიკოს-ი: sibemetikçi, s.253

კინოკრიტიკოს-ი: film eleştirmeni, s.254

კინომექან-იკოს-ი: projeksiyoncu , s.254

კლას-იკოს-ი: klâsik; klâsikçi, s.255

კომ-იკოს-ი: komik (-ği), komedi aktörü , s.258

კრიტიკოს-ი: eleştirmen, eleştirici; tenkitçi, s.265

ლირ-იკოს-ი: lirik şair, s.272

მათემატიკოს-ი: matematikçi, s.275

მედიკოს-ი: tıp adamı, hekim; tıp öğrencisi, tıbbiyeli, s.285

მეტაფიზიკოს-ი: metafizikçi, s.289

მექან-იკოს-ი: 1. makine mühendisi/uzman 2. tamirci , s.290

მისტიკოს-ი: mistik, gizemci, tasâvvufçu; sofi , s.298

მუსიკოს-ი: müzisyen, müzikçi; çalgıcı , s.327

ოპტიკოს-ი: optik uzmanı , s.350

პიროტექნიკოს-ი: pirotekni uzmanı, fişek ustası , s.362

პოლიტიკოს-ი: politikacı, siyasî, siyasetçi , s.365

პრაგმატიკოს-ი: pragmacı , s.366

პრაქტიკოს-ი: pratisyen, eylem adamı , s.366

პროზა-იკოს-ი: nesirci, nesir yazarı, öykücü, düzyazıcı, s.369

რადიოტექნიკოს-ი: radyo teknisyeni , s.374

რომანტიკოს-ი: romantik (-ği); coşumcu , s.384

სატირ-იკოს-ი: yergici, taşlamacı, taşlama yazarı, s.410

სინოპტიკოს-ი: hava tahmin uzmanı , s.428

სკეპტიკოს-ი: şüpheci, kuşkucu, septik (-ki), s.432

სტატისტიკოს-ი: istatistikçi, istatistik uzmanı , s.437

სტო-იკოს-ი: stoacı, s.

ტაქტიკოს-ი: taktisyen, s.445

ტექნიკოს-ი: teknisyen, teknikçi, s.447

ტრაგ-იკოს-ი: trajedi artisti, facia artisti, s.450

ფანატიკოს-ი: fanatik, bağınaz, s.472

ფიზიკოს-ი: fizikçi, fizik bilgini , s.477

ფონეტიკოს-ი: sesbilgisi/fonetik uzmanı , s.480

ფსიქონალიტიკოს-ი: ruhçözümçü , s.483

ქიმიკოს-ი: kimyacı, kimya uzmanı, s.489

კინ-იკოს-ი: kinli, kin tutan, s.538 და ა. შ.

ნა- არ (წინა ვითარების მწარმოებელი აფიქსი):

ნა-ბიჭვ-არ-ი: 1. piç (-çi),soysuz 2. orospu/kahpenin dölü,Cumartesi çocuğu, s.334

ნა-ზმნ-არ-ი: fiilden (türeme), s.335

ნა-თ-ალ-ი: kazıntı, s.335

ნა-თხოვ-არ-ი: eğreti, s.335

ნა-კვერჩ-ალ-ი: kor, s.336

ნა-კრძ-ალ-ი: yasak orman, korunan orman; koruluk (-ğu), s.336

ნა-მგ-ალ-ი: orak (-ği), s.337

ნა-სუფრ-ალ-ი: yemek artıkan, sofrası artığı; döküntü, s.338

ნა-სახელ-არ-ი ზმნები: isimden fiiler, s.338

ნა-ტყვი-არ-ი: kurşun -(s)i , s.338

ნა-ფერდ-ალ-ი: kavram yağı, s.338

ნა-ფრონტ-ალ-ი: cephe bulunan, s.338

ნა-ქალაქ-არ-ი: eskiden bir şehrin bulunduğu yer, s.339

ნა-ქურდ-ალ-ი: çalınmış, çalınan, çalıntı, çalınmış eşya, s.339

ნა-ყვავილ-არ-ი: çiçekbozuğu bir yüz, s.339

ნა-ჩუქ-არ-ი: hediyelik (-ği); hediye, armağan; bağışlanmış, armağan/hediye edilmiş, s.339

ნა-ჩხუბ-არ-ი: kavgalı, s.340

ნა-ცოდვილ-არ-ი: zoraki, yapmacık; didine çabalıya meydana getirilen , s.340

და ა. შ.

ნა- -- -ევ (წინა ვითარების მაწარმოებელი აფიქსი):

ნა-კვალ-ევ-ი : iz, s.336

ნა-ჭდ-ევ-ი : 1. kertik (-ღი); çentik, çentme; gez 2.yiv; vida; , s.341

ნა-ჭრილობ-ევ-ი : yara yeri; çalık (-ღი), s.341

ნა- -- -ერ (წინავითარების მაწარმოებელი პრეფიქს სუფიქსი):

ნა-წ-ერ-ი: yazış, yazı, s.340

ნა-წვ -ელ-ი: sağılan; sağım , s.340

ნა-ჭ-ერ-ი: 1. parça; dilim; kesinti; II kumaş; 2. kupon, kuponluk (-ღუ); , s.341

-ნარ (კრებითობის მაწარმოებელი სუფიქსი):

ბუჩქ-ნარ-ი: fidanlık (ღი),çalılık (-ღი), s.74

ვარდ-ნარ-ი: gülistan, güllük (-ღü), s.205

თიხ-ნარ-ი: killi toprak, geren, kumlu kil , s.228

თხილ-ნარ-ი: findıklık (-ღი); findık bahçesi , s.230

ნამგ-ნარ-ი: çamlık (-ღი), çam ormanı , s.340

ტორფ-ნარ-ი: turbalık (-ღი), s.450

ყვავილ-ნარ-ი: çiçeklik (-ღი), çiçek bahçesi; tarh, çiçek tarhı, s.497

შამბ-ნარ-ი: yabani ot , s.501

-ეთ (გეოგრაფიულსახელთა მაწარმოებელი აფიქსი):

აღმოსავლ-ეთ-ი: doğu,şark (-kı),taşra, s.53

ახლოაღმოსავლე -ეთ-ი: Yakın Doğu,Yakın Şark, s.57

ბნელ-ეთ-ი: karanlık (-ღი);, s.67

დასავლ -ეთ-ი: batı; garp (-bi, -bi), s.162

დედულ-ეთ-ი: annesinin yurtluğu , s.181

ვილაი -ეთ-ი: vilâyet, il , s.208

ზღვისპირ-ეთ-ი: deniz boyu bölge, deniz yakası; deniz kıyıları/sahilleri , s.214

ზღვისქვეშ-ეთ-ი: denizaltı, s.214

იატაკვეშ-ეთ-ი: yeraltı, gizlilik (-ği);illegalite;, s.231

ლაზარ -ეთ-ი: hastane; revir , s.268

მთიან-ეთ-ი: yayla, s.293

მინარ -ეთ-ი: minare, s.297

მიწისქვეშ-ეთ-ი: yeraltı; mağara , s.301

საგოჭ-ეთ-ი: psikiyatrik hastane, tımarhane; ruh hastalıkları hastanesi, akıl hastanesi, s.389

საზღვარგარ-ეთ-ი: yurt dışında/dışarıda, s.394

საზღვარგარ-ეთ-ი: dış (ülkeler) , s.394

სამხრ -ეთ-ი: güney, cenup (-bu), s.403

სასროლ-ეთ-ი: atış sahası, poligon, s.409

საქალ -ეთ-ი: karı milleti, kan kısmı, s.412

უკუნ -ეთ-ი: karanlık (-ği), kapkaranlık (-ği); , s.460

ურთიერთგადამკვ -ეთ-ი: çatışık , s.464

უცხო -ეთ-ი: diş
 , s.469

ქალაქგარ -ეთ : şehir dışında , s.486

ქვეშ-ეთ-ი: yeraltı, s.489

შარდსაწ-ეთ-ი: idrar yolu , s.502

შორ-ეთ-ი: uzaklık (-ğı); uzaklar, s.523

ჩრდილო-ეთ-ი: 1. kuzey; şimal (-İİ); 2.Kuzey, Arktik, Arktik bölge , s.534-535

წყალსაკვ-ეთ-ი: talyamar, s.558

ხმელ-ეთ-ი: kara, toprak (-ğı), s.568

ჯოჯობ -ეთ-ი: cehennem; tamu, s.573

-დან

ამიერი-დან: bundan sonra, ileride; bir daha , s.29

არსაი -დან: hiçbir yerden , s.44

აქე -დან: 1. buradan, burasından 2, bundan (dolayı); , s.50-51

ახალგაზრდობი-დან: genç yaşından beri, s.56

ახლი -დან: yeniden, yeni, yeni baştan; bir daha, s.57

დაბლი -დან: aşağıdan, s.142

დასაბამი -დან: temelden; kökten , s.162

ვინაი -დან: çünkü, zira; mademki , s.208

ზევი -დან: 1. üzerinden, üstünden 2. yukarıdan; , s.210

ზემო -დან: 2. üzerinden, üstünden 2. yukarıdan; , s.210

ზურგი -დან: arkadan, geriden, s.213

თავი -დან: 1. önce, ilk önce, evvelâ; ilkin, ilkten, önceleri 2. yenibaştan, baştan, bir daha , s.216

ოქი -დან: oraya; oralara, s.240

მაღლი -დან: yukarıdan, s.282

ოდი -დან: -dan/-den beri; uzun zamandan beri, s.348

საი -დან: nereden, s.395

უკნი-დან: arkadan; geriden; arkasından, s.460

ქვევი-დან: aşağıdan, s.488

ქვემო-დან: aşağıdan, s.488

შიგნი-დან: içeriden, içten, s.521

შორი-დან: uzaktan, s.523

წინი-დან: ileriden, önden, s.555

-იზმ (უცხოური წარმომავლობის სუფიქსი):

აბსენტე -იზმ-ი: vatandaş vazifelerinden kaçınma , s.18

აბსოლუტ -იზმ-ი: saltçılık (-ğı), mutlakiyet (-ti), mutlakçılık (-ğı) , s.18

აბსტრაქციონ -იზმ-ი: soyutçuluk (-ğı), abstraksiyonizm, s.18

ავნოსტიც -იზმი: bİlİnmezcilik (-ğİ), agnostisizm, s.19

ავანგარდ -იზმი: öncü akımı, s.21

ავიამოდელ -იზმი: uçak modeli yapıcılığİ , s.22

ავტოეროტ-იზმი: özünerosluk (-ğİ), s.22

ავტომობილ-იზმი: otomobilcilik (-ğİ); otomobil sporu, s.23

აკადემ -იზმი: akademicilik (-ğİ), akademizm, s.25

ალბინ -იზმი: akşınlık (-ğİ), albinizm , s.26

ალკოჰოლ -იზმი: alkolizm, s.27

ალოგ-იზმი: mantıksızlık (-ğİ) , s.27

ალპინ -იზმი: dağcılık (-ğİ), alpinizm , s.27

ალტრუ -იზმი: özgecilik (-ğİ), diğerkâmlık (-ğİ) , s.27

ამორალ -იზმი: amoralizm, ahlâksızlık (-ğİ); ahlâkdışıcılık (-ğİ), töre dışıcılık (-ğİ) , s.30

ანარქ -იზმი: anarşizm; anarşistlik (-ğİ), s.33

ანაკრონ -იზმი: 1. anakronizm, tarihe aykırılık 2. çağı uymama, s.33

ანგლიც -იზმი: Anglikanizm, s.34

ანტროპომორფ -იზმი: antroposantrizm, s.34

ანტროპოცენტრ -იზმი: antroposantrizm, insaniçincilik (-ğİ), s.34-35

ანიმ -იზმი: canlıcılık (-ğİ), animizm , s.35

ანტაგონ-იზმი: antagonizma, tezat (-ddi) , s.35

ანტიდემოკრატი-იზმი: antidemokratizm, s.35

ანტიიმპერიალ-იზმი: antiemperyalizm , s.35

ანტიკომუნ-იზმი: antikomunizm, komünizm aleyhtarlığı, s.35

ანტიმილიტარ-იზმი: anîmilitarizm, militarizm aleyhtarlığı; militarizme karşı olma, s.35-36

ანტირას -იზმი: antiırkçılık (-ğı); ırkçılığa karşı, s.36

ანტისემიტ -იზმი: antisemitizm, s.36

არაბ -იზმი: Arapça deyimi , s.37

არგოტი -იზმი: argo söz, s.43

არისტოკრატი -იზმი: aristokratlık (-ğı) , s.44

არისტოტელ -იზმი: Aristoculuk (-ğu) , s.44

ასკეტი-იზმი: çilecilik (-ğı), çile keşlik, riyazet (-ti), s.47

ასტიგმატი-იზმი: astigmatizm, s.48

ატავ-იზმი: atavizm; gerileme, atacılık (-ğı)
, s.48

აუტი-იზმი: otizm, s.49

აფორ-იზმი: aforizm, özdeyiş, özlü söz , s.50

აკრომატი-იზმი: renksemezlik (-ğı), s.51

ბაბა-იზმი: Babailik (-ğı) , s.58

ზანდიტ-იზმი: eşkıyalık (-ği), haydutluk (-ğu) , s.60

ბაპტიზმი: baptizm, s.60

ბარბარ-იზმი: barbarizm, s.61

ბაჰა -იზმი: Bahailik, s.62

ბიმეტალ -იზმი: bimetalizm, s.66

ბიუროკრატ -იზმი: bürokrasi, kırtasiyecilik (-ği); formalite , s.66-67

ბოლშევიზმი: bolşevizm, bolşeviklik (-ği) , s.68

ბუდიზმი: Budizm, Budistlik (-ği), s.72

გალიციზმი: galisizm , s.91

გეოტროპიზმი: jeotropizma , s.131

გეოსანტრიზმი: jeosantrizm, s.131

გერმანიზმი: germanizim, s.132

გიგანტიზმი: jigantizim , s.133

ირფანიეზმი: irfaniye, s.134

დალტონიზმი: daltonizm, renk körlüğü; renkseçmezlik (-ği), s.151

დარვინიზმი: Darvincilik (-ği) , s.161

დემოკრატ -იზმი: demokrasi, s.183

დესპოტიზმი: despotluk (-ğu), despotizm; zulüm (-Imü), s.184

დეტერმინ-იზმი: belirlenimcilik (-ği), determinizm, s.184

დიამაგნეტიზმი: diyamagnetizm, s.184

დიასტროფიზმი: kaymaoluşum, s.185

დილეტანტიზმი: amatörlük (-ğü), heveskarlık, özencilik (-ği), diletantizm, s.186

დიმორფიზმი: dimorflizm, s.186

დინამიზმი: 1. dinamizm, hareketlilik 2. gürelcilik (-ği), s.186

დოგმატიზმი: dogmacılık, dogmatizm; inakçılık (-ği)
, s.189

დრამატიკალიზმი: dramatiklik (-ği); dramatik durum, s.190

დუალიზმი: düalizm, ikilik (-ği), ikicilik (-ği), s.191

ეგალიტარიზმი: eşitçilik (-ği) , s.192

ეგზისტენციალიზმი: varoluşçuluk (-ğu), egzistansiyalizm , s.192

ეგზოთერიზმი: dışraklık (-ğl) , s.192

ეგოიზმი: bencilik (-ği), benlikçilik (-ği); egoizm, egotizm, s.192

ეგოცენტრიზმი: insanıçincilik (-ği), egosantrizm, benözekçilik (-ği), s.192

ევდემონიზმი: evdemonizm, s.193

ევოლუციონიზმი: evrimcilik (-ği) , s.193

ევფემიზმი: örtmece, öfemizm , s.193

ეკლექტიკალიზმი: seçmecilik (-ği), eklektizm, s.193

ეკონომ-იზმი: ekonomizm , s.194

ელექტრომაგნიტ-იზმი: elektromanyetizma, s.195

ელინი-იზმი: Helenizm, s.196

ემპირ -იზმი: ampirizm; görgücülük (-ğü), s.197

ემპირიოკრიტიცი-იზმი: ampiryokritisizm, s.197

ეპიკურე-იზმი: Epikürcülük (-ğü), s.198

ეროტი-იზმი: erosallık (-ği), erotizm, s.200

ესთეტი -იზმი: estetizm, estetikçilik (-ği), güzel duyuculuk , s.200

ეტატი-იზმი: devletçilik (-ği), etatizm , s.201

ექსპანსიონ -იზმი: yayılmacılık (-ği), yayılma politikası, s.202

ექსპრესიონ-იზმი: dışavurumculuk (-ğu); anlatımcılık (-ği), ekspresyonculuk (-ğu). Ekspresyonizm, s.202

ექსტრემ -იზმი: aşarıcılık, s.203

ექსპიზიციონ -იზმი: utaçımı, göstermecilik (-ği), s.203

ვანდალ -იზმი: Vandalizm, Vandallık (-ği) , s.204

ვიტალი -იზმი: vitalizm, s.208

ვოკალი-იზმი: vokal sistemi, sesliler kuramı , s.208

ვოლუნტარი-იზმი: voluntarizm, istenççilik, s.209

ვულკანი -იზმი: volkanizm , s.209

თალმუდ-იზმი: skolâstik (-ჭი), bir şeyi anlamadan ezberleme , s.219

თეი-იზმი: tanrıçılık (-ჭი), teizm , s.223

იაკობინ -იზმი: jakobenizm, s.230

იდეალ-იზმი: idealizm; ülkücülük (-ჭი); , s.231

იდიოტ-იზმი: aptallık (-ჭი); salaklık (-ჭი) , s.232

იეზუიტ -იზმი: Cizvitlik (-ჭი) , s.232

იზოლაცია -იზმი: infiratçılık (-ჭი) yalnızçılık (-ჭი), s.232

იზომორფ -იზმი: eşbiçimlilik, s.233

იზოქრონი -იზმი: eşzamanlık (-ჭი) , s.233

ილუზიონ -იზმი: illüzyonizm, göz bağçılık (-ჭი), s.233

იმპერიალ -იზმი: emperyalizm, yayılmcılık (-გი)
, s.234

იმპრესიონ -იზმი: empresyonizm, izlenirelik (-ჭი), s.234

ინდეტერმინ-იზმი: yadgerekircilik (-ჭი) ; endeterminizm, s.235

ინდივიდუალ -იზმი: bireycilik (-ჭი);kendilik (-ჭი);- ferdiyetçilik; individüalizm ,
s.235

ინდიფერენტ -იზმი: ilgisizlik (-ჭი) , s.235

ინდუ -იზმი: hinduizm, s.235

ინდუსტრიალ -იზმი: endüstrializm, s.235

ინტელექტუალ-იზმი: entelektüalizm; zihniye , s.237

ინტერნაციონალ -იზმი: enternasyonalizm, s.237

ინფანტილ -იზმი: infantilizm, çocukçalık (-ği)
, s.238

ირაციონალ-იზმი: irrasyonalizm, s.239

ისლამ -იზმი: İslâm dini, İslâmcılık (-ği), Müslümanlık (-ği), s.239

იუდა -იზმი: Yahudilik (-ği) , s.240

კათოლიც-იზმი: Katoliklik (-ği), katolisizm , s.242

კაპიტალ -იზმი: kapitalizm, s.246

კარიერ -იზმი: kariyerizm, mevki düşkünlüğü , s.247

კატაკლ -იზმი: I, kataklizm 2. büyük değişme; fecaat, s.248

კვიეტ -იზმი: kiyetizm , s.253

კლასიც -იზმი: klasisizm, klasikçilik (-ği); , s.255

კლერიკალ-იზმი: dinerkçilik (-ği), klerikalizm, s.255

კოლაბორაციონალ-იზმი: işbirlikçilik (-ği), kollaborasyonizm, s.256

კოლექტივ-იზმი: kolektifçilik (-ği), kolektifivizm, ortaklaşacılık (-ği) , s.257

კოლონიალ -იზმი: sömürgecilik (-ği); kolonializm
, s.257

კომ -იზმი: komiklik (-ği), s.258

კომუნ -იზმი: komünizm; , s.259

კონსერვატ-იზმი: tutuculuk (-ğu); , s.260

კონსტიტუციონალ-იზმი-ი: meşrutiyetçilik (-ği), s.260

-ისტ (უცხოური წარმომავლობის სუფიქსი):

ავანგარდ-ისტ-ი: öncü, s.21

ავიამოდელ -ისტ: uçak modeli yapıcısı, uçak modelcisi, s.22

ავტომობილ-ისტ-ი: otomobilci; otomobil sporcusu, s.23

აკვარელ -ისტ-ი: suluboya ressamı , s.25

აკვარიუმ -ისტ-ი: akvaryumcu, s.25

აკორდეონ -ისტ-ი: akordeoncu, s.26

ალტრუ -ისტ-ი: Özgeci; diğerkâm , s.27

ამერიკან-ისტ-ი: Amerikanist (-ti), s.29

ანარქ -ისტ-ი: anarşist (-ti), s.33

ანიმალ -ისტ-ი: hayvan ressamı, animalist , s.35

ანტაგონ -ისტ-ი: uyuşmaz hasım; antagonist , s.35

ანტიიმპერიალ -ისტ-ი: antiemperyalist, emperyalizme karşı olan, s.35

ანტიკაპიტალ-ისტ-ი: antikapitalist (-ti), s.35

ანტიკომუნ -ისტ-ი: antikomünist (-ti), komünizm aleyhtarı, s.35

ანტიმილიტარ-ისტ-ი: antimilitarizm taraflısı , s.36

ანტიმონოპოლ -ისტ-ი: antitekelci , s.36

ანტირას -ისტ-ი: antiırkçı, s.36

- ანტიფაში -ისტ-ი: antifaşist (-ti), s.36
- არტილერ -ისტ-ი: topçu, s.45
- აუქციონ -ისტ-ი: mezatçı, müzayede memuru , s.49
- აფერ -ისტ-ი: vurguncu, dalavereci, çıkarım bilen, çıkarıcı, aferist (-ti), s.50
- აქტივ -ისტ-ი: militan, etkin/faal üye, aktivist (-ti), s.51
- ბაბა-ისტ-ი: Babai, s.58
- ბაპტ -ისტ-ი: baptist (-ti), s.60
- ბატ -ისტ-ი: patiska, s.62
- ბელეტრ-ისტ-ი: romancı, hikayeci, öykücü , s.63
- ბუერ-ისტ-ი: aysbot yarışçı , s.72
- ბუკინ -ისტ-ი: sahaf, s.72
- ბულდოზერ -ისტ-ი: buldozer sürücüsü, buldozer makinisti , s.72
- გერმან -ისტ-ი: germanist (-ti), Cermen dilleri uzmanı, s.132
- გვირ -ისტ-ი: iğneardı (-nı), s.133
- გიმნაზ -ისტ-ი: jimnaz öğrenci, s.133
- გიტარ -ისტ-ი: gitarıcı,gitarist (-ti), s.134
- გრეიდერ -ისტ-ი: greyderci, s.136
- დანტ-ისტ-ი: dişçi, diş hekimi, dantist , s.159
- დარვინ-ისტ-ი: Darvinci, s.161

დეტერმინ -ისტ-ი: belirlenimci, gerekirci; determinist (-ti) , s.184

დოკუმენტალ-ისტ-ი: belgeselci, s.189

დუალ -ისტ-ი: İkici; düalist (-ti) , s.191

ეზისტენციალ -ისტ-ი: varoluşçu, s.192

ეგო-ისტ-ი: bencil, benlikçi; egoist (-ti); çıkarıcı, s.192

ევანგელ-ისტ-ი: İncilci, s.192

ევოლუციონ -ისტ-ი: evrimci, s.193

ეკვილიბრ-ისტ-ი: ip cambazı , s.193

ეკონომ -ისტ-ი: ekonomist (-ti); iktisatçı , s.194

ელინ-ისტ-ი: Helenist (-ti) , s.196

ენციკლოპედ-ისტ-ი: ansiklopedici , s.198

ესე -ისტ-ი: denemeci, s.200

ესპერანტ -ისტ-ი: esperantocu, s.201

ესპანსიონ -ისტ-ი: yayılmacı, s.202

ესტრემ-ისტ-ი: aşırı, s.203

ესჰიბიციონ -ისტ-ი: göstermeci , s.203

ველოსიპედ -ისტ-ი: bisikletli; bisikletçi , s.206

ვიოლინ-ისტ-ი: vyalonist, kemancı , s.208

ვიოლონჩელ -ისტ-ი: viyolonselci, s.208

ვოკალ -ისტ-ი: vokalist (-ti), s.209

ვოლუნტარ-ისტ-ი: volontarîst, s.209

თალმუდ-ისტ-ი: 1. tahmidcu, talmudist 2. skolâst, bir şeyi anlamadan ezberleyen, s.219

იდეალ -ისტ-ი: idealist (-ti); ülkücü, s.231

ილუზიონ -ისტ-ი: illüzyonist (-ti); göz bağıcı , s.233

იმპერიალ -ისტ-ი: emperyalist (-ti), yayılımcı , s.234

იმპრესიონ -ისტ-ი: empresyonist (-ti); izlemci, s.234

ინდივიდუალ -ისტ-ი: bireyci; fertçi, ferdiyetçi , s.235

ინსტრუმენტალ -ისტ-ი: çalgıcı, s.237

ინტერნაციონალ -ისტ-ი: enternasyonalci, enternasyonalizm taraflısı , s.237

ისლამ -ისტ-ი: İslâmcı, s.239

იუმორ-ისტ-ი: mizahçı, s.240

იურ-ისტ-ი: hukukçu, adliyeci, tüzemen , s.240

კავალერ-ისტ-ი: süvari, atlı , s.242

კაზუ-ისტ-ი: 1. karışık dâvaları çözebil becerikli hâkem 2. akait âlimi, s.242

კაპიტალ-ისტ-ი: kapitalist, anamallı, s.246

კარიერ -ისტ-ი: kariyerist, mevki düşkünü , s.247

კარიკატურ -ისტ-ი: karikatürcü, karikatürist , s.247

კინემატოგრა -ისტ-ი: sinema sanatçısı, sinemacı, filmci, s.254

კინოდოკუმენტალ -ისტ-ი: belgeselci, belgeci , s.254

კლარნე -ისტ-ი: klarnetçi, s.255

კლინიც -ისტ-ი: klinisyen, s.255

კოკაინ-ისტ-ი: kokainoman, s.256

კოლაბორაციონალ-ისტ-ი: işbirlikçi, kollaborasyonist, s.256

კოლექტ -ისტ-ი: kolektivizm taraftarı, kolektivist, s.257

კოლონ -ისტ-ი: kolonist (-ti); kolonide oturan, göçmen, s.257

კოლორ -ისტ-ი: renkçi; renk ressamı , s.257

კომუნ-ისტ-ი: komünist, s.259

კონსტიტუციონალ-ისტ-ი: meşrutiyetçi , s.260

კონსტრუქტივ -ისტ-ი: yapıcılık taraftarı: konstrüktivist, s.260

კონტრაბანდ -ისტ-ი: kaçakçı , s.261

კრიმინალ-ისტ-ი: kriminalist, s.265

კუბ-ისტ-ი: kübist, s.266

კუპლეტ -ისტ-ი: şansoniyе, s.267

ლატინ -ისტ-ი: Lâtinceci , s.268

ლეიბრ-ისტ-ი: İşçi Partisi üyesi , s.270

ლიბრეტ -ისტ-ი: libretto yazarı , s.271

ლინგვისტი: dilbilimci; lengüist (-ti) , s.272

ლიცე -ისტი: liseli, s.273

ლობ -ისტი: lobici, dalancı , s.273

მაზოხ -ისტი: mazoşist (-ti), özezer , s.275

მაო-ისტი: Maocu, s.278

მარინ -ისტი: deniz ressamı , s.279

მარქს-ისტი: Marksist, s.279

მასაჟ-ისტი: masajcı, masör , s.280

მატერიალ -ისტი: 1. . özdekçi; maddeci; materyalist 2. çıkarıcı , s.281

მეთოდ-ისტი: metodoloji uzmanı , s.286

მემუარ -ისტი: anılar yazarı, s.287

მერკანტილ -ისტი: merkantilist, s.288

მილიტარ -ისტი: militarist, s.296

მინიატურ -ისტი: minyaturcu, miniyatür ressamı, s.297

მოდერნ-ისტი: modernist (-ti); , s.305

მონარქ -ისტი: monarşi taraflısı, kıralcı, monarşist , s.310

მონ -ისტი: monizm taraflısı, bircilik (-ğı) , s.311

მონოთე -ისტი: monoteist, tektanrıcılık -(s)i, s.311

მონოთე-ისტი: tektanrıcı, s.311

მონოპოლ -ისტ-ი: tekelci , s.311

მონოტიპ-ისტ-ი: monotipçi, monotip işçisi, s.311

მორფინ-ისტ-ი: morfin tiryakisi, morfinoman , s.313

მოტორ -ისტ-ი: motorcu, s.315

მოტოციკლ-ისტ-ი: motosikletçi, motosikletli , s.315

ნატურალ -ისტ-ი: doğacı/doğalcı, natüralist (-ti), s.338

ნაციონალ -ისტ-ი: ulusçu, milliyetçi, milliyetperver; nasyonalist (-ti), s.340

ნაც -ისტ-ი: nazi, s.340

ნეოიმპრესიონ -ისტ-ი: noktacı, s.343

ნიჰილ -ისტ-ი: nihilist (-ti), yokçu , s.345

ნოველ-ისტ-ი: öykücü; hikâyeci , s.346

ნობიექტივ -ისტ-ი: nesnelci, objektivist, s.347

ოკულ -ისტ-ი: göz doktoru , s.348

ოპორტუნ -ისტ-ი: oportünist, s.350

ოპტიმ -ისტ-ი: optimist (-ti); iyimser; yaşatıcı , s.350

ორგან-ისტ-ი: orgcu , s.350

ორიენტალ -ისტ-ი: oryantalist (-ti); şarkiyatçı,doğubilimci, s.351

ოფორტ-ისტ-ი: ofort ressamı, s.353

ჰამფლეტ-ისტ-ი: yergi yazarı, hicviyeci, s.354

პანთე -ისტ-ი: panteist (-ti), kamutanrıcı, tümtanrıci, s.355

პანთურქ -ისტ-ი: Pantürkist (-tî), s.355

პარაშუტ -ისტ-ი: paraşütçü, s.356

პაროდ -ისტ-ი: 1. yansılama yazarı 2. yansılama yapan; parodi yapan, s.356

პაციფ-ისტ-ი: pasîfist (-ti); sulhçu, s.358

პეიზაჟ-ისტ-ი: manzara ressamı , s.358

პესიმ -ისტ-ი: pesimist (-ti), bedbin, karamsar, kötümser, s.359

პიან -ისტ-ი: piyanist (-ti), piyano sanatçısı, piyanocu, s.360

პლანერ-ისტ-ი: plânörçü, s.363

პოზიტევ-ისტ-ი: olgucu, pozitivist (-ti), s.364

პოლემ -ისტ-ი: polemikçi , s.364

ანტი - (უარყოფითობის მაწარმოებელი უცხოური წარმომავლობის სუფიქსი):

ანტი-ბიოტიკ-ი: antibiyotik (-ğî), s.35

ანტი-ბირთვული: antinükleer, s.35

ანტი-გენი: antijen, s.35

ანტი-დემოკრატიზმი: antidemokratizm, s.35

ანტი-დემოკრატიული: antidemokratik , s.35

ანტი-დიქტატორული: diktatörlük karşıtı , s.35

ანტი-დოტი: antidot (-tu), panzehir (-hri) , s.35

ანტი-თეზა: antitez, karşısav , s.35

ანტი-თეზისი: antitez, karşısav , s.35

ანტი-იმპერიალიზმი: antiemperyalizm , s.35

ანტი-იმპერიალისტი: antiemperyalist, emperyalizme karşı olan, s.35

ანტი-იმპერიალისტური: antiemperyalist, emperyalizm aleyhtarı , s.35

ანტი-კათოდი: antikatot (-du) , s.35

ანტი-კაპიტალისტი: antikapitalist (-ti) , s.35

ანტი-კვარი: antikacı, antika meraklısı/koleksiyoncusu , s.35

ანტი-კვარული: antika , s.35

ანტი-კლინალი: semer , s.35

ანტი-კომუნიზმი: antikomunizm, komünizm aleyhtarlığı, s.35

ანტი-კომუნისტი: antikomünist (-ti), komünizm aleyhtarı, s.35

ანტი-კომუნისტიური: anayasaya aykırı , s.35

ანტი-კოროზიული: pas önleyici, antikoroziif, antifas, s.35

ანტი-კური: antik, s.35

ანტი-კურობა: antikalık (-ğı), s.35

ანტი-ლოპა: antilop (-bu) , s.35

ანტი-მალარიული: malâiyaya karşı, sıtmaya karşı, s.35

ანტი-მატერიალისტური: materyalizm aleyhtarı, s.35

ანტი-მეცნიერული: bilime aykırı, bilimsiz, gayri ilmî, s.35

ანტი-მილიტარიზმი: anîmilitarizm, militarizm aleyhtarlığı; militarizme karşı olma, s.35-36

ანტი-მილიტარისტი: antimilitarizm taraflısı , s.36

ანტი-მილიტარისტული: nn militarizm aleyhtarı, militarizme karşı (olan, gelen), s.36

ანტი-მონოპოლია: antitekel , s.36

ანტი-მონოპოლისტი: antitekelci , s.36

ანტი-მონოპოლისტური: antitekel;, s.36

ანტი-ნაციონალური: ulusal çıkarlara aykırı , s.36

ანტი-ნაწილაკები: karşıt tanecikler , s.36

ანტი-ნომია: çatışkı, antinomi , s.36

ანტი-პათია: antipati; karşıduygu , s.36

ანტი-პათიური: antipatik, s.36

ანტი-პარტიული: parti aleyhtarı, s.36

ანტი-პარტიოტული: yurtseverliğe aykırı , s.36

ანტი-პოდი: 1. karşıt tabiatlı, karşıt görüşlü, taban karşıtı 2. antipot , s.36

ანტი-პროპაგანდა: antipropaganda, karşı propaganda, s.36

ანტი-რასიზმი: antiırkçılık (-ğı); ırkçılığa karşı, s.36

ანტი-რასისტი: antiırkçı , s.36

ანტი-რასისტული: antiırkçılık -(s)i, ırkçılığa karşı, s.36

ანტი-რელიგიური: din aleyhtarı; dine karşı savařan, s.36

ანტი-საზოგადოებრივი: topluma karşı, antişosyal, s.36

ანტი-სამხედრო: savař/harp karřıtı/aleyhtarı;, s.36

ანტი-სანიტარული: gayri sıhhi , s.36

ანტი-სახელმწიფოებრივი: devlet karřıtı , s.36

ანტი-სემიტი: antisemitist (-ti) , s.36

ანტი-სემიტიზმი: antisemitizm, s.36

ანტი-სემიტური: antisemi, s.36

ანტი-სეპტიკა: antisepsi , s.36

ანტი-სეპტიკური: antiseptik , s.36

ანტი-სოციალური: antisosyal, gayriiçtimaî , s.36

ანტი-სხეული: antikorlar , s.36

ანტი-ტოქსიკური: antitoksik, s.36

ანტი-ტოქსინი: antitoksin, s.36

ანტი-ფაშისტი: antifaşist (-ti) , s.36

ანტი-ფაშისტური: antifaşist;, s.36

ანტი-ფერმენტი: mayabozan , s.36

ანტი-ფრიზი: antifriz, s.36

ანტი-ქრისტე: I. deccal 2. iblis; şeytan. , s.36

ანტი-ციკლონი: antisiklon , s.36

ანტი-ხალხური: halk aleyhtarı, halkın çıkarlarına aykırı (olan) , s.36

ანტი-ჰიგიენური: antihijyenik, s.36

მე-ე (რიგობითობის მაწარმოებელი აფიქსი):

მე-ათას-ე: bininci, s.284

მე-ათ-ე: onuncu, s.284

მე-ას-ე: yüzüncü, s.284

მე-ექვსას-ე: altıyüzüncü, s.285

მე-ექვსას-ე: altıncı, s.285

მე-თექვსმეტ-ე: on altıncı, s.286

მე-თვრამეტ-ე: on sekizinci, s.286

მე-თოთხმეტ-ე: on dördüncü, s.286

მე-თორმეტ-ე: on ikinci, s.286

მე-ოთხას-ე: dört yüzüncü, s.287

მე-ოთხ-ე: dördüncü, s.287

მე-ოთხმეტ-ე: on dördüncü, s.287

მე-ოთხმოც-ე: sekseninci, s.287

მე-ორ-ე: ikinci, s.287

მე-ორმოც-ე: kırkıncı, s.288

მე-ოც-ე: yirminci, s.288

მე-შვიდას-ე: yedi yüzüncü, s.291

მე-შვიდ-ე: yedinci, s.291

და სხვ.

-ედ (წილობითი რიცხვითი სახელების მაწარმოებელი სუფიქსი):

მეთექვსმეტ -ედ-ი : onaltılık (-ğı), s.286

მეოთხ-ედ-ი : 1. çeyrek (-ğı); dörtte bir; 2.rubu 3. trimestr , s.287

მეორ-ედ-ი : İkide bir, s.287

მერვ -ედ-ი : sekizde bir, s.288

მესამ -ედ-ი : üçte bir, s.288

მეცხრ -ედ-ი : dokuzda bir , s.291

მეხუთ -ედ-ი : beşte bir , s.292

და სხვ.

უ-ეს-ი (ზედსართავი სახელის უფროობითი ხარისხის მაწარმოებელი აფიქსი):

უ-არ-ეს-ი: en fena,en kötü, s.455

უ-ახლ-ეს-ი: 1.yepyeni 2.en son, s.455

უ-ახლო-ეს-ი: en yakın, s.455

უ-დაბლ-ეს-ი: 1.en düşük/alçak 2.ilk,alt, s.456

უ-დიდ-ეს-ი: çok büyük;en büyük,fevkalade büyük, s.457

უ-ვიწრო-ეს-ი: sınıksız, s.457

უ-ზენა-ეს-ი: 1. Cenabı hak;kudret 2.yüce;yüksek ,ali, s.457

უ-კეთ-ეს-ი: daha iyi;daha güzel, s.459

უ-კიდურ-ეს-ი: azami,son,maksimum, s.459

უ-ლამაზ-ეს-ი: en güzel;şipşirin;periruh, s.460

უ-მაღლ-ეს-ი: 1.yüksek;en yüksek 2.üstün;ekstra;zirve;yücelim noktası 3.yüce, s.461

უ-მთავრ-ეს-ი: en önemli;ana;başlıca;ehem, s.461

უ-მცირ-ეს-ი: en ufak,en küçük;zerre kadar, s.462

უ-მჯობ-ეს-ი: 1.daha iyi,en iyi 2.tercih edilir/edilen, s.462

უ-პირველ-ეს-ი: 1.başlıca,ilk,en önde gelen 2.en iyi,en yükek,mükemmel, s.463-464

უ-ძველ-ეს-ი: 1.eskiden kalmı,eskiden süregelen 2.antik, s.469

უ-წმინდ-ეს-ი: hazret,kutsal, s.470

უ-ხუც-ეს-ი: aksakal, s.471

და სხვ.

მო-ო (ზედსართავი სახელი ოდნაობითი ხარისხის მაწარმოებელი აფიქსი):

მო-გრძ-ო: uzunca, s.304

მო-ვარდისფრ-ო: pembemsi, s.305

მო-თეთრ-ო: beyazımsı,beyazımtrak, s.306

მო-მჟავ-ო: ekşice,ekşimsi;ekşimtrak, s.309

მო-მცრ-ო: 1.ufak,ufakça,küçük 2.hafif, s.309

მო-სულელ-ო: aptalca,ahmakça, s.314

მო-ყვითალ-ო: sarıca, s.317

მო-შავ-ო: siyahımsı,siyahımtrak;karaca, s.318

მო-ცისფრ-ო: mavimsi, s.319

მო-წითელ-ო: kırmızıca,kırmızımsı,kırmızımtrak,kızılca, s.320

და სხვ.

-ა საწყისის მაწარმოებელი აფიქსი:

ამობეჭდვ -ა: kopya etmek, s.29

ამობურცვ -ა: bükülmek, s.29

ამოგანგვლ -ა: bulamak, s.29

ამოგლეჯ -ა: 1.sökmek,koparmak;çıkarmak; 2.yolmak, s.29

ამოვარდნ -ა: 1.çıkma 2.çıkmaq, s.29

ამოთლ -ა: oyuklaşmak, s.29

ამოთრევ -ა: yukarıya sürütmek,çekmek;çektirmek, s.29

ამოთხრ -ა: 1.açmak 2.(topraktan) çıkarmak , s.29

ამოკაწვრ-ა: 1.tırnaklarıyla çıkarmak/sökmek 2.kazımak,çizmek, s.29

ამოკემსვ-ა: söküük örtmek;örmek, s.29

ამოკოთხვ -ა: sökmek;okumak, s.30

ამოკორტნ -ა: (gagalaya gagalaya) oymak, s.30

ამონთხევ -ა: kusmak,saçmak,savurmak, s.30

ამოლხვრ -ა: (solukla)içine çekmek, s.30

ამოჟლეტ -ა: katletmek;yok etmek,imha etmek, s.30

ამორევ -ა: karıştırmak, s.30

ამორეცხვ -ა: 1.yıkama;lavman,lavaj 2.yıkamak;lavman yapmak,lavaj yapmak, s.30

ამორთვ -ა: kesmek, s.30

ამორიცხვ -ა: kaydını silmek,kayıttan düşmek, s.30

აღწერ -ა: 1.tasvir;tasvir etme;tarif;tanım;tarif etme 2.haczetme 3.tasvir etmek;betimlemek;tarif etmek;haczetmek 4.sayım, s.54

აწაპნ -ა: aşırmaq, s.56

აწევ -ა: 1.kaldırma 2.kaldırmak;yukarıya çekmek, s.56

აწეწვ -ა: 1.karıştırma;karıştırma;dağıtma,darmadağın etme,karmakarışık etme 2.karıştırmak;dağıtmak;darmadağın etmek,karmakarışık etmek, s.56

აწყვეტ -ა: kopmak;kurtulmak, s.56

აქრ -ა: 1.kestirme 2.kestirmek, s.56

ახედვ -ა: yukarı bakmak, s.57

ახევ -ა: sökmek;koparmak, s.57

ახელ -ა: açmak, s.57

ახვევ -ა: hereğe almak;hereklemek, s.57

ახსნ -ა: 1.çözmek;açmak 2.anlatma;açıklama;açım;izah;yorum;yorumlayış, s.57-58

ახტომ -ა: hoplamak,zıplamak;atlamak, s.58

და სხვ.

-ილ-ი (მიმღეობის მაწარმოებელი აფიქსი):

ახურძენ-ილ-ი: saçlan karışmış, saçlı başı dağınık, tüyleri karışmış, s.18

ადვ-ილ-ი: kolay, kolayca, s.20

აერომარხ-ილ-ი: pervaneli motorlu kızak , s.21

აზრა-ილ-ი: Azrail, s.24

ათქვეფ-ილ-ი: Çalkantı; çalkanmış, s.25

ამობერ -ილ-ი: bombe, s.29

ამოგლეჯ -ილ-ი: koparılmış , s.29

ამოვარდნ-ილ-ი: çıkık (-ğı), s.29

ამოზნექ -ილ-ი: dışbükey, çukıntılı, kabartılı, s.29

ამომღ -ილ-ი: kazıntı, kazıntılı , s.31

ამოჭრ-ილ-ი: oyuntu, s.32

ამოხეთქ -ილ-ი: fişkırılmış, s.32

ამოხსნ -ილ-ი: çözülmüş , s.32

ანგლოფ -ილ-ი: Anglofil, İngiliz yanlısı , s.34

არაგულგრ-ილ-ი: düşkün, s.38

არაკეთილგანწყობ -ილ-ი: kötü yürekli, kötü niyetli, s.39

არაკეთილმოწყობ -ილ-ი: konforsuz, bayındırsız , s.39

არაკეთილშობ -ილ-ი: terbiyesiz, edepsiz , s.39

არამიზანშეწონ-ილ-ი: amaca uygun olmayan, fuzuli, yersiz, gereksiz;, s.39

არასრულყოფ -ილ-ი: kusurlu, yetkinsiz; güdük (-ğü), s.42

არაუფლებამოს-ილ-ი: yetkisiz, yetkisi olmayan, s.42

არეკლ-ილ-ი: yansımali; yansıyan, yansımış, aksetmiş;, s.43

არცნობ -ილ-ი: tanınmamış , s.46

ასკ -ილ-ი: yabangülü, kuşburnu (-nu), ören gülü; , s.47

ატეხ -ილ-ი: 1.koparılmış/koparılan 2.kızgın, s.48

აღვირახსნ -ილ-ი: 1. gemi çıkarılmış, gemsiz 2. azgın, taşkın; azgınlaşmış, gemi azıya almış; -, s.52

აღზრდ-ილ-ი: 1. terbiyeli; 2. öğrenci; mezun , s.52

აღკვეთ -ილ-ი: yasak; yasaklanmış , s.52

აღჭურვ-ილ-ი: 1. silâhlı 2. donatılmış; , s.54

აშვერ-ილ-ი: kaldırılmış, s.55

აჩრდ-ილ-ი: görüntü, pusarık (-ğı), s.55

აწეწ -ილ-ი: karışık, karışmış, karıştırılmış; dağınık, dolaşık, perişan, karmakarışık, s.56

აწონ -ილ-ი: tartılmış, s.56

აწყობ-ილ-ი: düzenli; rabitalı , s.56

ბათ-ილ-ი: 1. batıl; hükümsüz, geçersiz 2. hükümsüz kılmak, iptal etmek , s.59

ბედგამოცვლ -ილ-ი: ikinci defa evlenmiş, s.63

ბეწვაცვენ -ილ-ი: tüyü dökülmüş, tüyleri dökülmüş, s.64

ბზუ-ილ-ი: 1. vızıltı homurtu, uğultu 2. vızıldamak; homurdanmak, uğuldamak, s.65

ბიბლიოფ-ილ-ი: kitapsever; bibliyofil , s.65

ბორჯ -ილ-ი: zincir; köstek; künde; demir; kelepçe; pranga, s.69

ბრძოლაგამოვ -ილ-ი: savaşıra girmiş, savaş tecrübesi olan; - , s.72

ბუას -ილ-ი: mayasıl, basur; emoroit (-ti) , s.72

ბღავ -ილ-ი: 1. böğürtü; böğürme; meleme; bağınna 2. böğürmek; melemek; bağırmak , s.74

გაბერ-ილ-ი: 1. şişirilmiş, içi hava dolu 2. şişirilmiş; uyduma, esassız; abartmalı; , s.75

გაბოლ-ილ-ი: islenmiş, isli , s.75

გაბღენძ-ილ-ი: sorutkan, kabartmış , s.76

გაგზავნ -ილ-ი: gönderilen, yollanan, s.76

გაგლეჯ -ილ-ი: yırtık; yırtılmış , s.76

გადათარგმნ -ილ-ი: çevrilmiş, tercüme edilmiş , s.78

გადათხრ-ილ-ი: deşik, s.78

გადატან-ილ-ი: 1. taşınmış 2. ertelenmiş , s.81

გადაღლ-ილ-ი: fazla yorgun, fazlaca yorulmuş, bitkin, s.82

გადაღობვ -ილ-ი: 1. set edilmiş 2. engelli , s.82

გადაყვლეფ-ილ-ი: bereli, berelenmiş, s.82

გადაშლ-ილ-ი: I açık; II silik; karalı; çizili, s.82

გადაწყვეტ -ილ-ი: 1. kesilmiş 2. karara bağlanmış; çözülmüş; , s.84

გადაჭრ-ილ-ი: 1. kesilmiş; kesin; 2. karara bağlanmış; çözülmüş, s.84

გადახდ-ილ-ი: I ödenmiş II açılmış , s.84

გადახრ-ილ-ი: eğilmiş; yatkın , s.85

გავლ -ილ-ი: geçirilmiş, s.87

გაზო -ილ-ი: motorin , s.88

გაზომ -ილ-ი: ölçülü; tartılı , s.88

გაზრდ -ილ-ი: I. artan; yetişmiş 2. sutoğul (-ğlu), s.88

გათელ -ილ-ი: 1.düzgün, düz 2. alelade, s.89

გათლ -ილ-ი: yontma, yontuk; yontulmuş; , s.89

გათომ-ილ-ი: soğuktan uyuşmuş, donmuş , s.89

გათქვევ -ილ-ი: çalkalanmış; çalkantı, s.89

გათხოვ -ილ-ი: evlenmiş, evli , s.89

გაკერ -ილ-ი: dikili, s.90

გაკვეთ -ილ-ი: ders, s.90

გაკრეჭ -ილ-ი: 1, tıraşlı 2. kırık 3. budanmış , s.90

გალეს-ილ-ი: bilenmiş; keskin , s.91

გალემ -ილ-ი: zom, çok sarhoş olan , s.91

გალხოზ-ილ-ი: buzu çözülmüş, s.91

გამობერ -ილ-ი: çıkık (-ğı) , s.94

გამობრძმედ -ილ-ი: Çelikleşmiş, s.94

გამოგონ-ილ-ი: uydurma; sahte; hayal ürünü, s.94

გამოვლ -ილ-ი: geçirilmiş, s.95

გამოზნექ-ილ-ი: çıkık (-ğı) , s.95

გამოზომ-ილ-ი: Ölçülü, s.95

გამოზრდ -ილ-ი: yetiştirilmiş; yetiştirme , s.95

გამოთვლ-ილ-ი: 1. hesaplı 2. sayılı, s.95

გამოკეტ-ილ-ი: kapalı; kilitli; kapanmış , s.96

გამოკვებ -ილ-ი: besili, semiz; tavlı , s.96

გამოყვან-ილ-ი: 1. İşlenmiş; 2. çözülmüş, s.100

გამომვერ -ილ-ი: çıkıntı, s.101

გამოჩენ -ილ-ი: 1. ünlü, şöhretli, "meşhur, tanınmış; seçkin, kalburüstü, sivİmiş; ileri gelen; 2. görünmüş , s.101

გამოცდ -ილ-ი: 1. tecrübeli; denenmiş; yordamlı; görgülü; 2. birebir; , s.101

გამოცვლ -ილ-ი: deęişik; deęişmiş; deęiştirilmiş, s.102

გამოძახ -ილ-ი: 1. akis; yankı 2.tepki, s.102

გამოწრთობ -ილ-ი: 1. su verilmiş, tavlı, tavlanmış 2. dayanıklı, s.103

გამოჭედ -ილ-ი: dövülmüş, s.103

გამოჭრ -ილ-ი: biçilmiş , s.103

განდეგ -ილ-ი: 1.karabaş, rahip, keşiş 2. derviş 3. bir yere kapanmış, münzevi , s.106

განდევენ-ილ-ი: 1. kovalanan 2. sürgün; ülkesinden dışarı atılmış, sürölüp götürülen, s.106

განვლ-ილ-ი: geçmiş; geçirilen, s.106

განკუთუვენ -ილ-ი: 1.tahsis edilmiş; ayrılan 2. mahsus; Özgü; , s.107

განცდ-ილ-ი: duyurulmuş; başından gelenler, başa gelen hadiseler, yaşadıkları , s.110

განწყობ -ილ-ი: sempati duyan , s.110

გაპობ -ილ-ი: yarık (-ğı), s.111

გაჟღენტ-ილ-ი: emprenye edilmiş; emdirilmiş, s.112

გარდაქმნ -ილ-ი: evirtik, s.112

გარდაცვლ -ილ-ი: merhum, merhume ; Ölmüş, ölen , s.112

გარემოს-ილ-ი: çevrilmiş, s.113

გარეცხ-ილ-ი: yıkanmış; yıkatılmış , s.113

გარყვნ -ილ-ი: sefih, ahlaksız, ahlakı bozuk, s.115

გატენ -ილ-ი: dolu; basılmış; tıklım tıklım, tıka basa, s.118

გატეხ -ილ-ი: kırık; çatlak, s.118

გაფენ -ილ-ი: serilmiş, s.121

გაფცქვნ-ილ-ი: soyulmuş , s.121

გაფხაჰნ-ილ-ი: çizik (-ğı); tırmık (-ğı), s.121

გაქექ -ილ-ი: köpüğe batmış, tere batmış, s.122

გაქნ-ილ-ი: dolandırıcı; kurnaz; cin , s.122

გაქონ-ილ-ი: yağlanmış, yağ leke , s.122

გაღელ-ილ-ი: iliksiz; açık, s.122

გაყვან-ილ-ი: çıkarılmış; geçirilmiş , s.123

გაყოფ -ილ-ი: 1. bölünmüş; yarık (-ğı) 2, dışarı çıkarılmış, s.123

გაყრ -ილ-ი: boşanmış, s.123

გაშლ-ილ-ი: 1. yaylı; serilmiş; yayık 2. açmış, s.124

გაჩენ -ილ-ი: doğmuş; doğurmuş , s.124

გაჩვრეტ-ილ-ი: delik; deşik (-ği), s.124

გაცვეთ -ილ-ი: yıpranmış; eskimiş, kullanmış; köhne, s.125

გაცრეც -ილ-ი: yıpranmış;, s.126

გაცრ -ილ-ი: elenmiş, s.126

გაწეწ -ილ: karmakarışık, perişan, s.127

გაწვრთნ-ილ-ი: terbiyeli, terbiye edilmiş; eğitilmiş, s.127

გაწმენდ -ილ-ი: temizlenmiş; deterjan , s.127

გაწყვეტ -ილ-ი: kopuk (-ğu); , s.127

გაწყობ -ილ-ი: işli, s.127

გაჭრ -ილ-ი: kesik; kesilmiş; , s.128 და სხვ.

-ით (ბრუნვის ნიშანი მაწარმოებელი აფიქსის ფუნქციით):

შეფარდებ -ით-ი: göreli, izafi, s.516

შრომ -ით-ი: İş sözleşmesi, hizmet akdi;, s.524

ამ-ით: bununla, s.29

ანთები -ით-ი: yangı —(s)i, iltihap -(s)i; , s.34

არაარსებ -ით-ი: önemsiz; değersiz , s.37

არათ-ით-ი: yüzükparmağı (-m), öksüz parmak, s.39

არაიძულებ -ით-ი: zora dayanmayan, s.39

არაქმედ -ით-ი: etkisiz, s.42

არაშრომ -ით-ი: çalışmadan sağiamlan/elde edilen kazanç, yolsuz kazanç, s.42

არსებ -ით-ი: esaslı, esası; özse!, öz; önemli, s.44

არჩევ -ით-ი: 1. seçimli; 2. seçmeli; istemli; , s.46

აღდგენ-ით-ი: kalkınma -(s)i, kalkındırma -(s)İ; onarım/onarma —(s)i; , s.52

აღმატებ -ით-ი: enüstünlük (derecesi); tafdil, s.53

აღმაფრენ -ით: esinle, esinlenerek; coşkuyla, coşarak; , s.53

აღმაფრენ -ით-ი: esin/İlham dolu , s.53

აღმზრდელობ -ით-ი: eğitimi, eğitimsel, eğitsel; eğitim -(s)i; , s.53

აღტაცებ -ით: hayranlıkla, coşkunlukla , s.54

აღწერილობ -ით-ი: tasvirici, s.54

აყოლებ -ით: boyunca, s.55

აჩქარებ -ით: acelelikle; hızla, s.55

ბაკუნ-ით: patır patır, s.59

ბარბ-ით-ი: santur, lavta, s.61

ბეჭდვ -ით-ი: espas, basım , s.65

ბეჯ -ით-ი: çalışkan, gayretli, s.65

ბლ -ით-ი: simit (-di), s.67

ბოდვ -ით-ი: sayıklama -(s)i; hezeyan , s.68

ბრუნვ -ით-ი: dönel, dönme -(s)i; , s.71

ბრძანებ -ით-ი: amirane;, s.71

ბურღღუნ-ით: mırıldanarak, mırıl mırıl, s.73

გააფთრებ -ით: şiddetle; çılgınca , s.75

გაბმ-ით: uzun uzun, s.75

გაგიჟებ -ით: çılgınca, s.76

გადატან -ით-ი: mecazî anlam;, s.81

გადაწყვეტ -ით: kesinlikle, kesin olarak; mutlaka, s.83-84

გადაჭარბებ -ით: fazlasıyla, s.84

გადაჭრ -ით: kesinlikle, kesin olarak, mutlaka, s.84

გავლ-ით: 1. geçerken; 2. üzerinden;, s.87

გაკვრ -ით: söz arasında, lâf arasında; geçerken, s.90

გამალებ -ით: (acele) acele, hızlı hızlı , s.92

გამოყენებ -ით-ი: uygulamalı; pratik, tatbikî, s.100

გამუდმებ -ით: her zaman, daima, devalı olarak, s.104

გამწარებ-ით: öfke ile, hırsla , s.104

განკერძობებ -ით: ayrı olarak, tek başına , s.107

განმარტებ-ით-ი: ansiklopedik sözlük, s.108

განმარტობ -ით: baş başa (kalarak), yalnız kalarak, tek başına kalarak , s.108

განმეორებ -ით: tekrar; yine, yeniden; bir daha, daha; ikinci kez, s.108

გამეორებ -ით-ი: tekrar, tekrar yapılan, tekrarlı, s.108

განსაკუთრებ -ით: özellikle; bilhassa, fevkalâde; hele; , s.108

განუსაზღვრელობ-ით-ი: yalın hal, yalın durum, s.109

განცვიფრებ -ით: hayretle, şaşarak , s.110

განცხრომ -ით: sakince, kaygısızca , s.110

გაოცებ -ით: hayretle, şaşarak , s.111

გარანტი -ით: garantili olarak , s.112

გარკვევ -ით: açık; iyi anlaşılır olarak; okunaklı (şekilde); , s.114

გარჯ-ით: zor, zorlukla, güçlülle, s.115

გაშმაგებ -ით: kudurmuşçasına , s.124

გაცვლ -ით-ი: deđiş/deđişim -(s)i; trampa -(s)i, s.125

გაცილებ -ით: daha çok,çok daha, s.125

გაცხარებ-ით: hararetle;öfkeyle, s.126

გაჭირვებ-ით: güçlülle, güçbelâ, zorla , s.128

გვერდ-ით: yanında;yanıbaşında, s.132

გვერდ-ით-ი: 1.yandaki,yanda bulunan,yan taraftaki 2.yan, s.133

გრიალ -ით: gürültüyle,gümbürtüyle, s.136

გრიგალივ -ით: 1.kasırga gibi 2.rüzgar gibi,kurşun gibi , s.136

გულამოსკვნ -ით: ağlayarak, s.138

გულდასმ -ით: özenerek;dikkatli dikkatli;enine boyuna , s.138

გულდაწყვეტ -ით: üzüntüyle;üzülerek, s.138

გულისტკვილ -ით: üzüntüyle;üzülerek,teessürle, s.139

გულისყურ -ით: dikkatini toplayarak, s.139

გულისხეთქვ -ით: kalbi parçalanarak , s.139

გულმოდგინებ -ით: özenle,özenerek,gayretle, s.139

დაახლოებ -ით: yaklaşık olarak, aşağı yukarı, takriben, tahminen; var yok, s.141

დაბეჯითებ-ით: ehemmiyetle , s.142

დაგვიანებ -ით: gecikerek; rötarla, s.144

დადებ -ით-ი: 1. olumlu, müspet; 2. pozitif;
, s.145

დაკვირვებ-ით: dikkatle; düşünerek, (derin) derin düşünerek; , s.149

დამატებ-ით: ek olarak, ilâve olarak, daha , s.152

დანამდვილებ -ით: kesinlikle, s.157

დანაქვ -ით-ი: kesinti, s.158

დაპყრობ -ით-ი: fetih -(s)İ; İstila —(s)İ , s.160

დაჟანგებ -ით: ısrarla, s.160

დარწმუნებ -ით: 1. güvenle; 2. inanmış olarak, inanarak, kani bulunarak, s.162

დასკვნ-ით-ი: son; final, s.164

დასჯ -ით-ი: tenkil —(s), ceza —(s)İ; , s.165

დაყვავებ-ით: şefkatle, s.171

დაყოლებ-ით: boyunca, s.172

დაშორებ -ით: mesafede, s.173

დაცინვ -ით: alaylı; alaylı bir edayla , s.175

დაწვრილებ -ით: etraflica; ayrıntılı olarak/biçiminde, etrafli bir şekilde, detaylı bir şekilde tamamıyla;, s.177

დაწვრილებ -ით-ი: etrafli; ayrıntılı; esaslı; detaylı, tafsilâtî, s.177

დაწყებ -ით-ი: 1. ilk; evvelki; 2. başlangıç ~(s)İ; 3. çıkımlı, işlenmiş hal ı, s.177

დილაობ -ით: sabahları, s.186

დროებ -ით: geçici olarak; bir süre için, s.190

დროებ -ით-ი: geçici; eğreti, s.190

დუდღუნ-ით: hımhım ederek, burundan söyleyerek, s.191

დღეგამოშვებ-ით: iki günde bir, her günden sonra, s.191

დღ-ით: karanlık basmadan, ortalık kararmadan, s.192

დღის -ით: gündüz, gündüzün, s.192

ვაივაგლახ -ით: bata çıka , s.204

ვერასგზ -ით: asla, hiçbir surette, s.207

ვნებ-ით-ი: edilgen;, s.208

ზებგერ -ით-ი: sesüstü, süpersonik; ultrasonik, s.210

ზეგეგმ -ით-ი: plân dışı (olan); , s.210

ზედმიწევნ-ით-ი: titizlikle yapılan, s.210

ზევ-ით: yukarı, yıkanda;, s.210

ზიზლ-ით: nefretle, tiksintiyle, s.212

ზურგ -ით: arkası dönük (olarak), s.213

ზურგშექცევ -ით: arkası dönük (olarak), s.213

თავდადებ -ით: özveriyle, fedakârlıkla , s.215

თავდაცვ-ით-ი: savunmalık (-ğı); , s.215

თავმჯდომარეობ-ით: birinin başkanlığında , s.218

თანაგრძნობ -ით: merhametle; şefkatle; yakın ilgi göstererek, s.219

თანდასწრებ -ით: birinin huzurunda; birinin yanında, s.221

თაღლ-ით-ი: hilekâr, hileci, dolandırıcı; düzeri baz, kaltaban; şarlatan, s.222

თვალზომ -ით-ი: gözle tersim , s.224

თვ -ით: kendi, s.225

თვითდინებ -ით: 1, kendi ağırlığı ile akarak 2. kendiliğinden, s.226

თხრობ -ით-ი: bildirme kipi, haber kipi , s.230

ივრ -ით-ი: İbranca, s.232

ინერცი -ით: 1. hızını alamayarak; 2. mihaniki olarak , s.236

ინტერვალ -ით: aralıklarla, s.237

ინტუიცი -ით: sezerek, sezgi ile , s.238

ირონი -ით: istihza ile , s.239

იძულებ-ით-ი: 1.zorlayıcı,zorunlu,mecburi 2. ettirgen; , s.241

კანონმდებლობ-ით-ი: yasama —(s)i, teşriî; , s.245

კვლევ -ით-ი: araştırma —(s)i; , s.253

კითხვ -ით-ი: 1. soran; sorar gibi; 2. soru -(s)İ; , s.253-254

კისრისტებ-ით: pek hızlı, rüzgar gibi, ok gibi , s.255

კმაყოფილებ -ით: memnun, memnuniyetle, hoşnutlukla, s.256

კნინობ-ით-ი: küçültme -(s)İ, s.256

კრებს -ით-ი: genel, toplam, s.264

კუთვნილებ -ით-ი: iyelik, s.266

ლპობ -ით-ი: çürük, çürümüş; bozulmuş, bozuk, s.274

მამრობ-ით-ი: 1. erkeklik 2. eril, s.277

მგრძნობელობ -ით-ი: duyumsal, s.283 და სხვ.

-ებრ (თანდებული სუფიქსის ფუნქციით):

ადამიანის -ებრ-ი: insansı, insana benzer, s.19

- აირის -ებრ-ი: gaz halinde (olan), s.25
- კვერცხის -ებრ-ი: yumurtamsı, yumurta biçiminde/şeklinde; söbe, oval , s.252
- ლაბის -ებრ-ი: peltemsi , s.268
- ლითონის -ებრ-ი: madensi, s.272
- ლინზის -ებრ-ი: merceksi, s.272
- მარაოს -ებრ-ი: yelpaze; yelpaze biçiminde;, s.278
- მილის -ებრ-ი: borumsu, boru şeklinde, s.295
- მტევნის -ებრ-ი: salkım (şeklinde), s.326
- მტვრის -ებრ-ი: toz, toz şeklinde , s.326
- ნოემბ -ებრ-ი: kasım, kasım ayı; , s.345
- ნუშის -ებრ-ი: 1. badem şeklinde, badem biçiminde, badem; 2, bademcik, s.347
- სარკის -ებრ-ი: ayna gibi, s.407
- სოლის -ებრ-ი: sivri, çivi şeklinde; kamamsı , s.434
- ფარის -ებრ-ი: kalkanbezi , s.473
- ფაფის -ებრ-ი: lâpa gibi, hamur gibi yumuşak , s.474
- ფხვნილის -ებრ-ი: tozumsu, toz halinde (olan), toz şeklinde (olan), s.485
- ქათმის -ებრ-ი: I. tavuk—(s)İ; 2. tavukkarası; ~, s.486
- ცომის -ებრ-ი: hamur gibi, hamurumsu , s.540
- ჭიის -ებრ-ი: solucansı, s.560

და ა. შ.

-ებრ+ივ (თანდებული სუფიქსის ფუნქციით):

ანტისაზოგადო-ებრივ-ი: topluma karşı, antişosyal, s.36

ანტისახელმწიფო -ებრივ-ი: devlet karşıtı , s.36

არაბუნ -ებრივ-ი: 1. gayritabiî; doğa dışı, doğaya aykırı; anormal 2. olağan dışı 3. acayip 4, sahte, yapmacık, gerçeküstü, takmacık, s.37

გონ -ებრივ-ი: akli;akıl -(s)i, kafa -(s)i, s.134

დანაშაულ-ებრივ-ი: cinai, canice; cani -(s)İ, cinayet —(s)i; , s.158

ზებუნ -ებრივ-ი: doğa üstü, gerçeküstü; olağandışı, olağanüstü , s.210

თვის-ებრივ-ი: nitel; nitelik -(s)i, s.227

საზოგადო -ებრივ-ი: 1. sosyal; toplumsal, toplum -(s)i; İçtimaî;2. kamu -(s)i; umumî; kamusal, genel; toplumsal; 3. halka ait , s.393

სამართლ -ებრივ-ი: hukukî; hukuksal; hukuk , s.398

სასწაულ -ებრივ-ი: harikulâde, s.410

სისხლისსამართლ -ებრივ-ი: ceza -(s)İ, cezai; cinayet -(s)İ, cinai;, s.429

ქონ -ებრივ-ი: malî, mal -(s)i, mülkiyet -(s)İ; ~, s.491

ღვთა -ებრივ-ი: İlâhi, tanrısal, s.494

ჩვეულ -ებრივ: 1. adetâ; olağan olarak; 2. genellikle, s.533

ჩვეულ -ებრივ-ი: olağan; sıradan, sıra -(s)i; görenekse!; , s.533

წოდ -ებრივ-ი: sınıf— (s)İ, kast — (s)İ , s.556

და ა. შ.

-ობრივ (თანდებული სუფიქსის ფუნქციით):

ადგილ-ობრივ-ი: yerli, yerel, yersel; yöresel, mahalli; lokal, s.20

აზრ -ობრივ-ი: anlamsal, anlam -(s)i; mâna -(s)i; zihnî:, s.24

დარგ -ობრივ-ი: işkolu -(s)i; güdümlü, s.161

დედ -ობრივ-ი: anne ~-(s)ı, ana -(s)i, annelik -(s)i, analık — (s)i; anneye özgü, s.181

ენ -ობრივ-ი: dilsel, s.198

ვიწროკლას-ობრივ-ი: dar sınıf—(s)i, s.208

ზეკლას-ობრივ-ი: sınıflarüstü, s.211

ზნე -ობრივ-ი: ahlâk — (s)i; ahlaklı, ahlaki; manevî; törel, s.212

თანამდებ -ობრივ-ი: vazife -(s)i, görev -(s)i, s.220

იგივე -ობრივ-ი: özdeş , s.231

კლას -ობრივ-ი: sınıf — (s)i; sınıflı; sınıfsal, s.255

კომლ-ობრივ-ი: ocak — (s)i, hane -(s)i , s.258

მამ-ობრივ-ი: baba —(s)i; babaca , s.277

მას -ობრივ-ი: yığınsal, kitlesel, kitle -(s)i, s.280

მიზეზ -ობრივ-ი: nedensel; neden —(s)i, s.294

მიზნ -ობრივ-ი: belli bir amaç için, belli maksada yöneltilmiş; ereksel, s.294

მოქალაქე -ობრივ-ი: vatandaş —(s)i, yurttaş -(s)i, vatandaşlık -(s)i, yurttaşlık -(s)i; , s.316

მრავალდარგ -ობრივ-ი: çok dallı, çok branşlı, s.323

მრავალმიზნ -ობრივ-ი: çok amaçlı/maksatlı , s.324

ნაწილ -ობრივ-ი: kısmen; bazı bakımından, bazı yönden; , s.341

პუნქტ -ობრივ-ი: madde madde, s.372

რაოდენ-ობრივ-ი: nicel, niceliksel, s.376

რას-ობრივ-ი: ırk —(s)i; irksal; ırkî, s.376

რიცხ-ობრივ-ი: sayıca, miktarca; sayısal, s.383

საათ -ობრივ-ი: saatlik (ği), her saat için, s.387

საგნ -ობრივ-ი: 1. nesnel; maddî; eşya -(s)i 2. araçlı ders, araç göstererek verilen ders; , s.390

სახე -ობრივ-ი: tür — (s)İ , s.419

სივრც -ობრივ-ი: uzaySal, s.424

სქეს -ობრივ-ი: 1. eşyeli; 2. cinsel; cinsî, eşyesel; seksüel; , s.442

ტექსტ-ობრივ-ი: kelimesi kelimesine (Olan) , s.448

ტიპ -ობრივ-ი: tip, tipik; standart, s.448

ფაქტ -ობრივ-ი: gerçek, s.474

ციფრ -ობრივ-ი: rakam —(s)i; sa-yısal, s.539

წილ -ობრივ-ი: pay —(s)i, s.553

წინააღმდეგ -ობრივ-ი: çelişkili, çelişik, s.554

წუთ -ობრივ-ი: her dakika için; her dakika olan , s.557

ჰექტარ-ობრივ-ი: hektar başına (olan) , s.574

და ა. შ.

-ად-ი (თვისობრიობის მაწარმოებელი აფიქსი):

ადვილალღებ -ად-ი : kolay alevlenir; kolay tutuşabilir; - , s.20

ადვილდნობ -ად-ი : erigen, s.20

ადვილხარშვ -ად-ი : pişegen, pişek (-ği) , s.20

ათჯერ -ად-ი : on misli, on kat , s.25

ანაზღაურებ -ად-ი : ödünlü; ücretli, s.33

არამდგრ -ად-ი : 1. mukavemetsiz, dayanıksız, güçsüz 2. kararsız, deęişken, sallantılı; istikrarsız, s.39

არაულღებ -ად-ი : çekimsiz, s.42

არაძირით-ად-ი : yan, ikinci derecede önemi olan, s.43

არაჭედ-ად-ი : dövülgen olmayan , s.43

არახმარებ-ად-ი : kullanılmaz, kullanılmayan, s.43

აქროლ -ად-ი : uçucu;, s.51

ბგერათმეულწევ -ად-ი : ses geçirmez , s.62

ბგერათმელწევ -ად-ი : ses geçirir, s.62

ბრუნებ-ად-ი : çekimli , s.71

ბრუნვ-ად-ი : çekimli , s.71

გამოსწორებ -ად-ი : düzeltilebilir , s.98-99

გამოყენებ -ად-ი : kullanılabilir; uygun , s.100

განვითარებ -ად-ი : gelişmekte olan, gelişme halinde bulunana; kalkınmakta olan, s.106

განკურნებ -ად-ი : tedavisi mümkün; onulur , s.107

განსჯ -ად-ი : mahkemelik (-ği);, s.109

გრძნობ -ად-ი : duyumsal;, s.137

გულ-ად-ი : yılmaz, yürekli, cesaretli; yiğit (-di), s.138

გულით-ად-ი : kalpli; yürekten; yüreksel; gıfler- yüzlti; içten; samimî; ~ , s.138

დაბალანაზღაურებ -ად-ი : düşük /az ücretli , s.141

დამუშავებ -ად-ი : işlenebilir, işlenmeye uygun , s.155

დასჯ -ად-ი : cezayı gerektiren, ceza hak eden, cezalandırabilir, s.165

დნობ -ად-ი : erir, eriyebilir; erigen , s.189

დრეკ-ად-ი : elastik, elastikî, esnek, s.190

ერთჯერ -ად-ი : bir defalık, bir defa için, s.200

ზვი-ად-ი : 1. kibirli, burnu büyük 2. kibirli, mağrur, s.211

ზოგ -ად-ი : tümel, s.212

ზომე -ად-ი : ölçülebilen, s.212

თბოტეე -ად-ი : ısınma ısısı yüksek (olan), termik kapasitesi yüksek, s.223

თვითანთებ -ად-ი : kendiliğinden tutuşur , s.226

თვითმყოფ-ად-ი : özgün, orijinal (-lî) , s.226

თვითნაბ-ად-ი : (altın) keseği , s.226

თხეე -ად-ი : 1. sıvı; sıvık; cıvık; mayı (-ii); 2. sulu, su gibi , s.229-230

კლებ-ად-ი : eksilen, azalan , s.255

კუმშე -ად-ი : sıkışabilir, s.266

მაღუჭებ-ად-ი : bozulabilen, s.276

მართე -ად-ი : yönetimli, s.278

მარინ-ად-ი : turşu, s.279

მარმელ -ად-ი : pelte; murabba; marmelat , s.279

მასკარ -ად-ი : maskeli balo , s.280

მდგრ-ად-ი : dayanıklı, güçlü, mukavemetli; dirençli; durgun , s.284

მეორ -ად-ი : ikincil, tâli, sekonder; , s.287

მიღწეე -ად-ი : elde edilebilir, erişilebilir, varılabilir, mümkün, s.300

მოგვარებ-ად-ი : çözülebilir, s.304

მსხვრეე -ად-ი : kırılğan, kırılır; gevrek, s.326

მტვრეე -ად-ი : kırılır; kırılğan; gevrek; yufka, s.326

მტკიცებ -ად-ი : ispat edilebilir, ispatlanan tanıtlanabilir, ispatı mümkün, s.326

რყევ-ად-ი : sallantılı; sarsak; oynar, oynayan; dalgalanan , s.385

სწრაფფუჭებ -ად-ი : çabuk bozultur , s.443

სწრაფშრობ -ად-ი : çabuk kuruyan, s.443

ტევ -ად-ი : sığırdı, kapasitesi büyük, geniş; fe-rah, s.446

ურვ-ად-ი : başlık (parası), s.464

უხსნ-ად-ი : çözünmez; erimez , s.471

ფეთქებ -ად-ი : patlayıcı, s.475

შეთავსებ -ად-ი : bağdaşır, bağdaşabilir, s.504

შერაცხ -ად-ი : hareketlerinden sorumlu, s.511

შესრულებ -ად-ი : gerçekleşebilir, yerine getirebilir; uygulanabilir, s.513

შეურაცხ -ად-ი : hareketlerinden sorumsuz; aklî durumu normal olmadığı halde , s.515

შეუქცევ -ად-ი : tersinmez, ters çevrilemez, değişmez, geri dönülmeyen, s.515

შეუცნობ -ად-ი : bilinemez; kavranılmaz , s.515

შექცევ -ად-ი : 1. tersinir; iki yönlü; dönüşfl geri dönebilir; 2. karşıtlık (-ğj) 3. dönüşlü hıfıma 4. konvertibl, s.516

შელწევ -ად-ი : geçirgen, geçirimli , s.517

შეცნობ -ად-ი : İdrak edilebilir, algılanır, alınır , s.518

შრომატევ -ად-ი : emek yoğun, emekli, zor, zahmetli, s.524

ცვალეზ-ად-ი : I. deġiŝen, deġiŝken, deġiŝebilir, kararsız , deġiŝici; devamsız; yeltek;
2. döneġ, bir dalda durmaz; vefasız; , s.537

ცვლ-ად-ი : deġiŝken, deġiŝen, deġiŝici; oynak; , s.538

ცნობ -ად-ი : tanınmıŝ, bilinen, s.539

ცხ-ად-ი : aġık, aŝikâr, belli, gözle görölür, görüngen, görünen , s.541

ძნელდნობ -ად-ი : güç eriyen , s.546

წაკითხვ -ად-ი : okunur, okunabilir , s.547

წყვდი-ად-ი : karanlık (-ġı); , s.558

ჭედ-ად-ი : dövölgen, dövülebilir;ġekiġlenebilir, s.559-560

ჭიმვ -ად-ი : gerilir; aġılır , s.560

ხილვ-ად-ი : görölür, görülebilir , s.567

ხხნ-ად-ი : eriyebilir, ġözünebilir, ġözünür; eri-gen; erir, s.569

და ა. შ.